

Міністерство внутрішніх справ України
Одеський державний університет внутрішніх справ
Херсонський факультет
Кафедра професійних та спеціальних дисциплін

РЕФОРМУВАННЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ У СВІТЛІ ЗМІН ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Матеріали
Міжнародно науково-практичної конференції

20 березня 2020 року

Видавничий дім
«Гельветика»
2020

УДК 34.07(477):339.924ЄС(063)

Р 45

*Затверджено на засіданні ВОНР
Одеського державного університету Внутрішніх справ
(Протокол № 3 від 27 березня 2020 року)*

Відповідальний редактор – доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри професійних та спеціальних дисциплін, Херсонського факультету, Одеський державний університет внутрішніх справ, **Шкута О. О.**

Матеріали друкуються у авторській редакції.
Відповідальність за дотримання академічної доброчесності, відповідності фактів, цитат, прізвищ тощо несуть автори.

Р 45 Реформування правоохоронних органів України у світлі змін євроінтеграційних процесів : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Херсон, 20 березня 2020 р.) / за ред. д. ю. н., Шкута О. О.; Одеський державний університет внутрішніх справ. – Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2020. – 304 с.

ISBN 978-966-992-086-7

До збірника увійшли тези доповідей подані учасниками Міжнародної науково-практичної конференції «Реформування правоохоронних органів України у світлі змін євроінтеграційних процесів», які присвячені аспектам формування сучасних євроінтеграційних процесів.

УДК 34.07(477):339.924ЄС(063)

СЕКЦІЯ №1 ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ

ХАРАКТЕРНІ РИСИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ПОЛЬЩІ В КОНТЕКСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ

Баско А. В.,

аспірант кафедри адміністративного та кримінального права
юридичного факультету Дніпровського національного університету
імені Олеся Гончара

Одним із головних завдань сучасного етапу реформи державної влади є її децентралізація, що передбачає передачу істотної частки владних повноважень від органів державної влади місцевому самоврядуванню. Проте система місцевого самоврядування сучасної України, багато в чому заснована на моделях управління радянських часів, нерідко виявляється не готовою до подібних перетворень, що призводить до зниження ефективності публічного управління в цілому. В той же час, у низці європейських держав, зокрема Польщі, уже побудовані ефективні системи місцевого самоврядування, що забезпечують повноцінний розвиток громад та дієве державне управління. Важливість вивчення польського досвіду обумовлюється ще й тим, що Польща, так само як і Україна, розпочинала розбудову системи місцевого самоврядування в умовах подолання наслідків радянського тоталітаризму.

Реальна розбудова системи місцевого самоврядування у Польщі розпочалася лише після її виходу з соціалістичного табору та відновлення демократії. Дворівнева система територіального устрою була визнана такою, що порушує принципи децентралізації влади, і була відновлена традиційна

трирівнева система з поділом на воєводства, повіти та гміни. Однак, на цьому етапі основною одиницею самоврядування визнавалася лише гміна, а воєводство та повіт самостійних самоврядних повноважень не мали. Польська система місцевого самоврядування на цьому етапі викликає певні аналогії з сучасною українською системою місцевого самоврядування, де районні та обласні ради хоча й існують як окремі органи місцевого самоврядування, але не здійснюють самостійних владних повноважень, представляючи лише спільні інтереси низових громад сіл, селищ та районів. У Польщі ж існування місцевого самоврядування лише на рівні гмін достатньо швидко довело свою неефективність, і у 1999 р. відбулося відновлення самоврядування на рівні повітів і воєводств, чим власне і ознаменувався сучасний етап формування системи місцевого самоврядування Польщі [4, с. 269].

Базовою одиницею системи місцевого самоврядування є гміна, тобто територіальна громада населеного пункту чи декількох сусідніх населених пунктів. Гміна має статус юридичної особи і здійснює функції публічного управління від власного імені та під свою відповідальність [7, с. 260]. Залежно від того, жителі якого населеного пункту утворюють гміну, вона може мати статус сільської, міської чи сільсько-міської [6, с. 80]. Представницьким органом є рада гміни, що обирається на основі прямого рівного виборчого права. Первісно виконавчі органи – правління – формувалися радою гміни, але починаючи з 2002 р. голова виконавчого органу гміни також обирається шляхом прямих виборів [1, с. 258]. Правовий статус голови виконавчого органу гміни залежить від її типу. Так, у сільських гмінах виконавчі повноваження одноособово здійснює вїйт, виконавчі органи в сільсько-міських та міських гмінах очолює бурмістер, а у великих містах з чисельністю населення понад 200 тис. осіб – президент [6, с. 80]. Польські гміни за своїм розміром зазвичай більші, ніж територіальні громади в Україні. Зокрема, найменша гміна в Польщі налічує близько 2,5 тис. жителів [3, с. 70], а переважна більшість гмін об'єднує жителів 4–8 розташованих поруч населених пунктів.

Основною сферою реалізації компетенції гміни є забезпечення потреби населення у таких громадських послугах, що найбільш ефективно можуть бути реалізовані саме на низовому рівні, наприклад, організація водопостачання, утримання місцевих шляхів, організація дошкільної та шкільної освіти тощо [1, с. 258]. Для забезпечення найбільш ефективної реалізації функцій гміни у її складі можуть створюватися структурні підрозділи – солтиства у селах та мікрорайони в містах. Важливо відзначити, що на рівні солтиств та мікрорайонів утворюються як представницькі, так і виконавчі органи. Так, представницькі функції в солтиствах виконують сільські збори, а виконавчі – солтиси, а в мікрорайонах міст – збори мікрорайону та правління на чолі з керівником. Обсяг повноважень таких органів, а також порядок прийняття ними рішень визначаються статутом гміни [3, с. 70].

Специфічною рисою польської системи місцевого самоврядування, що істотно відрізняє її як від французької, так і від української, є відсутність на повітовому рівні органів державної виконавчої влади. Фактично цей рівень територіального устрою представлений лише органами місцевого самоврядування. Як вказує В. П. Грובה, повіт є повністю самоврядною одиницею з власними повноваженнями та відповідальністю, спрямованими, у першу чергу на забезпечення місцевих послуг та адміністрації [6, с. 80]. Предметна сфера повітової компетенції зосереджується на таких місцевих питаннях, що не можуть ефективно вирішуватися на рівні гміни, зокрема, щодо державної освіти та охорони здоров'я, утримання державних доріг, землекористування, будівельного нагляду тощо [2, с. 78]. Представницьким органом на рівні повіту є повітова рада, яка так само, як і рада гміни, обирається місцевими жителями на основі прямого рівного виборчого права. Виконавчим органом повітового рівня є правління, що очолюється старостою. Староста повіту і правління повітової ради обираються самою радою. Великі міста з населенням понад 100 тис. осіб прирівнюються до повітів, що призводить до практичного поділу повітів на сільські та міські. Така організація місцевого самоврядування на повітовому рівні

призводить до того, що повітові міста наділяються одночасно самоврядними повноваженнями як повіту, так і гміни [1, с. 259]. Паралельне існування органів державної влади та місцевого самоврядування в Польщі з'являється лише на рівні воєводства, тобто на один рівень вище, ніж в Україні, де подібне явище спостерігається вже на рівні району. Польський воєвода хоча і виступає представником уряду у воєводстві, не є одноосібним керівником виконавчої влади на цьому рівні, оскільки крім воєводи та очолюваної ним адміністрації виконавча влада здійснюється галузевими регіональними органами виконавчої влади, а також органами місцевого самоврядування, якщо такі повноваження їм делеговані за законом чи договорами про делегування повноважень [4, с. 272].

Органами місцевого самоврядування на рівні воєводства є сеймик та правління, на чолі якого стоїть маршалок. Сеймик є представницьким органом, що обирається на основі прямого виборчого права і затверджує статут воєводства, приймає його бюджет, здійснює управління власністю тощо. Правління та маршалок воєводства обираються сеймиком та забезпечують виконання його рішень. Показово, що в той час, як основним завданням гміни та повіту є організація належного надання громадських послуг, на воєводство у першу чергу покладається завдання забезпечення регіонального розвитку, правління на чолі з маршалком безпосередніх громадських послуг населенню не надає, а відповідні функції здійснюються комерційними суб'єктами господарювання [5, с. 145].

Ефективність децентралізації державної влади, що відбулася в Польщі, значною мірою зумовлена реформуванням її системи місцевого самоврядування, спрямованих на забезпечення його реальної самостійності на усіх рівнях – гміни, повіту та воєводства. Завдяки цьому переважна частина управлінських повноважень була передана від органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування, і саме така модель місцевого самоврядування має бути взята за основу в процесі реформування органів місцевого самоврядування в Україні.

Література:

1. Байрак С. Місцеве самоврядування Республіки Польща: особливості становлення та засади функціонування. *StudiapolitologicaUcraino-Polona*. 2013. Вип. 3. С. 255–262.
2. Белкін Л. Система місцевого самоврядування у Польщі як модель децентралізації в Україні. *Публічне право*. 2016. № 4 (24). С. 77–83.
3. Ватуля Ю. О. Досвід реформування місцевого самоврядування в Республіці Польща. *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології*: зб. наук. праць. Херсон: ХНТУ, 2010. № 2 (3). С. 65–71.
4. Віліжінський В. Реформування системи місцевого самоврядування в Польщі: досвід для України. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2014. Вип. 2 (21). С. 265–275.
5. Гонцяж Я., Куленкова О., Гуменюк В. Самоврядування і територіальна організація влади у Польщі. К.: Міленіум, 2001. 184 с.
6. Грובהва В. П. Система місцевого самоврядування в Польщі: перспективи використання досвіду в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія право*. 2015. Вип. 31. Т. 1. С. 79–82.
7. Марчук М. І. Польська модель територіальної організації влади: досвід для України. *Від громадянського суспільства – до правової держави*: Тези доповідей XIII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 27.04.2017 р.) Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. С. 259–262.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРАВОВОЇ ОСНОВИ ГАРАНТІЙ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ НАДАННЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Бойко О. В.,

здобувач кафедри адміністративного та господарського права
Запорізький національний університет

Згідно з Листом Міністерства юстиції України від 18.12.2009 № 967-0-2-09-22 «Щодо надання роз'яснення термінів, які застосовуються у Законі України «Про внесення змін до

деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» [1] та відповідно до Концепції розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади (далі – Концепція), затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2006 року № 90р, сферу публічних послуг становлять послуги, що надаються органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, які перебувають у їх управлінні [2].

У звіті, підготовленому Головною державною службою в Україні, на офіційному веб-сайті дається таке визначення категорії «адміністративна послуга»: це здійснювана за заявою приватної (фізичної або юридичної) особи діяльність адміністративного органу та її результат щодо юридичного оформлення прав, свобод і законних інтересів особи (наприклад, видача дозволів, ліцензій, сертифікатів, посвідчень, проведення реєстрації тощо), а також виконання обов'язків особи [3].

Відповідно до Концепції розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.02.2006 № 90-р, адміністративна послуга є результатом здійснення владних повноважень уповноваженим суб'єктом, що, відповідно до закону, забезпечує юридичне оформлення умов реалізації фізичними та юридичними особами прав, свобод і законних інтересів за їх заявою (видача дозволів (ліцензій), сертифікатів, посвідчень, проведення реєстрації тощо) [2].

Проект Концепції реформування публічної адміністрації в Україні визначає адміністративну послугу як спрямовану на забезпечення (юридичне оформлення) умов для реалізації суб'єктивних прав, виконання обов'язків фізичної або юридичної особи «позитивну» публічно-службову діяльність органу публічної адміністрації, яка здійснюється за заявою цієї особи [4, с. 6].

Показовим з погляду недосконалості сучасної нормотворчої діяльності є Закон України «Про адміністративні послуги» від

06.09.2012 № 5203-VI, в якому визначення поняття адміністративних послуг наводиться чомусь у преамбулі, а саме: «адміністративна послуга – результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків такої особи відповідно до закону» [5]. На наш погляд, відповідно до правил законотворчої практики, у преамбулі не має бути визначення понять, а має висвітлюватися основний зміст закону.

Отже, на жаль, нині поняття «публічні послуги» регулюється тільки на підзаконному рівні, тобто на законодавчому рівні не має жодного нормативно-правового акта, крім характеристики деяких видів публічних послуг (Закон України «Про адміністративні послуги» [5], Закон України «Про соціальні послуги» [6]. Тому запропоновано прийняти єдиний законодавчий кодифікований акт «Про публічні послуги», який би містив загальні положення, характеристику всіх послуг в Україні, практики реалізації надання публічних послуг та гарантії забезпечення законності їх надання.

Література:

1. Щодо надання роз'яснення термінів, які застосовуються у Законі України Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення: Лист від 18.12.2009 № 967-0-2-09-22 Міністерство юстиції України [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v967-323-09>
2. Концепція розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2006 р. № 90-р. Кабінет Міністрів України. Офіційний вісник України. 2006. № 7. С. 168-170.
3. Аналітичний звіт щодо корупційних ризиків у сферах надання адміністративних послуг та контрольно-наглядової діяльності публічної адміністрації в Україні. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.guds.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=198893
4. Концепція реформування публічної адміністрації в Україні (проект). Адміністративна реформа в Україні: необхідність і

перспективи проведення: Матер. Міжнар. Конференції. 7 грудня 2005 р., Київ. С. 3–37.

5. Про адміністративні послуги: Закон України від 06.09.2012 / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради. 2013. № 32. Ст. 409.

6. Про соціальні послуги: Закон України від 19 червня 2003 р. № 966. Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 45. Ст. 358.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Бондар В. В.,

кандидат юридичних наук, завідувач кафедри адміністративного права та адміністративного процесу Херсонський факультет Одеського державного університету внутрішніх справ

Кузьменко Ю. В.,

д.п.н., доцент, професор кафедри адміністративного права та адміністративного процесу Херсонський факультет Одеського державного університету внутрішніх справ

На теренах України конституційно закріплені права та свободи громадян, які відповідають концепції реалізації державної політики у сфері діяльності правоохоронних органів відповідно до таких міжнародно-правових стандартів: Загальній декларації прав людини, Європейській Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Конвенції ООН «Проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання», Міжнародному пакту про громадянські та політичні права, Міжнародному пакту про економічні, культурні й соціальні права та ін.

У Конституції України визнано, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнана як найвища соціальна цінність. Держава відповідає перед громадянами за свою діяльність; забезпечення прав і свобод громадян є головним обов'язком держави [1]. Разом з тим, права людини не можуть

бути абсолютно зведені та залишатися завжди недоторканими, оскільки в будь-якій державі відтворення практичної діяльності правоохоронних органів, що ведуть боротьбу зі злочинністю, неможливе без обмежень деяких конституційних прав громадян.

Пряма дія конституційних норм має безпосереднє відношення до роботи Національної поліції, проте варто пам'ятати: деякі їх заходи можуть тимчасово обмежувати права та свободи громадян, а інколи й порушувати їх. Тому у своїй діяльності поліцейські повинні чітко враховувати такі положення Конституції України як: право на повагу до гідності (ст. 28); право на свободу та особисту недоторканість (ст. 29); право на особисте і сімейне життя (ст. 32); право на свободу думки і слова (ст. 34); право на презумпцію невинуватості (ст. 62) та ін.

Конституцією України чітко визначено норму, що права і свободи людини не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України (ч. 1 ст. 64).

Цілком логічно, що у діях поліцейських, особливо у кримінальному провадженні обмеження прав і свобод людини є необхідною умовою для розкриття злочину, викриття винних у вчиненні правопорушень. Також, обмеження прав і свобод є необхідною процедурою щодо реалізації законів відповідно того, щоб лише ті особи, що вчинили злочини, були притягнутими до відповідальності. Обмеження прав та свобод людини відповідно до закону, допустимо тільки у випадках, коли це необхідно для захисту основ конституційного ладу, державного устрою, здоров'я, прав і законних інтересів інших осіб, забезпечення безпеки держави. Саме тому Конституція України гарантує судовий захист, кожному громадянину, права і свободи якого обмежуються на підставі закону України «Про оперативно-розшукові діяльність», Кримінального процесуального кодексу України та інших законів.

Права порушені можуть бути й при зборі конфіденційної інформації про людину. Даний аспект втручання у приватне життя в Україні є обмеженим і повинен відбуватися лише у законному порядку.

Відмітимо, що в нашій державі основними засадами забезпечення прав і свобод людини у діяльності працівників Національної поліції є обов'язкове дотримання норм Конституції України. Тому сучасні конституційні норми адаптовані до сучасних умов організації діяльності правоохоронних органів. Обов'язок кожного полісмена – це неухильне дотримання законів та їх врахування у повсякденній роботі.

Література:

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

2. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

3. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 № . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442/2014-п>.

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ У СФЕРІ СПРАВЛЯННЯ ПОДАТКІВ І ЗБОРІВ

Буличов Є. В.,

здобувач кафедри адміністративного та митного права
Університету митної справи та фінансів

Законодавче закріплення повноважень на надання адміністративних послуг може мати різним, стосовно діяльності органів ДФС України обрано шлях визначення однією із функцій органів ДФС України діяльності з надання адміністративних послуг платникам податків, зборів, платежів (пункт 19–1.1.3 статті 19 ПК України) [1].

Проте лише законодавчого визначення повноваження органів ДФС щодо надання адміністративних послуг не достатньо. Підвищення якості такої діяльності пов'язано із чіткими та простими процедурами її реалізації, що не можливо без

підзаконного рівня правового регулювання. Доцільно вказати, що порядок надання різних видів адміністративних послуг органами ДФС України встановлено численними нормативними актами різної юридичної сили, що вимагає їх групування з метою систематизації та виявлення недоліків у правовому забезпеченні надання адміністративних послуг органами ДФС України.

Спроба систематизації нормативних актів, що визначають підстави та процедури надання адміністративних послуг, була здійснена І. А. Мордвіним [2], науковий пошук якого стосувався лише податкових органів України, що дозволяє скористатися запропонованим підходом для систематизації напрямів правового регулювання надання адміністративних послуг із деякими зауваженнями та уточненнями.

Порядок надання конкретних реєстраційних, дозвільних та інших адміністративних послуг органів ДФС, зумовлена приписами частини 2 статті 3 Закону України «Про адміністративні послуги», відповідно до якої діяльність з надання адміністративних послуг відбувається із урахуванням приписів спеціальних законів, що регулюють суспільні відносини у відповідних сферах [3].

Окремі повноваження ДФС на надання адміністративних послуг визначено у міжнародних актах. Так, процедуру видачі свідоцтва про допущення дорожнього транспортного засобу до перевезення товарів під митними печатками та пломбами врегульовано, крім національного законодавства, Митною конвенцією про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенції МДП) 1975 року [4]. Аналогічна ситуація і при прийнятті рішення про допуск перевізників-резидентів до перевезень на умовах Конвенції МДП.

Нормативно-правові акти, які визначають загальні засади надання адміністративних послуг у сфері справляння податків і зборів, другий – нормативно-правові акти, які визначають підстави та порядок надання окремих (платних та безоплатних) адміністративних послуг [2, с. 60]. Пропонуємо доповнити вказаний перелік нормативними актами, які визначають

організаційні засади надання адміністративних послуг у сфері справляння податків і зборів.

До нормативних актів першої групи потрібно віднести: Конституцію України, ПК України, МК України, Закон України від 6 вересня 2012 року № 5203-III «Про адміністративні послуги», Закон України 02.03.2015 № 222-УШ «Про ліцензування видів господарської діяльності», постанову Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2015 р. № 609 «Про затвердження переліку органів ліцензування та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України», постанову Кабінету Міністрів України від 3 січня 2012 року № 13 «Про затвердження Порядку ведення Єдиного державного порталу адміністративних послуг», постанову Кабінету Міністрів України від 30 січня 2013 року № 44 «Про затвердження вимог до підготовки технологічної картки адміністративної послуги», постанову Кабінету Міністрів України від 30 січня 2013 року № 57 «Про затвердження Порядку ведення Реєстру адміністративних послуг».

Отже, наведені нормативні акти визначають загальні засади надання адміністративних послуг органами публічної адміністрації, вимоги до діяльності суб'єкта надання адміністративних послуг незалежно від сфери реалізації його повноважень. Окремі із вказаних законодавчих актів, а саме ПК України, МК України, деталізують компетенцію органів ДФС як суб'єктів надання адміністративних послуг в частині спеціального уповноваження на проведення реєстраційних дій, надання дозволів та консультацій у податковій та митній сфері.

Література:

1. Податковий кодекс України: Закон України: від 02.12.2010 № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2011. – № 13–14, № 15–16, № 17. – ст. 112).

2. Мордвін І. А. Адміністративні послуги податкових органів України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Х., 2013. 189 с.

3. Про адміністративні послуги: Закон України: від 6 вересня 2012 року № 5203-VI [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5203-17>

4. Митна конвенцією про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенції МДП) 1975 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>.

СУЧАСНА ПРОБЛЕМАТИКА НАБУТТЯ ГРОМАДЯНСТВА УКРАЇНИ

Бурлакова В. С.,

Херсонський факультет
Одеського державного університету внутрішніх справ

науковий керівник:

Устюжанінова О. Т.,

викладач кафедри професійних
та спеціальних дисциплін, Херсонський факультет
Одеського державного університету внутрішніх справ

Актуальність проблеми. Питання набуття громадянства залишається актуальним протягом всього існування незалежної України. Визначальним нормативно-правовим актом у цій галузі є Загальна декларація прав людини, в котрій зазначено, що право на громадянство є одним з основних прав особи, адже завдяки набуттю статусу громадянина вона отримує чітко визначений комплекс прав та обов'язків. Сьогодення відзначається тим, що дане питання є досить обговорюваним як на побутовому, так і на державному рівні у зв'язку з процесами євроінтеграції та розбудовою правової, соціальної та демократичної країни [1].

Головним чином актуальність вивчення та аналізу інституту громадянства України полягає у проблематиці перейняття чинним законодавством України загальноприйнятих міжнародних стандартів інституту громадянства. Також існують деякі проблеми у ряді питань щодо вдосконалення та упорядкованості умом для набуття особами українського громадянства.

Дані аспекти широко досліджувалися багатьма вітчизняними вченими (Земцова В. С., Бедрій Р. Б., Суржинський М. І., Ришняк Н. А., Погорілко В. Ф., Олійник А. Ю., Тодика Ю. М., Колодій А. М., Лазарев В. В., Фрицький О. Ф., Шемшученко Ю. С.

та ін.), що дає нам підстави для розуміння піднятої проблеми як надзвичайно актуальної.

Результати дослідження. Відповідно до статі 1 ЗУ «Про громадянство України» громадянство являє собою нерозривний зв'язок між фізичною особою та Україною, що знаходить свій вияв у їх взаємних правах і обов'язках.

Важливим є те, що надання особам громадянства України має свої певні особливості. Процес натуралізації здійснюється на основі вільного волевиявлення особи та після процедури припинення попереднього громадянства. Законодавець не встановлює право іноземця та апатрида на натуралізацію. Звичайно, що для прийняття громадянства одного волевиявлення не буде достатньо, особа повинна відповідати чітким критеріям та вимогам, які зазначені в нормативно-правових актах, що стосуються питань натуралізації. Умови прийняття громадянства нашої держави встановлені в ЗУ «Про громадянство України», серед яких є наступні:

- визнання і дотримання Конституції України;
- подання декларації про відсутність іноземного громадянства або зобов'язання припинити іноземне громадянство;
- безперервне проживання на території України протягом останніх 5 років;
- отримання дозволу на імміграцію;
- володіння державною мовою або її розуміння в обсязі, достатньому для спілкування;
- наявність законних джерел для існування [2].

Ми вважаю, що однією з самих важливих умов натуралізації є термін безперервного проживання на території України протягом 5 років. Цей період є надто малим для нашої країни, адже це приваблює осіб, які мають певні проблеми з законом в інших державах. Також негативним явищем є процес прийняття громадянства за 2 роки проживання, за умови якщо особа вийде заміж чи одружиться на громадянині України. Даний процес призводить до великого відсотку фіктивних шлюбів, що негативно впливає на соціально-правовий стан

в державі в цілому. На мою думку, строк безперервного проживання на території України варто збільшити до 10 років, а для тих, хто одружився чи вийшов заміж за громадянина України, – до 5 років.

Ще однією з важливих умов процесу прийняття громадянства є наявність законних джерел існування. Згідно з вимогами ЗУ «Про громадянство України» до таких джерел відносять: заробітну плату, стипендії, аліменти, соціальні виплати та допомоги, прибуток від підприємницької діяльності та власності, фінансова допомога членів родини, власні фінансові заощадження [2].

Ми вважаємо, що доцільним було б скоротити даний перелік, адже він не в повній мірі захищає національні інтереси держави – наприклад, особи, які отримують стипендію чи аліменти, зазвичай не бажають працювати, а отже не будуть розвивати економіку нашої держави.

Одна з найболючіших проблем отримання громадянства є корумпованість українських чиновників. У багатьох соціальних мережах є реклама про те, що за визначену плату можна легко отримати громадянство України. Це свідчить про той факт, що багато іноземців саме таким чином вирішують питання натуралізації. На нашу думку, потрібно посилити контроль за дотриманням вимог отримання громадянства, адже це є запорукою повного дотримання як внутрішнього, так і міжнародного законодавства [3, с. 167].

Висновки. Узагальнюючи вищевикладене можна зазначити, що Україна є молодою та незалежною державою, яка на прикладі європейських держав формує власне законодавство, зокрема в сфері прийняття громадянства. Українське законодавство передбачає принцип єдиного громадянства, що є запорукою повної захищеності кожного громадянина як на території нашої держави, так і за кордоном.

Закон України «Про громадянство України» за час свого існування неодноразово зазнавав змін, що, в свою чергу, свідчить про невпинний розвиток законодавства в цій сфері. Незважаючи на це, питання набуття громадянства має широке коло власних

проблем, які потрібно вирішити шляхом запропонованих нововведень до національного законодавства.

Література:

1. Загальна декларація прав людини ООН від 10.12.1948 // Офіційний вісник України. 2008. № 93, Ст. 3103. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/995_015
2. Про громадянство України: Закон України від 18.01.2001 № 2235-III // ВВР, 2001, № 13, Ст. 65. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>
3. Конституційне право України / за ред. В. Я. Тація, В. Ф. Погорілка, Ю. М. Тодики. К: Український центр правничих студій, 1999, 376 с.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ МВС УКРАЇНИ

Вайда Т. С.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри спеціальної фізичної
та вогневої підготовки Херсонського факультету,
Одеський державний університет внутрішніх справ

Актуальність проблеми. Розвиток інформаційних технологій докорінно змінює всі сфери сучасного життя нашого суспільства, в тому числі й вищу відомчу освіту МВС України. Можемо стверджувати, що 20-ті роки XXI століття відрізняються істотною модернізацією освітніх послуг не тільки на законодавчому та організаційному рівнях [1], а й суттєвим оновленням технічних засобів навчання. Відбувається еволюція системи освітнього процесу від традиційного закладу вищої освіти (*далі* – ЗВО) до віртуального, тобто в напрямі від дошки та крейди до комп'ютерних освітніх програм (електронних підручників, роботів), від книжкової бібліотеки до електронної, від навчальної аудиторії до віртуальної будь-якого масштабу [2, с. 2–3].

Сучасне інформаційне середовище стало підґрунтям для сучасної дистанційної освіти, хоча певні її елементи використовувалися і раніше в інших формах навчання (в першу чергу – заочного). У повному розумінні дистанційна освіта стала можливою лише з використанням найновітніших інтерактивних технологій (комп'ютерних освітніх середовищ з використанням мультимедійних матеріалів, електронних бібліотек і баз даних з віддаленим доступом, дистанційних курсів, глобальних комп'ютерних мереж тощо).

За нормативним тлумаченням МОН України під дистанційним навчанням розуміється «індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» [3].

Дистанційну освіту вчені (Биков В. Ю. та ін.) розглядають як «різновид освітньої системи, в якій використовуються переважно дистанційні технології навчання та організації освітнього процесу, або одну з форм отримання освіти, за якою опанування її рівнем чи спеціальністю (напрямом підготовки, перепідготовки або підвищення кваліфікації) здійснюється в процесі дистанційного навчання» [4, с. 191]. Серед визначальних факторів, які спричинили появу наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. сучасних форм дистанційної освіти, можна вказати на глобалізацію, підвищення динаміки соціально-економічного розвитку суспільства, поява нових потреб суб'єктів навчання, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, їх всебічне впровадження практично у всі сфери життєдіяльності людини, необхідність широкого застосовування в освітній практиці як засобу навчання і предмету вивчення.

Дистанційне навчання успішно використовується, зокрема, і для підготовки та підвищення кваліфікації поліцейських. Положення про дистанційне навчання, яке затверджене

наказом МОНУ від 25.04.2013 № 466, передбачає, що технології дистанційного навчання можуть використовуватись ЗВО при 1) проведенні занять через мережу Інтернет під час карантину; 2) вивченні додаткових (факультативних) предметів; 3) навчанні курсантів (слухачів) під час хвороби; 4) виконанні науково-дослідницьких робіт; 5) участі у дистанційних олімпіадах, конкурсах; отриманні консультацій тощо [3].

Дистанційні технології мають наступні переваги: 1) *технологічність* – тобто застосування мультимедійних та інших сучасних технологій, які дають змогу зробити навчальний матеріал яскравим та динамічним, а процес навчання більш цікавим; 2) *доступність та відкритість, свобода і гнучкість* – тобто можливість вчитися віддалено від місця навчання у зручний час, не залишаючи домівку або офіс, що дає можливість поєднувати навчання з основною діяльністю і фактично дає змогу фахівцю підвищувати кваліфікацію протягом усього життя; 3) *індивідуалізація навчання*, яка дозволяє кожному курсанту (слухачеві) обрати свій зручний індивідуальний темп навчання, коли він не знаходиться у групі осіб, що навчаються одночасно (один розуміє матеріал одразу ж після подання інформації, іншому – потрібно час на її обмірковування). Зазвичай це сприяє формуванню у «дистанційного» курсанта (слухача) таких важливих особистісних рис, як самостійність, комунікабельність, мобільність, відповідальність. Перелік позитивних переваг дистанційного навчання можна продовжувати й далі.

Отже, необхідно усвідомити, що дистанційне навчання як освітній феномен претендує на роль самостійного виду навчання поруч з денним, заочним, вечірнім, екстернатом, об'єктивно має для цього досить вагомі аргументи. В окремих ЗВО тільки зміщуються акценти на баченні його як 1) самостійного самодостатнього виду організації освітньої діяльності, або 2) як надбудови до традиційного аудиторного навчання [5].

Зазвичай юристи і поліцейські є досить обережними людьми і до кожної інновації ставляться критично. Зокрема, негативним аспектом у технології дистанційного навчання є відсутність

прямого очного спілкування між викладачем та особою, що навчається. Викладач – це особистість з великим професійним та життєвим досвідом, тому переведення такого спілкування в опосередковану форму збіднює підготовку майбутнього фахівця, особливо з точки зору досягнення виховних цілей (формування почуття відповідальності, обов'язку, розвиток навичок подолання страху як професійних якостей тощо). Тому дистанційне навчання як самостійна форма не може в повній мірі замінити підготовку поліцейського. Другий недолік дистанційного навчання – необхідність вільного доступу до комп'ютера та Інтернету. Як показало перебування курсантів (слухачів) Херсонського факультету ОДУВС на дистанційному навчанні під час встановленого профілактичного періоду пандемії коронавірусу COVID-19, не у всіх населених пунктах є інтернет з необхідними параметрами передачі даних, відсутнє надійне покриття мережі для стійкого мобільного зв'язку, деколи користувачі володіють комп'ютерами із слабкими технічними параметрами тощо.

Однією з найбільш суттєвих вад дистанційного навчання залишається також проблема аутентифікації користувача під час перевірки у них знань – викладачеві треба знати (бути переконаним) в тому, хто на іншому кінці інтернет-зв'язку. Деяким чином ця проблема може вирішуватися встановленням відеокамер на боці особи, що дистанційно навчається. Втім, тут ще існує досить багато питань. Варто враховувати також і ментальність молодих людей (без постійного контролю багатьом курсантам (слухачам) важко заставити себе навчатися). Тому в особи, що навчається дистанційно, мають бути сформовані відповідні індивідуально-психологічні якості: жорстка самодисципліна, високий рівень мотивації, самостійності і усвідомленого ставлення до навчання. Чи багато можна знайти молодих людей, яким не бракує цих якостей?

Доцільно усвідомлювати також і значну трудомісткість процесу створення високоякісних курсів дистанційного навчання. Наприклад, експерти дають такі оцінки, що наприклад, для створення однієї години дистанційного курсу з дійсно

інтерактивною мультимедійною взаємодією потрібно витрати більше 1000 годин робити викладача-професіонала.

До цих більш сталих та об'єктивних проблем запровадження дистанційної форми навчання можна додати і тимчасові труднощі. Це, звичайно, 1) недостатня комп'ютерна грамотність викладачів старшого покоління; 2) осіб, що навчалися несумлінно у ЗСО; 3) відсутність досвіду віртуального спілкування; 4) недостатній розвиток інформаційно-комунікаційної інфраструктури України.

Потрібна досить значна кількість кваліфікованих фахівців з інформаційно-комунікаційних технологій у цій галузі та науково-педагогічних працівників, що розуміються на нових технологіях та підготовлені до ефективної роботи у новому інноваційному середовищі освітньої діяльності. А таких науково-педагогічних кадрів недостатньо, їх треба спеціально тривалий час готувати.

Оскільки держава найняла науково-педагогічних працівників для підготовки кадрів для Національної поліції, то ЗВО МВС не можуть це робити самодіяльними методами, не спираючись на діючу нормативну базу. На рівні МОН України основні засади розвитку дистанційного навчання визначені в Положенні про дистанційне навчання (наказ МОНУ від 25.04.2013 № 466 [3]. Концепція реформування освіти в Міністерстві внутрішніх справ України з метою підвищення якості підготовки фахівців для органів Національної поліції (наказ МВС України від 25.11.2016 № 1252) також наголошує на необхідності максимально впроваджувати у навчальний процес позитивного зарубіжного досвіду здійснення освітньої діяльності, новітніх технологій навчання, що зумовлює привернення уваги до дистанційного навчання як інноваційного підходу у підготовці фахівців ЗВО МВС України (наприклад, внаслідок оперативного залучення працівників поліції до охорони громадського порядку під час масових (культурних, спортивних тощо) заходів, при введенні карантину та ін.) [6]. МВС України наказом № 346 від 21 липня 2008 року затверджено Положення про підготовку фахівців у вищих навчальних закладах МВС за заочною та дистанційною формами навчання [7].

Проте, вищезазначені накази МВС України не містять системного підходу до регулювання організації дистанційного навчання у ЗВО МВС України та потребують подальшого вдосконалення. Отже, підсумовуючи, можна зазначити, що дистанційне навчання у корисному арсеналі засобів навчання системи ЗВО МВС України ще має знайти своє чільне місце.

Втім, сучасні реалії недосконалого нормативно-правового забезпечення дистанційної освіти в Україні, відносно незначний досвід запровадження елементів дистанційного навчання у ЗВО МВС України, а також невисокий рівень інформаційної культури, несформованість традицій інноваційного відкритого навчання, недостатня розбудова технічної інфраструктури, необхідність створення цільової мотивації щодо впровадження інновацій не дозволяють розглядати дистанційне навчання у відомчих ЗВО МВС як самостійну повномасштабну форму організації навчального процесу з домінуванням віддаленої взаємодії суб'єктів освітньої діяльності [8].

На нашу думку, варто чітко визначитись щодо цільової аудиторії, в яких умовах та які можливості технології дистанційного навчання доцільно залучати у професійну підготовку поліцейських. Ми погоджуємося з точкою зору вчених (Головко О. М. та ін.), що корисно визначити у якості робочих три варіанти запровадження дистанційного навчання: 1) супроводжувачий, 2) повний та 3) самостійний [2, с. 2–3].

Сутність супроводжувачого варіанта полягає у створенні та наданні у локальній мережі ЗВО, мережі інтернет або у відомчій мережі (в залежності від цільової аудиторії та змісту навчання) окремих спеціалізованих навчальних матеріалів з відповідної навчальної дисципліни з консультаціями, виконанням індивідуальних завдань, проведенням окремих сеансів тестування знань у віртуальному середовищі. Супроводжувачий варіант застосування технологій дистанційного навчання доповнює традиційну аудиторну форму організацію освітнього процесу за денною та заочною формами, надаючи можливість курсанту (слухачу, студенту) самостійно опрацювати навчальний

матеріал, розгляд якого обмежений або відсутній під час проведення аудиторних занять.

Повний варіант застосування технологій дистанційного навчання в освітньому процесі полягає у створенні самостійних дистанційних курсів у повному обсязі змісту навчальної дисципліни та передбачених форм організації освітньої діяльності у віртуальному середовищі. На початковому етапі вважається доцільним створювати курси за повним варіантом застосування технологій дистанційного навчання для дисциплін, обсяг яких не перевищує 1,5–2 кредити ECTS. Проходження курсантом (слухачем, студентом) цих курсів дозволить використати вивільнений час для опанування більш ємкими навчальними дисциплінами. Повний варіант застосування технологій дистанційного навчання в навчальному процесі зміщує акцент у бік організації освітньої діяльності та самостійного навчання у віртуальному середовищі, що супроводжується обов'язковим безпосереднім контактним контролем отриманих знань, умінь та навичок.

Самостійний варіант застосування технологій дистанційного навчання передбачає неорганізований доступ курсанта (слухача, студента) до визначених дистанційних курсів, електронних середовищ, ресурсів та сервісів навчального та довідкового призначення з метою задоволення особистісних пізнавальних, навчальних, дослідницьких потреб здобувача вищої освіти, створення додаткової мотивації його активності та творчості, усвідомленого формування відповідальності за власне професійне становлення, заохочення курсанта (слухача, студента) у самостійних спробах спрямовувати інформаційні пошуки, розгортання самостійної навчальної діяльності на тлі пізнавальних та соціальних навичок, формуючих і практичних цілей тощо.

Висновки. Отже, на основі опрацювання нормативно-правових актів та педагогічної літератури з піднятої проблеми дистанційного навчання нами вбачається за доцільне визначити такі найбільш важливі поточні орієнтири щодо впровадження оптимальних сценаріїв розгортання дистанційного навчання у ЗВО МВС України: розробка адаптованого до потреб Національної

поліції нормативно-правового забезпечення та організаційне проектування цієї освітньої діяльності; створення якісних курсів дистанційного навчання та сучасних електронних середовищ, інформаційної підтримки освітньої діяльності та процесів самостійного навчання за всіма навчальними дисциплінами; створення умов для доступу до інформаційних ресурсів навчального призначення для усіх категорій учасників освітнього процесу; запровадження елементів педагогічних технологій дистанційного навчання та сучасних комунікаційних засобів з метою забезпечення більш ефективної взаємодії суб'єктів навчального процесу протягом усього навчального періоду та скорочення тривалості очних екзаменаційних сесій для осіб, що навчаються за заочною формою; створення передумов розбудови системи безперервної освіти для підвищення кваліфікації та самостійного навчання працівників Національної поліції України протягом всієї професійної кар'єри.

Ми приєднуємося до думки вчених (Биков В. Ю. та ін.), що головними проблемами створення і впровадження систем електронного дистанційного навчання є комп'ютерно-технологічна, організаційно-управлінська, психолого-педагогічна, фінансово-економічна і нормативно-правова. Поряд з усвідомленням необхідності комплексного і збалансованого вирішення кожної з цих проблем варто виділити психолого-педагогічну як таку, теоретичне і практичне вирішення котрої сьогодні є завданням найбільш складним, до необхідної межі не визначеним і тому належним чином досі не розв'язаним [4].

З врахуванням відмінностей у можливостях і обмеженнях, притаманних традиційним та електронним дистанційним технологіям навчання (*дали* – е-ДН), важливо використовувати найбільш суттєві переваги е-ДН, наприклад, екстериторіальність, синхронний і асинхронний режими взаємодії учасників освітнього процесу («викладач – курсант (слухач)», «курсант (слухач) – курсант (слухач)», «курсант (слухач) – навчальна група»), можливість залучати кращих викладачів, одночасне з вивченням інших дисциплін практичне засвоєння

інструментів інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ), створення додаткових умов для впровадження ІКТ в освітні системи тощо. Досягти цієї мети – означає утвердити е-ДН як рівноправну форму отримання юридичної освіти в сучасних умовах суспільного розвитку, педагогічну форму, котра забезпечує рівний доступ до якісної освіти широкого контингенту працівників Національної поліції, створити необхідні умови для реалізації в освітніх системах принципів відкритості відомчої освіти МВС України [4, с. 191–192].

Література:

1. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 року № 1556-VII. Дата оновлення: 18.03.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 18.03.2020).

2. Головка О. М. Проблемні питання розвитку дистанційного навчання у вищих навчальних закладах МВС України // Інформатизація вищих навчальних закладів МВС України: матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 28 трав. 2010 р.) / МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ.–Х.: ХНУВС, 2010.– С. 2–3.

3. Про затвердження Положення про дистанційне навчання: Наказ МОНУ від 25.04.2013 № 466. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13> (дата звернення: 18.03.2020).

4. Биков В. Ю. Дистанційна освіта / Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України, головний ред. В. Г. Кремень.– К.: Юрінком Інтер, 2008.– С. 191–192.

5. Положення про вищі навчальні заклади МВС: наказ Міністерства внутрішніх справ України 14.02.2008 № 62. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0193-08> (дата звернення: 10.03.2020).

6. Про затвердження Концепції реформування освіти в Міністерстві внутрішніх справ України: наказ МВС України від 25.11.2016 № 1252. URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=0AMQ2E07D1> (дата звернення: 23.02.2020).

7. Про затвердження Положення про підготовку фахівців у вищих навчальних закладах МВС за заочною та дистанційною формами навчання: наказ МВС від 21.07.2008 № 346.

8. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII (із змінами в редакції від 13.02.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/580-19> (дата звернення: 18.03.2020).

РОЛЬ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У СТАНОВЛЕННІ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

Виногорова Т. І.,

старший викладач кафедри загальноекономічних дисциплін

Несін Ю. М.,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальноекономічних дисциплін ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

Великий В. М.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійних
та спеціальних дисциплін Херсонського факультету,
Одеський державний університет внутрішніх справ

Процеси, які відбуваються на політичній арені України, є показником глибинних кризових процесів і виявляються в протистоянні між суспільством та владою, в поглибленні політичних конфліктів, в посиленні культурно-ціннісної конфронтації, в девальвації загальнолюдських цінностей.

Надзвичайна актуальною є проблема підготовки висококваліфікованих поліцейських, здатних після здобуття освіти включитися у виконання професійної діяльності, вирішувати складні завдання і відповідати за їх виконання [1].

Професійна діяльність поліцейського проходить у нестандартних, екстремальних умовах, пов'язана з фізичними, психічними навантаженнями, що має негативні наслідки для їх здоров'я та успішності професійної діяльності. Це вимагає розробки і впровадження цілеспрямованої програми зі збереження стійкості психіки і здоров'я поліцейського, проведення заходів із психологічного розвантаження і психореабілітації, навчання навичок саморегуляції, що необхідно для досягнення високих результатів у професійній діяльності поліцейського.

Дослідження американських психологів показали, що при зростанні нервово-психічної напруги, викликаній різними стресогенними факторами, можливе зниження продуктивності діяльності людини від 16% до 80% залежно від сили стресогенного

впливу і рівня стійкості до нього психіки конкретної людини. Тому перед фахівцями-психологами, викладачами, які працюють у системі силових структур, стоїть завдання з формування у поліцейського стресостійкості до різних факторів професійної діяльності, з навчання його вмінням вирішувати конфліктні ситуації, розвитку здатності запобігати стресу і міжособистісним конфліктам у процесі ділової взаємодії, навичок конструктивного виходу з критичних і конфліктних ситуацій [2]. Професійна підготовка майбутніх працівників поліції передбачає оволодіння комплексом теоретичних знань та практичних навичок і вмінь. Робота працівника поліції сповнена практичних проблем, тому у процесі здобуття юридичної спеціальності необхідно зважати на психологічні аспекти майбутньої діяльності.

Загальновідомо, що рівень професійної підготовки та становлення кар'єри майбутніх спеціалістів, які пов'язані з роботою правоохоронних органів залежить від набуття ним у вищому навчальному закладі обсягу знань з різних навчальних курсів та дисциплін, взаємопов'язане із успішністю навчання різнопрофільним дисциплінам, особливо соціально-психолого спрямування.

Підготовка спеціалістів у вищій школі є процесом формування професійної компетенції, яка включає в себе соціально-психологічну готовність особистості до майбутньої діяльності. Водночас навчання починається із самоусвідомлення, розуміння самого себе, власних сил, прагнень, властивостей і можливостей їх розвитку, що формується на основі особистої діяльності людини. Для ефективного здійснення такої діяльності є всі психологічні передумови, адже самоактуалізація та самопізнання є людською потребою, що мотивує будь-яку поведінку, в будь-якому місці та в будь-який час [4].

Саме у вищому навчальному закладі починається професійний розвиток особистості майбутнього поліцейського, формуються його професійно значущі якості, творчі здібності, інтереси, потреби, зростає загальний рівень культури. Крім того, ВНЗ допомагає майбутньому спеціалісту опанувати мистецтвом спілкування з людьми, що в подальшому багато в чому допомагає

у його професійній діяльності, уміння керувати своїми психічними процесами та станами.

З іншого боку, недостатня психологічна культура юнаків і дівчат, які переступили поріг університету, обмежує їхню здатність до інтроспекції та саморегуляції, спричиняє появу внутрішніх та міжособистісних конфліктів, особистісних дисгармоній, тривоги, негараздів у навчанні й оволодінні професією. Багатьох проблем навчання та професійного становлення особистості можна було б уникнути за умови її здатності до глибокого психологічного самоаналізу, самоідентифікації. Сократівське «Пізнай себе!» залишається актуальним завданням кожної людини, особливо в молодому віці. Однак цьому процесу слід сприяти. Необхідно змістовно та доказово, спираючись на фактичний рівень знань і досвід життя студента, показати йому самого себе, закономірності й методи розвитку його сутнісних сил, властивостей, здібностей, практичних умінь та навичок, переконати його в тому, що позитивні якості і недоліки, залежать від нього самого, рівня самосвідомості та уміння відповідно до нього будувати своє життя.

Сучасна соціокультурна ситуація актуалізує питання підготовки кваліфікованого фахівця, котрий володіє своєю професією, здатний до ефективної комунікативної взаємодії, професійного вдосконалення, саморозвитку, соціальної відповідальності, має адекватне сприйняття і мобільне реагування на нові фактори, самостійність і оперативність у прийнятті рішень, готовність до демократичного спілкування, соціально активних дій, здатність адаптуватись до нових умов та інші якості, що визначають конкурентоспроможність особистості.

Особливого значення для професійної підготовки майбутніх спеціалістів набуває цикл дисциплін професійної та практичної підготовки. Зміст професійної підготовки майбутнього фахівця повинен забезпечити здатність особи вирішувати стереотипні, діагностичні, евристичні задачі, які можуть виникнути в майбутній професійній діяльності, а також передбачати можливості засвоєння нею змісту навчання. Одним із компонентів цього

циклу є дисципліни соціально-гуманітарної спрямованості, покликані забезпечити знання й уміння, визначені галузевими стандартами й іншими нормативними актами.

Надзвичайно широкий діапазон необхідної обізнаності для прийняття якісних професійних рішень у майбутній фаховій діяльності зумовлює ряд психологічних навчальних дисциплін, спрямованих на розвиток особистості майбутнього поліцейського, розвиток у нього комунікативних, аналітичних, організаторських, прогностичних, проектувальних та інших умінь, особистісного потенціалу, формують фахові та особистісні якості майбутнього спеціаліста, сприяють формуванню стилю професійно-зорієнтованого спілкування.

На нашу думку, те, що в традиційній практиці більшість дисциплін мають суто теоретичний характер, є негативним фактором. Тому викладання психологічних дисциплін має практичне спрямування, яке могло б повернути студентів до власних проблем. Доречно у навчальних планах збільшувати кількість годин на гуманітарну підготовку студентів, саме на практичних заняттях. Провідні вчені наголошують, що психологія є тією системою знань, яка за будь-яких умов, життєвих обставин, на кожному етапі індивідуального життя стосується кожної людини, незалежно від того, в якій галузі вона працює. Це зауваження доцільно враховувати у навчанні всіх, без винятку, спеціальностей.

Актуальність психолого-педагогічної підготовки спеціалістів, як підкреслює Л. Корват [3], є багатоаспектною та має сенс як для суспільства в цілому, так і для окремої особистості зокрема тому, що з одного боку, психолого-педагогічна підготовка є одним із шляхів підвищення конкурентоспроможності майбутніх фахівців на ринку праці, як складова загальної професійної підготовки та професійної підготовки з другої спеціальності, яку здобувають студенти, – викладача. З іншого, у процесі психолого-педагогічної підготовки, навчаючись навчати, студенти отримують можливість особистісного зростання у напрямі виявлення та актуалізації резервів, які сприяють успішній навчальній та професійній адаптації та діяльності, професійному зростанню, психічному

здоров'ю, реалізації особистісного, інтелектуального, комунікативного потенціалу в процесі життєдіяльності тощо.

Соціальні перетворення в українському суспільстві докорінно змінили орієнтації в галузі освіти. Спрямування навчально-виховного процесу на формування духовності особистості, розкриття її потенційних можливостей та здібностей, стало головною стратегією педагогічної діяльності творчо працюючих викладачів. Розв'язання цих проблем можливе на основі впровадження новітніх інтерактивних педагогічних технологій. І саме соціальні і психологічні дисципліни дозволяють побудувати навчальний процес таким чином, що всі студенти беруть участь у процесі пізнання, мають змогу розуміти і рефлексувати з приводу того, що вони знають і думають. Інтерактивні методи навчання базуються на підході, центрованому на студентів, актуалізують знання, досвід учасників навчання, створюють комфортні умови навчання, за яких кожен студент відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність. Цей підхід робить навчання активним, що полегшує засвоєння матеріалу, робить цей процес усвідомленим, а відтак більш ефективним.

Невід'ємною частиною процесу інтенсифікації навчання є перенесення теоретичних основ дисципліни на практику, надання можливості перевірити засвоєну теорію в дії, максимально наблизитись до реальних умов її практичного застосування, що допоможе ефективно підготувати студентів до майбутньої професійної діяльності.

Отже, підготовка майбутніх фахівців у вищій школі не може обмежуватися накопиченням суто предметних знань, умінь та навичок. Важливим елементом компетенції спеціаліста є його соціально-психологічна готовність до майбутньої діяльності. Здатність виявити себе «практичним психологом», вміння проникнути у внутрішній світ людини, адекватно інтерпретувати, прогнозувати, коректувати як власну поведінку, так і поведінку оточуючих, є ознакою професіоналізму. Зважаючи на «характер» психології, озброєння майбутніх фахівців професійно важливими психологічними знаннями повинно мати міждисциплінарний

характер. Застосування заходів щодо підвищення ефективності навчального процесу у вищій школі, поліпшення комунікацій між викладачем і студентом, переведення студента на рівень активного суб'єкта навчального процесу є основою гуманізації сучасної освіти. Вибір шляхів підвищення ефективності навчального процесу залежить від умов, за яких він відбувається, рівня активності студента даного ВНЗ, включення студентів у науково-пізнавальну діяльність та багатьох інших факторів.

Література:

1. Стратегія розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 р. № 1023-р: URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show>
2. Богиня Д. П. Концептуальні підходи до визначення конкурентоспроможності робочої сили на ринку праці [текст] / Д. П. Богиня // Україна: аспекти праці.– 1999.– № 6.– С. 38.
3. Корват Л. Психолого-педагогічна підготовка студентів як шлях особистісного зростання майбутніх фахівців [Текст] / Л. Корват // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна.– 2009.– Вип. 25, Ч. 4.– С. 142–149.
4. Семиченко В. А. Використання психології в навчально-виховному процесі вищої школи // Педагогіка і психологія.– 1996.– № 3.– С. 33–43.

СТРУКТУРА ЗЛОЧИННОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ

Довбань І. М.,

кандидат юридичних наук, м. Київ

Структура злочинності державних службовців в Україні розглядається нами як якісний показник у межах кримінологічної характеристики злочинів, що вчиняються державними службовцями, котра, окрім названого елемента, також містить відомості про стан та динаміку вчинення злочинів державними службовцями в Україні; причини та умови вчинення злочинів державними

службовцями; кримінологічну характеристика особи злочинця, що вчиняє злочин у сфері державної служби.

Зазначимо, що наведений елементний склад спирається як на механізм вчинення злочинів державними службовцями, так і на доктринальні положення кримінологічної науки.

Виходячи з визначення, запропонованого авторитетним українським кримінологом академіком А. П. Закалюком, структура злочинності, на відміну від показника рівня, який характеризує злочинність кількісно, має розкривати її склад, поширеність та співвідношення між складовими видами злочинних проявів, їх вчинення у конкретних умовах простору (території) та часу, за визначальних ознак злочинних діянь та осіб, які їх вчиняють [1, с. 161]. Таке класичне визначення знаходить свою підтримку й розвиток у представників різних наукових шкіл української кримінології [2, с. 57–58; 3, с. 41–42; 4, с. 53].

Варто зазначити, що офіційним джерелом статистичних даних про злочини, що вчиняються державними службовцями, є статистична інформація, розміщена на офіційному сайті Офісу Генерального прокурора України про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування, про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення [5], тощо.

Тому проведений нами аналіз відповідних статистичних даних дає можливість навести структуру злочинності державних службовців в Україні, котра має такий вигляд.

По-перше, кримінологічний аналіз дає підстави визначити злочинність державних службовців як сукупність учинених ними протягом визначеного періоду часу злочинів і відповідних суб'єктів. При цьому на сьогодні, за умов дії Закону України «Про державну службу» 2015 р., державні службовці залежно від посади поділяються на категорії «А», «Б», «В» [6].

По-друге, результати вивчення даних офіційної статистики дають можливість виявити відносно стабільні кількісні показники протягом 2016–2019 рр. із незначною динамікою змін (як у бік збільшення, так і зменшення), а саме: 2016 р. – 164 злочини, 2017 р. – 235, 2018 р. – 202, 2019 р. – 145 злочинів.

По-третє, особливістю злочинності державних службовців, що відрізняє її від інших суміжних видів (корупційної, у сфері службової діяльності тощо) є посягання на різні об'єкти кримінально-правової охорони. Зокрема, 15 із 20 розділів Особливої частини КК України репрезентовано в досліджуваному виді злочинності [7], що свідчить про її значну поширеність і ускладнює таким чином уніфікацію запобіжної діяльності щодо відповідних суб'єктів – державних службовців. Відтак, такими об'єктами кримінально-правової охорони є:

- життя та здоров'я особи (розділ II КК України) – 2017 р. (2 злочини), 2018 р. (2 злочини);
- воля, честь та гідність особи (розділ III КК України) – 2018 р. (1 злочин – ст. 146);
- виборчі, трудові та інші особисті прав і свободи людини і громадянина (розділ V КК України) – 2017 р. (1 злочин);
- власність (розділ VI КК України) – 2016 р. (16 злочинів: 1 – ст. 185, 9 – ст. 190, 6 – ст. 191), 2017 р. (23 злочини: 9 – ст. 190, 14 – ст. 191), 2018 р. (19 злочинів: 1 – ст. 185, 1 – ст. 186, 7 – ст. 190, 10 – ст. 191), 2019 р. (10 злочинів: 1 – ст. 187, 1 – ст. 189, 2 – ст. 190, 6 – ст. 191);
- сфера господарської діяльності (розділ VII КК України) – 2017 р. (1 злочин – ст. 209), 2018 р. (1 злочин – ст. 209);
- довкілля (розділ VIII КК України) – 2016 р. (1 злочин), 2017 р. (1 злочин);
- громадська безпека (розділ IX КК України) – 2016 р. (3 злочини: 1 – ст. 255, 2 – ст. 263), 2017 р. (1 злочин – ст. 263), 2018 р. (1 злочин – ст. 263);
- безпека руху та експлуатації транспорту (розділ XI КК України) – 2016 р. (3 злочини: 2 – ст. 286, 1 – ст. 289), 2018 р. (4 злочини – ст. 286);
- громадський порядок та моральність (розділ XII КК України) – 2017 р. (1 злочин – ст. 296), 2019 р. (1 злочин – ст. 296);
- сфера обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та здоров'я населення (розділ XIII КК України) – 2017 р. (2 злочини: 1 – ст. 307, 1 – ст. 309);

– державна таємниця, недоторканність державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації (розділ XIV КК України) – 2016 р. (1 злочин), 2019 р. (1 злочин);

– авторитет органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та злочини проти журналістів (розділ XV КК України) – 2016 р. (3 злочини: 1 – ст. 345, 1 – ст. 358, 1 – інші), 2017 р. (5 злочинів: 1 – ст. 342, 1 – ст. 345, 1 – ст. 358, 2 – інші), 2018 р. (3 злочини: 1 – ст. 358, 2 – інші), 2019 р. (4 злочини: 1 – ст. 345, 1 – ст. 358, 2 – інші);

– сфера використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електров'язку (розділ XVI КК України) – 2017 р. (2 злочини: 1 – ст. 361, 1 – інші), 2018 р. (6 злочинів – ст. 362), 2019 р. (6 злочинів: 1 – ст. 361-2, 5 – ст. 362);

– сфера службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг (розділ XVII КК України) – 2016 р. (137 злочинів: 7 – ст. 364, 20 – ст. 366, 5 – ст. 367, 85 – ст. 368, 3 – ст. 369, 17 – ст. 369-2), 2017 р. (195 злочинів: 12 – ст. 364, 1 – ст. 365, 61 – ст. 366, 21 – ст. 366-1, 11 – ст. 367, 74 – ст. 368, 8 – ст. 369, 7 – ст. 369-2), 2018 р. (165 злочинів: 12 – ст. 364, 34 – ст. 366, 17 – ст. 366-1, 12 – ст. 367, 67 – ст. 368, 5 – ст. 369, 18 – ст. 369-2), 2019 р. (122 злочини: 11 – ст. 364, 1 – ст. 365-2, 19 – ст. 366, 4 – ст. 366-1, 7 – ст. 367, 65 – ст. 368, 4 – ст. 369, 11 – ст. 369-2);

– правосуддя (розділ XVIII КК України) – 2017 р. (1 злочин – ст. 382), 2019 р. (1 злочин).

По-четверте, кримінологічний аналіз статистичної інформації дав змогу простежити домінування у системі злочинності державних службовців саме злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг (2016 р. – 83,5%, 2017 р. – 83,0%, 2018 р. – 81,7%, 2019 р. – 84,1%) й злочину, передбаченого ст. 368 «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою» (2016 р. – 51,8%, 2017 р. – 31,5%, 2018 р. – 33,2%, 2019 р. – 44,8%).

Таким чином, наведена структура злочинності державних службовців в Україні у поєднанні з іншими елементами дозволяє з'ясувати єдність та диференціацію відповідних кількісно-якісних показників кримінологічної характеристики злочинів, котрі вчиняються державними службовцями, що є важливим для вироблення цілісної системи запобіжного впливу на досліджуване суспільно небезпечне явище.

Література:

1. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн. Київ: Ін Юре, 2007. Кн. 1. Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. 424 с.
2. Богатирьов І. Г. Кримінологія: підручник / за заг. ред. І. Г. Богатирьова, В. В. Топчія. Київ: ВД «Дакор», 2018. 352 с.
3. Кримінологія. Академічний курс / кол. авторів; за заг. ред. О. М. Литвинова. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2018. 588 с.
4. Кримінологія: підручник / О. М. Джужа, В. В. Василевич, В. В. Черней, С. С. Чернявський та ін.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В. В. Чернея; за наук. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Джужі. Київ: ФОП Маслаков, 2020. 612 с.
5. Статистична інформація про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення за 2016–2019 рр. *Генеральна прокуратура України*. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113898&libid=100820#.
6. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 4. Ст. 43.
7. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ

Жильцов О. Л.,

кандидат юридичних наук, завідувач кафедри загальноправових та соціально-гуманітарних дисциплін Херсонського факультету, Одеський державний університет внутрішніх справ

Визначені в Конституції України завдання щодо створення демократичної, соціальної, правової держави не можуть бути

вирішені без правового виховання, за допомогою якого формується необхідний рівень правосвідомості, правової культури громадян і суспільства в цілому. У той же час формування правосвідомості та правової культури в перехідному суспільстві, у тому числі українському, є складним і суперечливим завданням. У зв'язку з цим проблема правового виховання, формування правосвідомості і правової культури в умовах перехідного суспільства істотно актуалізується, набуває характеру невідкладної, вимагає вжиття кардинальних заходів, від успішної реалізації яких багато в чому залежить успіх державного будівництва в Україні.

Тому одним з найважливіших завдань держави у цей період є створення нових демократичних політико-правових інститутів, які повинні займатися правовим вихованням населення. Для того щоб діяльність цих інститутів з правового виховання була ефективною, необхідне цілеспрямоване, всебічне дослідження теоретичних і практичних проблем у даній сфері, що припускає обґрунтування нових підходів до організації правового виховання, розроблення загальної концепції механізму правового виховання, визначення основних завдань і напрямів його оптимізації в сучасних умовах.

Під оптимізацією діяльності соціальних інститутів з формування правової культури у такому контексті розуміється приведення їх у стан найбільш ефективного виконання притаманних їм функцій. Основним критерієм оптимальної діяльності соціальних інститутів з правового виховання можна вважати досягнутий рівень правової культури, правосвідомості та правозастосування у конкретному суспільстві, що визначається сукупністю різних емпіричних методів [1, с. 59].

У сфері правового виховання для України в даний час актуальними є такі завдання: створення обґрунтованої державної правової політики, а на її основі – концепції правового виховання населення; створення багатоступеневої системи правового виховання і освіти; підвищення загального рівня моральності громадян; популяризація правових знань (зокрема через засоби масової інформації); пробудження інтересу в населення

до правових знань і підвищення їх доступності; застосування методів реклами і «public relations»; розвиток сімейного правового виховання тощо.

Не викликає сумнівів, що формування високого рівня правосвідомості і правової культури неможливе без науково обґрунтованої державної правової політики, яка, на жаль, в Україні поки що відсутня. Правова політика держави, на думку багатьох правознавців, має здійснюватися у трьох основних формах – у правотворчості, правозастосуванні та правовому вихованні. Кожна з форм реалізації правової політики передбачає власний інструментарій. Так, у формі правового виховання правова політика держави повинна реалізовуватися за допомогою правової освіти, правової пропаганди та підготовки професійних юридичних кадрів; у формі правотворчості – за допомогою ухвалення правових актів і створення несуперечливої правової системи; у формі правозастосування – переважно через правозастосовчі документи і правозастосовчу діяльність [2, с. 9].

Організація ефективної системи правового виховання в закладах вищої освіти системи МВС України неможлива й без вдосконалення всієї правової системи, оновлення чинного законодавства, підвищення правосвідомості і правової культури науково-педагогічного складу, курсантів, студентів та всього суспільства. Потрібно не тільки вдосконалювати законодавство, а й відроджувати моральність здобувачів вищої освіти, на основі якої будуватиметься правова культура нашого суспільства. Необхідно, як радив ще І. Льїн, зробити все, «щоб наблизити право до народу, щоб зміцнити масову правосвідомість, щоб народ розумів, знав і цінував свої закони, щоб він добровільно додержувався своїх обов'язків і заборон та лояльно користувався своїми повноваженнями. Право мусить стати чинником життя, мірою реальної поведінки, силою народної душі» [3, с. 230].

Дійсно, в системі виховання людини правове виховання тісно пов'язане з етичним, а інші види виховання (ідейно-політичне, патріотичне, релігійне, естетичне тощо) за усієї їх значущості

мають, проте, фоновий характер, є вторинними відносно зазначеного зв'язку. Тому ціленастанови правового виховання повинні бути повністю узгодженими з ціленастановами етичного виховання, що є можливим лише за певних суспільних умов, в суспільствах та державах певного типу. Оптимально цей зв'язок діє в демократичній, правовій державі [4, с. 5–6].

Формування високого рівня правосвідомості і правової культури здобувачів вищої освіти неможливе й без високого ступеня розвиненості вітчизняної юридичної науки. Для прогресу у сфері правового виховання першорядне значення має також розвиток фундаментальних юридичних досліджень, перш за все у сферах філософії права, загальної теорії держави і права, які дозволяють краще зрозуміти місце і роль правового виховання в житті країни, визначити його найоптимальніші форми, адаптовані до умов суспільного розвитку. Важливо також відзначити, що без нових базисних досліджень у сфері юридичних наук правова культура починає «вичерпуватися» інтелектуально, втрачати перспективу розвитку в умовах світу, що стрімко змінюється. Особливий акцент у справі формування правової культури в закладах вищої освіти системи МВС України має бути зроблено на правовій освіті, саме створення багатоступінчастої системи правової освіти. Тільки така багатоступінчаста система може забезпечити ефективність та формування необхідного рівня правосвідомості і правової культури. Кожний з таких етапів правової освіти має відповідати рівню розвитку людини і сприяти не тільки засвоєнню правових знань, а й формуванню чітких та сталих переконань щодо необхідності правомірної поведінки

Специфічною метою правового виховання та освіти майбутніх правоохоронців є формування у них юридичного світогляду. Провідну роль у цьому процесі має відігравати філософія права, вивчення якої допомагає майбутнім правознавцям усвідомити високий гуманістичний зміст їхньої діяльності, філософські обґрунтувати власну теоретичну позицію і прийняти практичне рішення, поєднане з високим професіоналізмом і громадянською гідністю юриста.

Особливе значення для сучасної України має формування професійної культури, правосвідомості правознавців, працівників правоохоронних органів [5, с. 45]. На нашу думку, в перехідні періоди розвитку суспільства питання, пов'язані з правовим вихованням юристів, вимагають до себе особливої уваги. Це пов'язано, по-перше, з тим, що правознавці повинні мати високий рівень професійної правосвідомості та правової культури; по-друге – з особливою роллю у трансформаційну добу правозастосовної практики, суб'єктами якої є юристи. Адже відомо, що правозастосовна практика посідає і у перспективі посідатиме провідне місце у формуванні правосвідомості і правової культури населення.

Одним з найважливіших каналів правового виховання і правової освіти даної категорії населення є засоби масової інформації, роль яких у формуванні правової свідомості, правової культури, поваги до права і правомірної поведінки особистості закономірно зростає у процесі трансформації суспільства від тоталітаризму до демократичного суспільства. Очевидно, що роль засобів масової інформації демократичного суспільства у формуванні правових цінностей і стереотипів є не менш значущою, ніж роль правоохоронної системи. У процесі організації правовиховної роботи в закладах вищої освіти важливо також повною мірою використовувати весь позитивний досвід, накопичений в нашій країні за минулі десятиліття. Причому використовувати цей досвід необхідно творчо, оскільки деякі питання правового виховання і освіти слід вирішувати на концептуально новій основі, виходячи із завдань розвитку України як суверенної держави, що прагне стати демократичною та правовою.

Отже, розглядаючи перспективи правового виховання в закладах вищої освіти МВС України, слід виділити такі завдання щодо його оптимізації: розроблення обґрунтованої державної правової політики, а на її основі – концепції правового виховання; створення багатоступінчастої системи правової освіти в країні, в тому числі системно-оперативного підвищення професійної кваліфікації юристів з акцентом на вдосконаленні методики реалізації

їх виховних функцій; піднесення загальної моральності майбутніх правоохоронців; популяризація правових знань (зокрема, через засоби масової інформації); пробудження інтересу в до правових знань та забезпечення їх доступності; застосування методів реклами і «public relations»; розвиток сімейного правового виховання тощо.

Література:

1. Данильян, О. Г. Проблема оцінки реального стану правосвідомості і правової культури у транзитивних умовах *Вісн. Акад. прав. наук України*. 2008. № 4 (55). С. 57–68.
2. Матузов, Н. И. Понятие и основные приоритеты российской правовой политики. *Правоведение*. 1997. № 4. С. 4–17.
3. Ильин, И. А. О сущности правосознания. Собрание сочинений: в 10 т. М.: Известия, 1994. Т. 2. 530 с.
4. Стреляева В. В. Правовое воспитание в условиях становления правового государства: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Моск. ун-т МВД России. М., 2006. 19 с.
5. Тодыка, Ю. Н. Конституционные основы формирования правовой культуры. Х.: Райдер, 2001. С. 40–45.

ФОРМИРОВАНИЕ ГОТОВНОСТИ КУРСАНТОВ К ВЫПОЛНЕНИЮ СЛУЖЕБНЫХ ЗАДАЧ В ВЕРОЯТНОСТНЫХ УСЛОВИЯХ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА ОСНОВЕ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ПСИХОФИЗИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА

Каранкевич А. И.,

кандидат педагогических наук, заместитель начальника кафедры прикладной физической и тактико-специальной подготовки учреждения образования «Могилевский институт Министерства внутренних дел Республики Беларусь»

Результаты обобщенного анализа специальной литературы [1–4], а также проведенных нами ранее собственных исследований (2010–2014 гг.) по проблеме осуществления отдельных

мер силового воздействия сотрудниками органов внутренних дел (ОВД), связанных с применением физической силы в вероятностных условиях практической реализации, и подготовки к этой деятельности на этапе обучения в учреждениях образования системы Министерства внутренних дел (МВД) позволили сделать ряд обоснованных заключений [5, с. 159–161].

1. Наибольшие ресурсные возможности для эффективного решения специфических задач (силовое принуждение), осуществляемых ОВД в вероятностных (стохастических) условиях служебной деятельности находятся в организационно-методической плоскости образовательного процесса, при реализации подхода, предусматривающего взаимосвязь и диалектическое единство психической и физической составляющих в структуре психофизической готовности сотрудника.

2. Процесс технической подготовки курсантов, реализуемый в стандартных (типовых) моделях ситуаций или обусловленных заданий позволяет формировать только базовый уровень готовности, но не является информативным при диагностике психофизической готовности к эффективной деятельности в реальной быстро меняющейся обстановке. Таким образом, сама система технической подготовки курсантов должна носить профессионально ориентированный характер, что будет способствовать формированию у обучающихся необходимого комплекса профессионально важных качеств (ПВК) уже на уровне сложных оперативно-служебных ситуаций.

3. Использование в качестве главных критериев оценки прикладной физической подготовленности курсантов и действующих сотрудников ОВД результатов, показанных в тестах кондиционной направленности, и заданиях направленных на оценку боевых приемов борьбы в стандартных условиях, позволяет определить в большей степени общую подготовленность, которую следует рассматривать как основу предварительной психофизической готовности. В тоже время, рассматриваемый оценочный подход (в том числе выбор тестов) не позволяет дать достаточно

четкую прогнозную оценку эффективности выполнения заданий в стохастических условиях (в том числе при воздействии стрессогенных факторов). Для решения такого рода задач целесообразно использовать тестовые задания комплексной направленности, позволяющие с высокой степенью надежности оценивать непосредственную психофизическую готовность к действиям в сложных оперативно-служебных ситуациях.

В период 2014–2016 гг. нами была проведена серия пролонгированных исследований в рамках которых, с учетом вышеуказанных заключений, одной из приоритетных задач являлось определение ПВК формирующих психофизический потенциал (ПФП) сотрудника ОВД необходимый для успешной реализации сложной двигательной структуры в вариативных условиях служебной деятельности [6].

Для решения поставленной задачи были использованы следующие методы научного исследования:

теоретический анализ и обобщение научной и методической литературы (позволили: рассмотреть особенности правоохранительной деятельности ОВД и профессиональную готовность сотрудников к ее эффективному выполнению; выявить ПВК, образующие ПФП сотрудника ОВД);

анализ документальных материалов (включал рассмотрение нормативных правовых актов, в том числе технических, инструктивно-методических документов Министерства внутренних дел Республики Беларусь, Министерства образования Республики Беларусь, регламентирующих учебные программы профессиональной подготовки курсантов учреждений образования системы МВД, что позволило определить пути решения поставленной задачи);

метод моделирования (использовался для выявления влияния актуальных характеристик движений, имеющих психофизическую структуру основных элементов двигательного-моторных актов, характерных для специфических условий оперативно-служебной и служебно-боевой деятельности сотрудников ОВД.

В процессе исследования использовались следующие варианты моделирования: разграничение величины результата в виде сопоставительных норм для оценки подготовленности по совокупным признакам включенности интегральных компонентов ПФП в деятельность составляющую специалистов ОВД; построение уровней управления движениями на основе структурно-содержательных аспектов деятельности сотрудников ОВД).

В результате проделанной работы определены показатели диагностики (определяемые с помощью тестовых заданий, в том числе с помощью разработанных авторских устройств) и формирования с позиции профессиональной деятельности, реализуемой в вероятностных (особых и экстремальных) условиях ПФП личности сотрудника ОВД, понимаемого как интеграция ее психических и физических качеств, необходимых для корректного формирования ПВК курсантов учреждений образования МВД в процессе прикладной физической подготовки. Формирование ПВК реализуется комплексным воздействием на: *моторно-кондиционный* (сила, быстрота, выносливость и степень физического развития), *моторно-координационный* (специфические координационные способности – способности к управлению движениями, к перестроению движений и моторному приспособлению, к согласованию движений, к ориентированию в пространстве, к реагированию и др.) *психомоторный* (моторный ответ на сенсорное воздействие) и *когнитивный* (внимание, память, в том числе оперативная, мышление) компоненты психофизической подготовленности к деятельности – показателя готовности.

Установлено, что под психофизической готовностью следует понимать активно-действенное состояние, характеризующее мобилизацией ведущих психических и физических качеств при снижении уровня функционирования других (в конкретный момент менее значимых), достигаемое средствами сопряжения упражнений кондиционной (развитие физических качеств) и координационной (развитие координаций при выполнении

техничко-тактических действии прикладного характера) направленности, способствующих эффективному решению служебных задач в вероятностных (особых и экстремальных) условиях деятельности.

Литература:

1. Воробьевский, А. Н. Профессиональная подготовка курсантов к задержанию правонарушителей: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / А. Н. Воробьевский.– М., 2010.– 194 л.

2. Гадалов, А. В. Формирование готовности курсантов вузов МВД России к единоборству с правонарушителями: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / А. В. Гадалов; Москов. акад. МВД России.– М., 2000.– 24 с.

3. Гайдук С. А. Технология формирования волевых качеств в процессе профессионально-прикладной физической подготовки: монография / С. А. Гайдук, Л. В. Маришук.– Минск: МГВРК, 2007.– 200 с.

4. Закорко, И. П. Специальная физическая подготовка в высших учебных заведениях МВД Украины с учетом индивидуальных особенностей моторики курсантов: дис. ... канд. наук по физ. воспитанию и спорту: 24.00.02 / И. П. Закорко.– Киев, 2001.– 197 л.

5. Каранкевич, А. И. Психофизическая готовность курсантов учреждений образования МВД Республики Беларусь к эффективной профессиональной двигательной деятельности: монография / А. И. Каранкевич, В. А. Барташ.– Могилев: Могилев. ин-т МВД, 2016.– 200 с.

6. Каранкевич, А. и. Формирование профессионально важных качеств курсантов учреждений образования МВД Республики Беларусь средствами профессионально-прикладной физической подготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / А. И. Каранкевич; БГУФК.– Минск, 2019.– 32 с.

РОЛЬ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ У ГРОМАДЯНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ УКРАЇНИ ЩОДО ПОДОЛАННЯ КОРОНАВІРУСУ

Карвасовська О. В.,

старший лаборант кафедри суспільно-правових дисциплін і менеджменту освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

Литвиненко Т. А.,

викладач кафедри суспільно-правових дисциплін і менеджменту освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

Розвиток демократії висуває нагальні вимоги до політичного і правового виховання у громадянському суспільстві, особливо в умовах пандемії коронавірусу, що відбувається в Україні масовими захворюваннями та загибеллю деякої частини хворих. Отже, громадянське суспільство само виступає потужним генератором захисних та виховних практик, що формують свідомого громадянина-патріота, захисника Батьківщини, екології та охорони здоров'я, в тому числі й від коронавірусу, масової епідемії людства.

Однак це можливо лише за умов наявності в суспільстві високого рівня загальної, правової, екологічної та медичної культури в суспільстві. Вважаємо, що провідна роль громадянського суспільства в профілактичних, проти епідеміологічних, екологічних, медичних заходах є комплексним процесом з правових виховання та збереження громадян України.

Визначені в Конституції України положення щодо створення демократичної, соціальної, правової держави не можуть бути вирішені без правового виховання та ролі громадянського суспільства, за допомогою якої формується необхідний рівень санітарно-епідеміологічної правосвідомості, правової і медичної культури суспільства в цілому, що допомагає встановити санітарно-епідеміологічний карантин в державі. Слід

зазначити, що саме правосвідомість та правова культура є найважливішими чинниками, які сприяють становленню правової системи та сучасної держави за демократичних засад суспільства [1], всі ці фактори впливають на регулювання лікувально-медичного спектра соціальних відносин, в тому числі і карантинних, медично-профілактичних. Тільки за карантинними заходами можна зберегти людські життєві цінності, встановлюючи стабільний правопорядок. У сфері правового виховання для України в час пандемії актуальними є такі завдання:

- створення обґрунтованої державної правової політики охорони здоров'я, а на її основі – концепції медичного, профілактичного та правового виховання населення;
- створення багатоступеневої системи правового і медично-профілактичного виховання та захисту населення;
- підвищення загального рівня моральності громадян; пропаганда правових знань та санітарно-епідеміологічних норм (зокрема, через засоби масової інформації);
- пробудження інтересу в населення до життя через систему санітарних та карантинних знань, підвищення їх доступності за допомогою ЗМІ та інших державно-асоційованих заходів;
- застосування методів реклами і «public relations»;
- розвиток сімейного, дошкільного, шкільного, позашкільного, вищого освітянського правового виховання тощо.

Безпосередньо звертаючись до правового виховання, слід ще раз наголосити на тому, що правове виховання – це цілеспрямована діяльність з трансляції (передавання) правовою культурою, правовим досвідом, правовими ідеалами і механізмами щодо розв'язання конфліктів у суспільстві, що передаються від одного покоління до іншого [1]. На наш погляд, кожному громадянину, його рідним, треба в межах природних, технічних, техногенних катаклізмів, військових подій, збройних конфліктів знати, вміти виживати в умовах голоду, холоду, епідемій, епізоотій та інших життєвих негараздів.

Для цього Україна, щоб посісти гідне місце поряд з високорозвиненими державами світу й конкурувати у сучасному світовому

співтоваристві, повинна мати потужні системи: освіти, охорони здоров'я, оборони, громадської безпеки та правопорядку, цивільної безпеки, резервних запасів продовольства, палива, інших природно-ресурсних заощаджень, а також належну інфраструктуру. Для цього треба мати урядові державні програми реформування вищезазначених господарських та спеціалізованих галузей, в тому числі й з підготовки кваліфікованих фахівців, щоб формувати соціально зрілих, відповідальних, культурних, духовно та інтелектуально спроможних, расове – розвинених громадян [2]. Саме такі передові громадяни становлять основу громадянського суспільства, сприяють розвитку правової держави, долають труднощі, які пов'язані із протидією коронавірусу.

Відомо, що правове виховання в громадянському суспільстві тісно пов'язане з правовою освітою: виховання не може обходитися без освіти, а освіта, в свою чергу, має виховний ефект, наприклад, у сфері професіоналізації, у справі формування високої правової культури та правової освіти в сучасній Україні. Тільки грамотне громадянське суспільство здатне реально подолати пандемію українського масштабу.

Правова освіта – це цілеспрямований, організований, систематичний процес опанування юридичними знаннями, вміннями і навиками правової поведінки. Завдання правової освіти в Україні визначено Конституцією України, яка виходить із того, що людина, її життя, здоров'я, честь, гідність, недоторканність і безпека повинні стати найвищою соціальною цінністю [2]. Як наслідок, формування правової культури населення і, перш за все, підростаючого покоління, – мусить бути сьогодні однією з провідних складових діяльності всіх гілок державної влади. Підготовка фахівця передбачає виховання особистості, яка зуміє правильно обрати свій шлях у житті, спираючись на власні можливості; ставитиме перед собою завдання самовдосконалення та саморозвитку; позитивно впливатиме на життя та розвиток суспільства. Але цей вплив можливий тільки на основі високого професійного рівня отриманих знань та морально-правової свідомості досліджуваного фахівця. Безумовно, духовність і мораль –

це взаємопов'язані регулятори суспільних відносин, які традиційно є чинниками організації взаємин і зв'язків, у процесі яких виявляється ставлення особистості до людей та до самої себе [2]. На наш погляд, у концепції громадянського суспільства ключовими є такі елементи, як людина, родина, народ, держава, які, передусім, стають предметами політичної, юридичної та фахової діяльності. Найвищою соціальною цінністю громадянського суспільства є людина, яка потребує створення гідних умов для розвитку та самореалізації. Отже, права та свободи особистості визначають зміст і спрямованість діяльності держави (ст. 3 Конституції України) і громадянського суспільства, як державно-асоційованого, здатного себе захистити від будь-яких катаклізмів.

Особливу роль громадянського суспільства України відіграють процеси, що пов'язані з інтеграцією України в європейський та світовий простір: світовий, науковий, проти епідеміологічний, в зв'язку з коронавірусом у багатьох країнах світу. Адже пріоритетом нашої країни проголошується формування свідомого, активного, демократичного та професійного громадянина, здатного жити та діяти у громадянському суспільстві, що постійно оновлюється і розвивається, а також захищається у власному середовищі від різного роду потрясінь. Наприклад, стосовно коронавірусу. Такі фактори, як низький рівень професійних, правових знань та очікувань, готовність і спроможність в інтересах громадянського суспільства користуватися лише частиною проголошених прав і свобод для належного карантинного подолання коронавірусу. І перш за все, це обмеження природними, політичними, соціальними, культурними, економічними правами і свободами людини. В супереч правовому нігілізму та правовому інфантілізму, які властиві деяким верствам населення, що нехтують встановленими санітарно-епідеміологічними правилами під час карантинних заходів з протидії коронавірусу державою здійснюється: закриття кордонів, встановлення місць обсервації, формування волонтерських рухів, військово-поліцейських режимів в Україні та на окремих територіях в областях. В країні

продовжується здійснення цивільного захисту населення, утворення військових та поліцейських блокпостів з метою активної протидії короно вірусної пандемії. Такі карантинні санітарно-епідеміологічні заходи закріплюються в правосвідомості українського громадянського суспільства. з метою протидії наступним факторам захворювання:

1) об'єктивний фактор – а) витікає з зовнішніх умов швидкісного розповсюдження коронавірусу у людському середовищі за допомогою біологічних зв'язків, яким сприяє будь-яка життєдіяльність людини; б) відсутність у людства належних засобів мікробіологічного, медичного та санітарно-епідеміологічного характеру; в) відсутність належних засобів розпізнавання (тестування) цього захворювання; г) відсутність науково – обґрунтованих медичних засобів протидії коронавірусу. Констатуємо, що світової та держаної стратегії протидії пандемії немає, але є деякі тактичні позитивні лікарські заходи;

2) суб'єктивний фактор – а) порушення карантинних правил спілкування та гігієни в суспільстві більшістю, чи кожною конкретною особою; в) симптоматика коронавірусу в людини: – біль у горлі, сухий кашель, підвищення температури тіла; – пневмонія, дихальна недостатність; – можливі летальні наслідки; – важкість, ускладненість летальних наслідків для хворих на астму, діабет, серцево-судинні захворювання та ін. [3].

Таким чином, проблема правового виховання в громадянському суспільстві України на теперішній час пов'язана з протидією пандемії коронавірусу. Вона ще тривалий час для людства буде актуальною, а необхідність пізнання протиепідеміологічних, санітарних, медичних, мікробіологічних та інших норм – засобом збереження кожного громадянина задля громадянського суспільства в цілому, що є позитивним аспектом біологічного, психічного, фізичного, інтелектуального виживання людства.

Такі санітарно-лікувальні положення обумовлені необхідністю в постійному розвитку, удосконаленні та досягненні висо-

кого рівня медичної, мікробіологічної, санітарно-гігієнічної та правовиховної освіти. Вимогою для громадянського суспільства є: формування професійної медичної, мікробіологічної, санітарно-гігієнічної та правової культури кожного громадянина, кожної посадової особи, кожного державного службовця, з метою вдосконалення навчальних програм освітніх закладів.

Лише тоді, на наш погляд, рівень професійної та правової освіти, а також політично-правової культури населення досягне найвищого ступеня розвитку, тоді кожен громадянин держави відчує власну належність до правозахисного життя країни, буде активним учасником антивірусного правового процесу і зможе самостійно адекватно аналізувати чинне законодавство, медико-соціальні правила поведінки, використовувати їх на користь собі та оточуючим. В основі дисципліна у нашому суспільстві.

Отже, сьогодні слід критично переглянути досвід минулих років і вже на якісно новому рівні активізувати правовиховну, правозахисну, проти епідеміологічну, карантинну роботу з covid 19. Втім, мета і завдання правового виховання і правового захисту в сучасних умовах пандемії коронавірусу повинні бути переосмислені, з позиції правозахисного процесу подолання пандемії коронавірусу, як різновиду міжнародної, внутрішньої державно – асоційованої діяльності.

Література:

1. Баранов, В. М. Правосознание, правовая культура и правовое воспитание [Текст] / В. М. Баранов // Теория государства и права: учебник / В. М. Баранов, В. П. Сальников и др.; под ред. В. К. Бабаева. – М.: Юрайт, 2013. – С. 376–598. URL: <https://books.google.com.ua/books?id=pzGN> (дата звернення 14.03.2020)

2. Брусакова О. В. Моральне і правове виховання як чинники конструювання громадянського суспільства. Право і безпека. 2015. № 2(57). С. 19–23. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/290> (дата звернення 15.03.2020)

3. Коронавірусна інфекція COVID19 <URL: https://www.google.com/search?sxsrf=ALeKk011pas70I_bIWn> (дата звернення 17.03.2020).

ОКРЕМІ ПИТАННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО ВИМІРУ ОХОРОНИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Кирбят'єв О. О.,

кандидат юридичних наук, докторант
Національна академія внутрішніх справ, м. Київ

Міжнародно-правовий вимір охорони професійної діяльності працівників правоохоронних органів з методологічною зору є досить складним завданням, адже слід поглянути на професійну діяльність працівників правоохоронних органів крізь призму поліцейської діяльності та ставлення громадськості до неї; також можливо доведеться простежити діяльність міжнародно-правових інституцій щодо розгляду злочинної діяльності керівного складу правоохоронних органів та тих наказів, які вони віддавали; виконання/невиконання їх правоохоронцями, а також вплив міжнародно-правових актів на професійну діяльність працівників правоохоронних органів.

Для початку погодимося із точкою зору про те, що система правоохоронних органів України у контексті її часового виміру через здійснення порівняльно-історичних досліджень є важливим інструментом пізнання її ознак, рис та властивостей. Такі дослідження можуть бути порівняльно-генетичними; спрямованими на визначення якісних або кількісних характеристик властивостей цієї системи (або її структурних елементів) як об'єкту, та пов'язаними із залученням іноземного матеріалу – у такому випадку буде здійснюватись порівняння в історичній ретроспективі системи правоохоронних органів України та інших держав. При здійсненні порівняльно-історичних досліджень системи правоохоронних органів України необхідно враховувати наявність як об'єктивно, так і суб'єктивно обумовлених чинників історично-правової та історичної реальностей. Такими є географічне місцезположення українських земель, релігія, наближеність до різних за своїм змістом і характерис-

тиками правових традицій і культур, соціально-економічний і політичний розвиток, діяльність історичних постатей тощо. Сучасні умови розвитку порівняльної історії права вимагають і оцінки процесів осмислення і переосмислення можливостей порівняльно-історичного підходу та методу. Одним з таких напрямів може стати теоретичне обґрунтування властивостей компаративно-історичного методу як евристичного способу набуття знань про становлення і розвиток системи правоохоронних органів України в різні історичні епохи та періоди, її унікальні ознаки та риси [1]. Спробуємо це твердження екстраполювати на поліцейську діяльність в цілому як в Україні, так й світі.

Діяльність співробітників поліцейських органів відіграє важливу роль у сучасному демократичному суспільстві з огляду на те, що розслідування злочину є першим важливим кроком у системі відправлення правосуддя та тим засобом, за допомогою якого особи, що обвинувачуються у скоєнні злочину, можуть бути притягнуті до суду для встановлення їхньої вини чи невинуватості. Означене є важливим для забезпечення благополуччя суспільства в цілому, оскільки злочинність порушує нормальне життя людей і перешкоджає економічному та соціальному розвитку держави. З цих причин проведення ефективного розслідування з дотриманням етичних норм і законів є вкрай важливим аспектом роботи поліції (п. 299). Так, для забезпечення дотримання етичних норм у ході розслідування злочину необхідно, щоб співробітник поліції поважав людську гідність і права людини та дотримувався вимог закону. У демократичному суспільстві діяльність з розслідування злочинів передбачає підзвітність поліцейських суспільству та їх відданість інтересам суспільства. Крім того, слідство має проводитися з належним урахуванням принципу недопущення дискримінації (п. 302). Варто зазначити, що більшість осіб, які беруть участь у забезпеченні охорони правопорядку, дотримуються зобов'язання з честю нести службу відповідно до встановлених вимог і при виконанні своїх обов'язків постійно демонструють прихильність високим стандартам сумлінності та дотримуються передбачених законом процедур,

що регламентують їхню діяльність. У більшості країн поліції надаються повноваження щодо захисту основних прав і свобод людини, закріплених як міжнародно-правовими актами в галузі прав людини універсального і регіонального характеру (Загальна декларація прав людини 1948 р., Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р., Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., Хартія основоположних прав людини 2000 р. тощо), так і національним законодавством держав. Акцент на дотриманні прав людини зроблено і в міжнародно-правових актах, що безпосередньо регулюють діяльність поліції. Так, Кодексом поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку 1979 р. закріплено, що при виконанні своїх обов'язків посадові особи з підтримання правопорядку, зокрема, особи наділені поліцейськими повноваженнями, поважають і захищають людську гідність та підтримують і захищають права людини щодо всіх осіб (ст. 2) [2].

У розробленому Радою Європи Європейському кодексі поліцейської етики 2001 р. визначено цілі поліції, до яких також віднесено захист і дотримання основних прав і свобод людини в тому вигляді, в якому вони закріплені, зокрема, в Європейській конвенції про права людини (п. 1). У Брюссельській декларації про системи кримінального правосуддя 2006 р. члени Ради міністрів ОБСЄ погодилися з тим, що «при виконанні свого обов'язку співробітники правоохоронних органів зобов'язані поважати і захищати людську гідність та підтримувати й охороняти права людини всіх осіб» [2].

ООН у 1979 році своєю резолюцією однозначно визначила для всіх країн-учасниць – при виконанні своїх обов'язків посадові особи з підтримання правопорядку поважають і захищають людську гідність і підтримують і захищають права людини по відношенню до всіх осіб. Термін «посадові особи з підтримання правопорядку» включає всіх осіб, які призначаються або обираються, пов'язаних із застосуванням права, які мають поліцейські повноваження, особливо повноваження із затримання правопорушників [3].

Отже, зміст цього невеликого, проте дуже змістовного документа свідчить про те, що узагальнений образ працівника правоохоронного органу у своїй професійній діяльності має однаково ставитися до всіх осіб, навіть до правопорушників. Саме цю імперативну міжнародно-правову вимогу часто порушують працівники правоохоронних органів всіх без винятку країн, проте ставлення громадськості до цього дуже відрізняється.

В країнах із вдаваною демократією застосування сили до протестантів є безмежним, беззаперечним з боку офіційної влади та, що найпечальніше, відбілюваним представниками четвертої гілки влади – ЗМІ. Перелік країн усім добре відомий, проте саме на їх прикладі яскраво ілюструється нехтування нормами міжнародного права, вивченню якого треба приділити окрему увагу.

Думається, Україна зараз перебуває у перехідному стані щодо правового забезпечення професійної діяльності працівників правоохоронних органів – будь-які протестні акції є вільними, а от на рахунок їх супроводження поліцейськими та відношення до цього громадян залишає бажати кращого.

Література:

1. Кудін С. В. Система правоохоронних органів України: порівняльно-історичний ракурс дослідження. URL: http://univd.edu.ua/general/publishing/konf/17_05_2019/pdf/53.pdf (дата звернення: 27.08.2019 р.).

2. Хаврат М. С. Дотримання прав людини в діяльності поліцейських органів: міжнародно-правовий аспект. URL: http://univd.edu.ua/general/publishing/konf/17_05_2019/pdf/117.pdf (дата звернення: 27.08.2019 р.).

3. Кодекс поведения должностных лиц по поддержанию правопорядка: принят резолюцией 34/169 Ген. Ассамблеи ООН от 17 декабря 1979 г. // Организация Объединенных Наций: офиц. сайт. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/code_of_conduct.shtml (дата звернення: 11.03.2019).

АДМІНІСТРАТИВНА ПРОЦЕДУРА ЛІЦЕНЗУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я

Лебеза Є. О.,

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративного та митного права
Університету митної справи та фінансів

Проблеми, пов'язані з ліцензуванням видів діяльності у сфері охорони громадського здоров'я, досліджувалися вітчизняними вченими, зокрема Т. Титовською, С. Васильєвим, С. Громовою-Стасюк та ін. Разом із тим варто зазначити, що це питання не достатньо досліджено юридичною теорією і більшість практично-корисних напрацювань містяться в роз'ясненнях та актах уповноважених державних органів.

Основними нормативно-правовими документами, що регулюють ліцензування медичної діяльності в Україні, є закони України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19 листопада 1992 р. № 2801- XII та «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 02 березня 2015 р. № 222-VIII, а також Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики» від 02 березня 2016 р. № 285, Закон України «Про лікарські засоби»: [1; 2; 3; 4].

Серед дозволених видів діяльності названо медичну практику, тлумачення якої, незважаючи на визначеність у регулятивному законодавстві України, спричиняє певні труднощі щодо встановлення того, чи здійснювала її особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Проблема ускладнюється ще й тим, що у законодавстві України, науковій літературі використовуються й інші поняття: «медична допомога», «медичне обслуговування», «медична послуга» тощо. Відтак установити зміст поняття «медична практика» досить складно[6].

Відповідно до ч. 4 п. 2 Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики, господарська діяльність з медичної практики (далі – медична практика) – вид господарської діяльності у сфері охорони здоров'я, який провадиться закладами охорони здоров'я та фізичними особами – підприємцями з метою надання медичної допомоги та медичного обслуговування на підставі ліцензії [3].

Наявність бланкетної норми зумовлює потребу дослідження й Закону України «Про лікарські засоби». Так, відповідно до частини 1 статті 10 цього Закону: «виробництво лікарських засобів здійснюється фізичними або юридичними особами на підставі ліцензії, що видається в порядку, установленому законодавством. У додатку до ліцензії зазначається перелік форм лікарських засобів, дозволених до виробництва ліцензіату, а також особливі умови провадження діяльності» [4].

Законодавчо встановлюються особливі додаткові вимоги до ліцензування діяльності з виробництва лікарських засобів – особливі умови встановлення переліку лікарських засобів, що пов'язується з особливою важливістю державного контролю у сфері саме виробництва лікарських засобів. Зокрема, відповідно до чинного законодавства такими особливими умовами для надання відповідної ліцензії суб'єкту господарської діяльності є: наявність відповідної матеріально-технічної бази, кваліфікованого персоналу (кваліфікації в окремого громадянина в разі індивідуального виробництва), а також умов щодо контролю за якістю лікарських засобів, що вироблятимуться. Відповідність матеріально-технічної бази, кваліфікації персоналу, а також умов щодо контролю за якістю лікарських засобів, що вироблятимуться, встановленим вимогам та заявленим у поданих заявником документах для одержання ліцензії характеристикам підлягає обов'язковій перевірці до видачі ліцензії у межах строків, передбачених для видачі ліцензії, за місцем провадження діяльності органом ліцензування у порядку, визначеному центральним

органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я [4].

Одним із важливих аспектів ліцензування господарської діяльності у сфері охорони громадського здоров'я є законодавча вимога, встановлена статтею 19 Закону України «Про лікарські засоби», про те, що оптова, роздрібна торгівля лікарськими засобами на території України на підставі ліцензії видається в порядку, встановленому законодавством [4].

Підсумовуючи зазначені вище положення законодавства, можна навести перелік видів господарської діяльності у сфері охорони громадського здоров'я, які підлягають ліцензуванню: медична практика; переробка донорської крові та її компонентів тощо; діяльність банків пуповинної крові, інших тканин і клітин людини; виробництво лікарських засобів; імпорт лікарських засобів; торгівля лікарськими засобами. Разом із тим, для повноцінного аналізу досліджуваної теми варто також приділити окрему увагу питанню ролі та значення ліцензування господарської діяльності у сфері охорони громадського здоров'я [4].

Як зазначає Т. Донченко (колишня начальниця Управління контролю якості медичних послуг МОЗ України), починаючи з 2010 р., завдяки дерегуляції підприємницької діяльності процес отримання ліцензії для суб'єктів господарювання дуже спрощено – уведено декларативний принцип подання заяв на отримання ліцензії на медичну практику. Також необхідно відмітити зміни в законодавстві 2013 року, які були спрямовані на підвищення особистої відповідальності суб'єктів господарювання.

Так, було введено опосередковану вимогу про особисте заповнення керівником медичного закладу або фізичною особою (підприємцем) відомостей про стан матеріально-технічної бази, нормативно-правове забезпечення та кваліфікацію персоналу при поданні заяви на отримання ліцензії. Однозначно, що таке рішення контрольного органу мало на меті встановити відповідність між даними, що подаються, та реальним станом речей через особисте надання відомостей суб'єктом.

Однак такі нововведення на практиці спричинили низку проблем із заповненням документів, оскільки суб'єкти господарювання, як правило, використовували послуги посередників для таких дій, а це у свою чергу зумовлювало відмову у виданні ліцензії і, відповідно, гальмування процесу надання послуг суб'єктами господарювання [7].

У контексті дослідження питання наявності ліцензування, окрім позитивного значення цієї процедури для захисту споживачів, варто зазначити й негативні явища, що присутні в цій процедурі. Зокрема, досить суперечливим, на нашу думку, є питання отримання ліцензії державним або комунальним закладом охорони здоров'я. Очевидно, що стан більшості таких закладів є незадовільним і цілком можливо може не відповідати вимогам, установленим для отримання ліцензії. У зв'язку з цим видання ліцензії таким закладам не лише не виконує своєї функції – захисту пацієнтів від некваліфікованих послуг, а й суперечить законодавству. Разом із тим не видання ліцензії зазначеним закладам призведе до скорочення кількості комунальних і державних медичних закладів, що не відповідає ст. 49 Конституції України [9], згідно з якою чинна мережа державних і комунальних закладів охорони здоров'я не може бути скорочена. Тобто виконання вимоги, установлені, наприклад, статтею 17 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [1], порушує норми Конституції [9]. Більше того, якщо з метою дотримання конституційних вимог органи ліцензування таки нададуть дозвіл на здійснення медичної практики відповідній державній чи комунальній установі, то матиме місце порушення прав приватних закладів охорони здоров'я, які не мають такої привілегії у вигляді «конституційного захисту».

Окрему увагу також слід приділити питанню ліцензування діяльності, пов'язаної з торгівлею лікарських засобів. Так, більшість юристів-практиків схиляється до того, що наявність суперечностей у чинному законодавстві призводить до порушення прав суб'єктів господарювання, зокрема через неможливість

реалізації зазначених прав. Зокрема основними проблемами, які мають місце при ліцензуванні діяльності з торгівлі лікарських засобів, є: наявність численних підзаконних актів, які містять суперечливі норми (наприклад, Порядок здійснення державного контролю якості лікарських засобів і затверджені постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання контролю якості лікарських засобів», які в різній засіб визначають питання відбору зразків лікарських засобів для лабораторних перевірок) [8]; наявність прогалин і численних декларативних норм, які не мають під собою чітко визначеної процедури їх реалізації (наприклад, право отримувати копії (ксерокопії) необхідних документів, безпосередньо пов'язаних із перевіркою, передбачене Порядком контролю за додержанням – порушення юридичної техніки (наприклад, у різних нормативно-правових актах на позначення тотожних дій вживаються різні терміни) тощо. Навіть такий короткий аналіз дозволяє зробити висновок про наявність численних практичних проблем, що виникають у процесі видання ліцензії на здійснення певних видів господарської діяльності, пов'язаних зі сферою охорони громадського здоров'я.

Підсумовуючи вищезазначене, можна дійти висновку про те, що процедура ліцензування діяльності у сфері охорони здоров'я є необхідною для нормальної діяльності суспільства та держави. Очевидно, що така процедура є ефективним механізмом контролю за якістю медичних і фармацевтичних послуг різного виду, що надаються споживачам. Більше того, очевидно, що проблеми, які є на сьогодні, можуть бути вирішені шляхом внесення змін до законодавства та приведення його у внутрішню відповідність. Тому, на нашу думку, ліцензування господарської діяльності у сфері охорони здоров'я є невід'ємною та обов'язковою функцією держави. Проте владні органи не мають зловживати своїми правами та перешкоджати здійсненню діяльності підприємцями, оскільки це може мати негативні наслідки для ринку послуг в Україні.

Література:

1. Основи законодавства України про охорону здоров'я»: Закон України від 19.11.92 р. № 4 Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 4, ст. 19.
2. «Про ліцензування видів господарської діяльності»: Закон України, 2 березня 2015 року // *Відомості Верховної Ради України*. – К., 2015, № 23.– Ст. 158.
3. «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики». Постанова Кабінету Міністрів України від 02 березня 2016 р. № 285 [Електронний ресурс].– Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/285-2016>
4. «Про лікарські засоби»: Закон України, 4 квітня 1996 року // *Відомості Верховної Ради України*. – К., 1996. – № 22. – Ст. 87.
5. Про внесення змін до Основ законодавства України про охорону здоров'я щодо удосконалення надання медичної допомоги»: Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 14, ст. 86
6. Загиней З. А., Шмаль Л. М. Медична практика як дозволений вид діяльності в антикорупційному законодавстві України. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2017. № 2. С. 51–67.
7. Худошина О. В. Правові аспекти державного регулювання ліцензування професійної діяльності медичних працівників / О. В. Худошина // *Державне управління: теорія та практика*. – 2016. – № 1. – С. 172–178. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2016_1_17
8. Деякі питання державного контролю якості лікарських засобів» Постанова Кабінету Міністрів України від 3 лютого 2010 р. N260
9. Конституція України: Закон України, 28 червня 1996 року // *Відомості Верховної Ради України*. – К., 1996. – № 30. – Ст. 141.

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

Несін Ю. М.,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри загальноекономічних дисциплін

Виноградова Т. І.,

ст. викладач кафедри загальноекономічних дисциплін
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

Великий В. М.,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри професійних
та спеціальних дисциплін Херсонського факультету,
Одеський державний університет внутрішніх справ

Формування творчо-професійних здібностей майбутніх поліцейських, які можуть ефективно і нестандартно вирішувати задачі, є невід'ємною умовою їхнього подальшого розвитку та успішної професійної діяльності. Актуальною стає задача розвитку творчого професійного потенціалу у здобувачів вищої освіти. Одним із напрямів розвитку майбутніх спеціалістів є формування мотивації до вивчення соціально-гуманітарних дисциплін.

На сьогоднішній день, не дивлячись на великий попит на гуманітарні дисципліни взагалі та іноземні зокрема, все ще не вирішена проблема, пов'язана з розвитком творчого розвитку майбутніх правоохоронців у процесі вивчення дисциплін соціально-гуманітарного циклу. Молодим людям не вистачає навичок самостійної і мотивованої індивідуальної організації своєї пізнавальної діяльності, вміння проводити пошук потрібних джерел інформації, об'єктивно оцінювати свої можливості. Крім того, у деяких майбутніх фахівців практично не розвинені навички спільної діяльності в навчальному процесі. Тому сьогодні зростає важливість вирішення проблеми розвитку креативного

розвитку, що дозволяє збільшити швидкість мислення, його гнучкість і нестандартність.

Проблемі дослідження розвитку творчого професійного потенціалу у майбутніх поліцейських в процесі вивчення соціально-гуманітарних дисциплін присвячені роботи багатьох учених, серед яких можна відзначити праці О. Брушлинського, Л. Венгера, Л. Виготського, Дж. Гілберта, Т. Гори, В. Дружиніна, Р. Клайна, В. Лівшица, А. Маслоу, Я. Пономарьова, І. Серебрової, Л. Тихомирової, Л. Фрідмана, В. Шубинського. Наукові дослідження Б. Ананьєва, П. Гальперіна, А. Запорожця, О. Леонтьєва, Н. Менчинської розвивають ідеї про розвиток творчого мислення у здобувачів вищої освіти.

Відомо, що під креативністю ми розуміємо творчі здібності індивіда, які характеризуються готовністю до створення принципово нових ідей, котрі відхиляються від традиційних, загальноприйнятих схем мислення і входять в структуру обдарованості як незалежний чинник. Творчість є здібність гнучко, мобільно вирішувати коротко і довгострокові проблеми, що виникають усередині статичних схем.

До характеристики поняття креативності постійно звертаються як психологи, так і педагоги-практики. Дослідження креативного мислення паралельно велися як в європейській, так і у вітчизняній науці. Серед західних психологів корисно відзначити роботи А. Маслоу і П. Теренса. Так, на погляд першого науковця, креативність – це творча спрямованість, властива всім індивідуумам, але втрачається більшістю людей під впливом середовища. Другий вважає, що поняття креативності включає в собі підвищену чутливість до проблем, дефіциту або суперечності знань; творча людина діє за визначенням цих проблем, виокремлює найголовніші, шукає шляхи їх вирішення. До того ж такий тип людини висовує гіпотези й припущення, перевіряє, змінює та доповнює їх, формулює результат рішення. Для оцінки креативності доречно використовувати різні тести дивергентного мислення, індивідуальні опитувальники, проводити аналіз результативності. Варто зазначити, що з метою

сприяння розвитку творчого мислення майбутніх поліцейських можна використовувати різноманітні навчальні ситуації, які характеризуються незавершеністю або готовністю до імплементації та інтеграції нових елементів. Подібні навчальні ситуації в змозі заохочувати до формулювання безлічі різнобічних запитань. При цьому дослідник Дж. Гілберт виділяє наступні шість параметрів креативності: здібність до виявлення і постановки проблем, здібність до генерації великого числа ідей, гнучкість як здібність до продукування різних ідей, оригінальність як здатність відповідати на подразники нестандартно, здатність удосконалювати об'єкт, удосконалюючи деталі, вміння вирішувати проблеми, тобто здібність до аналізу і синтезу.

Як показують дослідження західних спеціалістів, робиться акцент на взаємозв'язок інтелекту і особистості. Що стосується вітчизняних науковців, то вони найчастіше розглядають креативність як загальну творчу здібність, процес перетворення знань. Українські дослідники стверджують, що креативність пов'язана з розвитком уяви, фантазії, породженням гіпотез. Ними виділяються наступні основні критерії креативності, серед яких – творчі здібності і потенціал, інтуїція і фантазія, оригінальність і ухилення від шаблонів, самоорганізація, ініціативність.

Проте, на сьогоднішній день зароджується нова генерація – здобувачі вищої освіти, які відрізняються від попередніх поколінь. Ця відмінність зростатиме, оскільки доступність до нових методик, технологій дозволяє нам говорити про виникнення нового покоління майбутніх спеціалістів, які здатні приймати нові, інноваційні рішення в умовах швидкоплинного часу. Центром навчання має бути поставлений принцип креативності, який містить наступні складові: оригінальність, гнучкість і швидкість, варіативність і інноваційність. Соціально-гуманітарні дисципліни – історія, соціологія, право, рідна та іноземні мови тощо вимагають постійної уваги, зосередження на головних напрямках.

Пріоритетним тут є використання особистісно-орієнтованого підходу і впровадження педагогічних технологій. Вивчати соціально-гуманітарні дисципліни слід з урахуванням

особистості молоді людини, на основі його особових характеристик. Здібності, властиві лише йому одному, слід всебічно розвинути. Це співпадає з Я – концепцією, яка ґрунтується на триєдиному підході: я знаю, вмію, пропоную. Вона орієнтована на формування цілеспрямованості, впевненості в собі.

На нашу думку, найточніше визначення педагогічним технологіям ми знайдемо в бюлетенях по педагогічній освіті ЮНЕСКО: «педагогічні технології – це системний підхід створення, застосування і визначення всього процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів, їх взаємодії, що ставлять своєю задачею оптимізацію форм освіти».

Під час вивчення дисциплін соціально-гуманітарного циклу на перший план висувається метод проектів. Майбутнім правоохоронцям дуже важливо проектувати власну діяльність, прогнозувати конкретні корисні дії задля досягнення певного позитивного результату. Застосування методу проектів припускає певну сукупність навчально-пізнавальних прийомів, які дозволяють розв'язати ту або іншу проблему в результаті самостійних дій здобувачів вищої освіти з обов'язковою презентацією цих результатів.

Таким чином, застосування вищезазначеного методу дає можливість, по перше, відійти від авторитарності в навчанні, по друге, він орієнтований на самостійну роботу майбутніх правоохоронців. За допомогою методу проектів вони не тільки одержують певний багаж знань, але й навчаються набувати ці знання самостійно. Дуже важливим фактором є практичне використання набутих знань, а також вмінь та навичок.

Виходячи з вищевикладеного, є сенс побудувати модель креативного навчання у вищих навчальних закладах на основі стратегічної карти креативності, основними складовими якої є: методи навчання, компетентність, інноваційна освіта.

Не менш важливим і корисним є складання особистого портфоліо. Портфоліо можна розглядати щонайменше у трьох вимірах: неофіційний документ молоді людини, яка вчиться, ділиться власним досвідом і шукає контактів з подібними собі людьми;

тека, де зберігаються документи; колекція текстів, фотографій, малюнків, схем, діаграм, графіків, які молода людина можете використовувати з користю для себе у своїй діяльності. Портфоліо має бути дуже тісно пов'язано з майбутньою професією.

Зазвичай портфоліо містить три складові: мовний паспорт, мовне досьє і мовну біографію. Мовний паспорт традиційно включає паспортні дані, мовне досьє – список власних досягнень (подяки, грамоти, сертифікати тощо), мовна біографія – перелік різноманітних заходів з цифрами та фактами. Загальновідомо, що найоптимальніший обсяг неофіційного документу молодої людини – від 10 до 24 сторінок, найзручніший формат – А 4 або А 5. Портфоліо можна поділити на три різновиди: звичайне, тематичне та європейське.

При складанні мовного портфоліо слід ураховувати психологічний компонент, оскільки молодій людині треба, насамперед, морально налаштувати себе на створення власного інтелектуального продукту. У даному випадку має значення загальний емоційний стан майбутнього правоохоронця, його здоров'я, готовність плідно і творчо працювати, пізнавати нове, спілкуючись з однолітками, друзями, викладачами.

У зв'язку з цим їм доведеться точніше формулювати мету, бути обізнаними й технічно забезпеченими, постійно проводити самоконтроль, опанувати способи концентрованого викладу матеріалу, постійно відвідувати індивідуальні консультації, тобто акценти зміщуються в бік систематичного оновлення змісту портфоліо.

Література:

1. Стратегія розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 р. № 1023-р: URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show>
2. Волкова Н. Педагогіка: навч. посіб. 3-тє вид., стер. / Н. Волкова. – К.: Академвидав, 2009, – 616 с.
3. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2004, – 352 с.

4. Дьяченко М. Психология высшей школы / М. Дьяченко, Л. Кандыбович.– Минск: Изд-во БГУ им. Ленина, 2004.– 383 с.
5. Фіцула М. Педагогіка: Вид. 2-ге, випр., доп. / М. Фіцула.– К.: Академвидав, 2007,– 560 с.
6. Oxford Advanced Learner's Dictionary. Oxford University Press, 2011–1600 p.

ЩОДО ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРИНЦИПІВ НАЛЕЖНОГО УРЯДУВАННЯ ДО НАВЧАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Новікова М. М.,

кандидат юридичних наук, доцент, викладач кафедри професійних та спеціальних дисциплін Херсонського факультету Одеського державного університету внутрішніх справ

Формування демократичної, правової держави, спрямованої на діяльність у системі Європейського Союзу вимагає від сучасної системи освіти підготовки державного службовця здатного на належному рівні забезпечувати функції держави. При цьому обов'язково слід враховувати європейські стандарти та вимоги, які встановлюються щодо компетентностей майбутніх працівників органів виконавчої влади, у тому числі працівників правоохоронних органів. Саме тому у системі навчальної та професійної підготовки працівників правоохоронних органів слід акцентувати увагу на європейських стандартах діяльності представників публічної служби. Це сприяє покращенню та підвищенню взаємодії правоохоронних органів з представниками громадянського суспільства, що створює належне підґрунтя для якісної реалізації правоохоронної функції у сфері публічного адміністрування.

У 1995 році Європейською Радою визначений Мадридський критерій, який вимагає створення у державах-учасницях стабільних і ефективних демократичних інституцій, що ґрунтуються на взаємодії органів державної виконавчої влади, органів місцевого

самоврядування та громадянського суспільства. Подальший розвиток цього напрямку знайшов своє відбиття у Білій книзі Європейського врядування (2001 р.), яка встановила необхідність реалізації влади на європейському рівні на підставах відповідальності, ефективності, відкритості та узгодженості.

За своєю сутністю європейська концепція «Good Governance» представляє собою здатність держави «служити» громадянам. Вона містить у собі систему норм та моделей поведінки, які дають можливість досягнути забезпечення належного управління ресурсами, здійснювати якісну реалізацію державної влади у суспільстві [89, с. 38]. Відповідно, її концептуальні положення слід враховувати під час формування системи знань працівників правоохоронних органів як універсальних засад реалізації української концепції належного управління, яка еволюціонує у відповідності до проєвропейського курсу, обумовленого Угодою про асоціацію Україна-ЄС [109].

Система належного урядування ЄС включає низку принципів та пов'язаних з ними інструментів [87], окремі з яких ми розглянемо у світлі формування компетентностей працівників правоохоронних органів:

- принцип зворотної реакції визначає, що структура адміністративних процедур повинні бути адаптованими до законних потреб громадян. Відповідно, державні послуги, які знаходяться у віданні правоохоронних органів повинні надаватися, а запити та скарги прийматися та розглядатися у розумні строки;

- принцип ефективності встановлює, що результати діяльності працівників правоохоронних органів повинні бути ефективними та результативними та відповідати меті діяльності Міністерства внутрішніх справ України;

- принцип відкритості та прозорості забезпечує необхідність прийняття та виконання рішень у сфері правоохоронної діяльності у відповідності до діючого законодавства. При цьому є нормальним існування публічного доступу до всієї інформації, що дає можливість спостерігати за роботою правоохоронних органів. У зв'язку з цим під час проведення занять у системи

професійно підготовки слід формувати у майбутніх працівників установку стосовно публічності їх дії та їх впливу на репутацію правоохоронних органів серед населення;

- принцип верховенства закону передбачає дотримання працівниками правоохоронних органів законів і судових рішень, що обумовлює необхідність приділення підвищеної уваги не тільки вирішенню ситуативних завдань на практичних заняттях у відповідності до діючого законодавства, але й їх оцінку з точки зору рішень ЄСПЛ та позиції ВС України;

- принцип етики поведінки виступає ефективним заходом у боротьбі з корупцією. Саме застосування не тільки правової, але й етичної оцінки діяльності слідчих, суддів, працівників патрульної служби під час вирішення та розв'язання ситуативних задач дає можливість здобувачеві усвідомити важливість етичних складових статусу працівника правоохоронних органів;

- принцип компетентності і здатності має на увазі постійне підтримку і покращення навичок осіб, які задіяні у правоохоронній системі. Саме тому здобувачі повинні бути націлені на покращення власних показників та навичок поза межами навчального закладу та після його закінчення з метою досягнення найкращих результатів;

- принцип інноваційності та відкритості до змін передбачає вивчення сучасних методів надання адміністративних послуг, навчання користуванню новими програмами, які сприяють діджиталізації роботи правоохоронних органів;

- принцип дотримання прав людини, врахування культурної різноманітності спрямований на формування у працівника правоохоронних органів прагнення ведення боротьби з дискримінацією та прикладання зусиль до того, щоб у ході реалізації свого правового статусу працівники правоохоронних органів забезпечували права та свободи людини. У зв'язку з цим слід звертати увагу на створення додаткових та оновлення вже існуючих курсів, спрямованих на висвітлення сучасних підходів до захисту прав та свобод людини, гендерної рівності, дискримінації, фемінізму у юридичній діяльності;

– принцип підзвітності передбачає усвідомлення працівниками правоохоронних органів несення відповідальності за прийняті рішення та вчасність їх виконання. При цьому у системі наукової та професійної підготовки повинні бути впроваджені навички складання звітної документації, самоконтролю та таймменеджменту.

Підводячи підсумки, визначимо, що впровадження принципів належного урядування до системи наукової та професійної підготовки майбутніх правоохоронців вищими навчальними закладами системи МВС дає можливість підвищити якість зазначеної підготовки, усвідомити здобувачами роль та місце правоохоронних органів в системі органів виконавчої влади та реалізації їх функцій у сфері публічного адміністрування у світлі вимог визначених європейськими інтеграційними процесами.

Література:

1. Пухтецька А. А. Запровадження принципів та стандартів належного урядування у діяльності публічної адміністрації. *Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія»*. Серія: юридичні науки. 2010. Том 103. С. 36–39

2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Ратифіковано із заявою Законом № 1678-VII від 16.09.2014. URL: https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011

3. 12 Principles of Good Governance and European Label of Governance Excellence (ELoGE). URL: <https://www.coe.int/en/web/good-governance/12-principles-and-elope>

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПОНЯТТЯ «НОВОВІЯВЛЕНІ ОБСТАВИНИ» В ГОСПОДАРЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ

Пилипчук А. С.,

студентка групи 16ПЗ Херсонського факультету
Одеського державного університету внутрішніх справ

науковий керівник:

Корунчак Л. А.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри професійних
та спеціальних дисциплін Херсонського факультету,
Одеський державний університет внутрішніх справ

Необхідність застосування інституту перегляду судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами існувала завжди. Саме ця обставина залишається додатковою гарантією і можливістю реалізації основного положення процесуального права, відновлення порушеного права і охоронюваного законом інтересу.

Поняття нововиявлених обставин на законодавчому рівні не закріплено. За теорією права нововиявленими обставинами є матеріально-правові факти, на яких ґрунтуються вимоги і заперечення сторін, а також інші факти, які мають значення для правильного вирішення спору та які не були і могли бути відомі ні заявнику, ні суду, який розглядав справу. Таким чином, нововиявлені обставини за своєю юридичною суттю є фактичними даними, що в установленому порядку спростовують факти, які було покладено в основу судового рішення. Ці обставини мають бути належним чином засвідчені, тобто підтверджені належними і допустимими доказами.

Не може вважатися нововиявленою обставина, яка ґрунтується на переоцінці тих доказів, які вже оцінювалися господарським судом у процесі розгляду справи [1].

Що ж до перегляду судових актів за нововиявленими обставинами разом із розглядом справи в апеляційному і касаційному порядку, то він забезпечує перевірку законності та обґрунтованості вирішення господарських справ.

Підставами для перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами згідно з ч. 2 ст. 320 ГПК України є:

1) істотні для справи обставини, що не були встановлені судом та не були і не могли бути відомі особі, яка звертається із заявою, на час розгляду справи –подається заява про перегляд учасниками справи протягом тридцяти днів з дня, коли особа дізналася або могла дізнатися про існування обставин, що стали підставою для перегляду судового рішення;

2) встановлений вироком або ухвалою про закриття кримінального провадження та звільнення особи від кримінальної відповідальності, що набрали законної сили, факт надання завідомо неправильного висновку експерта, завідомо неправдивих показань свідка, завідомо неправильного перекладу, фальшивості письмових, речових чи електронних доказів, що потягли за собою ухвалення незаконного рішення у цій справі – подається заява про перегляд учасниками справи протягом тридцяти днів з дня, коли вирок (ухвала) у кримінальному провадженні набрав (набрала) законної сили;

3) скасування судового рішення, яке стало підставою для ухвалення судового рішення, що підлягає перегляду – подається заява про перегляд учасниками справи протягом тридцяти днів з дня набрання законної сили судовим рішенням, яким скасовано судове рішення, що стало підставою для ухвалення судового рішення, яке підлягає перегляду [2].

Таким чином, підстави для перегляду рішень господарського суду за нововиявленими обставинами можливо поділити на дві групи. До першої групи потрібно віднести ті підстави, що були не відомі особі під час ухвалення рішення, проте вони вже існували на той момент (п. 1 ч. 2 ст. 320 ГПК України). До другої групи відносимо підстави, які були встановлені в іншому судовому процесі, вже після ухвалення рішення господарського суду, що підлягає перегляду (п.п. 2, 3 ч. 2 ст. 320 ГПК України): а) встановлення судовим органом факту завідомо неправильного висновку експерта, завідомо неправдивих показань свідка, завідомо неправильного перекладу, фальсифікації доказів, що потягли за собою ухвалення незаконного рішення у цій справі;

б) скасування судового рішення, яке стало підставою для ухвалення судового рішення, що підлягає перегляду.

Слід відмітити, що строки, встановлені ч. 2 ст. 320 ГПК України, не можуть бути поновлені за будь-яких обставин.

За результатами перегляду судового рішення за нововиявленими обставинами суд може (ч. 3 ст. 325 ГПК України):

1) відмовити в задоволенні заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами та залишити відповідне судове рішення в силі;

2) задовольнити заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами, скасувати відповідне судове рішення та ухвалити нове рішення чи змінити рішення;

3) скасувати судове рішення і закрити провадження у справі або залишити позов без розгляду [2].

Оскільки в нашій державі законодавство потребує вдосконалення, то доцільним було проаналізувати різні правові системи та положення зарубіжного законодавства щодо питання розгляду справ за нововиявленими обставинами: переглядати рішення суду не тільки за нововиявленими обставинами, а також у зв'язку з виявленням нових доказів (встановлено законодавством Франції та США); не обмежувати строк для перегляду судової справи за нововиявленими обставинами стосовно підстав, які встановлені іншим судовим органом після ухвалення судового рішення (передбачено законодавством Франції, США, РФ, Білорусі, Узбекистану); подавати заяву про відновлення процесу не тільки особами, які брали участь у справі, а й особами, які не брали участі у справі, якщо судове рішення, що набрало законної сили, порушує їх права (передбачено законодавством Литви, Польщі та інших країн) [3, с. 174].

Отже, аналіз діючого законодавства України дозволяє зробити висновок, що законодавство, яке регулює питання перегляду рішення господарського суду за нововиявленими обставинами, потрібно реформувати. Зокрема: виключити суперечності, неузгодженості між різними нормами права; забезпечити відповідність підзаконних нормативно-правових актів діючим законам; чітко передбачати в законодавстві України всі

визначення, які використовуються щодо підстав перегляду рішень суду за нововиявленими обставинами, в тому числі закріпити поняття «нововиявлені обставини», на рівні закону; забезпечити офіційне узагальнення судової практики з урахуванням новітніх підходів, де передбачити рекомендації щодо використання норм права, що регулюють підстави перегляду рішень господарського суду за нововиявленими обставинами; забезпечити дієвий механізм реалізації норм права з цього питання.

Література:

1. Про деякі питання практики перегляду рішень, ухвал, постанов за нововиявленими обставинами: Постанова Вищого господарського суду України від 26.12.2011 р. № 17. Дата оновлення: 24.11.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0017600-11> (дата звернення: 11.03.2020).

2. Господарсько процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. № 1798-XII. Дата оновлення: 13.02.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12> (дата звернення: 11.03.2020).

3. Колесник Р. М. Підстави перегляду рішень господарських судів за нововиявленими обставинами: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04 / НАН України. Ін-т економіко-правових досліджень. Київ, 2018. 203 с.

ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОФІЛАКТИКИ ЖІНОЧІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Спиця О. В.,

курсантка Херсонського факультету,
Одеський державний університет внутрішніх справ

науковий керівник:

Великий В. М.

Жіноча злочинність – це сукупність злочинів, що вчиняються особами жіночої статі на певній території за певний проміжок часу [1]. Слід зазначити, що за останні двадцять років вийшло в світ чимало наукових праць, присвячених проблемі

жіночої злочинності. Зокрема, це праці Ю. М. Антоняна, А. Б. Благої, В. А. Меркулової, В. А. Серебрякової та інших вчених. Однак ця проблема залишається не до кінця дослідженою.

Проблема запобігання злочинності вже тривалий час привертає увагу як уряду, так і всієї громадськості. Постійне і значне збільшення кількості злочинів, що вчиняються жінками робить проблему ще більш злободенною та актуальною.

Профілактика є раціональним і гуманним засобом боротьби зі злочинністю, який передбачає не покарання, а передусім, вдосконалення умов життєдіяльності людей і їх виховання. Суспільство значно більше зацікавлено в тому, щоб не допускати здійснення злочинів, ніж у застосуванні покарання до осіб уже після того, як вони заподіяли збиток (іноді непоправний) існуючим суспільним відносинам, суб'єктам цих відносин [2].

В Україні складається певна система профілактики злочинності, принципи побудови і функціонування якої мають конкретну спрямованість. Цю систему утворюють відповідні суб'єкти і об'єкти профілактики, зміст профілактики, матеріальне і правове її забезпечення. А необхідність подальшого розвитку і вдосконалення всієї системи профілактики не викликає сумніву.

Серйозну увагу при індивідуальній профілактиці необхідно приділяти психологічній консультації, превентивній освіті, яка може реалізуватися шляхом профілактичних бесід.

Профілактична діяльність повинна мати і має певну нормативну базу. Нормативними актами, що становлять загальну правову основу попереджувальної діяльності щодо жінок, є насамперед міжнародні акти, а саме: Конвенція про політичні права жінок та Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації у відношенні до жінок.

Сім'ї повинні одержувати більш істотну допомогу для догляду за дітьми, термінову допомогу в кризовій ситуації, наприклад, у зв'язку з тяжкою хворобою одного з її членів. Особливо необхідна допомога для самотніх матерів. Соціальна підтримка, наприклад матері-одиначки, повинна включати не тільки виплату їй грошової допомоги, хай і неодноразової.

Не менш важливо надати їй можливість більше заробляти, піднести соціальний статус праці, одержати більш високу кваліфікацію і т. ін. [3].

Істотний внесок у профілактику антигромадської поведінки жінок здатна вносити церква. Допомога церкви повинна полягати не лише в матеріальній підтримці конкретних жінках або формальній участі в планованих загальних соціальних або спеціальних профілактичних заходах. Призначення церкви – у вихованні високої духовності жінок, їх етичному вдосконаленні, у вихованні належного ставлення до вищих людських цінностей: обов'язку перед сім'єю, дітьми, суспільством.

Спеціально-кримінологічні заходи запобігання жіночої злочинності повинні включати в себе:

- виявлення й усунення обставин, що сприяють вчиненню жінками агресивних посягань на життя, здоров'я, гідність, а також майнових злочинів;

- оздоровлення ситуації й обстановки в окремих мікрорайонах і соціальних групах (п'яниці, наркоманки, повії), найбільш ураженими асоціальними проявами;

- забезпечення ефективної діяльності підрозділів органів внутрішніх справ щодо запобігання злочинам і їх припинення [4, с. 439–443].

Здійснення заходів віктимологічної профілактики відносно жінок покладається на низку спеціальних органів та установ, які у своїй діяльності керуються: Конституцією України, Сімейним та Кримінальним кодексами України, Кодексом України про адміністративні правопорушення, законами України «Про Національну поліцію України», «Про запобігання та протидію домашньому насильству», «Про захист суспільної моралі», указами Президента України «Про додаткові заходи щодо запобігання зникненню людей, удосконалення взаємодії правоохоронних та інших органів виконавчої влади в їх розшуку».

Ймовірно, одним із оптимальних варіантів її вирішення було би створення муніципальної служби патронажу сім'ї, до головних завдань якої можна було би віднести:

- психологічне і правове консультування подружжя;

- виявлення неблагополучних сімей;
- захист дітей від насилля, від утягнення в пияцтво та вживання наркотиків;
- створення тимчасових притулків для жінок і дітей, які стали жертвами насилля;
- залучення працівників соціальної сфери до профілактики злочинів у сім'ї;
- заснування фондів матеріальної підтримки бідних сімей з боку заможних громадян;
- психологічна і медична підтримка самотніх матерів, вагітних жінок із метою профілактики стресів і суспільно небезпечних діянь.

Підсумовуючи все вищезазначене, можна дійти висновку, що в Україні складається певна система профілактики злочинності, принципи побудови і функціонування якої мають конкретну спрямованість. Цю систему утворюють відповідні суб'єкти і об'єкти профілактики, зміст профілактики, матеріальне і правове її забезпечення. А необхідність подальшого розвитку і вдосконалення всієї системи профілактики не викликає сумніву. Також дуже важливо надавати українським жінкам соціальну та економічну підтримку, зокрема вдосконалювати законодавство у напрямі створення більш сприятливих умов для розвитку жіночого малого бізнесу, соціального підприємництва, громадських ініціатив. Захист жіночої культури і жіночності повинні стати пріоритетними в державній політиці, ідеології, громадській думці.

Література:

1. Емха Б. Психологічна характеристика мотивації жіночої злочинності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/znpfsp/2009_14_1/14-1-31-Emkha.pdf
2. Ломборозо Ч., Ферреро Г. Жінчина преступница и проститутка / Чебоксары: Издательская группа «АВАН-И», 1994–220 с.
3. Федусик В.В. // Жіноча злочинність в Україні (Кримінально-правові та кримінологічні проблеми) // Автореферат – 2008 – с. 24
4. Горянов К. К. Латентна злочинність, результати дослідження та заходи боротьби. / К. К. Горянов // *Вісник Львівського національного університету ім. Івана Франка.* – Серія юридична. – 2011. – Вип. 36. – С. 439–443.

САМООБУЧЕНИЕ ИНФОРМАТИКЕ КУРСАНТОВ ВУЗОВ МВД В СОВРЕМЕННОМ ДИДАКТИЧЕСКОМ ПРОЦЕССЕ

Хуторова М. Н.,

магистр педагогических наук, преподаватель,
УО «Могилевский институт МВД Республики Беларусь»

Одной из обязательных компетенций сотрудника органов внутренних дел является умение выбирать оптимальные программные средства для решения конкретной проблемы и знание особенностей профессионально-значимой информации, умение грамотно использовать информационные технологии. Кроме того, в связи с современными социально-экономическим потребностям общества повышается требования к уровню образования высшей школы. Сегодня уже не достаточно по окончанию высшей школы быть хорошим специалистом, необходимо обладать умениями самосовершенствоваться на протяжении всей жизни. Самообразование является требованием реальных практических потребностей личности. Перед современной высшей школой стоит задача подготовки специалистов с достаточным уровнем ключевых компетенций для качественного продолжения в будущем своего самообразования в профессиональной деятельности. Однако, как показывает педагогическая практика, самопроизвольное формирование у курсантов эффективных приёмов самостоятельной работы с различными источниками информации происходит медленно и малоэффективно. Необходимо целенаправленное обучение курсантов методам самостоятельной учебной работы с информацией.

Для раскрытия сущности самообучения и условий его применения в образовательном процессе вузов МВД необходимо определиться с ключевыми категориями и понятиями. Рассмотрим различные подходы исследователей к понятиям: учение, обучение, познавательная учебная деятельность, самостоятельная учебная работа, самообучение.

В. И. Андреев обращает внимание на то, что при достижении личностью нужного уровня самостоятельности на определенных этапах развития, обучение переходит в самообучение. В психолого-педагогической литературе самостоятельность рассматривается как «обобщенное свойство личности, появляющееся в инициативности, критичности, адекватной самооценке и чувстве личной ответственности за свою деятельность и поведение» [1].

В современной дидактике С. Л. Рубинштейн подчеркивает: «самостоятельность субъекта не исчерпывается способностью выполнить задания, она включает еще более существенную способность самостоятельно, сознательно ставить перед собой задания, цели, определять направление своей деятельности. Это требует большой внутренней работы, предполагает способность самостоятельно мыслить, и связано с выработкой цельного мировоззрения» [2, с. 27–28]. Самостоятельность учения в высшей школе представляется как достижение личностью такого уровня саморегуляции, учебной и других форм деятельности и отношений в процессе усвоения знаний, который обеспечивает развитие черт характера и убеждений.

Если мы говорим о самостоятельности при изучении информатики, то данное качество курсанта является не только желательным, а обязательным условием для качественного изучения дисциплины, так как здесь возможна работа курсанта один на один с компьютером. Возможны следующие этапы нарастания самостоятельности: от полного управления преподавателем, через дозированную помощь к самоуправлению познавательной деятельности с помощью компьютера. Полностью самостоятельность реализуется при переходе к творческой деятельности, при выполнении индивидуальных заданий. Самостоятельность ведет к большей результативности обучения, учит находить выходы из затруднительных, иногда, казалось бы, тупиковых ситуаций. Самостоятельность учит также искать нужную литературу, пользоваться ею, а также учит использовать компьютерные средства помощи.

Для нашего исследования интерес представляет монография Ю. Г. Репьева «Интерактивное обучение». Ю. Г. Репьев выделяет следующие принципы учения:

1. Деятельностный характер учения однозначно определяет индивида субъектом учения – носителем активности в учении.

2. Отсутствие деятельностной активности индивида в учении означает отсутствие как такового самого процесса учения.

3. Учение – сложный сугубо-индивидуальный для каждого субъекта учения психофизиологический процесс, а потому обязательны: индивидуализация процесса учения; строгий запрет на прямое внешнее воздействие на сам процесс учения.

Таким образом Ю. Г. Репьев, делает вывод, «что в процессе учения, субъект должен сам управлять своим учением. Он должен иметь возможность сам планировать темп и траекторию учения. Но, вместе с тем, субъект учения должен самостоятельно выполнять следующие функции учебной деятельности – учебную, организационную, коммуникативную, самоконтроля. Ю. Г. Репьев подчеркивает, что без мотивации процесс учения невозможен, но активность студента в учении, по мнению Ю. Г. Репьева, все же зависит от профессионализма преподавателей» [3, с. 29–32].

Ю. Г. Репьев выделил следующие закономерности учения:

1. Для возникновения процесса учения субъект учения должен обладать мотивом учения.

2. Субъект учения должен иметь соответствующий уровень развития познавательной и эмоционально-волевой сфер.

3. Возможны два типа учения: информационный и абстрактный.

4. Средством повышения качества учения является мультимедийность предъявления учебной информации.

5. Для улучшения памяти необходимо целенаправленное образование как можно большего количества ассоциаций между различными зонами коры головного мозга.

6. Процесс учения должен сопровождаться целенаправленным чередованием положительных и отрицательных эмоций.

7. Качество учения оценивается ясностью осознания усвоенной и осмысленной учебной информации [3, с. 34–38].

Анализируя результаты исследований, мы пришли к выводу, что формирование самостоятельности личности обучающего происходит благодаря осознанию способности обучающего к саморазвитию, что влечёт за собой новое отношение личности к себе, своей деятельности, стимулирует курсанта к саморазвитию и самообучению.

Мы наблюдаем, что истоки самообучения зарождаются при первоначальном учении, обучении. Изначально цель учебно-познавательной деятельности задается другим индивидом или социумом, в результате успешной учебно-познавательной деятельности формируется познавательная самостоятельность, на базе которой, обучающийся может приступить к самостоятельной работе, а затем и к самообучению, отличительной чертой которого является самостоятельное целеполагание, сильная мотивация обучающегося.

Таким образом, так как самообучение базируется на учебно-познавательной деятельности, в структуре самообучения можем выделить четыре ключевых компонента.

Мотивационный компонент. Интегрирует систему личностных смыслов, мотивов курсанта, которые регулируют развитие опыта самообучения. Мотивационный компонент отражает психологическое состояние перехода готовности к самообучению в стадию опыта. Мотивация к реализации самообучения. Мотивом является внутренняя потребность курсанта в достижении новых знаний, представление необходимости прироста знаний с помощью систематического познания.

Содержательно-системный компонент. Содержание самообучения, которое включает в себя и специальные знания и умения, усвоенные курсантом, и представление о внутрипредметных и межпредметных связей между научными понятиями и способность использовать полученные знания в профессиональной деятельности. Включает в себя умения и навыки работы с информационными источниками.

Деятельно-процесуальний компонент. Організація процесу самообучення повинна включати в себе вміння планувати свою діяльність, розраховувати час і затрачені зусилля.

Рефлексивний компонент. Характеризує вміння і навички планувати свою діяльність, розподіляючи час і зусилля; здійснювати самоконтроль, самооцінку результатів і пр. Даний компонент характеризує навичку самоаналізу результативності самостійної навчально-пізнавальної діяльності учасця. Цей компонент також відображає стан переходу готовності до самообучення на етап досвіду.

Література:

1. Головін, С. Ю. Словарь практического психолога. / С. Ю. Головін. – Мінск: Харвест, 1998–300 с.
2. Рубінштейн, С. Л. Основи загальної психології. Т. 1. / С. Л. Рубінштейн. – Москва: Педагогіка, 1989. – 488 с.
3. Рєпєв, Ю. Г. Інтерактивне самообучення. Монографія. / Ю. Г. Рєпєв. – Москва: Логос, 2004. – 248 с.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЮРИСДИКЦІЇ ГОСПОДАРСЬКИХ СУДІВ

Ясинська А. В.,

студентка 4 курсу групи 16 ПЗдс Херсонського факультету
Одеського державного університету внутрішніх справ

науковий керівник:

Корунчак Л. А.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри професійних
та спеціальних дисциплін Херсонського факультету
Одеського державного університету внутрішніх справ

Важливе значення для вирішення спорів за участю учасників господарських відносин має правильне визначення судової юрисдикції господарських судів. Зазначеній проблематиці

приділяли увагу В. Белянович, О. Намясенко, Л. Ніколенко, І. Побірченко, В. Новошицька, А. Бобкова та інші.

Основним нормативно-правовим актом, що регулює питання юрисдикції господарських судів, є чинний Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991.

Під судовою юрисдикцією зазвичай розуміють компетенцію спеціально уповноважених органів судової влади здійснювати правосуддя у формі визначеного законом виду судочинства та щодо визначеного кола правовідносин.

В об'єктивному значенні, як сукупність норм, судова юрисдикція – це інститут права, покликаний розмежувати компетенцію різних ланок судової системи (загальних, господарських й адміністративних судів) і різні види судочинства (цивільне, кримінальне, адміністративно-деліктне, господарське й адміністративне) між собою [3, с. 83].

Питанням юрисдикції у ГПК України присвячено главу 2 (статті 20–31), яка складається із трьох параграфів: предметна та суб'єктна юрисдикція господарських судів, інстанційна юрисдикція та територіальна юрисдикція (підсудність) [1, с. 16].

Одним із питань, яке залишилося за межами юрисдикції господарських судів, є розгляд справ про визнання і виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу, рішень іноземних судів у господарських спорах.

Вирішення зазначених питань законодавець передбачив у ЦПК України (розділ VIII «Провадження у справах про оскарження рішень третейських судів, оспорування рішень міжнародних комерційних арбітражів», розділ IX «Визнання та виконання рішень іноземних судів, міжнародних комерційних арбітражів в Україні, надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів»).

Відповідно до п. 12 постанови Пленуму ВГСУ від 24 жовтня 2011 р. № 10 «Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам» господарські суди розглядають справи про оскарження рішень третейських судів та про видачу виконавчих документів на примусове виконання рішень третейських

судів, утворених відповідно до Закону України «Про третейські суди». Щодо рішень іноземних судів, іноземних арбітражів та інших органів іноземних держав, до компетенції яких належить розгляд цивільних і господарських справ, а також рішень міжнародного комерційного арбітражу, що діє відповідно до Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж», то вирішення питань, пов'язаних з наданням дозволу на примусове виконання таких рішень та їх оскарженням, не віднесено до компетенції господарських судів [4].

Згідно з ч. 2 ст. 1 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» до міжнародного комерційного арбітражу можуть за угодою сторін передаватися спори з договірних та інших цивільно-правових відносин, що виникають при здійсненні зовнішньоторговельних та інших видів міжнародних економічних зв'язків, якщо комерційне підприємство хоча б однієї із сторін знаходиться за кордоном, а також спори підприємств з іноземними інвестиціями і міжнародних об'єднань та організацій, створених на території України, між собою, спори між їх учасниками, а так само їх спори з іншими суб'єктами права України [5].

Отже, сьогодні розгляд відповідних справ здійснюється у порядку цивільного судочинства, що призводить до звуження юрисдикції господарських судів при тому, що за суб'єктом складом і предметом спору переважна частина таких справ є господарськими, а отже, потребують певного рівня компетентностей і знань.

Таким чином, наведене вказує на необхідність доопрацювання зазначеного питання на законодавчому рівні, для чого пропонується передбачити відповідні положення у ГПК України. Врахування зазначених вище пропозицій у ГПК України сприятиме уточненню та розширенню компетенції господарських судів, зменшенню випадків прийняття до свого провадження аналогічних справ судами різних юрисдикцій, прискоренню вирішення господарських спорів.

Література:

1. Господарський процесуальний кодекс України: станом на 13 лютого 2020 р.: відповідає офіц. тексту. Київ: Паливода А. В. 236 с.
2. Намясенко О. К. Підвідомчість і підсудність господарських спорів: загальний огляд теоретичних та практичних проблем. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 3. С. 185–188.
3. Бобкова А., Новошицька В. Юрисдикція господарський судів. *Право України*. 2017. № 9. С. 83–93.
4. Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам: Постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 24.10.2011р. № 10. Дата оновлення 16.12.2015 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010600-11> (дата звернення 17.03.2020).
5. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24.02.1994 р. № 25. Дата оновлення 15.12.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4002-12> (дата звернення 17.03.2020).

СЕКЦІЯ № 2 СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

ВИЗНАЧЕННЯ ОСУДНОСТІ ХВОРИХ НА ЕПІЛЕПСІЮ: СУДОВО-ПСИХІАТРИЧНА ОЦІНКА

Арутюнова К. А.,

студентка 2 курсу групи 18 ПДдс Херсонського факультету
Одеського державного університету внутрішніх справ

науковий керівник:

Корунчак Л. А.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри професійних
та спеціальних дисциплін Херсонського факультету
Одеського державного університету внутрішніх справ

Експертна оцінка епілептичної хвороби дуже складна. Навіть один і той же хворий може бути визнаний осудним щодо злочину, вчиненого у міжприпадковому періоді, та екскульпованим стосовно діяння, що відноситься до періоду пароксизму.

Встановлення діагнозу епілепсії ще не обумовлює однозначного експертного висновку. Необхідно довести наявність або відсутність тих чи інших пароксизмальних явищ, інших психічних розладів під час вчинення правопорушення. Навіть в умовах стаціонарної судово-психіатричної експертизи не завжди вдається спостерігати епілептичні напади та їх еквіваленти, часто на заваді стає симулятивна поведінка суб'єкта, тому важливим є ретельне вивчення відповідної медичної документації (історій хвороби, амбулаторних карт, журналів медичного спостереження за станом хворого), а також даних лабораторних і додаткових методів дослідження [1, с. 586].

Найважливішими і найскладнішими в усій судово-психіатричній практиці є розпізнання і експертна кваліфікація швидкоплинних, у т.ч. епілептичних, розладів, що нерідко стають причиною суспільно небезпечних дій (зокрема, спрямованих проти особи). Труднощі такої експертизи визначаються необхідністю ретроспективного відтворення клінічної картини стану хворого, що спостерігався в момент протиправних дій. Основну роль при цьому відіграють показання свідків. Важливі також первинні покази звинуваченого, що були дані ним відразу після скоєного, тому для експертів першочергове значення мають ретельно зібрані матеріали справи, які містять характеристики поведінки хворого, його висловлювань, зовнішнього вигляду напередодні, в момент і після правопорушення [2, с. 78].

Кримінальні дії, вчинені у затьмарених станах свідомості, характеризуються певними особливостями (відповідним почерком): раптовістю, безмотивністю, відсутністю умислу – спеціального наміру, неприйняттям заходів перестороги, відсутністю намагань приховати наслідки та сліди вчиненого діяння. Діагностичними в цьому плані є ознаки незрозумілої та надзвичайної жорстокості нанесення жертві численних тяжких ушкоджень нерідко з наступним спотворенням і розчленуванням трупа. Подібний характер злочину, зрозуміло, зумовлює припущення про наявність присмеркового (сутінкового) потьмареного стану.

Додаткові дані про виникнення випадку в період, близький до правопорушення, наступні різка зміна психічного стану – «дивний вигляд» (розсіяний погляд, загальмованість рухів або немотивоване збудження) та сон (часто просто на місці злочину, іноді поряд із жертвою), наявність подібних станів у минулому роблять діагноз присмеркового стану достатньо переконливим [2, с. 78].

При проведенні судово-психіатричної експертизи потрібно мати на увазі, що існують різні варіанти затьмарених станів, у т.ч. з невеликою глибиною зміни свідомості, зі збереженою здатністю хворих до грубого орієнтування і поверхневого

контакту з оточуючими (так звані орієнтовані сутінки), а також можливе психотичне забарвлення хворобливих (галюцинаторно-маячних) переживань. Іноді в присмерковому стані хворі спрямовують свою агресію проти осіб, з котрими раніше були в конфліктних стосунках.

Симптоми амнезії для експертизи є лише додатковим критерієм, який враховується в комплексі та у співставленні з іншими даними, тому що підекспертні можуть використовувати цей факт із захисною метою. Одночасно потрібно мати на увазі можливість відставленої (ретардованої) амнезії. Так, на перших допитах хворий сповіщає про свої переживання і певні факти, а пізніше не пам'ятає не тільки про них, а й іноді про самі допити. Хворі стосовно діянь, скоєних у присмерковому стані, визнаються неосудними і підлягають екскульпації.

Правопорушення, скоєні в стані дисфорії, трапляються рідше. Як правило, це різні агресивні дії. Їх судово-психіатрична оцінка залежить від глибини дисфоричного стану. Виникнення маячних переживань, порушення свідомості на висоті такого стану вимагають визнати особу неосудною [2, с. 79].

Вчинення суспільно небезпечних дій можливе, хоч і рідше, в станах інших короткочасних епілептичних розладів. Це стосується малих епілептичних випадків, амбулаторних автоматизмів і т.д. На практиці з такими явищами переважно зустрічаються у справах, пов'язаних із випадками аварій на транспорті (наїздів, порушень правил дорожнього руху), підпалів, актів ексгібіціонізму (оголення статевих органів у присутності осіб протилежної статі) тощо. Такі особи теж визнаються неосудними.

Підлягають екскульпації й особи з гострими, затяжними та хронічними психозами.

У випадках, коли правопорушення вчиняється в міжприпадковому періоді, рішення залежить від ступеня змінності психіки. За наявності виразної деградації особи (слабоумства) хворі визнаються неосудними [3, с. 66]. Деградація особистості і глибина інтелектуальних порушень можуть маскуватися під час збільшення випадків, видаватися глибшими. Хворих, що не

мають виразних змін психіки, при неглибоких змінах особистості стосовно правопорушень, вчинених ними в той час, коли не було епілептичних пароксизмів, визнають осудними, їм призначають лікувальні заходи на загальних підставах.

Прогресуючий перебіг хвороби, резистентність до терапії слугують додатковим критерієм для екскульпації хворого чи застосування статей 19, 20 ККУ [4] щодо обвинуваченого та ст. 84 ККУ, ст. 408 КПКУ [5] щодо засудженого.

У випадках позбавлення волі хворих, визнаним осудними стосовно вчинених ними правопорушень, з метою попередження у них подальшого прогресування захворювання та профілактики повторних правопорушень в акті експертизи рекомендується проведення амбулаторного, підтримуючого лікування за місцем відбування покарання. Також оговорюється і вказується на небезпечність роботи хворих із przypadками біля вогню, на висоті і біля механізмів, які рухаються [3, с. 65].

При судово-психіатричній експертизі свідків і потерпілих для визначення можливості правильно сприймати обставини справи і надавати про них вірні свідчення, остаточне рішення залежить від перебігу хвороби та виразності і глибини психічних порушень. Особи з явно вираженим слабоумством свідками бути не можуть.

У цивільному процесі при вирішенні питання дієздатності хворих на епілепсію судово-психіатрична оцінка дається з урахуванням ступеня і виразності слабоумства. Цивільно-правові акти не укладаються і не визнаються дійсними під час пароксизмальних станів та еквівалентів.

Література:

1. Герасименко О. І., Антонов. А. Г., Герасименко К. О., Комісарова Н. О., Комісаров М. Л. Судова Медицина. Київ: КНТ, 2016 р. 630 с.
2. Левенець І. В. Судова психіатрія: Навч посіб. Тернопіль: ЕД, 2004 р. 275 с.
3. Жабокрицький С. В., Чуприков А. П. Судова Психіатрія: Навч посіб. Київ: МАУП, 2004 р. 172 с.

4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Дата оновлення: 17.03.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 18.03.2020).

5. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. Дата оновлення: 17.03.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/4651-17> (дата звернення 18.03.2020).

ДО ПИТАННЯ АНАЛІЗУ ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ КОМП'ЮТЕРНИХ ЗЛОЧИНІВ (НА ПРИКЛАДІ ЗЛОЧИНІВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТ. 361 КК УКРАЇНИ)

Бараненко Р. В.,

професор кафедри професійних та спеціальних дисциплін,
кандидат технічних наук, доцент, Херсонського факультету,
Одеський державний університет внутрішніх справ

В. М. Кудрявцев об'єктивну сторону злочину розглядає як «...процес суспільно небезпечного й протиправного посягання на інтереси, що охороняються законом, розглянутий з його зовнішньої сторони з погляду послідовного розвитку тих подій і явищ, які починаються зі злочинної дії (бездіяльності) суб'єкта й закінчуються настанням злочинного результату» [1, с. 9].

Спосіб вчинення злочину є в ряді складів необхідним елементом об'єктивної сторони злочину і входить до його кримінально-правової характеристики, а іноді служить і кваліфікуючою обставиною. Деякі способи вчинення злочину, хоча і не передбачені в якості кваліфікуючих обставин, завжди грають роль обставин, що обтяжують або пом'якшують відповідальність винного [2, с. 25].

Практично всі способи вчинення комп'ютерних злочинів мають свої індивідуальні, властиві тільки їм ознаки, за якими їх можна розпізнати і класифікувати до окремих загальних груп. Як правило, їх основою є дії злочинця, спрямовані на отри-

мання різного ступеня доступу до засобів комп'ютерної техніки. Здебільшого, всі ці дії супроводжуються досить кваліфікованими і хитромудрими способами маскуванню, що само по собі ускладнює процес виявлення, розкриття і розслідування злочину [2, с. 27].

Як вірно зазначає М. В. Салтевський «у кримінальному праві та криміналістиці вид злочину називають не за засобом (знаряд-дям) вчинення злочину, а за видом злочинної діяльності» [3, с. 4].

Характерною особливістю злочинів, передбачених статтями 361–363–1 КК України, є те, що вони вчиняються, зазвичай, шляхом активних дій. І лише злочин, передбачений ст. 363 КК України, може вчинитися шляхом дії або бездіяльності. Склади злочинів, передбачених статтями 361, 362–363–1 КК України, сконструйовані як матеріальні, решта – формальні. Характер злочинних наслідків та їх розмір залежать від особливостей діяння та умов, за яких воно вчиняється [4, с. 154–159].

Видається слушною думка П. П. Андрушка, про те, що в таких випадках необхідно брати до уваги вартість комп'ютерної інформації; розмір збитків, спричинених неможливістю використання знищеної або перекрученої інформації; затрати на відновлення змісту цієї інформації; збитки внаслідок використання неправомірно отриманої інформації [5, с. 783].

Крім матеріальної шкоди, суспільно небезпечні наслідки при вчиненні комп'ютерного злочину можуть виражатись і в нематеріальних видах шкоди, що зумовлено використанням ЕОМ, систем і комп'ютерних мереж для контролю над складними технологічними процесами, об'єктами та управління ними. Така шкода може виражатися у порушенні нормальної роботи підприємств (установ чи організацій), зупиненні або порушенні складних технологічних процесів, зниження обороноздатності держави, підрив авторитету державних органів, підприємств, установ або організацій, створення загрози або заподіяння шкоди життю чи здоров'ю громадян, порушення безпеки руху транспорту тощо. Так, у практиці правоохоронних органів можуть виникати випадки, коли в результаті незаконного втручання в роботу автоматизованих систем управління

порушувався виробничий процес, створювалася загроза життю багатьох осіб [6, с. 145].

До ознак комп'ютерних злочинів належать: 1) неавторизоване використання комп'ютерного часу; 2) неавторизовані спроби доступу до файлових даних; 3) крадіжки частин комп'ютерів; 4) крадіжки програм; 5) фізичне руйнування устаткування; 6) знищення даних або програм; 7) неавторизоване володіння носіями інформації. І це тільки найочевидніші ознаки, на які слід звернути увагу при виявленні комп'ютерних злочинів. Іноді зазначені ознаки свідчать про те, що злочин вже вчинений або що не виконуються заходи захисту [7, с. 87].

Знаряддям або засобами вчинення злочину можуть виступати: комп'ютерні технології (В. С. Цимбалюк [8, с. 80]), засоби комунікацій віддаленого доступу (В. Д. Гавловський [9, с. 69]), комп'ютерні системи (Н. М. Ахтирська, В. В. Антощук [10, с. 43]). Проте шкідливі комп'ютерні програми відносять до предмета злочину [11, с. 1165].

Інформація та інформаційно-комп'ютерні технології можуть бути і предметом злочину, і знаряддям його вчинення або засобом вчинення злочинів у інформаційних системах [12, с. 103, 114].

Інформація є знаряддям або засобом вчинення злочину тоді, коли за змістом або за характером призначення вона завдає шкоди відповідному об'єкту злочину й застосовується злочинцем для вчинення цього злочину [13, с. 236].

Спосіб вчинення злочину – це «певний порядок, метод, послідовність рухів і прийомів, застосовуваних особою в процесі здійснення суспільно-небезпечного посягання на охоронювані кримінальним законом суспільні відносини, поєднаний із виборочим використанням засобів вчинення злочину» [14, с. 44.].

Вчинення злочину в спосіб здійснення дистанційних комунікацій несе додаткову, специфічну загрозу суспільним відносинам, на які посягає. З одного боку, такий спосіб забезпечує можливість суб'єкта бути віддаленим від місця події на необмежену відстань, забезпечуючи йому алібі. Хоча такий факт

не може вплинути на саму суспільну небезпечність злочину, він істотно ускладнює пошук злочинця, і у разі не викриття такого, забезпечує можливість вчинення суб'єктом інших злочинів – тобто, впливає на суспільну небезпечність особи злочинця. Однак, крім цього, спосіб вчинення злочину шляхом віддалених комунікацій переважно підвищуватиме суспільну небезпечність вчинення транснаціональних злочинів, оскільки користуючись неоднаковістю криміналізації їхніх діянь, а також практичні складності екстрадиції, злочинці можуть почуватися практично невразливими, продовжуючи вчинювати подібні дії дистанційно [13, с. 255].

Диспозиція статті 361 КК України дозволяє зробити висновок про те, що об'єктивна сторона несанкціонованого втручання характеризується такою структурою: діяння – несанкціоноване втручання в роботу ЕОМ, систем, комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку; суспільно небезпечні наслідки – витік, втрата, підробка, блокування інформації, спотворення процесу обробки інформації, порушення встановленого порядку маршрутизації інформації (перелічені наслідки є альтернативними, тобто для наявності складу злочину достатньо настання хоча б одного з наслідків); причинний зв'язок між діянням та наслідками [15, с. 124].

Під несанкціонованим втручанням в роботу ЕОМ, їх систем чи комп'ютерних мереж розуміється проникнення до цих машин, їх систем чи мереж і вчинення дій, які змінюють режим роботи машини, її системи чи комп'ютерної мережі, або ж повністю чи частково припиняють їх роботу, без дозволу (згоди) відповідного власника або уповноважених ним осіб, а так само вплив на роботу АЕОМ за допомогою різних технічних пристроїв, здатних зашкодити роботі машини [16, с. 1036]. Тобто ці дії повинні мати деструктивний характер.

Результатом незаконного втручання в роботу комп'ютерної системи можуть бути такі наслідки: порушення інтелектуальної власності, розголошення відомостей, що становлять державну та комерційну таємницю, розголошення відомостей

про приватне життя громадян, майновий збиток у вигляді втрат і неотриманих доходів, втрата репутації фірми і т.д. [17].

Погоджуємося зі Н. А. Савіною, що вчинення суспільно-небезпечного діяння у спосіб здійснення віддалених комунікацій має оцінюватися як обтяжуюча вину обставина, і такий спосіб доцільно передбачити у переліку обтяжуючих вину обставин, розміщених у ст. 67 КК України [13, с. 255].

Несанкціоноване втручання буде закінченим з моменту настання суспільно небезпечних наслідків.

При визначенні розміру шкоди, заподіяного несанкціонованим доступом, повинні також враховуватися не тільки вартість інформаційного ресурсу, але й прямі витрати на ліквідацію його наслідків, а також втрачена вигода. Це обумовлено тим, що із втратою інформації може бути втрачена репутація фірми, відбуватися зниження її престижу. А якщо клієнти втратять впевненість у здатності організації захищати їхні інтереси, що особливо важливо в сфері бізнесу, то збитки навряд чи будуть відшкодовані [18, с. 113].

Література:

1. Кудрявцев В. Н. Объективная сторона преступления. Москва: Госюриздат, 1960. 244 с.

2. Вехов В. Б. Компьютерные преступления. Способы совершения методики расследования. Москва, 1996. 182 с.

3. Салтєвський М. В. Основи методики розслідування злочинів, скоєних з використанням ЕОМ: навчальний посібник. Харків: Нац. Юрид. Акад. України, 2000.

4. Козак Н. С. Кримінально-правова характеристика злочинів у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку. *Збірник наукових праць Ірпінської фінансово-юридичної академії (економіка, право)*. 2013. Вип. 2. С. 154–159.

5. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: за станом законодавства і постанов Пленуму верховного суду України на 1 грудня 2001 р. / За ред. С. С. Яценка. Київ: А.С.К., 2002. 936 с.

6. О.Є. Користін, В. М. Бутузов, В. В. Василевич та ін. Протидія кіберзлочинності в Україні: правові та організаційні засади: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Скіф», 2012. 728 с.

7. Даньшин І. М. Усталені форми злочинності (кримінологічний нарис). Харків: Акта, 2002. 110 с.

8. Цимбалюк В. С. Кримінологічно-криміналістична характеристика злочинів, що вчинюються організованими групами з використанням комп'ютерних технологій. *Збірник наукових праць Харківського Центру по вивченню організованої злочинності спільно з Американським університетом у Вашингтоні. Випуск другий*. Харків: Харківський Центр по вивченню організованої злочинності спільно з Американським Університетом у Вашингтоні, 2001. 168 с.

9. Гавловський В. Д. Особливості методики виявлення та розкриття злочинів, що вчиняються організованими злочинними угрупованнями з використанням комп'ютерних технологій. *Збірник наукових праць Харківського Центру по вивченню організованої злочинності спільно з Американським університетом у Вашингтоні. Випуск другий*. Харків, 2001. 168 с. С. 67–79.

10. Ахтирська Н. М. Антощук В. В. Злочини у сфері комп'ютерних технологій та судова практика розгляду справ цієї категорії. *Вісник Верховного Суду України*. 2008. № 2. С. 43–48.

11. П. П. Андрушко [Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 2-е вид., перероб. та доп. / За заг. ред. П. П. Андрушка, В. Г. Гончаренка, Є. В. Фесенка. Київ, 2008. 1428 с.

12. Розенфельд Н. А. Кримінально-правова характеристика незаконного втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж: дис. канд. юрид. Наук: 12.00.08 / Інститут держави і права НАН України ім. В. М. Корецького. Київ, 2003. 222 с.

13. Савінова Н. А. Кримінально-правове забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні: теоретичні та практичні аспекти: монографія. Київ, 2011. 341 с.

14. Панов Н. И. Способ совершения преступления и уголовная ответственность. Харьков: Вища школа, 1982.

15. Карчевський М. В. Кримінально-правова охорона інформаційної безпеки України: монографія. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2012. 528 с.

16. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 7-ме вид., переробл. та допов. Київ: Юридична думка, 2010. 1288 с.

17. Бутузов В. М., Кузьмін С. А., Шеломенцев В. П. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. Особлива

частина. Розділ XVI. Злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку. Київ: ПАЛИВОДА А.В., 2010. 152 с.

18. Мазуров В. А. Компьютерные преступления: классификация и способы противодействия. Москва: Логос. 2002. 148 с.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ СТАТТІ 256 КК УКРАЇНИ

Беніцький А. С.,

кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри професійних
та спеціальних дисциплін Херсонського факультету
Одеського державного університету внутрішніх справ

Суспільна небезпечність заздалегідь не обіцяного сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності полягає в тому, що винна особа своїми діями утруднює діяльність органів правосуддя з розкриття злочинів і викриття осіб, які їх вчинили, діючи в складі злочинної організації.

Об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 256 КК України, полягає в заздалегідь не обіцяному: 1) сприянні учасникам злочинних організацій; 2) укритті злочинної діяльності учасників злочинних організацій шляхом надання приміщень, сховищ, транспортних засобів, інформації, документів, технічних пристроїв, грошей, цінних паперів; 3) здійсненні інших дій зі створення умов, які сприяють злочинній діяльності учасників злочинних організацій.

Сприяння учасникам злочинної організації – це діяльність особи, спрямована на надання допомоги членам злочинної організації, а також організованих груп, які є частиною організації, у їх функціонуванні. Така допомога може бути виражена в заздалегідь не обіцяному придбанні, отриманні, зберіганні чи збуті майна, одержаного в результаті вчинення злочинів учасниками злочинних організацій. Крім того, сприяння охоплює дії особи,

яка, заздалегідь не обіцяючи, потурає учасникам злочинної організації у вчиненні злочинів.

Укриття злочинної діяльності учасників злочинної організації полягає в діяльності, спрямованій на переховування учасників злочинної організації, знярядь або засобів вчинення злочину, предметів, здобутих злочинним шляхом, з метою уникнення викриття учасників злочинної організації та ухилення їх від кримінальної відповідальності.

У ч. 1 ст. 256 КК України зазначено перелік способів укриття. Такий злочин вчиняється шляхом надання: 1) приміщень, 2) сховищ, 3) транспортних засобів, 4) інформації, 5) документів, 6) технічних пристроїв, 7) грошей та 8) цінних паперів.

Усунення перешкод для вчинення злочинів учасниками злочинної організації – це дії, які описані в пункті п. 3 постанови Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 року. До них відноситься, наприклад, розроблення заходів для нейтралізації діяльності правоохоронних органів (організація підкупу працівників цих органів, застосування насильства до них або їхніх близьких, усунення з посади чи інше блокування його діяльності, яка може перешкодити реалізації злочинних намірів) [1].

Підшукування засобів чи знярядь вчинення злочинів – це будь-який спосіб придбання або отримання засобів чи знярядь вчинення злочинів (купівля, викрадення або отримання на деякий час засобів чи знярядь для скоєння злочину тощо).

Пристосування засобів чи знярядь вчинення злочинів – це будь-які дії з предметами, спрямовані на їх видозміну, з метою приведення їх до стану придатності для використання як засобів чи знярядь скоєння злочину. Наприклад, виготовлення відмички для проникнення у квартиру, виготовлення кліше для підроблення грошей або офіційних документів тощо.

Фінансова допомога може полягати, наприклад, в оплаті зусиль суб'єкта з підшукування співучасників вчинення злочину, їх навчання, оренди приміщення, купівлі транспорту тощо. Фінансування може бути спрямоване на вчинення одного або кількох злочинів злочинної організації, а також на забезпечення

функціонування діяльності формувань, які входять до структури злочинної організації. Фінансування злочинної організації може здійснюватися у вигляді переказування коштів на рахунок членів злочинних організацій, безпосереднього передання таких коштів або іншим шляхом.

Втягнення нових учасників у злочинну організацію – це діяльність суб'єкта зі схилення або примушування особи брати участь у злочинній організації чи в скоєнні одного або кількох злочинів такої організації як виконавець, підбурювач, пособник або організатор.

Як видається, законодавець України мав намір установити підвищену відповідальність за діяння, які мають ознаки причетності до злочинів, що вчиняють учасники злочинної організації. Тому було передбачено ст. 256 КК України, яка містила перелік діянь, що мають ознаки причетності до злочину. Проте склад злочинів, передбачених ст. 256 КК України, було сформульовано не зовсім вдало. Як видається, терміном «укриття» повинні охоплюватися діяння, спрямовані на заздалегідь не обіцяне приховування злочину.

Указівка на вичерпний перелік способів скоєння укриття злочинної діяльності, установлений ст. 256 КК України, викликає запитання. Укриття злочинної діяльності може здійснюватися шляхом перетворення первісного вигляду або знищення доходів, отриманих унаслідок вчинення злочину, завуалювання джерела придбання таких доходів, викривлення інформації про них, а також вчинення інших дій. Однак зазначений спосіб укриття злочинної діяльності відсутній у диспозиції ст. 256 КК України.

Тому зайвим є перелік способів укриття злочинної діяльності учасників злочинної організації. Їх може бути набагато більше в порівнянні з тими, що зазначені в ч. 1 ст. 256 КК України. Усі способи укриття злочинної діяльності організації передбачити практично неможливо.

У зв'язку з цим необхідно було в диспозиції ч. 1 ст. 256 КК України обмежитися тільки вказівками на саме діяння «укриття їх злочинної діяльності». Такі способи укриття злочин-

ної діяльності учасників злочинної організації, як надання: 1) приміщень, 2) сховищ, 3) транспортних засобів, 4) інформації, 5) документів, 6) технічних пристроїв, 7) грошей та 8) цінних паперів, необхідно виключити з розглядової кримінально-правової норми.

Література:

1. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23 грудня 2005 року № 13 «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями». [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05>

ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ВИКОНАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ПРОЕКТУ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ПЕНІТЕНЦІАРНУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ»

Богатирьов І. Г.,

доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
професор кафедри кримінального права та кримінології
Університету державної фіскальної служби України

На сьогодні одним із найвагоміших досягнень на шляху впровадження міжнародного досвіду виконання кримінальних покарань в Україні без перебільшення можна вважати проект Закону України «Про пенітенціарну систему України». І хоча він ще не є нормативним актом, але якщо він буде прийнятим Верховною Радою України то його певні прогресивні положення будуть швидко впроваджуватися.

Більше того, і реформа кримінально-виконавчої системи її трансформація в пенітенціарну систему зміниться на краще. До речі, розробники законопроекту мали на меті перетворення пенітенціарної системи у найкоротший термін та з найменшими

матеріальними ресурсами на систему, здатну повернути людину до суспільства, запобігти рецидивам незаконної поведінки. Серед завдань, що висувуються законопроектом, є такі:

а) створені офіси пробації «відфільтрують» і повернуть до суспільства всіх правопорушників і засуджених, для яких це можливо без ув'язнення;

б) ув'язнені, які потраплятимуть в установи виконання покарань, будуть орієнтовані на повернення у суспільство, оплачувану працю, навчання, отримання нової професії, відмову від «психології правопорушника»;

в) дотримуватимуться права ув'язнених на свободу совісті і віросповідання; особисту безпеку, побачення з родичами, вільне витрачання особистих коштів, таємницю листування, доступ до телефонного зв'язку та мережі Інтернет тощо;

г) працювати у пенітенціарній системі буде престижно, а право на отримання відповідної спеціальності здійснюватиметься на прозорих конкурсних засадах, таким чином підвищуватиметься відповідальність персоналу;

д) мережа СІЗО та установ виконання покарань, а також побутові умови для перебування і праці в них, відповідатимуть європейським стандартам;

ж) рівень самофінансування системи, у тому числі прибутки державних підприємств при колоніях і сплачені податки, підвищиться[1].

Зазначений законопроект містить у собі найкращий доробок європейського досвіду поводження із засудженими. Це можна пояснити конкретним впливом міжнародних стандартів забезпечення прав засуджених на правозастосовну діяльність в Україні. Так, у ст. 4 проекту Закону «Про пенітенціарну систему», яка має назву «Дотримання прав і свобод людини та громадянина в пенітенціарній системі», містяться такі норми й вимоги: «...персонал пенітенціарної системи зобов'язаний поважати честь і гідність, права і свободи засуджених та осіб, узятих під варту, виявляти до них гуманне ставлення.

Обмеження прав і свобод, які застосовуються до засуджених та осіб, узятих під варту, повинні бути передбачені законом, мати обґрунтовані з точки зору міжнародних стандартів цілі та бути необхідними у демократичному суспільстві в розумінні практики Європейського суду з прав людини. Такі обмеження повинні базуватися на справедливому балансі індивідуальних і суспільних інтересів.

Вони мають бути мінімально необхідними для досягнення обґрунтованих цілей та не можуть застосовуватись, якщо для ефективного досягнення цілей, що ставляться перед ними, існує менше альтернативне обмеження. У разі застосування обмеження прав і свобод до засуджених та осіб, узятих під варту, персоналом пенітенціарної системи приймається письмове вмотивоване з урахуванням частини другої цієї статті рішення, в якому зазначається порядок його оскарження. Копія такого рішення надається засудженому або особі, узятій під варту» [1].

На підтвердження цього можна звернутися до слів В. О. Човгана, який зазначає: «Важливою ... є можливість оскарження індивідуальних рішень про застосування обмежень. Причому можливість адміністративної форми захисту прав як вважає вчений не вважається належною і такою, що є ефективною.

Тому повинен бути доступний судовий захист. Якщо не звертати увагу на недоступність вже самого звернення до вітчизняних судів (найчастіше на підставі неналежної юрисдикції при поданні позовної заяви, не дивлячись навіть на звернення подекуди до всіх можливих юрисдикцій...), то можливість оскарження вимагає певних гарантій, які зроблять оскарження ефективним» » [2. С. 109].

Висновок. Насамкінець варто наголосити, що ця думка вченого дуже актуальна у справі можливості для засуджених звернутися до Європейського суду з прав людини і тим самим, захистити свої права в місцях несвободи.

Література:

1. Про пенітенціарну систему: Проект Закону. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62965

2. Дотримання прав людини у пенітенціарній системі України / К. А. Автухов, А. П. Гель, М. В. Романов, В. О. Човган, І. С. Яковець; за заг. ред. М. В. Романова; ГО «Харківська правозахисна група». Харків: ТОВ «ВИДАВНИЦТВО ПРАВА ЛЮДИНИ», 2015. С. 109.

ЗЛОЧИННІСТЬ СЕРЕД ЖІНОК В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ УКРАЇНИ

Богатирьов А. І.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права та кримінології
Університету державної фіскальної служби України

В умовах євроінтеграції, з набуттям чинності у січні 2004 р. нового Кримінально-виконавчого кодексу України (далі КВК України), стало більш прозоре розуміння питань запобігання злочинності серед засуджених в місцях несвободи. Це в першу чергу пов'язане з утворенням у кримінально-виконавчих установах структурних дільниць карантину, діагностики і розподілу, ресоціалізації, посиленого контролю та соціальної реабілітації.

Створення саме таких дільниць стало можливим систематично проводити вивчення засуджених на ранніх стадіях перебування їх у місць несвободи. Водночас, це дозволило персоналу місць несвободи виявляти тих хто схильний до вчинення нового злочину і своєчасно ставити його на профілактичний облік.

Жінка займає особливе місце в суспільстві (є матір'ю, берегинею сім'ї), що зумовлює й особливі вимоги, які суспільство висуває до неї, і пояснює ту шкоду, яку завдає суспільству жіноча злочинність. Тому засуджені жінки потребують особливої уваги при застосуванні засобів карально-виховного впливу, а ефективністю їх ресоціалізації будуть показники зменшення рецидиву злочинів.

Науковою школою «Інтелект» у 2018–2019 рр. було проведено дослідження «Злочинність серед засуджених жінок в місцях несвободи». Актуальність дослідження саме цієї категорії засуджених зумовлена була тим, що нами вивчалися саме засуджені жінки, які відбували покарання у виді позбавлення волі. До речі, саме цей вид покарання характеризується підвищеним рівнем репресивності, викликає негативні зміни в особистості засудженого, здебільшого зумовлює втрату суспільно корисних зв'язків засудженого із суспільством. Щодо засуджених жінок всі ці негативні фактори посилюються та, як наслідок, зумовлюють повернення їх до злочинної діяльності. Дослідженню піддавалися також засуджені жінки, які вперше відбували покарання у виді позбавлення волі.

Як показало дослідження переважна більшість жінок, які перебувають у місцях несвободи, – це жінки, які вперше засуджені до покарання у виді позбавлення волі (майже 80%). Окрім цього, в виправних колоніях, призначених для утримання вперше засуджених до позбавлення волі жінок, утримуються засуджені за вчинення злочинів будь-якої тяжкості, незалежно від наявності та кількості судимостей (єдина умова – жінка раніше не перебувала в місцях несвободи).

Окремо вивчалися особливості виконання і відбування цього виду покарання засудженими вагітними жінками та жінками, які мають дітей у віці до трьох років. На жаль, за даними дослідження було встановлено, що саме покарання у виді позбавлення волі, ізоляція даної категорії жінок від суспільства справляє посилений руйнівний вплив на них. Зокрема, дана категорія засуджених за сучасних умов є особливо незахищеною та вразливою. Труднощі, з якими стикаються ці жінки під час відбування покарання та після звільнення з місць позбавлення волі, посилюються, ураховуючи наявність у цих жінок малолітніх дітей.

У колонії мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання направляються жінки, засуджені до позбавлення волі за злочини невеликої, середньої тяжкості, тяжкі та особливо тяжкі злочини. У виправні колонії цього виду

переводяться жінки з виховної колонії по досягненні 18-річного віку для подальшого відбування покарання. Вони розташовані в областях: Дніпропетровській (Дніпродзержинська), Одеській (Чорноморська), Харківській (Качанівська), Черкаській (Уманська).

У колоніях мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами тримання, вони розташовані в областях: Дніпропетровській (Дніпродзержинська), Одеській (Чорноморська), Харківській (Качанівська), Черкаській (Уманська), утримуються жінки, вперше засуджені до позбавлення волі за злочини, вчинені з необережності, злочини невеликої та середньої тяжкості, а також жінки, переведені з колоній мінімального рівня безпеки з загальними умовами тримання. Нині вони утримуються в колоніях Львівської області (Галицька), Дніпропетровської (Орджонікідзевська) і Одеської (Ширяєвська) областей.

У виправних колоніях (секторах) середнього рівня безпеки утримуються жінки, засуджені до покарання у виді довічного позбавлення волі, а також жінки, яким покарання у виді смертної кари або довічного позбавлення волі замінено позбавленням волі на певний строк у порядку помилування або амністії.

Найбільшу кількість засуджених, які відбувають покарання у виді позбавлення волі, становлять жінки віком до 29 років – 24%, від 29 до 45 років – 47%, від 45 до 55 років – 21%, понад 55 років – на рівні 8%. Слід зазначити, що вікова соціально-демографічна характеристика засуджених жінок з 2018 р. у названих групах практично залишається без змін, коливання в різні роки дорівнюють 1–3%.

Необхідно зазначити, що вчинення жінкою будь-якого злочину, а особливо насильницького сьогодні стало нормою, а тому суспільство набагато частіше і більш суворо засуджує вчинення кримінальних правопорушень жінкою чим чоловіком. Більше того, жінці після звільнення від покарання набагато складніше адаптуватися до нових умов життя. Біля них утворюється, так би мовити, певний вакуум, що паралізує волю і зводить нанівець несміливі зусилля почати нове життя. Багато хто

не витримує такого напруження і знову потрапляє в місця несвободи, а суспільство починає платити подвійну ціну за новий злочин.

Література:

1. Гритенко О. А. Дисциплінарна практика в жіночих кримінально-виконавчих установах мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання: теоретичні та соціально-правові аспекти: Дис...канд. юрид. наук: 12.00.08.– Одеса, ОДУВС, 2011.– 241 с.
2. Климкін В. М. Кримінологічні засади запобігання насильницькій пенітенціарній злочинності в Україні: Дис...канд. юрид. наук: 12.00.08.– Одеса, МГУ, 2014.– 234 с.
3. Чечель Н. О. Запобігання злочинам, що вчиняються жінками, засудженими до позбавлення волі в Україні: автореф... канд. юрид. наук: 12.00.08.– Київ, НАВСУ, 2014.– 20 с.

РОЛЬ АНАЛІТОЧНОЇ РОБОТИ ПРОКУРОРА У ЗАПОБІГАННІ ВЧИНЕННЯ ЗАСУДЖЕНИМИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ

Богатирьова О. І.,

доктор юридичних наук, старший науковий співробітник,
професор кафедри кримінального права та кримінології
Університет державної фіскальної служби України

Колодчина А. Л.,

аспірант кафедри управління безпеки, правоохоронної
та антикорупційної діяльності ПрАТ «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»

Сучасний стан правопорядку у виправних колоніях України характеризується певною кризою, що діалектично пов'язано з тактичними та стратегічними прорахунками Міністерства юстиції України з питань запобігання вчинення засудженими нових кримінальних правопорушень у місцях несвободи України.

До речі, проведений нами аналіз вчинення засудженими кримінальних правопорушень у виправних колоніях України протягом (2016–2020 р.р.) показує з одного боку значне зменшення кількості засуджених, які відбувають покарання у виді позбавлення волі в Україні, а з іншого боку – кількість вчинення нових правопорушень не зменшується.

Такий стан правопорядку у місцях несвободи України можна пояснити тим, що Міністерство юстиції України як головний суб'єкт реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та пробації вважає, що позбавлення волі як вид покарання має призначатися судом лише у тих випадках, коли інше покарання не здатне досягти поставлених перед ним цілей.

Взагалі, якщо подивитися на проблему правопорядку в місцях несвободи зарубіжних країн, то ідея Міністерства юстиції України є провідною у світлі гармонізації українського законодавства зі світовим досвідом та є втіленням ідей гуманності у сучасному кримінальному праві.

Вищевикладене дозволяє нам показати вагому роль у цьому процесі і прокурора України як одного суб'єктів протидії вчинення засудженими кримінальних правопорушень місцях несвободи (ч. 2 ст. 25 Закону України «Про прокуратуру») та проведення ним аналітичної роботи в цьому напрямку [1, с. 357].

Доцільність аналітичної роботи прокурора у запобіганні вчинення засудженими кримінальних правопорушень у місцях несвободи є невід'ємною вимогою і полягає у співставленні майбутнього аналітичного результату й управлінського рішення. При цьому доцільність дозволяє забезпечити реалізацію на практиці формули: дослідження повинно бути корисним для практичної діяльності, а не здійснюватися само для себе [2, с. 104–181].

Виходячи з вищевикладеного, можна вважати, що аналітична робота в органах прокуратури України щодо питань запобігання вчинення засудженими кримінальних правопорушень місцях несвободи – це сукупність знань (відомостей), необхідних для характеристики злочинності у місцях несвободи України, її причин і умов взагалі, і кримінологічного прогнозу та розробки

заходів запобігання вчинення засудженими кримінальних правопорушень у місцях несвободи, зокрема.

Все вищевикладене дає можливість прокурору реально оцінити стан тенденції, динаміку та географію вчинення засудженими кримінальних правопорушень у місцях несвободи за певний період часу та сформулювати перспективи використання наявних організаційних, правових, технічних ресурсів й інших сил, засобів і методів у запобіганні вчинення ними нових кримінальних правопорушень у виправних колоніях та відповідної координаційної діяльності.

Отож, враховуючи зазначене, дії прокурора мають бути спрямовані не тільки на запобігання вчинення засудженими нових кримінальних правопорушень у місцях несвободи з урахуванням наявної інформації про ймовірні зміни оперативної та криміногенної ситуації цих місцях, а й на дотримання персоналом виправних колоній принципу законності та гуманізму у поводженні із засудженими.

Література:

1. Новосад Ю. О. Прокуратура України як учасник кримінально-виконавчої діяльності: монографія. Луцьк: ПрАТ «Волинська обласна друкарня», 2019. 462 с.

2. Запобігання правопорушенням у місцях позбавлення волі. 2-е вид., доповн. і випр. / В. Л. Ортинський, О. Г. Колб, В. П. Захаров та ін. за заг. ред. В. Л. Ортинського та О. Г. Колба. Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2010. 244 с.

ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Домброван Н. В.,

кандидат юридичних наук,

Начальник відділу організації наукової роботи
Одеського державного університету внутрішніх справ

Наявність сучасної, визнаної у світі системи інтелектуальної власності є необхідним елементом для досягнення високого

економічного й соціального розвитку будь-якої держави. Охорона інтелектуальної власності сприяє використанню й подальшому розвитку винахідницьких і творчих талантів і досягнень, підтримує та зберігає національний потенціал у сфері інтелектуальної діяльності й залучає інвестиції, стабілізуючи економічний стан, при якому як вітчизняні, так і зарубіжні інвестори можуть бути впевнені в тому, що їх права будуть поважати [1, с. 13]. Створення саме такої системи має особливе значення для України – країни зі значним науково-технічним та інтелектуальним потенціалом.

Відповідно до Конституції України, яка гарантує кожному громадянину свободу художньої, наукової й технічної творчості, наша держава послідовно створює свої власні механізми захисту інтелектуальної власності, авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, які виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності.

Інтелектуальну власність розуміють як право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт інтелектуальної власності, визначеній законом. Право інтелектуальної власності ЄС формувалося на базі міжнародно-правових конвенцій, результатів форумів Всесвітньої організації інтелектуальної власності, Всесвітньої торгової організації, але цей процес проходив довго, складно й досить важко [2, с. 65].

Все це стосується й України, бо вона має Європейську орієнтацію. Право інтелектуальної власності поширюючись в країнах-членах ЄС, безпосередньо впливало на національні системи правової охорони. Про його позитивний вплив свідчить приклад дійсних членів ЄС: Польщі, Чехії, Словаччини, країн Балтії, Угорщини, Болгарії, Румунії. Для цих держав орієнтація на право ЄС була важливим чинником розвитку національного законодавства, враховуючи той факт, що з багатьох аспектів право інтелектуальної власності ЄС випереджає відповідні норми на рівні регулювання Всесвітньої організації інтелектуальної власності, а в деяких випадках – і розвиток права інтелектуальної власності США. Стандарти охорони інтелектуальної власності

Євросоюзу нині в Європі відіграють вирішальну роль і під час удосконалення національних систем охорони, і під час оцінювання ефективності реалізації прав.

Правове регулювання авторського права та суміжних прав у ЄС має на меті забезпечити високий рівень охорони цих прав, оскільки вони є правовою основою для захисту результатів творчої діяльності. Саме тому якісна правова регламентація авторського права та суміжних прав гарантує розвиток творчого потенціалу й інтересів авторів, сприяє інноваційному розвитку суспільства, покращує конкурентоспроможність економіки ЄС [3, с. 68].

Законотворча робота інституцій ЄС щодо результатів інтелектуальної діяльності проводиться з урахуванням постійно прогресуючого міжнародного права інтелектуальної діяльності. Необхідно враховувати те, що правове регулювання інтелектуальної власності на наднаціональному рівні має також і зовнішній ефект – ЄС отримує повноваження представляти держави-члени в нормотворчому процесі на міжнародному рівні.

У 2004 році Європейським Союзом було прийнято Директиву 2004/48/ЄС «Про забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності», нову редакцію Регламенту щодо митних дій стосовно товарів з підозрою на порушення певних прав інтелектуальної власності № 1383/2003. Згідно з цими нормативними актами держави-члени ЄС мають запровадити однаковий набір заходів, процедур і санкцій, за допомогою яких можна захистити права інтелектуальної власності. Директивою передбачено, що по захист прав інтелектуальної власності може звернутися не лише правовласник, а також інша особа, що має право на використання цього об'єкта інтелектуальної власності. Регламент щодо застосування дій митними органами стосовно товарів з підозрою на порушення певних прав інтелектуальної власності та заходів, що мають вживатися стосовно товарів, які порушують такі права. Якщо митний орган має достатні підстави вважати товар контрафактним або піратським, він може призупинити їх випуск або затримати зазначені товари, а потім передати такі товари

до знищення. Необхідність винайдення ефективних шляхів захисту прав інтелектуальної власності в Інтернет-середовищі призвело до ряду ініціатив Європейської комісії щодо утворення в ЄС системи розповсюдження аудіовізуальних творів он-лайн (2011), підготовки проекту Директиви про колективне управління авторським правом (2012), що передбачає, зокрема, багате територіальне в межах ЄС ліцензування прав на музичні твори для використання он-лайн [4, с. 193].

Радою Європи прийнято ряд рекомендацій щодо захисту прав інтелектуальної власності. У 1967 році в Стокгольмі було підписано Конвенцію, що заснувала Всесвітню організацію інтелектуальної власності (ВОІВ), якою визначено, що до інтелектуальної власності належать права на: літературні, художні та наукові твори; виконавську діяльність артистів, звукозапис, радіо- і телевізійні передачі; винаходи у сферах людської діяльності; наукові відкриття; промислові зразки, товарні знаки, знаки обслуговування, фірмові найменування й комерційні позначення; захист від недобросовісної конкуренції; усі інші права, що належать до інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній і художній сферах.

У 1988 році Рада Європи схвалила Рекомендацію про заходи боротьби з піратством у сфері авторського права і суміжних прав; у 1995 і 2001 роках – Рекомендації про заходи проти звукового та аудіовізуального піратства, про заходи з охорони авторського права і суміжних прав та боротьби з піратством, зокрема у сфері цифрового середовища.

У 1965 році Рада Міністрів СРСР прийняла постанову про промислові зразки, Патентне відомство затвердило Положення про патентні зразки.

У сукупності проблем охорони інтелектуальної власності в Україні найгострішими є охорона комп'ютерних програм і баз даних; захист від недобросовісної конкуренції; охорона знаків для товарів і послуг (товарних знаків); охорона виробників аудіовізуальної продукції. Створенню в Україні ефективної системи охорони інтелектуальної власності перешкоджають

певні причини (відсутність довгострокової стратегії наукового та інноваційного розвитку держави, брак кваліфікованих фахівців, недоліки правової системи, пануюча в суспільстві зневага до охорони прав інтелектуальної власності та ін.) [5, с. 203].

Система охорони інтелектуальної власності в Україні вимагає певних доробок (необхідно активізувати процес створення недержавних організацій з питань охорони інтелектуальної власності, ужити заходів для посилення координації діяльності органів виконавчої влади з метою створення цілісної системи забезпечення дотримання законодавства про охорону інтелектуальної власності, розробити систему економічних стимулів комерціалізації запатентованих науково-технічних досягнень, у Держбюджеті необхідно передбачити належне фінансування видатків на розвиток інфраструктури охорони інтелектуальної власності, відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності має полягати у встановленні додаткових суворіших санкцій, які можуть полягати в додаткових штрафах, і не тільки на користь бюджету, а й на користь самого суб'єкта права інтелектуальної власності, перейняти досвід світових держав у боротьбі з порушеннями інтелектуальної власності, звернутись за допомогою та проханням у розробці методів у боротьбі з порушеннями інтелектуальної власності до світових організації охорони інтелектуальної власності).

Досягнення Євросоюзу в галузі правової охорони інтелектуальної власності вагомі й загальновізані. В ЄС діють не тільки єдині стандарти охорони авторських прав, а і єдині реєстраційні системи. Ще у 1973 році укладено Мюнхенську конвенцію про видачу європейських патентів і створено Європейське патентне відомство в місті Мюнхен (Німеччина), а також філіали цього відомства в Берліні (Німеччина) та Гаазі (Нідерланди). Україна як європейська держава не може бути осторонь охорони інтелектуальної власності. Незважаючи на те, що в Україні вже сформована нормативно-правова база у сфері інтелектуальної власності, залишається велика кількість неврегульованих питань.

Серед проблем охорони права інтелектуальної власності найгострішими визначаються такі, як випуск піратської продукції, зокрема створення веб-сайтів виключно для поширення піратських матеріалів, не контрольоване використання фальшивих товарів, які приносять великі збитки бюджету, а також завдають великої шкоди іміджу країни, тривалість оформлення патенту та товарної марки, охорона комп'ютерних програм і баз даних, охорона виробників аудіовізуальної продукції, охорона знаків для товарів і послуг (товарних знаків), відсутність належного інформаційного забезпечення діяльності в галузі охорони інтелектуальної власності тощо. Але незважаючи на зазначене, на сьогодні в Україні здійснюються заходи, спрямовані на дотримання конституційних прав громадян на захист інтелектуальної власності, забезпечення сприятливих умов для створення об'єктів інтелектуальної власності. Триває робота щодо підвищення якості законодавчих актів, усунення суперечностей і прогалин. Крім удосконалення національного законодавства, посилюється контроль за дотриманням суб'єктами інтелектуальної власності чинних нормативно-правових актів. Приділяється увага покращанню взаємодії державних органів і суб'єктів господарювання при здійсненні ними інтелектуальної діяльності.

Належному забезпеченню конституційних прав громадян на захист інтелектуальної власності, покращанню міжнародного іміджу України має сприяти посилення контролю щодо розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, комп'ютерних програм. Необхідно приділити увагу боротьбі з випуском і реалізацією неякісних дисків, відеокасет тощо.

Україна має величезний науковий потенціал, тому велике значення для розвитку інтелектуальної власності, економічного зростання держави має подальше створення належних умов для винахідницької діяльності. Запозичення позитивного досвіду ЄС у сфері правової охорони інтелектуальної власності забезпечить більшу динаміку в загальному інтеграційному русі нашої країни до Євросоюзу.

Література:

1. Бошицький Ю. Л. Проблеми правотворення у сфері охорони інтелектуальної власності в Україні / Ю. Л. Бошицький // Часопис Київського університету права.- 2013.- № 1.- С. 13-17.
2. Підпригора О. А. Проблеми кодифікації законодавства про інтелектуальну власність / О. А. Підпригора // Українське право.- 2007.- С. 61-80.
3. Драпак М. К. Основи інтелектуальної власності: Навч. посібн.- К.: Ін Юре, 2007.- 156 с.
4. Бошицький Ю. Л. Інтелектуальна власність в сучасній Україні – актуальні питання модернізації та правового регулювання./ Ю. Л. Бошицький // Часопис Київського університету права.- 2010.- № 3 – С. 192-196.
5. Макода В. Є. Правова охорона промислових зразків в Україні.- К.: Юрінком Інтер, 2004.- 226 с.

ІСТОРИЧНІ ПЕРІОДИ ВИНИКНЕННЯ БАНДИТИЗМУ В УКРАЇНІ

Живова Ю. В.,

старший викладач кафедри адміністративного та кримінального права Дніпровського національного університету ім. О. Гончара

Наразі у структурі корисливо-насильницької злочинності бандитизм є одним з найнебезпечніших злочинів. Бандитизм також є загрозою для системи внутрішньої безпеки країни, життя та здоров'я, майна її громадян. Рівень цього виду злочинності, його динаміка, географічна розповсюдженість та інші показники говорять про те, що бандитизм стає усе більш зухвалим і агресивним.

Історичний досвід нашої держави свідчить про те, що боротьба зі злочинністю і причинами, що її породжують, як і раніше залишається важливим завданням держави в сучасних умовах. Серед причин такої ситуації варто виділити:

– історичні передумови бандитизму, зокрема факт існування подібних негативних явищ заперечувався у часи Радянського Союзу взагалі як в умовах;

– події за часів Революції гідності у 2014 році, які призвели до гибелі людей; вчинення організованими групами окремих збройних нападів;

– невдала реформа правоохоронних органів, що призвела до звільнення з роботи фахових спеціалістів, зокрема, слідчих і працівників оперативних підрозділів;

– ресурсні можливості держави тощо.

За даними Генеральної прокуратури України, у 2018 році за бандитизм (ст. 257 КК України) було розпочато 22 кримінальні провадження (2017 р.– 30; 2016 р.– 18; 2015 р.– 17) [1]. Хоча рівень розповсюдженості цього суспільно небезпечного діяння, відповідно до офіційної статистики, значно впав за останнє десятиліття, він має усі шанси відродитися з новою силою на фоні нестабільної суспільно-політичної ситуації в Україні, низького рівня соціального добробуту громадян, а також наявного на теренах нашої держави військового конфлікту, внаслідок якого збільшився та продовжується збільшуватися об'єм незаконного обігу зброї.

З часів здобуття Україною незалежності питання бандитизму неодноразово висвітлювалися на монографічному та дисертаційному рівнях. Проведений нами аналіз зазначеної проблематики ґрунтується на певному узагальненні, посиленні на праці вітчизняних та зарубіжних науковців з тим, щоб дати можливість всебічно осмислити їхні погляди, зробити власні висновки стосовно їхньої продуктивності, запропонувати своє розуміння, бачення розв'язання назрілих проблем запобігання бандитизму в Україні.

Отож завдяки проведеного аналізу ми можемо виділити чотири періоди наукових досліджень проблем запобігання бандитизму:

1) дореволюційний період (до 1922 р.), в якому бандитизм є невід'ємним елементом групової злочинності;

2) період політичного бандитизму (1920–1950-ті рр.), характерний політичною спрямованістю злочинних дій бандитських груп, ворожим ставленням до радянської владної ідеології;

3) період традиційного кримінального бандитизму (1960–1990-ті роки) характеризується особисто-корисливими загальнокримінальними мотивами;

4) новітній період (з початку 1990-х років по теперішній час) – сучасний бандитизм, який є силовим фундаментом вітчизняної організованої злочинності.

Висновок. Водночас практика протидії та запобіганню бандитизму в Україні ставить конкретні завдання, що можуть бути вирішені за допомогою комплексних досліджень цієї проблематики. Однак вони, як правило, розглядаються в літературі в загальному вигляді. Нині у вітчизняній кримінологічній літературі відсутні сучасні спеціальні наукові розробки, присвячені запобіганню бандитизму в Україні. Лише окремі питання цієї теми розглядалися вітчизняними науковцями до 2010 року, що природно не змогли охопити усєї багатогранності проблеми запобіганню бандитизму за останні десять років.

Література:

1. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. *Генеральна прокуратура України*: вебсайт. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113897&libid=100820&c=edit&_c=fo (дата звернення: 02.05.2019).

ПИТАННЯ ФОРМИ ВИНИ У ЗЛОЧИНАХ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТ. 335 КК УКРАЇНИ

Каторкін Р. А.,

ад'юнкт кафедри кримінального права та кримінології
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Переоцінити значення вини в науці кримінального права досить складно. Навіть стаття 62 Конституції закріплює, що особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним

вироком суду [1]. Відсутність вини свідчить про відсутність самого злочину.

Як слушно зауважує Р. В. Вереша, характер і обсяг відповідальності визначається зазвичай формою вини. При цьому, форма вини є одним з вирішальних факторів, що визначають ступінь відповідальності винуватого [2, с. 64].

На сьогоднішній день більшість вітчизняних вчених (серед яких Ю. В. Александров, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, Р. В. Вереша, М. І. Мельник, М. І. Панов, В. В. Сташис, В. Я. Тацій, В. В. Шаблистий та ін.) схиляються думки, що злочин у вигляді ухилення від призову на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу характеризується виключно умисною формою вини (тобто ухилянт усвідомлює суспільно небезпечний характер своїх дій (або бездіяльності) та бажає ухилитися від призову на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу).

Вищевказаний хід думок, на перший погляд, має певний недолік. Так, відповідно до другого абзацу ч. 8 ст. 15 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», у разі, якщо за будь-яких обставин повістка не надійшла, громадяни призовного віку зобов'язані з'явитися до призовної дільниці в десятиденний строк з дня початку відповідного чергового призову, визначеного Указом Президента України [3]. У такому разі можлива ситуація, коли особа просто забуде про такий обов'язок, або до неї не дійде інформація про оголошення чергового призову, а, отже, форма вини такої особи апріорі не може бути у формі умислу, вид умислу – прямий.

Крім того, деякі суб'єкти злочину, передбаченого статтею 335 КК України пояснюють своє злочинне діяння саме недбалістю. Наприклад, згідно вироку Драбівського районного суду Черкаської області від 09.06.2010 по справі № 1-73/10, підсудний ОСОБА_1 в смт. Драбів Черкаської області, будучи приписаним до Драбівської призовної дільниці 09.01.2008 року та визнаним 09.10.2009 року Драбівською районною призовною комісією за станом здоров'я придатним до військової служби та

повідомленим особисто 07.10.2009 року та 02.11.2009 року повістками про необхідність явки 30.10.2009 та 09.11.2009 року відповідно до Драбівської призовної дільниці, діючи умисно, будучи ознайомленим про кримінальну відповідальність за ухилення від призову на строкову військову службу, 30.10.2009 та 09.11.2009 року не з'явився без поважних причин до Драбівської районної призовної дільниці, тим самим ухилився від призову на строкову військову службу.

В судовому засіданні підсудний ОСОБА_1 свою вину у пред'явленому обвинуваченні не визнав, так як хоче піти служити і не мати судимості, усвідомив свої помилки. *Показав, що він був визнаний придатним до військової служби, попереджений про кримінальну відповідальність за ухилення від військової служби. Проте, йому потрібні були гроші і він поїхав на заробітки. По телефону не міг зв'язатись з батьками і не знав про необхідність явки. Пояснює свої дії недбалістю (курсив наш – Р.К.).* В судовому засіданні визнав, що підпис в розписках про отримання повісток від 7 жовтня 2009 року та 2 листопада 2009 року належить йому. Визнав, що знав про те, що є призовником, що його попереджали про кримінальну відповідальність за ухилення від служби, про те, що пройшов призовну комісію і є придатним до служби в армії [4].

Такі пояснення ОСОБА 1, як мінімум, виглядають недоречними та безглуздими, адже даний громадянин сам повідомив, що був попередженим про кримінальну відповідальність за ухилення від призову на строкову військову службу. Крім того, йому неодноразово повідомляли про це шляхом направлення повісток. Тому, доходимо до висновку, що в діях зазначеної особи був саме прямий умисел, а не необережність у виді злочинної недбалості.

Тим паче, в черговий раз підкреслюємо, що надходження повістки не є обов'язковим елементом призову. В разі його оголошення і ненадходження особі призовного віку повістки останній зобов'язаний з'явитися до призовної дільниці для проходження призовної комісії в десятиденний строк з дня початку

відповідного чергового призову, визначеного Указом Президента України. Ситуація, коли призовник не знає про даний обов'язок виключається, адже, як зазначає І. І. Митрофанов, добір громадян на військову службу починається з приписки до призовних дільниць допризовників, яким у рік приписки вивповнюється 17 років [5, с. 189]. Тобто особа заздалегідь до призову зіштовхується з військовим обов'язком та ознайомлюється з усіма його деталями.

Остаточні сумніви щодо змісту вини суб'єктивної сторони суспільно небезпечного діяння, передбаченого статтею 335 КК України розвіює той факт, що даний злочин відноситься до злочинів з формальним складом. Як зазначають автори підручника «Кримінальне право України: Загальна частина», структура цих складів злочинів є такою, що наслідки тут лежать за межами необхідних ознак об'єктивної сторони, а відтак, і складу злочину. Вже тому суб'єкт не може бажати їх настання. Проте ця обставина не виключає умисної вини. Інтелектуальна ознака умислу в цих випадках містить лише усвідомлення суспільно небезпечного характеру свого діяння, ставлення до наслідків тут не виникає та й не може виникнути. А вольова ознака умислу обмежується бажанням вчинення конкретної дії чи бездіяльності. Таким чином, злочини з формальним складом можуть бути вчинені лише з прямим умислом [6, с. 167].

Деякі вчені не погоджуються з вищевикладеною позицією, однак їх доводи, як правило, або містять ряд недоліків, або, як зазначають В. Куц та О. Бондаренко, «не є типовими для практики» [7, с. 39].

Враховуючи викладене вище, ми повністю підтримуємо зазначену позицію та вважаємо, що суб'єктивній стороні складу злочину у вигляді ухилення від призову на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу притаманна лише вина у формі умислу, вид умислу – прямий. Таким чином, призовник знає про свій військовий обов'язок явитися за призовом та бажає ухилитися від нього.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Вереша Р. В. Принципи вини у кримінальному праві. *Вісник Академії адвокатури України*. 2015. № 3 (34). Том 12. С. 55–65.
3. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 року № 2232–12 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2232-12>.
4. Вирок Драбівського районного суду Черкаської області від 09.06.2010 по справі № 1–73/10 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/49917184>.
5. Митрофанов І. І. Окремі аспекти реалізації кримінальної відповідальності за ухилення від призову на військову службу. *Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського*. 2015. № 2 (91). С. 187–193.
6. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник. 2-е вид., перероб. і допов./ за ред. проф. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. Київ: Юрінком Інтер, 2005. 480 с.
7. Куц В., Бондаренко О. Зміст вини у злочинах з формальним складом. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2009. № 3 (15). С. 36–40.

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Кириченко В. Д.,

курсант, Херсонського факультету,
Одеський державний університет внутрішніх справ

науковий керівник:

Моргунова Т. І.,

кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри професійних
та спеціальних дисциплін, Херсонського факультету,
Одеський державний університет внутрішніх справ

В сучасних умовах суб'єкти господарювання потребують прозорості, повної та правдивої інформації про свій фінансовий

стан і результати діяльності. Діючи в межах правового поля та неухильно дотримуючись його норм підприємства працюють ефективно. Інвентаризація як невід'ємний елемент методу бухгалтерського обліку є єдиним способом контролю за збереженням майна, забезпечує достовірність і якість облікової інформації та звітності, посилює контроль за станом розрахунків.

Відповідно до ст. 10 Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» для забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємства зобов'язані проводити інвентаризацію активів і зобов'язань, під час якої перевіряються і документально підтверджуються їх наявність, стан і оцінка [1]. Об'єкти і періодичність проведення визначає власник підприємства, крім випадків, коли її проведення є обов'язковим.

Проведення інвентаризації дає змогу оволодіти інформацією, без якої такі елементи, як баланс та звітність взагалі втрачають функцію способу пізнання дійсності.

Наказом Міністерства фінансів України від 02.09.2014 р. № 1365-14 затверджено єдине «Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань». Дане положення є універсальним, тобто обов'язковим для підприємств усіх організаційно-правових форм і форм власності (крім банків, на яких дія положення не поширюється), а також представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності та бюджетних установ, детально та структурно розкриває види обов'язкової інвентаризації, її строки та періодизацію, документальне оформлення, склад інвентаризаційної комісії [2].

Однак інвентаризація часто стає ефективним інструментом для приховування крадіжок (нестач) товарно-матеріальних цінностей, майна та грошових коштів, тому що результати її проведення можуть бути сфальсифіковані навмисно матеріально відповідальними особами як за участі інвентаризаційної комісії, так і без неї.

Потрібно приділяти увагу та досліджувати вже існуючі та модернізовані способи приховування нестач при проведенні

інвентаризації. Це необхідно для того, щоб своєчасно попередити, виявити та протидіяти цим фальсифікаціям.

Найбільш поширеними способами приховування нестач при проведенні інвентаризації є наступні:

1) внесення до інвентаризаційного опису неіснуючих чи недійсних товарів. Такі фальсифікації можна виявити, якщо застосувати методи відновлення кількісного обліку й контрольного звірення залишків. Крім того, необхідно допитати осіб, які причетні до проведення інвентаризації?

2) дописки кількості товарів в інвентаризаційний опис. Такий вид приховування нестач виявляється за допомогою формальної, арифметичної перевірки, необхідно зіставити всі примірників інвентаризаційного опису. Дописки є дуже поширеним явищем, коли не ведеться посторінковий підрахунок кількості товарно-матеріальних цінностей в інвентаризаційному описі?

3) складання безтоварних видаткових накладних на інший економічний суб'єкт. Така ситуація стає можливою при співучасті працівника іншого економічного суб'єкта, якому нібито має передатися певна партія товару. При цьому співучасник ставить свій підпис в накладній, хоча фактично товар не отримує. Після закінчення проведення інвентаризації співучасник випишує зустрічну накладну на повернення зазначених товарів або отримує зазначені в безтоварній накладній матеріальні цінності без будь-яких документів. Ефективним засобом викриття подібних фальсифікацій – проведення інвентаризації в обох економічних суб'єктах;

4) несвоєчасне оприбуткування товарів. Такий спосіб тимчасового приховування нестачі пов'язаний з неправильним складанням товарного звіту за день, що передує інвентаризації. Така маніпуляція виявляється шляхом перевірки первинних облікових документів підприємства, прикладених до звіту, який був складений після проведення інвентаризації, і визначення, які товари за ним приховувались;

5) пред'явлення інвентаризаційної комісії для приховування нестачі раніше вже списаних матеріальних цінностей як зіпсованих в звітному періоді. Такий вид підробки можна виявити

шляхом перевірки документів на пред'явлені до інвентаризації товарно-матеріальні цінності.

6) умисне внесення неправильних записів у первинні документи та документи бухгалтерського обліку з метою викривлення кількісно-сортового обліку товарно-матеріальних цінностей. Для виявлення такого приховування нестач необхідно використовувати методи документального дослідження та аналізу.

7) надлишкове списання товарно-матеріальних цінностей на псування, розбиття та природник збиток. Для розкриття факту подібної фальсифікації потрібен взаємний контроль документів інвентаризаційних описів., прибутково-видаткових документів та актів списання товарно-матеріальних цінностей.

8) зарахування нестач одних цінностей надлишками інших. Ефективним методом виявлення такої маніпуляції є перевірка порівняльної відомості та допит осіб, причетних до складання необґрунтованих документів та проведення інвентаризації [4].

Відповідно до ст. 191 КК України (привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем) під час розслідування розкрадань (нестач) дуже важливо не тільки виявити сам факт фальсифікації у документах проведення інвентаризації, а й визначити суб'єкта злочину – конкретних осіб з числа матеріально відповідальних осіб, членів інвентаризаційної комісії, працівників бухгалтерії тощо [6].

З цією метою, крім аналізу документів інвентаризації, проводяться допити, обшуки, графологічні, почеркознавчі експертизи та інші слідчі дії, що передбачено ст. 223, ст. 224, ст. 234, ст. 242 КПК України [7]. Знаючи процедуру проведення інвентаризації та аналізуючи якісні результати, можна висунути криміналістичні версії про можливі зловживання, або, навпаки, в ході розслідування фактів розкрадань (нестач) можна призначити інвентаризацію матеріальних цінностей у конкретних осіб за певний період.

Призначення проведення інвентаризації з ініціативи правоохоронних органів є одним з найбільш дієвих способів збору і закріплення фактичних даних, які можуть стати доказом у кримінальному провадженні [2].

Таким чином, можна зробити висновок, що проведення інвентаризації є вкрай важливою процедурою, яка здатна забезпечити контроль за збереженням товарно-матеріальних цінностей та грошових коштів. На жаль, під час такої процедури можуть виникати ряд фальсифікацій, які є способами приховування нестач, для виявлення й розслідування яких, необхідні знання. Спеціалізація цих знань для правоохоронних органів насамперед полягає в умінні вивчити бухгалтерську інформацію, об'єктивно оцінити її на предмет законності та достовірності, розпізнати в ній ознаки протиправної діяльності або відсутності протиправних дій. При виявленні приховування нестач необхідно з'ясувати причини подібних порушень, а також провести ретельне опитування (допит) членів інвентаризаційної комісії та інших осіб, які можуть бути причетними до вчинення вищезазначених діянь, що дає змогу відносити результати інвентаризації до доказів на підставі ст. 94, 98, 99 КПК України.

Література:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
2. Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань. Наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 № 1365-14 [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14/ed20161118>
3. Безукладникова Л. К. Судова Бухгалтерія URL: https://stud.com.ua/102800/pravo/sudova_buhgalteriya
4. Дондик Н. Я. Судова бухгалтерія URL: <https://westudents.com.ua/knigi/57-sudova-buhgalteriya-dondik-nya.html>
5. Олійник С. О. Інвентаризація в системі бухгалтерського обліку та напрями її вдосконалення. // Innovative solutions in modern science. 2017. № 5. С. 1-11.
6. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
7. Кримінально-процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ У СФЕРІ БУДІВНИЦТВА

Кіріченко А. В.,

курсант, Херсонського факультету,
Одеський державний університет внутрішніх справ

науковий керівник:

Моргунова Т. І.,

кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри професійних
та спеціальних дисциплін, Херсонського факультету,
Одеський державний університет внутрішніх справ

В Україні і за кордоном злочини проти власності, зокрема у сфері будівництва є найпоширенішими формами вчинення кримінальних правопорушень. Міжнародна спільнота постійно вдосконалює форми й методи запобігання суспільно небезпечним діям і має значні напрацювання. Доцільно проаналізувати практику розвинених західноєвропейських країн, США та Австралії щодо запобігання кримінальних правопорушень проти власності у сфері будівництва, на основі якої може бути розроблено дієві механізми запобігання таким злочинам в Україні. Україна рухається в напрямку європейської інтеграції, це зумовлює необхідність упровадження істотних змін у правову політику держави, зміни мають стосуватися проблем щодо запобігання злочинності у сфері будівництва.

Вивчення зарубіжного досвіду розвинених європейських країн (Великої Британії, Франції, Іспанії, Швеції, Норвегії, Німеччини, Польщі, Італії, Латвії, Хорватії), США та Австралії засвідчує, що предметом злочинів проти власності у сфері будівництва є: підйомно-транспортні машини, ручне устаткування, будівельні прилади, інструменти, будівельні матеріали, але здебільшого викрадають громіздке устаткування. Згідно з даними поліцейського відділу Альбукерке, розташованого в штаті Нью-Мексико, будівельна промисловість США щорічно зазнає значної мате-

ріальної шкоди від злочинів проти власності на будівництві. Збитки страхових компаній щорічно сягають 300 млн доларів США, а підрядчики та компанії, які здають будівельне обладнання в оренду, зазнають витрат на суму близько 1 млрд доларів США [1]. В Україні найбільша частка злочинів припадає на крадіжку легкотранспортабельних речей, тому на них необхідно зосередити увагу забудовникам під час визначення заходів безпеки на об'єкті.

До системи суб'єктів, що беруть участь у запобіганні злочинам проти власності у сфері будівництва, належить громадськість. На сьогодні стає очевидним, що зміцнення правопорядку в країні потребує не лише цілеспрямованих та високоорганізованих дій з боку владних структур і сил правопорядку, а й консолідації зусиль громадськості в цій діяльності, зокрема шляхом створення охоронних структур недержавної системи забезпечення безпеки й запобігання злочинам. В зарубіжних країнах Великої Британії, Франції, Іспанії, Швеції, Норвегії, Німеччини, Польщі, Італії, Латвії, Хорватії, США, Австралії ця система у сфері будівництва найбільш поширена і ефективно функціонує [1]. Недержавна система забезпечення безпеки й запобігання злочинам сприяє зниженню, а в окремих випадках недопущення вчинення злочинних посягань на власність у сфері будівництва. В Україні ця система перебуває на початковій стадії розвитку. В зарубіжних країнах вимоги з боку суспільства постійно впливають на організацію правоохоронної діяльності і дедалі більше орієнтуються не лише на поліцейські органи, а й на використання для правоохоронних цілей приватних детективних та охоронних служб, що сприяє поширенню адвокатських контор, приватних розшукових, детективних бюро тощо.

Світова спільнота докладає чимало зусиль, спрямованих на зменшення рівня злочинності у світі загалом. Аналіз розроблених ООН Стандартів і норм попередження злочинів засвідчує, що запобігання злочинам, зокрема й злочинам проти власності у сфері будівництва, можливе завдяки поєднанню зусиль держави, правоохоронних органів і громадськості. Основна

мета – створення умов, за яких учинення злочинів у сфері будівництва стане непривабливим через важко доступність до будівельних матеріалів, обладнання, охоронюваність об'єктів будівництва, встановлення обладнання для відеоспостереження тощо. Правоохоронні органи можуть залучати громадськість, запроваджуючи додаткові заходи, спрямовані на посилення охорони на об'єктах будівництва, стимулюючи активність громадян щодо повідомлення про злочини, розробивши механізм заохочення до інформування. Здійснення аналізу стану злочинності на території будівництва, консультування щодо стратегічного й оперативного напрямку безпеки та попередження злочинності у сфері будівництва в певній місцевості також є заходами протидії злочинності [2].

Для запобігання злочинам проти власності на об'єктах будівництва у Великій Британії, Франції, Іспанії, Швеції, Норвегії, Німеччині, Польщі, Італії, Латвії, Хорватії, США та Австралії практикують: виявлення сфери, вразливої до вчинення злочинів; оптимальне розташування будівельного матеріалу й обладнання; забезпечення належного огороження території будівництва; встановлення надійних замків, парканів, бар'єрів, попереджувальних знаків; забезпечення інтенсивним освітленням та відеоспостереженням; здійснюють перевірку наявності так званих сліпих зон, які не відображаються на моніторах відеоспостереження; укладають угоди з приватними охоронними фірмами, розставляють таблички з номером особи, відповідальної за безпеку на території будівництва; повідомлення, що об'єкт будівництва знаходиться під охороною і ведеться відеоспостереження, застосовуючи тактику створення в злочинця враження серйозного ставлення до охорони об'єкта будівництва. Такі заходи зменшують ризик учинення крадіжки [3].

Цікавий спосіб протидії злочинам запроваджено в штаті Квінсленд (Австралія). У поліції запроваджено окрему посаду інспектора із протидії злочинам у сфері будівництва, до обов'язків якого належить здійснення консультування власників майна, щодо протидії вчиненню злочинів на підприємстві, установі,

організації з урахуванням потреб конкретного об'єкта, його місцезнаходження та інших даних, від яких залежать ризики. Крім цього, на сайті відділу поліції розміщено загальні програми-пам'ятки, спрямовані на протидію злочинності. Вони містять опис недорогих, але ефективних стратегій, які може запровадити підприємство, установа чи організація для забезпечення охорони й безпеки об'єкта будівництва. Такі програми є загальними для певної групи злочинів. Однак у разі звернення до відповідного офіцера поліції він надасть рекомендації щодо протидії злочинам з урахуванням особливостей певного підприємства, установи, організації [4].

Зменшення кількості крадіжок у Великій Британії, Франції, Іспанії, Швеції, Норвегії, Німеччини, Польщі, Італії, Латвії, Хорватії, США та Австралії досягнуто шляхом недержавного страхування та забезпечення безпеки забудовником безпосередньо на будівництві. Посилення заходів безпеки на будівництві дає змогу зменшити рівень злочинності на 20%. Це позитивний досвід для запровадження в Україні, але забудовники здебільшого не бажають витратити зайві кошти на охорону об'єкта будівництва, розраховуючи на правоохоронні органи та свідомість громадськості. Однак як засвідчує практика ця позиція хибна. Розвиток страхової галузі убезпечить забудовника від витрат, пов'язаних із наслідками вчинення злочинів проти власності в будівництві. Також, складовою недержавних заходів забезпечення кримінального провадження є забезпечення забудовником безпеки майна безпосередньо на будівництві введенням реєстрів, які дають змогу ідентифікувати майно та здійснювати аналіз криміногенної ситуації. Цей захід безпеки та спосіб запобігання злочинам проти власності у сфері будівництва досить успішно реалізується у Великій Британії, Франції, Іспанії, Швеції, Норвегії, Німеччини, Польщі, Італії, Латвії, Хорватії, США. Функціонування такого реєстру дає змогу поліцейським США оперативного розкривати злочин проти власності у сфері будівництва і є позитивною для запровадження в Україні. Відсутність реєстру обладнання, яке використовують у будівництві, є однією з основних причин,

що перешкоджають швидкому розкриттю та розслідуванню злочинів в Україні [4].

Таким чином, з огляду на зарубіжний досвід запобігання злочинам проти власності у сфері будівництва європейських країн і США доцільно запровадити забезпечення охорони об'єктів будівництва недержавними суб'єктами, нових видів страхування, від витрат спричинених крадіжкою майна, єдиного державного реєстру будівельного обладнання, а також викраденого, посилення контрольно-пропускного режиму, обов'язкового відеоспостереження, належного освітлення територій, місць розміщення будівельних матеріалів та обладнання, розстановки попереджувальних знаків, застосування надійних замикаючих пристроїв, виключення можливості вільного доступу до рухомих об'єктів будівництва тощо). Досвід Австралії (штат Квінсленд) потребує ґрунтовного вивчення перспективи запровадження в органах поліції посад інспекторів із запобігання злочинам у сфері будівництва, до обов'язків яких входить роз'яснювальна робота, вивчення оперативної обстановки, реалізація профілактичних заходів з урахуванням територіальної специфіки.

Література:

1. Вавриш А. В. Зарубіжний досвід запобігання злочинам проти власності у сфері будівництва. Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення: матеріали міжвуз. наук.-практ. круглого столу (Київ, 21 квіт. 2018 р.). Деревач: Нац. акад. внутр. справ, 2018. С. 298–302.

2. Вавриш А. В. Запобігання злочинам проти власності у сфері будівництва: дис. канд. юр. наук: 12.00.08. Вавриш А. В. Київ, 2018. 274 с.

3. National Equipment Register. Albuquerque Police Department's Construction Industry Crime Alliance. URL: <http://www.ner.net/video/Heavy-Equipment-Theft-Seminar-2010-5/APD%20Class%20May%202010.pdf>

4. The Construction Industry Council Model Adjudication Procedure First Edition is the TeCSA Adjudication Rules. 2002. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/9780470759196.ch29>

РІВНІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У ЗАПОБІГАННІ ТЕРОРИЗМУ

Колесник С. П.,

здобувач кафедри тактико-спеціальної,
вогневої та фізичної підготовки
Одеського державного університету внутрішніх справ

Занепокоєність світової спільноти проблемами тероризму підтверджується підписанням міжнародних нормативно-правових актів, які спрямовані на створення ефективних засобів протидії терористичним проявам та розробку механізмів забезпечення невідворотності покарання за їх вчинення.

Правові аспекти проблеми боротьби з тероризмом до кінця ще не сформувалися. Складність правового забезпечення боротьби з такою загрозою полягає у тому, що сучасному тероризму притаманна велика кількість мотивацій, цілей та підходів. Боротьбі з тероризмом приділяється надзвичайно велика увага як на рівні окремих країн, так і на рівні міжнародних та регіональних організацій.

Правову основу боротьби з тероризмом становлять Конституція України, Кримінальний кодекс України, Закон України «Про боротьбу з тероризмом», Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом, Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом, Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму, Міжнародна конвенція про боротьбу з актами ядерного тероризму, Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму, Протокол, що вносить зміни до Європейської конвенції про боротьбу з тероризмом, інші міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України; укази і розпорядження Президента України; постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, а також інші нормативно-правові акти, що приймаються на виконання законів України. Аналіз нормативно-правових документів з питань

боротьби України проти тероризму свідчить, що Україна є учасницею ряду міжнародних договорів з антитерористичної діяльності.

Проаналізувавши нормативну базу, яка забезпечує боротьбу з тероризмом, ми можемо виокремити кілька рівнів правового регулювання діяльності органів Національної поліції України у запобіганні тероризму:

1) міжнародний – представлений конвенціями та іншими міжнародними договорами, які ратифіковані Верховною Радою України;

2) законодавчий – представлений Конституцією України, Кримінальним кодексом України, Законом України «Про боротьбу з тероризмом» та іншими законами України;

3) підзаконний – представлений указами і розпорядженнями Президента України, постановами та розпорядженнями Кабінету Міністрів України, а також іншими нормативно-правовими актами. Підзаконний рівень правового регулювання забезпечення Національною поліцією публічної безпеки характеризується тим, що прийняття відповідних актів чітко передбачено положеннями названих вище законів;

4) відомчий – представлений відомчими актами, що приймаються Міністерством внутрішніх справ України, Національною поліцією та Антитерористичним центром при СБУ (керівництвом антитерористичною операцією).

Закон України «Про Національну поліцію» є основним нормативно-правовим актом, який визначає правові засади організації та діяльності Національної поліції України. Закон України «Про Національну поліцію» закріпив основні обов'язки поліцейського та основні повноваження поліції (ст.ст. 18, 23).

Закон України «Про боротьбу з тероризмом» є головним законодавчим актом, який визначає правові та організаційні основи боротьби з цим небезпечним явищем, повноваження і обов'язки органів виконавчої влади, об'єднань громадян і організацій, посадових осіб та окремих громадян у цій сфері, порядок координації їх діяльності, гарантії правового і соціального захисту громадян у зв'язку із участю у боротьбі з тероризмом.

Для запобігання, виявлення, припинення й мінімізації наслідків терористичної діяльності в Україні створена структура спеціалізованих державних органів, завданням яких є організація й координація боротьби з тероризмом та усунення недоліків в цій діяльності. Аналіз фахівців свідчить про те що: боротьба із злочинністю терористичної спрямованості ведеться в основному в ході реагування на вже здійснені злочини; ведеться спільна робота правоохоронних органів по попередженню злочинних посягань, руйнуванню міжнародних і міжрегіональних зв'язків злочинних угруповань, як наслідок, ліквідації терористичних організацій. Крім того, внесено чимало змін до фундаментальних нормативно-правових актів, що визначають статус і баланс між правами людини та повноваженнями правоохоронних органів.

Таким чином, поліція, як спеціальний суб'єкт у сфері боротьби з тероризмом, передбачає врегулювання правових засад організації та діяльності Національної поліції як правоохоронного органу; встановлення специфічних повноважень та умов діяльності поліції безпосередньо в умовах антитерористичної операції; виконання поліцією тих чи інших заходів, що обмежують певні права і свободи людини; діяльність поліції щодо збереження життя та здоров'я осіб, які не залучаються до заходів із забезпечення національної безпеки й оборони; недопущення несанкціонованого ввезення (вивезення) з району проведення операції зброї, боєприпасів, вибухових та наркотичних речовин тощо.

Література:

1. Конституція України // *Відомості Верховної Ради України.*– 1996.– № 30.– Ст. 141.
2. Кримінальний кодекс України // *Відомості Верховної Ради України.*– 2001.– № 25–26.– Ст. 131.
3. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» від 20 березня 2003 року № 638-IV // *Відомості Верховної Ради України.*– 2003.– № 25.– Ст. 180.

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ В ГАЛУЗІ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

Колодчина А. Л.,

аспірант кафедри управління безпеки, правоохоронної та антикорупційної діяльності ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

Орієнтування України на міжнародні стандарти в галузі прав людини, її вступ до Ради Європи покладають на неї певні зобов'язання, пов'язані, в першу чергу, з реальним забезпеченням проголошених Конституцією України прав і свобод. Варто наголосити, що пройде немало часу, поки вітчизняне законодавство перебуває з врахуванням цінності людської особистості.

Значні кроки в цьому плані вже зроблені і свідченням тому є КК України 2001р., в якому значна увага приділена захисту конституційних прав людини і громадянина та КВК України 2004 р, де засуджені користуються всіма правами людини та громадянина, передбаченими Конституцією України, за винятком обмежень, визначених цим Кодексом, законами України і встановлених вироком суду.

Таким чином, конституційні громадянські, політичні та соціальні права поряд із правом особи на життя, здоров'я, волю, честь, гідність є найбільш важливими в її конституційному статусі і, безумовно, потребують певних гарантій їх забезпечення, в тому числі і кримінально-правовими засобами.

Зміни в обсязі прав людини відбуваються за допомогою механізму правового регулювання. Оскільки значна частина прав людини встановлюється чи визначається юридичними актами держави. Слід відмітити, що основою наукового з'ясування меж державної діяльності повинні слугувати такі фактори як економічний устрій, правила поведінки у суспільстві, моральний та культурний рівень суспільства, соціально-психологічні фактори.

Міжнародна інтеграція співпраці – один із найважливіших факторів сучасного етапу історичного розвитку пенітенціарних

установ України. Інтернаціоналізація економічної діяльності, зростання міжнародних господарських, наукових і культурних взаємозв'язків, створення світових інформаційних мереж, необхідність спільних зусиль у вирішенні глобальних проблем людства, формування системи загальнолюдських цінностей – всі ці та ряд інших факторів зумовлюють процес створення бар'єрів у міжнародному співробітництві, що, в свою чергу, веде до усвідомлення в громадських та політичних колах більшості держав хибності ідеології національної замкнутості, ізольованості в межах державних кордонів, штучного відокремлення шляхом політичних та юридичних механізмів своєї країни від міжнародного спілкування.

Вперше на законодавчому рівні про права людини було вказано у французькій Декларації прав людини і громадянина 1789 р., ст. 4 якої проголошує, що свобода полягає у можливості робити все, що не спричиняє шкоду іншій людині, тому здійснення природних прав кожного обмежене тими рамками, які забезпечують іншим членам суспільства такі-ж права. Сьогодні захисту прав і свобод людини присвячена значна кількість міжнародних актів.

Концепція прав і свобод людини як способу утвердження її гідності – явище порівняно нове у філософській та політико-правовій думці. Тільки у двадцятому столітті вона набуває глобального характеру, коли права людини визначаються як головна цінність суспільства і держави і отримують закріплення у відповідних нормативних актах. Але в цьому контексті слід відмітити, що в міжнародно-правових актах відсутня дефініція прав і свобод.

В окремих документах спеціальних організацій ООН, які займалися розробкою Загальної декларації прав людини, звертає увагу на себе те, що стосовно універсальної дефініції прав людини загальної згоди не було досягнуто. Ця обставина була пов'язана із культурними, ідеологічними та соціальними особливостями тих країн, які брали участь у розробці цього документа. Європейський суд з прав людини, який виносить, на перший погляд, протилежні

рішення по справах з однаковою фабулою, приймає до уваги те, яка саме країна є відповідачем у Суді.

Основний регіональний документ по правам людини, а саме Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод формулює міжнародні стандарти в галузі охорони прав людини, в той же час, зобов'язуючи держави, які ратифікували Конвенцію брати на себе зобов'язання іплементувати норми щодо захисту цих прав у національне законодавство. Однією із гарантій дотримання міжнародних стандартів в галузі основоположних прав і свобод людини є норми кримінального та кримінально-виконачого права.

Формуванню міжнародних стандартів захисту прав засуджених у місцях несвободи посприяли також ухвалені у другій половині ХХ ст. регіональні нормативні акти. На нашу думку, серед них можна виокремити такі впливові акти, як Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод та Європейські пенітенціарні правила. Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод було ухвалено відповідно до Загальної декларації прав людини з метою забезпечення проголошених у ній прав людини, зокрема і засуджених осіб. Конвенція офіційно набрала чинності 3 вересня 1953 року. Варто зазначити, що у цьому документі не тільки були закріплені права та свободи особи, а й запроваджено судовий процес її захисту.

Література:

1. Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями: Правила. Міжнар. док. від 30.08.1955 р. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_212

ДЕЯКІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Колтуннік С. В.,

Херсонського факультету,
Одеський державний університет внутрішніх справ

науковий керівник:

Устюжанінова О. Т.,

викладач кафедри професійних
та спеціальних дисциплін, Херсонського факультету,
Одеський державний університет внутрішніх справ

Актуальність проблеми. На даний час надзвичайно актуальною проблемою є стан злочинності серед неповнолітніх. Дане явище спричинене рядом факторів: ускладненням соціально-економічної ситуації в Україні, масовим безробіттям, невирішеними культурно-виховними завданнями щодо дітей та молоді, які в своїй сукупності негативно впливають на формування підростаючого покоління. Існують випадки, коли вищезазначені явища спричинюють відчуження неповнолітніх від таких соціальних інститутів, як сім'я, школа та інститут. Також значною соціальною проблемою є зростання кількості безпритульних дітей, дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування. Як правило, ці категорії осіб входять до «групи ризику», тобто є найбільш схильні до вчинення злочинів у майбутньому.

Спираючи на дані офіційної статистики, кількість зареєстрованих злочинів серед неповнолітніх збільшилась за останні роки в 4 рази. Темпи росту злочинності серед неповнолітніх майже втричі перевищують зростання загальної злочинності. Неповнолітні все частіше вчиняють суспільно небезпечні діяння у формі корисливо-насильницьких посягань. У переважній більшості, неповнолітні злочинці є особами зі схильністю до стійких упереджень антисоціальної поведінки [3, с. 86].

Вагомий внесок у вирішення проблематики кримінальної відповідальності серед неповнолітніх зробили такі вчені, як

Астеміров З. А., Гуковська Н. І., Гаверов Г. С., Кобзар І. О., Скрябін М. О., Шевченко Я. М., Якубов А. Е. та інші.

У чинному Кримінально кодексі України система покарань побудована методом «від найменш суворого до найтяжчого покарання» та включає 12 різних видів покарань – починаючи від штрафу і закінчуючи довічним позбавленням волі. При цьому, важливим фактором є те, що до неповнолітніх у віці від 14 до 16 років можуть бути застосовані тільки два види покарань, серед яких штраф та позбавлення волі на певний строк. Існування окремої системи покарань для неповнолітніх є правильним рішенням, адже суспільство не має права ставити до неповнолітніх осіб ті самі вимоги, що і до дорослих. Окрім того, варто враховувати психологічні, соціальні та біологічні властивості неповнолітнього віку, що дають привід застосувати принципи гуманізму та справедливості, які можна тлумачити наступним чином: до неповнолітніх правопорушників не можуть застосовуватися покарання такої ж тяжкості, як і до повнолітніх злочинців. Також важливо зауважити, що такі покарання як громадські роботи, виправні роботи та арешт не можуть бути застосовані щодо осіб, яким не виповнилися 16 років [1].

Класифікацію покарань для неповнолітніх можна класифікувати за наступними критеріями:

1) за юридичною значущістю – основні (арешт, виправні роботи, громадські роботи, позбавлення волі), додаткові (позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю), змішані (штраф);

2) пов'язані з ізоляцією від суспільства – позбавлення волі та арешт;

3) за наявністю чи відсутністю обмежень майнового характеру – штраф, виправні роботи та громадські роботи;

4) за терміном – безстрокові (штраф), строкові (всі інші).

Важливо наголосити, що санкції більшості статей Особливої частини ККУ щодо неповнолітніх є далекими від наукових ідей та обґрунтувань й потребують подальшого вдосконалення. Варто також звернути увагу на дискримінаційний характер

норм першої редакції ККУ щодо неповнолітніх, що було неприпустимим явищем. Як приклад, можна навести кваліфікований вид крадіжки, передбачений частиною 2 статті 185 ККУ [1], де санкція передбачала позбавлення волі або обмеження волі на строк до 5 років і, отже, якщо даний злочин вчиняла неповнолітня особа, то до неї можна було застосувати лише позбавлення волі.

З реформуванням кримінально-правової системи дану проблему вирішили таким чином, що до санкції даної статті було додано вид покарання у вигляді арешту на строк від 3 до 6 місяців, що нівелювало попередню колізію, коли права неповнолітнього злочинця були меншими, аніж у повнолітньої особи [2, с. 56].

Висновки. Отже, провівши аналіз чинних норм кримінального законодавства нашої держави, можемо зробити висновок, що з метою оптимізації та гуманізації кримінальних покарань щодо неповнолітніх потрібно подальше внесення змін до Кримінального кодексу України. Зокрема, потрібно розширити перелік покарань, котрі можуть застосовуватися до неповнолітніх; запровадити нові покарання, призначені спеціально для неповнолітніх (юнацький арешт); зменшення віку осіб, до яких можна застосувати громадські роботи з 16 до 14 років. Дані зміни найкращим чином вплинуть на гуманізацію та оптимальну дію системи кримінальних покарань щодо неповнолітніх.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України// Відомості Верховної Ради України: кодекс від 13.04.2012 (в редакції від 13.02.2020). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

2. Денисова Т. А. Кримінальне покарання та функції його призначення і виконання за законодавством України: навчальний посібник. Запоріжжя: ГУ «ЗІДМУ», 2004. 152 с.

3. Кримінологія. Особлива частина: навчальний посібник для студентів юридичних спеціальностей вищих закладів освіти / І. М. Даньшин, В. В. Голіна, О. Г. Кальман; за ред. І. М. Даньшина. Харків: Право, 2010. 232 с.

РОЗВИТОК ПОНЯТТЯ ПРИМУШУВАННЯ (ПРИМУСУ) В «УГОЛОВНОМ УЛОЖЕННІ» 1903 РОКУ

Комісаров А. С.,

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права, м. Київ

Спроби юридично розтлумачити, на рівні закону, злочинне примушування (примус) і суміжні з ним поняття, законодавцем та в наукових колах розпочалися дуже давно та не закінчуються до теперішнього часу. Але, в різні історичні періоди, законодавець по-різному відносився до питання про існування категорії «примушування» в кримінальному праві.

Слід зазначити, що самостійне значення примушування (примусу), як категорії кримінального права, почав набувати лише в XIX столітті. До теперішнього часу можемо говорити швидше про інститут насильницьких злочинів, загалом, і про категорію «насильство» зокрема, а також про примусову функцію насильства. Принцип, обов'язкового покарання за насильство, що застосовується до іншої людини, існував завжди в нашому законодавстві.

Ще за часів Руської правди закон забороняв не тільки фізичне насильство, але і психічне у вигляді погрози заподіянням тілесних ушкоджень: «Чи Оже хто вынезь мечь, а не тнеть, то ты гривну покласти» [1, с. 53].

Наступне легальне визначення можемо знайти в Уложенні про покарання кримінальні і виправні (з подальшими перевиданнями 1857, 1866, 1885 роках) [2, с. 99]. По суті це був перший кримінальний кодекс Російської імперії (до складу якої в той період входила і Україна), оскільки попередні законодавчі джерела об'єднували, як правило, норми багатьох галузей права.

При розробленні Уложення, законодавцем, враховувався тогочасний зарубіжний досвід: були вивчені 15 діючих у той час кодексів (шведський, прусський, австрійський, французький, римський, і ін.), кримінальні закони Англії, а також проекти нових кримінальних кодексів прусського (1830 рік), баварського

(1832 рік), шведського (1832 рік) та інших і завдяки чому в Уложенні було використано термін примушування.

В Уложенні було встановлено конкретний перелік обставин, за скоєння яких особа не підлягала покаранню серед них в ст. 98 визначалося «примушування від перевершуючої непереборної сили [2, с. 101].

Далі в ст. 100 Уложення йшла мова про те, що той хто «учинив протизаконне діяння внаслідок непереборної для нього, тобто від перевершуючої сили примушування, тільки для уникнення безпосередньої загрози життю, або невідвортної іншими засобами небезпеки, скоєний ним злочин, також не ставиться в провину» [3, с. 58].

Таким чином, умовами правомірності шкоди, заподіяної внаслідок примушування від перевершуючої сили, були: а) наявність безпосередньої небезпеки, що полягала в непереборному на даний момент примушуванні, що перевершує можливості особи; б) наявність небезпеки, що загрожує виключно життю особи, що заподіяла шкоду; в) невідвортність небезпеки на даний момент ніякими іншими засобами.

Як видно, конкретно визначених критеріїв відповідності заподіяній шкоді від шкоди, що попереджалася, законом не вимагалось, проте характер небезпеки був обмежений загрозою тільки для життя тієї особи, яка заподіювала шкоду тому, на нашу думку, і не була потрібна така відповідність. Отже, можемо говорити про те, що лише в цих двох позиціях тогочасний інститут примушування відрізняється від відповідної норми в чинному кримінальному законодавстві України.

Необхідно також зазначити, що серед пом'якшуючих обставин Уложення називає втягнення до скоєння злочину «переконаннями, наказами або поганим прикладом людей», що мали над винною особою «за природою або згідно із законом вищу сильну владу» [4, с. 210]. На основі аналізу норм Уложення та сучасного кримінального закону можемо чітко прослідкувати аналогію і спадкоємність законодавства (п 6 ч. 1 ст. 66 КК України).

Розділ восьмий Уложення був присвячений погрозам («Про погрози»). В ньому було детально визначено поняття психічного насильства, яке застосовувалося для досягнення певної мети: погроза вбивством або підпалом (ст. 1545), погроза застосування фізичного насильства (ст. 1546). Причому всі ці погрози повинні були бути поєднані з вимогою видачі грошей, документів, виконанням невиконаних для потерпілого зобов'язань, виконанням протизаконних дій (ст. 1548) [3, с. 214]. З вище викладеного можемо зробити висновок, що і у вказаних нормах йде мова про певне «примушування».

Разом з тим, Н. С. Таганцев відзначав, що «Уложення 1845 р. Не розглядало фізичне примушування, у зв'язку з чим, або доводилося доводити безкарність конкретного діяння на підставі статті 100, в якій мова йде непереборну силу, чи ж робити цей висновок на тій підставі, що в подібних випадках не передбачається ні умислу, ні необережності, без яких неможлива кримінальна відповідальність» [5, с. 48].

В Уложенні 1845 р. велика увага приділена складам насильницьких злочинів. Фізичне насильство, як засіб скоєння злочину, передбачене в багатьох складах (насильницьке звільнення засуджених з тюрми, втеча із застосуванням насильства, насильницьке спонукання сільських робочих до припинення, або непоновлення сільських робіт, згвалтування, насильницьке заволодіння чужим нерухомим майном та ін.).

Крім того, передбачалися також склади двохоб'єктних насильницьких злочинів де фізичне насильство виконувало роль головного діяння в об'єктивній стороні: примушування або протидія владі з використанням насильства, насильницьке перешкоджання виборчому праву, насильницьке перешкоджання державному службовцю у виконанні службових обов'язків та ін.

Отже, історико-правовий метод в спеціальних дослідженнях є ефективним методологічним інструментом для глибшого, всебічного, об'єктивного пізнання і пояснення діючих в даний час кримінально-правових норм про відповідальність за злочини, що вчиняються із використанням фізичного і психічного

примушування (примусу), а також розроблення основних напрямів їх вдосконалення.

Література:

1. Хрестоматія з історії держави і права України: навч. посібник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / За ред. В. Д. Гончаренка. 3-тє вид., перероб. Уклад. В. Д. Гончаренко, О. Д. Святоцький. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. 800 с.

2. Белогриц-Котляревский Л. С. Учебник русского уголовного права. Общая и особенная части. Киев: Южно-рус. кн-во Ф. А. Иогансона, 1903. 626 с.

3. Русские военно-уголовные законы въ связи съ законами обще-уголовными. СПб.: Типографія Товарищества "Общественная Польза", 1891.– 258 с.

4. Российское законодательство X–XX веков: В 9-ти т. Т. 6.: Законодательство первой половины XIX века / под общ. ред. О. И. Чистякова. М.: Юрид. лит., 1988. 431 с.

5. Русское уголовное право. Лекции: Часть общая: В 2-х т. Т. 1 / Таганцев Н. С.; Сост. и отв. ред.: Загородников Н. И. М.: Наука, 1994. 380 с.

ЗАЛУЧЕННЯ СУДОВОГО ЕКСПЕРТА ДО УЧАСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Корунчак Л. А.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри професійних та спеціальних дисциплін Херсонського факультету Одеського державного університету внутрішніх справ,
судовий експерт Херсонського відділення
Одеського науково-дослідного інституту судових експертиз

Законом України від 04.10.2019 р. № 187-ІХ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих положень кримінального процесуального законодавства» (далі – Закон) внесено ряд змін до статей Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), які регулюють питання проведення експертизи та залучення експерта

у кримінальному провадженні (ч. 1, 2 ст. 242, ст.ст. 243–244 КПК України) [1].

Зокрема, згідно з ч. 1 ст. 242 КПК України експертиза проводиться експертною установою, експертом або експертами, яких залучають сторони кримінального провадження або слідчий суддя за клопотанням сторони захисту у випадках та порядку, передбачених статтею 244 КПК України, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання. Не допускається проведення експертизи для з'ясування питань права.

Частиною 2 цієї ж статті передбачені випадки обов'язку слідчого або прокурора забезпечити проведення експертизи щодо встановлення причин смерті; встановлення тяжкості та характеру тілесних ушкоджень; визначення психічного стану підозрюваного за наявності відомостей, які викликають сумнів щодо його осудності, обмеженої осудності; встановлення віку особи, якщо це необхідно для вирішення питання про можливість притягнення її до кримінальної відповідальності, а іншим способом неможливо отримати ці відомості; визначення розміру матеріальних збитків, якщо потерпілий не може їх визначити та не надав документ, що підтверджує розмір такої шкоди, розміру шкоди немайнового характеру, шкоди довкіллю, заподіяного кримінальним правопорушенням[2].

Пункт 5 ч. 2 ст. 242, яким раніше встановлювався обов'язок слідчого або прокурора звернутися з клопотанням до слідчого судді для проведення експертизи щодо встановлення статевої зрілості потерпілої особи в кримінальних провадженнях щодо злочинів, передбачених статтею 155 Кримінального кодексу України, Законом від 04.10.2019 р. виключено.

Пункт 6 ч. 2 цієї статті на теперішній час викладено в новій редакції. Зокрема, якщо раніше проведення експертизи передбачалося для визначення розміру матеріальних збитків без будь-яких умов, то на теперішній час така експертиза має проводитись лише у випадку, якщо потерпілий не може їх визначити та не надав документ, що підтверджує розмір такої шкоди.

Внесені зміни також і до ст. 243 КПК України, яка регулює порядок залучення експерта. Зокрема, якщо раніше експерт залучався за дорученням слідчого судді чи суду, наданим за клопотанням сторони кримінального провадження, то на теперішній час він залучається за дорученням сторони кримінального провадження. Такий порядок дозволяє слідчому самостійно без звернення до слідчого судді чи суду призначити експертизу, що значно розвантажує судові органи та, відповідно, сприяє швидшому розгляду справи.

Також збільшено обсяг права сторони захисту на залучення експертів, оскільки сторона захисту на сьогоднішній день має можливість самостійно залучити експерта для проведення будь-якого експертного дослідження (у тому числі і обов'язкової експертизи) за власні кошти на договірних умовах.

Також за клопотанням сторони захисту експерт може бути залучений слідчим суддею у випадках та порядку, передбачених статтею 244 КПК України, якщо:

1) для вирішення питань, що мають істотне значення для кримінального провадження, необхідне залучення експерта, проте сторона обвинувачення не залучила його або для вирішення залученим стороною обвинувачення експертом поставлені запитання, що не дозволяють дати повний та належний висновок з питань, для з'ясування яких необхідне проведення експертизи, або існують достатні підстави вважати, що залучений стороною обвинувачення експерт внаслідок відсутності у нього необхідних знань, упередженості чи з інших причин надасть або надав неповний чи неправильний висновок;

2) сторона захисту не може залучити експерта самостійно через відсутність коштів чи з інших об'єктивних причин.

Причому, в останньому випадку сторона захисту повинна додати до клопотання про проведення експертизи копії документів, що підтверджують неможливість самостійного залучення нею експерта (ч. 2 ст. 244 КПК України), тобто довести відсутність у неї коштів або обґрунтувати інші обставини, що унеможливають для неї залучення експерта самостійно. Останнє

положення дозволяє зменшити затрати з державного бюджету, оскільки проведення експертизи за дорученням слідчого судді здійснюється за рахунок коштів держави.

Законом внесені також зміни і до ч. 1 ст. 7 Закону України «Про судову експертизу». Якщо раніше судово-експертну діяльність у кримінальному провадженні здійснювали лише державні спеціалізовані установи, то на теперішній момент перелік суб'єктів судово-експертної діяльності розширений: судово-експертну діяльність здійснюють державні спеціалізовані установи, а також судові експерти, які не є працівниками зазначених установ, та інші фахівці (експерти) з відповідних галузей знань у порядку та на умовах, визначених Законом України «Про судову експертизу» [3]. Таким чином, у кримінальному провадженні повернуто можливість проведення експертиз приватними експертами, яка існувала до внесення змін до кримінального процесуального законодавства в жовтні 2017 року.

Література:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих положень кримінального процесуального законодавства: Закон України від 04.10.2019 р. № 187-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187-20#n106> (дата звернення 18.03.2020).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. Дата оновлення 13.02.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n935> (дата звернення 18.03.2020 р.).
3. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII. Дата оновлення 14.11.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/4038-12> (дата звернення 18.03.2020 р.).

НАВЧАННЯ ЯК НАЙВАЖЛИВІШИЙ АСПЕКТ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ НЕПОВНОЛІТНІХ ЗАСУДЖЕНИХ

Луцюк К. Л.,

аспірантка Класичного приватного університету, м. Запоріжжя

науковий керівник:

Шкута О. О.,

доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри професійних та спеціальних дисциплін, Херсонського факультету, Одеський державний університет внутрішніх справ

В українській та світовій кримінології тема злочинності неповнолітніх завжди займає досить вагоме місце, адже саме з цією віковою групою населення суспільство пов'язує своє майбутнє. На жаль, на сьогоднішній день превалює позиція, що злочинність неповнолітніх залишається найбільш активною, зухвалою та небезпечною складовою загальної злочинності. Відомий кримінолог А. І. Долгова визначала злочинність неповнолітніх як своєрідний "резерв" злочинності майбутніх десятиліть [1, с. 765].

Акцентування на цьому є важливим, адже за влучною думкою М. В. Романова особа в неповнолітньому віці швидше сприймає перевиховання, на неї можна здійснювати відповідний корегуючий вплив, її звички і властивості в цьому віці є більш змінюваними, а сама вона легше піддається навчанню й корекції [2].

Загалом ресоціалізація являє собою ряд заходів морально-соціального характеру, спрямованих на виправлення особистості з антигромадської манерою поведінки. Ресоціалізація неповнолітніх правопорушників – це, з одного боку, процес, в рамках якого відбувається взаємодія особистості правопорушника з навколишнім соціальним середовищем, а також цілеспрямований вплив на внутрішні установки особистості правопорушника з боку основних і приватних соціальних інститутів і окремих індивідумів (акторів) у формі комплексу правових, організаційних, психолого-педагогічних, виховних та інших заходів впливу, що відбувається на всіх стадіях, починаючи з моменту вчинення

правонаршення до моменту закріплення стабільного правослукняної поведінки; з іншого боку – результат цього процесу: відновлення індивіда (неповнолітнього) в якості соціалізованої члена суспільства.

Проблема ресоціалізації достатньо складна, являє собою широкий спектр соціально-правових заходів. Говорити про повну ресоціалізацію засудженого безпосередньо під час відбування покарання ж не зовсім доречним, оскільки у цей період можна зробити лише певні кроки для забезпечення її досягнення після звільнення. Варто відзначити, що головними передумовами успішного виправлення є готовність самих засуджених. Основними засобами виправлення та ресоціалізації засуджених закон називає: встановлений порядок виконання та відбування покарання; суспільно корисна праця; соціально-виховна робота; загальноосвітнє і професійно-технічне навчання; громадський вплив.

На нашу думку, обов'язковим і одним із найважливіших елементів на шляху до виправлення особи є обов'язковість навчання, що передбачене чинним КВК України. До того ж це реальна можливість для неповнолітніх здобути загальну, спеціальну та професійно-технічну освіту, адже як свідчить статистика, більшість таких правопорушників навіть не закінчили школу. Завдяки цьому вони зможуть отримати освіту, додаткові навички, вміння, розширити свій світогляд, стати всебічно розвинутими тощо. Більше того, освіта може стати найбільш дієвою рушійною силою, що здатна змінити особу, і від того яким чином вона організована у виховній установі, залежить в кінцевому підсумку, успіх всієї виправної діяльності щодо неповнолітнього. Такий процес необхідно організувати таким чином, щоб засуджений мав мотивацію навчатися та отримувати нові знання і навички, саморозвиватися і ставати освіченою людиною.

Оскільки школи установ виконання покарань здійснюють навчання осіб, позбавлених волі, то вони покликані: одночасно з завданням підвищення освітнього рівня, забезпечення вимог Закону «Про освіту»; вирішувати завдання їх виправлення, використовуючи антисоціальні установки, шкідливі звички і нахили,

формування у них прагнень до зміни протиправної поведінки, виховання їх в дусі чесного ставлення до праці і необхідності придбання кваліфікованої професії, що дозволяє працевлаштуватися засудженому після звільнення з пенітенціарної установи в умовах ринкової економіки.

Таким чином, головне завдання загальної освіти засуджених полягає в тому, щоб неповнолітній засуджений міг отримати в подальшому таку професійну і загальноосвітню підготовку, яка сприяла б якнайшвидшій адаптації після звільнення в умовах ринкової економіки і супутніх їй негативних моментів: безробіття, економічного спаду.

Важливість навчання неповнолітніх засуджених в пенітенціарних установах важко переоцінити. Відтак, вони більшу частину часу зайняті навчанням. Це відволікає їх від марної трати часу і сприяє переосмисленню своїх життєвих позицій. Можна сказати, що навчання, безперечно, сприяє і зміцненню режиму, тому що воно виступає в ролі засобу, що чиненайефективніше сприяє досягненню мети кримінального покарання – попередження злочинів. Навчання сприяє соціальній адаптації неповнолітніх засуджених як в пенітенціарних установах, так і після їх звільнення від покарання.

У процесі ресоціалізації неповнолітніх засуджених методично дієвою, і це підтверджено історичним досвідом, є виховна система засновника вітчизняної кримінально-виконавчої педагогіки А. С. Макаренка. Ця система, що реалізовувалася ще в 20–30-х р. ХХ ст., базується на розумному ставленні до питань поведінки школярів, вироблення у них позитивних звичок з формуванням свідомого відношення до права і дисципліни. Така методика успішно застосовується і в процесі навчання неповнолітніх засуджених. Також не можна забувати і про соціально-виховну роботу, що є невід'ємною від навчання та тісно пов'язана з нею. Під такою роботою Міжнародні стандарти розуміють, перш за все, фізичне виховання, тренування, спорт, дозвілля і відпочинок засуджених, оскільки це все є невід'ємною частиною гармонійного розвитку особистості. Відтак у виховних колоніях

створюються спортзали, кімнати психоемоційного розвантаження, бібліотеки, обладнується телебачення, пристрої для прослуховування музики [3, с. 197–199].

Таким чином, треба відзначити, що ресоціалізація неповнолітніх засуджених – це складний, багатоетапний процес, що містить у собі, безліч психологічних, соціально-педагогічних та інших механізмів, складових, після досягнення яких можна говорити про повне виправлення і ресоціалізацію таких осіб. Надважливим, безперечно, є навчання, що спроможне дати ґрунтовні знання, які особа, без сумніву, зможе використати в житті поза межами кримінально-виконавчої установи, які, у свою чергу, допоможуть прискорити процес реінтеграції в суспільство.

Література:

1. Криминология: учебник для вузов / под общ. ред. А. И. Долговой. Москва: НОРМА-ИНФРА, 2002. 808 с.
2. Романов М. В. Особенности отбывания наказания в виде лишения свободы осужденными несовершеннолетними. Наук. Вісник. С. 108–111.
3. Нежинский Н. П., А. С. Макаренко и педагогика школы: монография. Киев: Рад. школа, 1976. С. 172;

ПРОБЛЕМА НАСИЛЬСТВА В УСТАНОВАХ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ УКРАЇНИ

Михайлик О. Г.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії держави
і права ПрАТ «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»

У вітчизняній криминології проблема запобігання насильства в установах виконання покарань на монографічному рівні взагалі не досліджувалися. Однією з причин неефективності запобігання насильства в установах виконання покарань є недостатня розробка криминологічного аспекту, а саме методики виявлення

причин і умов вчинення насильства серед засуджених в установах виконання покарань, відповідно відсутність рекомендацій по проведенню окремих заходів його запобігання.

Все це висуває вказану багатопланову проблему у коло актуальних напрямів кримінологічних досліджень. Серед актуальних проблем насильства в установах виконання покарань ми виділяємо: латентність; випадки катування в УПВ; відсутність типологічних портретів жертви та особи злочинця; не достатньо вивчена зарубіжна практика запобігання насильства, вплив субкультури на прояви насильства щодо засуджених тощо.

У зв'язку з цим, вирішення вищезгаданих проблем потребує спеціального дослідження практики та теоретичного обґрунтування кримінологічно забезпечення запобігання насильства в установах виконання покарань.

Більше того, учинення засудженими насильства під час відбування покарання свідчить про наявність серйозних прогалин та суперечностей в діяльності установ виконання покарань Міністерства юстиції України, що ставить під сумнів можливість досягнення мети кримінального та кримінально-виконавчого законодавства: захист інтересів особи, суспільства і держави шляхом створення умов для виправлення й ресоціалізації засуджених, запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так й іншими особами, а також запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню із засудженими[1, с. 24].

За даними досліджень наукової школи «Інтелект», насильство в установах виконання покарань України за останні десять років становить серйозну і складну проблему не тільки для Міністерства юстиції України, а й для національної безпеки суспільства. Поряд з тим, проведення нашою державою широкомасштабної реформи кримінально-виконавчої системи, фундаментальні засади якої закріплено у Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України (схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2017 р. № 654-р), дозволяють наблизити діяльність ДКВС України

до міжнародних стандартів і потреб суспільного розвитку, у зв'язку з чим в органах і установах Міністерства юстиції України відбуваються кількісні та якісні зміни не тільки складу засуджених, а і формується нова генерація персоналу виконання покарань.

Проведена за останні п'ять років гуманізація кримінального законодавства в нашій країні показує, що менш небезпечна для суспільства частина осіб, які вчинили злочини, засуджується до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі. До установ виконання покарань Міністерства юстиції України направляються особи, які вчинили переважно тяжкі й особливо тяжкі злочини і направляються вони для відбування покарання у виправні колонії середнього та максимального рівня безпеки.

На жаль, концентрація в установах виконання покарань саме такої категорії осіб вимагає від персоналу більш професійно виконувати свої обов'язки, звертати увагу на засуджених неодноразово, схильних до вчинення нового злочину, проводити заходи групового, індивідуально-профілактичного та віктимологічного характеру.

Так, станом на 1 квітня 2019 року у 148 установах, що належать до сфери управління Державної кримінально-виконавчої служби України, і розташованих на території, що контролюється українською владою, трималося 55 121 особа, з них: 5 600 осіб засуджені на строк понад 10 років; 7 022 особи – за умисне вбивство; 3 080 осіб – за нанесення умисного тяжкого тілесного ушкодження; 8 311 осіб – за розбій, грабїж та вимагання; 12 282 особи – за крадіжку; 712 осіб – за згвалтування; 18 осіб – злочини проти основ національної безпеки[2,].

Такий криміногенний склад засуджених призводить до вчинення з їх боку насильства не тільки до самих засуджених, але і персоналу установ виконання покарань, збільшення кількості засуджених негативної спрямованості, які приховано або відкрито протидіють персоналу установ виконання покарань, що в результаті негативно позначається на кримінологічному стані функціонування кримінально-виконавчої системи України.

Водночас, подібні дії засуджених ускладнюють сам процес виконання та відбування ними покарання, порушуються принципи невідворотності виконання і відбування покарань, законності, справедливості, не досягається мета покарання та кримінально-виконавчого законодавства.

Безумовна важливість, актуальність та складність теоретичних і прикладних проблем запобігання насильству в установах виконання покарань, а також необхідність розроблення практично спрямованих пропозицій і рекомендацій щодо удосконалення науково-прикладних засад його запобігання у зазначених установах зумовили підготовки даної статті для ознайомлення широкого загалу науковців.

Література:

1. Михайлик О. Г. Научное видение на проблему насилия в учреждениях исполнения наказаний Украины. Фемида. 2019. №2 (278). С. 24–29

2. Загальна характеристика Державної пенітенціарної служби України. URL: <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/628075>.

СУДОВО-ЕКОНОМІЧНА ЕКСПЕРТИЗА ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ У СЛІДЧІЙ ПРАКТИЦІ

Моргунова Т. І.,

кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри професійних та спеціальних дисциплін, Херсонського факультету,
Одеський державний університет внутрішніх справ

Різноманітність видів діяльності суб'єктів господарювання незалежно від форми власності, складність фінансово-господарських зв'язків, нечіткість та непостійність діючого законодавства ускладнюють процес виявлення та розслідування економічних злочинів, примушують слідчого заглиблюватися у процеси економічної діяльності суб'єктів господарювання.

Більшість порушень економічного законодавства знаходить відображення в документах бухгалтерського та податкового обліку. Сьогодні актуальним є призначення судових експертиз при розслідуванні ухилень від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів. Так відповідно до п. 44.1 ст. 44 Податкового кодексу для цілей оподаткування платники податків зобов'язані вести облік доходів, витрат та інших показників, пов'язаних з визначенням об'єктів оподаткування та/або податкових зобов'язань, на підставі первинних документів, реєстрів бухгалтерського обліку, фінансової звітності, інших документів, пов'язаних з обчисленням і сплатою податків і зборів, ведення яких передбачено законодавством [1]. Платникам податків забороняється формування показників податкової звітності, митних декларацій на підставі даних, не підтверджених документами. Необхідно враховувати, що правопорушення, викривлення й фальсифікацію в документах результатів діяльності суб'єкта господарювання часто маскують зовнішньо звичайними, законними документами бухгалтерського обліку.

Для ефективного розслідування економічних правопорушень необхідні спеціальні знання, якими не володіють суддя та слідчий. Тому особливе місце під час проведення досудового розслідування у кримінальних провадженнях про злочини, вчинених у сфері економіки займає призначення та проведення судово-економічних експертиз, що дозволяє здійснити вивчення та дослідження діяльності приватних та державних підприємств, установ, організацій. Судово-економічна експертиза є однією з ефективних форм використання спеціальних знань при розслідуванні економічних злочинів.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про судову експертизу» судова експертиза – це дослідження на основі спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду [2]. Законодавство України про судову експертизу складається з цього закону, процесуальних кодексів: Господарський процесуальний кодекс України, Цивільний процесуальний кодекс України,

Кодекс адміністративного судочинства України, Кримінально-процесуальний кодекс України. Для кожного виду експертиз характерні свої предмети, об'єкти та методи експертного дослідження.

Предметом судово-економічної експертизи є фінансово-господарські операції, які відображають стан та результати діяльності суб'єктів господарювання. Об'єктами дослідження є первинні документи, облікові реєстри, бухгалтерська, фінансова та податкова звітність, а також, при дослідженні можуть використовуватися у якості джерел інформації інші матеріали справи: акти ревізії, документальних перевірок діяльності підприємств; протоколи допитів, свідчення звинувачених і свідків; висновки експертів інших спеціальностей.

У Кримінально-процесуальному кодексі України визначені форми використання спеціальних знань: призначення експертизи, консультацій та роз'яснення спеціаліста. Так, відповідно до п. 1 ст. 242 КПК України експертиза проводиться експертною установою, експертом або експертами, яких залучають сторони кримінального провадження, або слідчий суддя за клопотанням сторони захисту, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання. Не допускається проведення експертизи для з'ясування питань права [3].

Під час дослідження доказів суд має право скористатися усними консультаціями або письмовими роз'ясненнями спеціаліста, наданими на підставі його спеціальних знань. Спеціалісту можуть бути поставлені питання щодо суті наданих усних консультацій чи письмових роз'яснень. Першою ставить питання особа, за клопотанням якої залучено спеціаліста, а потім інші особи, які беруть участь у кримінальному провадженні. Головуючий у судовому засіданні має право ставити спеціалістові запитання в будь-який час дослідження доказів, що передбачено ст. 360 КПК України.

Своєчасне виявлення порушень, визначення винних осіб суттєво залежить від кваліфікаційного рівня та досвіду експерта.

Відповідно до ст. 10 Закону України «Про судову експертизу» судовими експертами можуть бути фахівці, які мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста пройшли відповідну підготовку та отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності [2]. Найбільш розповсюджена серед економічних експертиз є судово-бухгалтерська експертиза. З метою повного задоволення потреб слідчої та судової практика її застосовують при розслідуванні ухилення від сплати податків, обов'язкових платежів, при необхідності аналізу фінансово-господарських операцій, відображених у бухгалтерському обліку та інших економічних злочинів.

Ефективність проведення судово-бухгалтерської експертизи залежить від правильної постановки питань слідчим і використання експертом-бухгалтером правильної методики дослідження об'єктів. Коло питань, які висвітлюються в процесі судово-бухгалтерської експертизи, визначається її завданнями.

Основні завдання судово-бухгалтерської експертизи правопорушень у сфері податкового законодавства:

- встановлення фактів порушення податкового законодавства, які призвели до зниження або ухилення від сплати податків;
- аналіз причин скоєння виявлених порушень;
- систематизація та класифікація виявлених правопорушень відносно їх впливу на об'єкти оподаткування;
- підтвердження розміру матеріального збитку, встановленого за матеріалами перевірки;
- встановлення осіб, які призвели до порушення податкового законодавства;
- проведення аналізу існуючих правопорушень, та таких що мали місце при попередній перевірці та не були виправлені.

При розслідуванні ухилення від сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів (ст. 212 КК України) судово-бухгалтерська експертиза є найефективнішим засобом захисту від необґрунтованого обвинувачення в здійсненні економічного злочину [4]. Щоденні зміни у бухгалтерському та податковому законодавстві зобов'язують експертів слідкувати, досліджувати нововведення, удосконалювати свої професійні знання.

Таким чином, розслідування злочинів, вчинених у сфері економіки потребує використання спеціальних знань невластивих для слідчого та судді. Спеціальні економічні знання – це знання, вміння, навички і практичний досвід обізнаних у сфері економіки фахівців. Судово-економічна експертиза є однією з найнефективніших форм використання таких знань в досудовому розслідуванні кримінальних проваджень про економічні злочини.

Література:

1. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

2. Закон України «Про судову експертизу» від 25.02.1994 р. № 4038-XII [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>

3. Кримінально-процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

4. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

5. Олійник Л. Г. Судово-бухгалтерська експертиза: сучасний стан та перспективи розвитку. / Олійник Л. Г. // Вісник Хмельницького національного університету.- № 5. Т. 2. 2014 – С. 234–237.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОВНОВАЖЕНЬ СЛІДЧОГО ЧЕРЕЗ ПРИЙНЯТТЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ РІШЕНЬ

Мудрецька Г. В.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального процесу,
Одеський державний університет внутрішніх справ

У КПК України не закріплено визначення рішення слідчого. Законодавець у ч. 1 ст. 110 КПК України до процесуальних рішень взагалі, відносить усі рішення органів досудового

розслідування, прокурора, слідчого судді, суду. У літературі під процесуальним рішенням органів досудового розслідування, прокурора, слідчого судді, суду як оформлений відповідно до вимог КПК України правовий акт, який містить відповіді на правові питання, що виникають у ході кримінального провадження [1, с. 316–317]. І. В. Басиста вважає, що процесуальне рішення слідчого – це оформлена відповідно до вимог КПК України, всебічно обґрунтована, своєчасна, змістовна, владна, узгоджена з раніше прийнятими та реальна для виконання програма дій, яка вимагає глибоких психологічних знань суб'єкта – слідчого та отримує своє закріплення у процесуальному документі [2, с. 52]. На думку Марочкина О. І. суттєвим недоліком таких визначень є намагання вмістити у визначення рішення його завдання, функції, зміст, юридичні властивості, форму тощо і пропонує наступне визначення процесуального рішення слідчого – це виражений у встановленій законом процесуальній формі, спрямований на виконання завдань кримінального провадження правозастосовний акт, у якому слідчий, реалізуючи свою компетенцію, наводить вмотивовані висновки із фактичних, правових та етичних питань, що підлягають розв'язанню в цьому акті [3, с. 33]. При цьому рішення слідчого містять відповіді на правові питання, що дає змогу відрізнити їх від таких процесуальних актів, як протоколи слідчих та судових дій, в яких засвідчується факт провадження, зміст та результати слідчих дій.

За своєю сутністю процесуальні рішення слідчого зазвичай мають владно-імперативний характер й ґрунтуються на законі, що дає можливість слідчому легітимним чином вирішувати кримінальну процесуальну ситуацію, обираючи різні інструменти впливу на учасників досудового розслідування [4, с. 138]. У КПК України закріплено повноваження слідчого щодо виконання відповідних процесуальних дій та прийняття рішень, що є своєрідним обмеженням його належної поведінки.

Як слушно зауважує О. О. Юхно, на сьогодні діяльність слідчого, згідно з чинним кримінальним процесуальним законодавством, передусім спрямована на реєстрацію до ЄРДР усіх заяв,

повідомлень громадян, юридичних осіб і рапортів працівників оперативних підрозділів, що суттєво переобтяжує загальне навантаження на одного слідчого [5, с. 254].

Відповідно до п. 17 ч. 1 ст. 3 КПК України слідчий здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень, яке визначається як регламентована кримінальним процесуальним законом діяльність органів досудового розслідування із встановлення обставин кримінального правопорушення, осіб, причетних до його вчинення, а також із припинення і запобігання вчиненню кримінальних правопорушень. Вбачається, що досудове розслідування кримінальних правопорушень, здійснюване слідчим, є багатовекторною функцією. Її реалізації властиві кілька форм: 1) початок і подальше здійснення досудового розслідування; 2) забезпечення прав та законних інтересів учасників кримінального провадження при здійсненні досудового розслідування, що обумовлено його публічно-правовим обов'язком як представника державної влади; 3) повідомлення особі про підозру; 4) зупинення або закінчення досудового розслідування [2, с. 52]. Зовнішнім проявом функції обвинувачення є прийняття пов'язаних між собою процесуальних рішень та вчинення процесуальних дій стороною обвинувачення, до якої віднесено і слідчого (п. 19 ч. 1 ст. 3 КПК України) [3, с. 17].

На виконання функції досудового розслідування слідчий уповноважений приймати рішення про: початок досудового розслідування (п. 1 ч. 2 ст. 40 КПК України); проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій (п. 2 ч. 2 ст. 40 КПК України); доручення щодо проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам (п. 3 ч. 2 ст. 40 КПК України); звернення за погодженням із прокурором до слідчого судді з клопотаннями про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій (п. 5 ч. 2 ст. 40 КПК України) тощо. Таким чином, у процесуальних рішеннях слідчого формалізується його кримінальна процесуальна функція.

Аналіз положень КПК України спонукав до висновку, що повноваження слідчого реалізуються через відповідні процесуальні рішення, які матеріалізуються у відповідних процесуальних документах, серед яких: постанова, клопотання, обвинувальний акт, доручення, повідомлення, виклик, вимога, розпорядження, запит про міжнародну правову допомогу, прохання про тимчасову передачу особи тощо. Констатовано, що рішення слідчого, прокурора про початок досудового розслідування та повідомлення про підозру мають бути оформлені відповідною постановою.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. / О. М. Бандурка, Є. М. Блажівський, Є. П. Бурдоль та ін.; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. Х.: Право, 2012. Т. 1. 768 с.

2. Басиста І. В. Прийняття і виконання процесуальних рішень слідчого на стадії досудового розслідування: теоретичні і практичні проблеми: моногр. Львів: ЛьвДУВС, 2013. 600 с.

3. Марочкін О. І. Мотивування процесуальних рішень слідчого: моногр. К., Національна академія прокуратури України, 2015. 214 с.

4. Лисецький О. О. Співвідношення компетенції слідчого з предметом відання та його повноваженнями. Національний юридичський журнал: теорія и практика. National Law Journal: Theory and Practice. Республіка Молдова, 2016. № 6 (22). С. 137–140

5. Юхно О. О. Актуальні проблеми удосконалення кримінального процесуального законодавства України. Наукове забезпечення досудового розслідування: проблеми теорії та практики: зб. тез доп. V Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 8 липня 2016 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2016. С. 253–257

ТЕНДЕНЦІЯ ДИНАМІКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

Половинка Л. М.,

курсант, Херсонського факультету,
Одеський державний університет внутрішніх справ

науковий керівник:

Моргунова Т. І.,

кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри професійних
та спеціальних дисциплін, Херсонського факультету,
Одеський державний університет внутрішніх справ

Поняття «економічна злочинність» в кримінальному праві України сформувалося з утворенням перехідної «ринкової» економіки на основі недоліків регулювання і управління економічними процесами. Злочинність у сфері економіки пов'язана з новими проявами діянь, застосуванням більш винахідливих способів та обсягу вчинення злочинів, про що свідчать сучасний стан економіки держави. Ознаки економічної злочинності можливо сформулювати як корисливі діяння, вчинювані особами, що виконують функції у сфері виробництва, товарообігу чи фінансової діяльності і спрямовані на отримання незаконного прибутку; високий ступінь поширеності, тривало і системно розвиваються під прикриттям економічної діяльності; здатність до швидких змін на основі професійної діяльності з використанням необхідних фахівців; енергійний перехід до нових організаційних і структурних перетворень та активна протидія правоохоронним органам [2].

Економічна злочинність – негативне явище тіньового характеру. Відповідно першочерговим завданням правоохоронних органів є виявлення наявних кримінальних процесів в економічній діяльності суб'єктів господарювання; вивчення криміногенної обстановки в економіці держави і з'ясування криміналістичної характеристики видів злочинів та розробка ефективних методів їх викриття і розслідування.

У зв'язку з цим протидія економічній злочинності залишається не лише одним із пріоритетних завдань правоохоронних

органів, а й базою забезпечення національної безпеки держави. Ефективність протидії злочинності залежить від отримання повної та достовірної інформації щодо показників певного виду злочинів.

Відповідно до статистики Генеральної прокуратури України за 2018 рік було зареєстровано 418 696 злочинів у сфері економічної діяльності. З них: 22 321 – незаконне використання бюджетних коштів, пов'язані з приватизацією – 220 злочинів, пов'язані з земельними відносинами – 5379.

Що стосується 2019 року, усього зареєстровано 402 085 злочинів у сфері економічної діяльності; 15 448 – незаконне використання бюджетних коштів, злочини, пов'язані з приватизацією – 144, злочинів, пов'язаних з земельними відносинами – 4 071.

На початок 2020 року зареєстровано 17 740 злочинів у сфері економічної діяльності; 834 – незаконне використання бюджетних коштів, 7 – злочинів, пов'язаний з приватизацією, 164 – злочинів, пов'язаних із земельним відносинами [4].

У цілому серед зареєстрованих кримінальних правопорушень, учинених на підприємствах, установах та в організаціях найбільшу кількість складають кримінальні правопорушення вчинені у сферах: державного управління й оборони, обов'язкового соціального страхування, оптової та роздрібно торгівлі, ремонту автотранспортних засобів інформації і телекомунікації, фінансової та страхової діяльності.

Серед тенденції економічної злочинності відмічається збільшення кількості кримінальних посягань, учинених з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій. Частина звичайних економічних злочинів перейшла до категорії кіберзлочинів.

Цифрове шахрайство стає дедалі складнішим, продуманим та руйнівним. Лише один з багатьох прикладів – це кібератака на магістральну електромережу України. Хакери змогли успішно проникнути до інформаційних систем трьох енергорозподільних компаній в Україні та тимчасово припинити постачання електроенергії кінцевим споживачам. Внаслідок цієї атаки близько 230 тисяч громадян залишилися без електроенергії

протягом 1–6 годин. 75% заражених пристроїв, що були заражені – з України. Решта 25% була зафіксована у країн-сусідів.

Також варто згадати вірус Petya.A., який вразив десятки мереж українських державних і приватних установ – Кабінет міністрів України, Ощадбанк, кілька міністерств, два найбільші аеропорти – «Бориспіль» та «Київ», великі мережі магазинів – «Новус» та «Епіцентр», – і це лише загальновідомі структури. Загальна кількість комп'ютерів, що постраждали – більше 12 тисяч [3].

Діяльність організованих злочинних груп залишається найбільш розповсюдженою у бюджетній і банківській сферах, вугільній промисловості, в сферах земельних правовідносин та державних закупівель.

Значна бюрократизація процесів державних закупівель створили підґрунтя для зростання як економічної злочинності, так і тіньової економіки. Електронні публічні закупівлі через систему ProZorro мало знизити кількість правопорушень у сфері державних закупівель. Проте фахівці вказують на рівень корупції під час державних закупівель та про бездіяльність контролюючих органів. На відмінну від інших країн світу, в Кримінальному кодексі України немає жодної спеціальної норми, яка б стосувалась порушень законодавства у сфері публічних закупівель. Разом з тим, правоохоронними органами було відкрито вже не одне досудове розслідування за наступними статтями: 191 ККУ (Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем); 358 ККУ (Підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів); 364 ККУ (Зловживання владою або службовим становищем), 366 ККУ (Службове підроблення), 367 ККУ (Службова недбалість) [1].

Актуальним питанням є гармонізація законодавства, що регулює відносини у сфері господарської та правоохоронної діяльності. Продовжують існувати відповідні прогалини у законодавчому забезпеченні протидії злочинності у сфері економіки.

Отже, з усього вищевказаного зробимо висновок, що рівень злочинності у сфері економіки загрожує національній безпеці.

Статистика економічної злочинності засвідчує наявність низки негативних тенденцій у поширенні економічних злочинів. Значні прогалини в регулюванні економічних відносин, неефективність контролю за сферою державних закупівель, відсутність комплексної нормативно-правової бази протидії економічної злочинності потребують ефективних заходів.

Література:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04. 2001 р., № 2341-III [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
2. Мочкош Я. В. Проблеми боротьби з економічною злочинністю / Мочкош Я. В. // Часопис. Київського університету права – 2012/2 – С. 299–303.
3. Україна стала першою ціллю принципово нового виду кіберзброї. УКРІНФОРМ: Мультимедійна платформа іномовлення України, 2017. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/2259655-ukraina-stala-persou-cillu-principovo-novogo-vidu-kiberzbroi.html>
4. Звіт про кримінальні правопорушення, вчинені на підприємствах, установах, організаціях за видами економічної діяльності за 2018–2019 р. // Генеральна прокуратура України: офіц. сайт. URL: <https://old.gp.gov.ua/ua/statinfo.html#>

ЩОДО НОРМАТИВНОГО ЗАКРІПЛЕННЯ СПОСОБІВ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Савельєва І. В.,

старший викладач кафедри професійних
та спеціальних дисциплін Херсонський факультет
Одеський державний університет внутрішніх справ

Венгер Т. О.,

здобувач вищої освіти 3-го курсу, Херсонський факультет
Одеський державний університет внутрішніх справ

Комунікація сучасного світу великою мірою перейшла у комп'ютерний простір. Саме завдяки гаджетам особа передає

різноманітну інформацію, проте не завжди така інформація є корисною. У реальному світі через віртуальний зловмисники: «хакери», «кіберзлочинці», «комп'ютерні злодії» несуть велику загрозу як для окремих юридичних та фізичних осіб, так і для цілих держав та міжнародних організацій.

Вивченням злочинності пов'язаної з використання комп'ютерних систем займалися такі науковці: Д. Азаров, О. Баранов, В. Гавловський, М. Карчевський, А. Музика, В. Цимбалюк тощо.

На думку В. Гавриловського, комп'ютерна злочинність – це один з видів злочинів, в якому використовуються сучасні інформаційні технології та засоби комп'ютерної техніки. [2, с. 20].

Згідно чинного законодавства України, кримінальну відповідальність за злочини у сфері ЕОМ, комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку передбачено у Розділі XVI Кримінального кодексу України [1].

На сьогоднішній день, у світі за оцінкою експертів, доходи що отримуються у сфері кіберзлочинності посідають третє місце після доходів наркобізнесу та торгівлі зброєю [2, с. 24]. Злочини у сфері використання комп'ютерів це одна із груп суспільно небезпечних діянь, яка стрімко розвивається та швидко розповсюджується на тепершній час.

Задля досягнення своїх цілей злочинці використовують великий перелік способів вчинення й дуже винахідливі у методах застосуванні засобів та знарядь. Щоб охопити весь спектр способів вчинення необхідно їх об'єднати, зокрема в такі основні групи:

По-перше, це способи безпосереднього доступу. Під час скоєння данної групи злочинів, інформація пошкоджується, блокується, видозмінюється або копіюється. Зазвичай дуже сильно порушується та взагалі руйнується робота комп'ютера її система, або їх мережі через видачі відповідних команд з системи ЕОМ, на якому знаходиться відповідна інформація.

По-друге, це способи віддаленого доступу до комп'ютерної інформації. До них належать: підключення до телефонної лінії зв'язку користувача та заволодіння таким шляхом безпосередньо доступу до комп'ютерної системи та інформації, що є на цьому носії, за допомогою автоматичного перебору, або проникнення

до комп'ютерної мережі із застосуванням чужих паролів, коли незаконний користувач видає себе за законного користувача.

По-третє, це змішані способи злочинів в компютерній системі, наприклад: підміна даних – коли інформацію вводять або виводять з комп'ютерної ситеми незаконним шляхом, також до цієї групи відноситься спосіб таємного введення до взламаних технічних засобів такі команди, які допомагають їй створювати нові. Модифікація програм шляхом таємного впровадження до програми набору команд, що повинні спрацювати за певних умов через деякий час «логічна бомба» [3 с. 209].

Існує спосіб доступу до інформації певних суб'єктів і їх файлів за рахунок знаходження прогалин у системі охорони – коли хакер проникає до ЕОМ, видаючи себе за власника комп'ютерної системи.

Цей метод проникнення, поділяється на два види: «Аварійний», завдяки ньому здійснюється несанкціонований доступ до комп'ютерної системи користувача під час роботи спеціальних програм, які використовуються на випадок збоїв чи інших порушень у роботі системи. Та такий вид скоєння правопорушення, як «склад без стін» – злочинець може одержити доступ до незаконної бази даних, коли деякі файли законних користувачів залишаються відкритими, у результаті поломки системи. Також існує спосіб поширення комп'ютерними мережами спеціальний продаж програм, що тягнуть за собою знищення або блокування інформації, порушення працездатності ЕОМ, системи ЕОМ або їх мережі, та зараження усієї системи комп'ютерними вірусами.[4, с. 481]

На підставі вищезазначеного можна сказати, що комп'ютерний злочин – це передбачене законом суспільно небезпечне діяння, що незаконно та протиправно впливає на встановлений порядок в суспільстві в інформаційній сфері, за допомогою несанкціонованого використання електронно-обчислювальних машин, систем та комп'ютерних мереж. Об'єктом злочину є інформаційні відносини у суспільстві, що охороняються законом, а предмет становить – електронно-обчислювальні машини, системи та комп'ютерні мережі, а також інформація,

що змінюється, поплюжиться або викрадається під час скоєння протиправного діяння [5, с. 371].

Таким чином, злочини із використанням комп'ютерних технологій стають дедалі поширенішими, але розвиток новітніх технологій здійснюється такими темпами, що законодавець часто не встигає вносити необхідні зміни до чинного законодавства, щоб створити заборону на фактично суспільно небезпечні діяння.

Література:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 5460-VI Дата оновлення: 16.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 11.03.2020).

2. Гавловський В.Д., Гуцалюк М. В., Цимбалюк В. С. Удосконалення інформаційного законодавства як засіб оптимізації протидії комп'ютерній злочинності, *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України*, 2001, № 3, С. 20–24

3. Макаренко Є. А. Злочинність міжнародна інформаційна, *Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. / Редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін., Київ: Знання України, 2004, Т. 1, 760 с.*

4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка.– 7-ме вид., переробл. та допов., Київ: Юридична думка, 2010., 1288 с.

5. Протидія кіберзлочинності в Україні: правові та організаційні засади: навч. посіб. / [О. Є. Користін, В. М. Бутузов, В. В. Василевич та ін.], Київ: Видавничий дім «Скіф», 2012, 728 с.

ДО ПИТАННЯ ПРО СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ ЗАВІДОМОСТІ У КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Савицька В. М.,

аспірант кафедри кримінального права та кримінології факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Дніпропетровського державного університет внутрішніх справ

Загальновідомо, що у науці кримінального права прийнято розглядати склад кримінального правопорушення в якості

сукупності чотирьох обов'язкових елементів: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона. Чи не найбільш загадковою та найменш дослідженою залишається остання.

Так, в КК України більше 52 разів зустрічається категорія «завідомість», зміст якої законодавець не розкриває. Зрозуміло, що явище завідомості є результатом певної психічної діяльності особи та виникає у її свідомості, проте питання її місця та ролі у складі суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення викликають широкі наукові дискусії.

Нами було встановлено, що принаймні в більшості випадків суди трактують завідомість як характеру ознаку умисної форми вини. Не дивлячись на це в науці кримінального права існують певні сумніви з приводу правильності таких умовиводів.

Наприклад, Р. В. Вереша переконаний у тому, що хоча у переважній більшості випадків, завідомість свідчить саме про умисну форму вини (вид умислу прямий), однак можливі і такі ситуації, коли завідомість може бути ознакою злочину, вчиненого з необережності. Так, психічне ставлення суб'єкта до суспільно небезпечних діянь може полягати у злочинній самовпевненості (наприклад, ненадання без поважних причин допомоги хворому медичним працівником, який зобов'язаний, згідно з установленими правилами, надати таку допомогу, якщо йому завідомо відомо, що це може мати тяжкі наслідки для хворого – ч. 1 ст. 139 КК України). Також завідомість може бути ознакою злочину вчиненого за наявності злочинної недбалості. Наприклад, при вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 133 КК України, суб'єкт знає про наявність у нього венеричної хвороби, але може легковажно не передбачати можливості зараження такою хворобою іншої особи [1, с. 56–57].

Думається, для того, аби підтвердити або спростувати ідею можливості існування ознаки завідомості в інтелектуальному моменті необережної форми вини, необхідно проаналізувати склади кримінальних правопорушень, в яких вона існує.

Додамо, що у випадку злочину, передбаченого ч. 1 ст. 139 КК України з позицією Р. В. Вереша не погоджується О. Г. Берило,

який наполягає на тому, що ненадання допомоги хворому медичним працівником може вчинюватися тільки з прямим умислом. Натомість сама кримінально правова норма не передбачає цього та жодним чином не звужує коло можливих форм вини. Відтак, буквальне тлумачення диспозиції ч. 1 ст. 139 КК України дає змогу зробити висновок про можливість вчинення перешкоджання як з умисною, так і з необережною формою вини. Утім такий висновок є однозначно хибним, оскільки суб'єкт, по-перше, обов'язково повинен усвідомлювати суспільно небезпечний характер свого діяння, а також ознаки потерпілого, а по-друге, бажав вчинити саме таке діяння [2, с. 21].

Частково погоджуємось із цими зауваженнями, проте, для того, щоб підтвердити їх правильність або спростувати доречно проаналізувати судову практику з цього питання. Більш детально дане питання буде розглянуто нами у другому розділі нашого дисертаційного дослідження.

В будь-якому разі ознака завідомості відіграє важливе значення в науці кримінального права та кримінальному законодавстві, адже, як наголошує К. В. Дядюн, розуміння завідомості як достовірного знання про юридично значущі фактори дозволяє розмежувати умисні дії від афективних, належним чином врахувати всі характеристики вини (форму, сутність, ступінь, об'єм) та призначити справедливе та обґрунтоване покарання з урахуванням правил кваліфікації [3, с. 88].

Слід зазначити, що в науці кримінального права побутує думка, що доречно трактувати термін «завідомість» не як знання або припущення, а виключно як достовірну обізнаність [4, с. 53]. Крім того, завідомість прийнято розглядати не в якості самостійної ознаки суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, а в якості ознаки, яка характеризує інтелектуальний момент відповідної форми вини (як правило, умислу (хоча в науковому середовищі відсутня єдність в цьому питанні)). Втім, існує і альтернативна позиція, відповідно до якої завідомість – це самостійна ознака суб'єктивної сторони, яку необхідно розглядати в поєднанні з виною.

Для того, аби встановити актуальність необхідності вживання ознаки завідомості в кримінальному законодавстві та більш детально зрозуміти її сутність, слід розглянути історію розвитку використання поняття завідомості в пам'ятках вітчизняного кримінального законодавства.

Література:

1. Вереша Р. В. Визначення ознак суб'єктивної сторони складу злочину в Особливій частині КК України. *Вісник Академії адвокатури України*. 2016. № 2 (36). Том 13. С. 53–61.

2. Берило О. Г. Завідомість як обов'язкова ознака суб'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 139 КК України // *Безпека дорожнього руху: правові та організаційні аспекти: матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції (в авторській редакції), (м. Кривий Ріг, 17 листопада 2017 року) / МВС України, Донецький юридичний інститут МВС України. Кривий Ріг: Донецький юридичний інститут МВС України, 2017. С. 19–21*

3. Дядюн К. В. Проблемы толкования и применения критерия «заведомость» при квалификации убийств. *Журнал российского права*. 2018. № 5. С. 86–95

4. Шилкина А. А. Категория «заведомость» в преступлениях, предусмотренных главой 18 УК РФ. *ExLegis: правовые исследования*. 2017. № 2. С. 51–54.

КЛЮЧОВІ ПРИНЦИПИ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Семенов А. О.,

здобувач вищої освіти 3-го курсу Херсонський факультет
Одеський державний університет внутрішніх справ

науковий керівник:

Моргунова Т. І.,

доцент кафедри професійних

та спеціальних дисциплін Херсонського факультету,
Одеський державний університет внутрішніх справ

На сьогодні досить актуальним є питання господарсько-правової відповідальності, яка в свою чергу є одним із видів

юридичної відповідальності і базується на принципах, характерних для останньої. Дослідження та звернення до проблеми принципів юридичної відповідальності є доцільним для розкриття цієї теми, адже це дає необхідні методологічні посилання для більш глибокого та фундаментального розкриття даного явища. І тому загальне поняття принципів юридичної відповідальності складають методологічну основу господарсько-правової відповідальності.

Дослідженням цієї теми займалися такі вчені: О. Ф. Скакун, Н. М. Оніщенко, О. Лейст, О. В. Зайчук, О. М. Чураков, З. Ф. Татькова, Т. О. Подковенко, В. С. Щербини, Л. В. Павелко тощо.

Поняття «принцип юридичної відповідальності», на думку О. Ф. Скакун, – це незаперечні вихідні вимоги, що ставляться до правопорушників і дозволяють забезпечувати правопорядок у суспільстві [1, с. 432].

О. В. Зайчук, Н. М. Оніщенко під принципами юридичної відповідальності розуміють положення та ідеї, що мають законодавче закріплення та визначають самостійний і реальний характер відповідальності як засобу гарантування і охорони об'єктивного і суб'єктивного права та суспільного порядку [2, с. 506].

Принципи юридичної відповідальності необхідно розглядати не як просту сукупність, а як систему, які діють комплексно та тісно взаємопов'язані між собою. У юридичній літературі виділяють загальні принципи, до яких відносять законність, справедливість, невідворотність, гуманізм, та спеціальні принципи – відповідальність за провину, оперативність, тобто ті принципи, що виражають сутність та природу юридичної відповідальності.

Господарсько-правова відповідальність є різновидом юридичної і тому їй притаманні усі наведені принципи. Однією з основних цілей господарсько-правової відповідальності є забезпечення правопорядку в сфері економіки (в господарських відносинах). У функціональному ж відношенні господарсько-правова відповідальність покликана стимулювати належне виконання господарських та інших зобов'язань. Поряд з вказаним, необхідно

виділити принципи саме господарсько-правової відповідальності [3, с. 832].

Господарсько-правова відповідальність як невід'ємна складова забезпечення господарського правопорядку виконує важливі функції, що визначаються як напрямки її дії, господарський результат застосування господарсько-правової відповідальності [32, с. 387].

Господарсько-правова відповідальність виконує наступні функції:

- компенсаційно-відбудовна – укладається у відновленні порушеного правопорядку й усуненні наслідків неправомірного поведіння суб'єкта господарювання. Завдяки саме застосуванню господарсько-правової відповідальності відбувається нормалізація відносин, компенсуються певні збитки та відновлюються порушені права потерпілої сторони;

- попереджувальна функція, в свою чергу, проявляється в тому, що погроза застосування господарсько-правової відповідальності, змушує суб'єкта діяти правомірно;

- сигнальна функція – це застосування до суб'єктів господарсько-правової відповідальності, яка є певним сигналом для правопорушника про необхідність поліпшення своєї роботи з метою запобігання в майбутньому втрат від застосування такої відповідальності;

- інформаційна функція – це факт пред'явлення претензій, позову про неблагополучний стан господарської діяльності суб'єкта;

- штрафна функція. Господарсько-правова відповідальність є реакцією на вже вчинені протиправні дії (бездіяльність) у вигляді покарання правопорушника економічними санкціями (неустойка, штраф, пеня) [4, с. 85].

Реалізації мети й функцій господарсько-правової відповідальності сприяють принципи, на яких базується господарсько-правова відповідальність.

Принципи господарсько-правової відповідальності – це закріплені в правових нормах головні ідеї, вихідні засади, загальні

положення застосування до правопорушників господарських санкцій на підставах і в порядку, передбачених ГК України, іншими законами та договором.

Вперше вони були закріплені у ч. 3 ст. 216 ГК України, зокрема:

- потерпіла сторона має право на відшкодування збитків незалежно від того, чи є застереження про це в договорі;
- передбачена законом відповідальність виробника (продавця) за недоброякісність продукції застосовується також незалежно від того, чи є застереження про це в договорі;
- сплата штрафних санкцій за порушення зобов'язання, а також відшкодування збитків не звільняють правопорушника без згоди другої сторони від виконання прийнятих зобов'язань у натурі;
- у господарському договорі неприпустимі застереження щодо виключення або обмеження відповідальності виробника (продавця) продукції [5].

В юридичній літературі також визначаються принципи господарсько-правової відповідальності. При цьому, одні автори виділяють загальні принципи господарсько-правової відповідальності, серед яких принципи: об'єктивності відповідальності у формі відшкодування збитків; реального виконання зобов'язань; недопущення виключення або обмеження відповідальності виробника (продавця) продукції.

Отже, підсумовуючи вище зазначене можна зробити висновок, що принципи господарсько-правової відповідальності, за своєю сутністю зводяться до загальних принципів юридичної відповідальності, які з урахуванням особливостей сфери господарювання, можна конкретизувати, а саме це принципи: законності, справедливості, невідворотності, гуманізму. Також виділяють певні функції господарсько-правової відповідальності, що відіграють значну роль в діяльності господарювання.

Таким чином, принципи господарсько-правової відповідальності – це закріплені в правових нормах головні ідеї, вихідні засади, загальні положення застосування до правопорушників господарських санкцій на підставах і в порядку, передбачених ГК України, іншими законами та договором.

Література:

1. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: [підруч.] / О. Ф. Скакун; пер. з рос.– Х.: Консум, 2016.– 656 с.
2. Теорія держави і права. Академічний курс: [підруч.] / за ред. О. В. Зайчук, Н. М. Оніщенко.– К.: Юрінком Інтер, 2018.– 688 с.
3. Подковенко Т. О. Принципи юридичної відповідальності: загально теоретичний аспект // Т. О. Подковенко, Л. В. Павелко // Молодий вчений.– 2015.– № 2(17).– С. 830–833.
4. Татькова З. Ф. Підстави, види та форми господарсько-правової відповідальності: дис. канд. юрид. наук: 12.00.04 / З. Ф. Татькова.– Донецьк, 2009.– 238 с.
5. Господарський кодекс України: від 16.01.2003р. № 4652-VI. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Слободянюк А. В.,

курсант 308 взводу факультету підготовки фахівців для органів
в досудового розслідування, рядовий поліції
Одеського державного Університету внутрішніх справ

науковий керівник:

Щирська В. С.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права та кримінології факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Одеського державного університету внутрішніх справ

У статті 3 КК вказується, що законодавство України про кримінальну відповідальність становить виключно Кримінальний кодекс, який ґрунтується на Конституції України та загальнови-знаних принципах і нормах міжнародного права. Відповідно до

статті 5 Кримінально-Процесуального кодексу України процесуальні рішення приймаються згідно з положеннями КПК, чинними на момент початку виконання такої дії або прийняття такого рішення. Допустимість доказів визначається положеннями цього Кодексу, які були чинними на момент їх тримання.

Внесення змін до кримінального та кримінального процесуального законодавства завжди буде актуальним, адже чинний Кримінальний і Кримінально-процесуальний кодекс формувався на основі, як українського так і зарубіжного досвіду. Важливим є визначити і дослідити які проблеми виникали при внесення таких змін і їхні особливості вирішення. Не менш важливим є проаналізувати як ці зміни вплинули на розкриття криміних правопорушень.

У сучасній доктрині кримінального процесуального права окремі аспекти удосконалення Кримінального та Кримінально процесуального законодавства у своїх працях досліджували: Ю. І. Азаров, Ю. П. Аленін, О. В. Баулін, О. В. Вакулик, В. І. Галаган, Ю. М. Грошевий, В. Г. Гончаренко, В. С. Зеленецький, Л. М. Лобойко, В. В. Назаров, Д. П. Письменний, М. А. Погорецький, І. В. Сервецький, Л. Д. Удалова, В. І. Фаринник, О. Ю. Татаров та інші.

Чинний КПК почав діяти у 2012 році на зміну старому КПК, який був прийнятий 1961 році. За цей час до нього неодноразово вносились зміни, але не змінили за своєю суттю радянського за своєю суттю порядку кримінального провадження і правового статусу його учасників. Новий КПК на відмінно від того, що втратив чинність розширює функції суду, які пов'язані з контролем за дотриманням прав і свобод сторін в кримінальному провадженні під час досудового розслідування, а також запровадив інститут слідчого судді, як особи, яка спеціально уповноважується на здійснення такого контролю. У старому КПК функції контролю за дотриманням прав і свобод під час кримінального провадження належала прокурору. Однією із важливих відмінностей від застарілого законодавства є те, що новий КПК України істотно змінює цю ситуацію й забезпечує значне розширення функції судового контролю за досудовим розслідуванням. [5, с. 154].

У 2017 році було прийнято багато змін до КПК. Ці зміни були внесені відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення дотримання прав учасників кримінального провадження та інших осіб правоохоронними органами під час здійснення досудового розслідування», який був прийнятий 16 листопада 2017 року за № 2213-VIII та набув чинності з 07 грудня 2017 року

Внесені зміни до норм, які надають захисникам більше можливостей для захисту прав суб'єктів, але через не достатню продуманість на практиці виникають багато питань під час їх застосування.

Важливими змінами стали ст. 3, 28, 303 та 308 КПК України. Тепер особа стосовно якої здійснювали процесуальні дії та яка не є стороною кримінального провадження має право заявляти клопотання про здійснення кримінального провадження у розумні строки та оскаржувати. Були внесені додаткові гарантії законності при проведенні обшуку та передбачені в ст. 27, 107, 222 та 236 КПК України. Тепер є обов'язковим фіксація за допомогою звуко- та відеозаписувальних технічних засобів, такої слідчої дії як обшук, а також обов'язкове фіксування за допомогою технічних засобів аудіо- та відео фіксації розгляду клопотань слідчим суддею, за виключенням питання проведення негласних слідчих дій. Було внесені зміни до ст. 236 КПК України, які передбачають право особи, у житлі чи іншому володінні якої проводиться обшук, користуватися правовою допомогою адвоката на будь-якій стадії його проведення [2].

Було доповнено перелік підстав для закриття кримінального провадження пунктом 10. Для закриття кримінального провадження є наявна не скасована постанова слідчого, прокурора про закриття кримінального провадження з підстав, передбачених пунктами 1, 2, 4, 9 ч. 1 ст. 284 КПК України, у кримінальному провадженні щодо того ж діяння, яке розслідувалось з дотриманням вимог щодо підслідності.

Багато змін вносили також до Кримінального кодексу, який був прийнятий 2001 року. Практика застосування та досвід рефор-

мування КК України 1960 р. змусили відмовитися в новому КК від низки попередніх положень. Чинний КК України виходить із необхідності деідеологізації та де міфологізації кримінального законодавства, що означає усвідомлення необхідності і можливості вирішення за допомогою КК суто практичних утилітарних завдань. У 2019 році було найбільше змін до Кримінального Кодексу і Кримінально-Процесуального Кодексу. Ухвалені зміни, серед іншого, стосуються криміналізації: домашнього насильства (ст. 126–1 КК України), примушування до шлюбу (ст. 151–2 КК України), а також кримінальної відповідальності за невиконання обмежувальних заходів або обмежувальних приписів та не проходження програми для кривдників (ст. 390–1 КК України) [4].

Було закріплено оновлений підхід до кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, запроваджуючи концепцію «добровільної згоди» та факт «проникнення», як розмежування між зґвалтуванням та іншими формами сексуального насильства. Ці зміни стосувались статті 134 Кримінального кодексу України, «Незаконне проведення абортів або стерилізації», статті 152 «Зґвалтування» та статтю 153 «Сексуальне насильство» [1].

На нашу думку у великому навантаженні перебувають органи досудового розслідування. Майже всіх кримінальні порушення, які вчинені на території України перебувають у їхньому провадженні, з них близько половини не тяжкі кримінальні правопорушення. Реформування правоохоронних органів є необхідним, щоб збільшити ефективність розслідування кримінальних правопорушень та полегшити навантаження на органи досудового розслідування. У квітні 2019 року був опублікований закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень».

Новий закон мав набрати чинності з початку 2020 року, але це станеться 1 липня 2020 року. На новим законом кваліфікація кримінальних правопорушень буде поділятися на кримінальні проступки та кримінальні правопорушення. Прийняття цього

закону мало б пом'якшувати кримінальну відповідальність, шляхом віднесення частини кримінальних правопорушень до групи «кримінальні проступки», ознакою яких є відсутність судимості після відбуття засудження покарання, народними депутатами було прийнято ряд змін, щодо кримінальної відповідальності. Було доповнено Кримінальний кодекс статтею 286-1, за це правопорушення раніше передбачалась адміністративна відповідальність. відповідно до якої керування транспортними засобами в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, а також передача керування транспортним засобом особі, яка перебуває в стані такого сп'яніння чи під впливом таких лікарських препаратів, або відмова особи, яка керує транспортним засобом, від проходження відповідно до встановленого порядку медичного освідування на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо вживання лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, а так само вживання водієм транспортного засобу після дорожньо-транспортної пригоди за його участю алкоголю, наркотиків, а також лікарських препаратів, виготовлених на їх основі караються штрафом від однієї тисячі до двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк до трьох років.

Проводити розслідування будуть дізнавачі за скороченою процедурою що включає не більше 72 годин після повідомлення особі про підозру або у інших випадках у строк до одного місяця. Прокурор зобов'язаний не пізніше трьох днів після отримання повідомлення про підозру особі разом із матеріалами дізнання закрити кримінальне провадження, або повернути матеріали дізнавачу і подовжити строк дізнання, або звернутися до суду з обвинувальним актом, а при ознаках скоєння кримінального правопорушення направити провадження для проведення досудового слідства. [3].

Суд, отримавши обвинувальний акт щодо вчинення кримінального проступку, має протягом 5 днів або у разі затримання

підозрюваного у визначенні строки затримання призначити судовий розгляд. Якщо обвинувачений не оспорує встановлені обставини порушення і згоден з розглядом обвинувального акта, суд розглядає обвинувальний акт без розгляду у судовому засіданні за відсутності учасників судового провадження

Існує перелік кримінальних правопорушень невеликої та середньої тяжкості, які кваліфікуватимуться, як кримінальні проступки. Зокрема це ст. 125, 126, ч. 1 ст. 129, ст. 164, ч. 1 ст. 185, 186, 188–1 Кримінального кодексу України.

Таким чином це призведе для більш ефективного розслідування кримінальних правопорушень і зменшить навантаження органів досудового розслідування, але на жаль набере чинності тільки в липні 2020 року.

Отже можемо зробити висновок, що наше законодавство потребує повного реформування, адже зміни які були внесені залишили багато питань. Закони, які мали би покращити розкриття кримінальних правопорушень і зменшити навантаження на слідчого ще не набрали чинності. Після того як вони наберуть силу відбудуть великі зміни в законодавстві і розслідуванні кримінальних правопорушень.

Література:

1. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство із змінами та доповненнями на 12 вересня 2019 року: Офіц. текст.– К.: Алерта, 2019.– 208с.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 10 вересня 2019 р.: (офіц. текст).– К.: ПАЛИВОДА А. В., 2019. – 408 с. (Кодикси України)

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень [Електронний ресурс]<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187-IX>.

4. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами: Закон України від 6 грудня 2017 року № 2227-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 5. Ст. 34

5. Маслій О. Філософія новелізації кримінального процесуального законодавства в Україні / О. Маслій // Вісник Національної академії прокуратури України.–2013.– № 2.– С. 154.

РОЗМІРИ СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНИХ ДІЙ УМИСНОГО ВВЕДЕННЯ В ОБІГ НА РИНКУ УКРАЇНИ (ВИПУСКУ НА РИНОК УКРАЇНИ) НЕБЕЗПЕЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Сокур Т. А.,

асистент кафедри кримінального, цивільного та міжнародного права
юридичного факультету Інституту управління та права,
Національний університет «Запорізька політехніка»

науковий керівник:

Леоненко Т. Є.,

доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри кримінального, цивільного та міжнародного
права юридичного факультету Інституту управління та права,
Національний університет «Запорізька політехніка»

У ст. 227 Кримінального кодексу України (далі – КК) передбачена кримінальна відповідальність за умисне введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції. Під цю статтю підпадають визначені у ній дії, вчинені лише у великих розмірах, що прямо зазначено у диспозиції цієї кримінально-правової норми. Згідно з приміткою до ст. 227 КК, під введенням в обіг (випуском на ринок України) небезпечної продукції, вчиненим у великих розмірах, слід вважати введення в обіг продукції, загальна вартість якої перевищує 500 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (далі – н.м.д.г.).

Згідно з п. 5 підрозділу 1 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України, якщо норми інших законів містять посилання на н.м.д.г., то для норм кримінального законодавства в частині кваліфікації злочинів сума н.м.д.г. встановлюється на рівні податкової соціальної пільги, визначеної пп. 169.1.1 п. 169.1

ст. 169 розділу IV Податкового кодексу України для відповідного року. Відповідно до останньої норми платник податку має право на зменшення суми загального місячного оподаткованого доходу, отриманого від одного роботодавця у вигляді заробітної плати, на суму податкової соціальної пільги у розмірі, що дорівнює 50 відсоткам розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи (у розрахунку на місяць), встановленому законом на 1 січня звітного податкового року, – для будь-якого платника податку (пп. 169.1.1 п. 169.1 ст. 169 розділу IV Податкового кодексу України). Відповідно до ст. 7 Закону України «Про державний бюджет України на 2020 рік», встановлено у 2020 р. прожитковий мінімум на одну особу в розрахунку на місяць у розмірі для працездатних осіб: з 1 січня – 2102 грн. Тобто для норм кримінального законодавства у частині кваліфікації злочинів на 2020 р. сума н.м.д.г. дорівнює: $2102 \text{ грн} \times 50 / 100 = 1051 \text{ грн}$. Отже, відповідно до ст. 227 КК на 2020 р. вчиненням у великих розмірах введенням в обіг (випуском на ринок України) небезпечної продукції, слід вважати введення в обіг продукції, загальна вартість якої перевищує: $1051 \text{ грн} \times 500 = 525\,500 \text{ грн}$.

О. М. Готін вважає, що склад злочину «Випуск або реалізація недоброякісної продукції» (ст. 227 КК у попередній редакції) з ознакою «якщо такі дії вчинені у великих розмірах» є принципово важливим лише в плані охорони інтересів господарювання, оскільки іноді це допомагає розмежувати аналізований злочин та інші види правопорушень. Однак через те, що в даний час актуальною є саме кримінально-правова охорона здоров'я населення від небезпечних товарів, а кримінально-правова оцінка шкоди здоров'ю суттєво не залежить від розмірів небезпечних товарів (на відміну від небезпечності шкоди, яка заподіювалася відносинам у сфері господарської діяльності за часів радянської планової економіки), доречним буде виключити ознаку складу злочину «якщо такі дії вчинені у великих розмірах» зі ст. 227 КК [1, с. 173]. Також на думку М. І. Хавронюка однією з проблем під час застосування ст. 227 КК є вказівка на великі розміри, оскільки законодавець змушує суб'єкта відповідного

діяння турбуватися не стільки про те, щоб не випускати на ринок продукцію, небезпечну для здоров'я споживачів, скільки про те, щоб за можливого введення в обіг такої продукції не перейти певну кількісну межу [2, с. 124]. Н. В. Наумчук, підтримуючи цю позицію, обґрунтовано доцільним вважає виключення з тексту ст. 227 КК вказівку саме на великі розміри, адже кримінальна відповідальність має наставати за введення в обіг небезпечної продукції взагалі, а не за перебільшення кількості випуску небезпечної продукції [3, с. 271].

Тому пропонуємо ознаку суспільно небезпечної дії – «вчинене у великих розмірах» залишити у новій редакції ст. 227 КК стосовно дій з недоброякісними товарами, продукцією, роботами або послугами. А у запропонованих редакціях ч.ч. 2–4 ст. 227 КК щодо дій з продукцією або товарами чи роботами або послугами, небезпечними для здоров'я чи життя людини, вищевказану ознаку (великих розмірів дії) не передбачати.

Законодавець закріпив завищені показники великих розмірів, у яких вчиняються дії, передбачені ст. 227 КК. Закріплені законодавцем великі розміри цих дій практично унеможливають застосування цієї кримінально-правової норми, що підтверджує статистична інформація. Крім того, для підтвердження нашої позиції необхідно зазначити, що у попередній редакції примітки до ст. 227 КК, під випуском або реалізацією недоброякісної продукції, вчиненими у великих розмірах, слід було вважати розміри, що перевищують 300 н.м.д.г. Виходить, що виробники небезпечної продукції стали ще більш захищеними від дії кримінального закону [4, с. 620]. Для порівняння відповідно до примітки 2 ст. 224 «Виготовлення, збут та використання підроблених недержавних цінних паперів» КК, що перебуває в тому ж розділі Особливої частини кримінального закону поряд з досліджуваною кримінально-правовою нормою, матеріальна шкода вважається великою, якщо вона у 300 і більше разів перевищує н.м.д.г. Вирішити проблему можна, знижуючи нижню межу великих розмірів вищевказаних дій щонайменше до 300 н.м.д.г., повернувшись до нижньої межі

великих розмірів, визначеній у попередній редакції досліджуваної статті. У випадку врахування такої нашої пропозиції на 2020 р. вчиненим у великих розмірах введенням в обіг (випуском на ринок України) небезпечної продукції, вважатиметься введення в обіг продукції, загальна вартість якої перевищуватиме: $1051 \text{ грн} \times 300 = 315\,300 \text{ грн}$. Що буде достатнім.

Отже, пропонуємо знизити межі великих розмірів, у яких вчиняються дії в зазначеному злочині з 500 до 300 н.м.д.г. Цю пропозицію вважають обґрунтованою 58% проанкетованих нами співробітників Національної поліції.

Ще однією проблемою є те, що продовжується негативна практика кваліфікації на підставі норм не кримінального, а податкового закону; відбувається соціально необґрунтована декриміналізація діянь; інші діяння кваліфікуються як менш серйозні злочини, і покарання за них не відповідають їх суспільній небезпеці; утворено й посилюється розрив між розмірами шкоди, необхідними для кваліфікації, та розмірами штрафів, визначених у санкціях статей КК [5, с. 86–88; 6, с. 48–49]. Вирішення проблеми справедливо вбачається у вилученні з п. 5 підрозділу 1 розділу XX «Перехідні положення» ПК положення, яке зобов'язує при кваліфікації злочинів та адміністративних правопорушень використовувати н.м.д.г. на рівні податкової соціальної пільги, з одночасною заміною в текстах КК і Кодексу України про адміністративні правопорушення поняття н.м.д.г. терміном «розрахункова одиниця». Підтримуємо погляд вітчизняних науковців, які переконані в тому, що звернення під час кримінально-правової оцінки вчиненого до н.м.д.г., абсолютний розмір якого внаслідок «прив'язування» до рівня прожиткового мінімуму для працездатної особи (у розрахунку на місяць), встановленого законом на 1 січня звітного податкового року, для будь-якого платника податку, щорічно зростає, не відповідає потребам кримінального права. О. О. Дудоров слушно пропонує, щоб ця автономна величина слугувала виключно для встановлення майнових критеріїв, необхідних для кваліфікації злочинів та адміністративних проступків, а також для визначення розмірів штрафів як кримінальних покарань та адміністративних стягнень [7, с. 156].

Таким чином, пропонується ознаку суспільно небезпечної дії – «вчинене у великих розмірах» залишити у новій редакції ст. 227 КК стосовно дій з недоброякісними товарами, продукцією, роботами або послугами. А у запропонованих редакціях ч.ч. 2–4 ст. 227 КК щодо дій з продукцією або товарами чи роботами або послугами, небезпечними для здоров'я чи життя людини, вищевказану ознаку (великих розмірів дій) не передбачати. Законодавець закріпив завищені показники великих розмірів, у яких вчиняються дії, передбачені ст. 227 КК. Закріплені законодавцем великі розміри цих дій практично унеможливають застосування цієї кримінально-правової норми. У зв'язку з цим пропонується знизити межі великих розмірів, у яких вчиняються дії в зазначеному злочині з 500 до 300 н.м.д.г. Підтримується пропозиція про заміну в КК і Кодексі України про адміністративні правопорушення н.м.д.г. автономною величиною – «розрахунковою одиницею».

Література:

1. Готін О. М. Кримінальна відповідальність за випуск або реалізацію недоброякісної продукції в умовах ринкової економіки (проблеми теорії та практики): дис. ... канд. юрид. наук. Луганськ: луганська академія внутрішніх справ МВС імені 10-річчя незалежності України, 2003. 214 с.

2. Хавронюк М. І. Право споживачів на безпечність продукції: кримінально-правове забезпечення: монографія. Київ: Атіка, 2011. 324 с.

3. Наумчук Н. В. Проблемні аспекти об'єктивної сторони умисного введення в обіг на ринку України (випуску на ринок України) небезпечної продукції (ст. 227 Кримінального кодексу України). *Вісник Запорізького національного університету*. Юридичні науки. 2014. № 4 (II). С. 270–274.

4. Кримінальне право (Особлива частина): підручник / за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. Луганськ: Видавництво «Елтон – 2», 2012. Т. 1. 780 с.

5. Ришелюк А. Про деякі проблеми визначення грошових величин у тексті Кримінального кодексу України. *Підприємництво, господарство і право*. 2003. № 7. С. 86–88.

6. Хавронюк М. І. Довідник з Особливої частини Кримінального кодексу України. Київ: Істина, 2004. 504 с.

7. Дудоров О. О. Проблеми кримінально-правової охорони системи оподаткування України: дис. ... д-ра юрид. наук. Київ: Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2007. 528 с.

КОРОТКИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧИХ НОВЕЛ У ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ

Темніков О. В.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри професійних
та спеціальних дисциплін Херсонський факультет
Одеського державного університету внутрішніх справ

Виконання визначених Кримінальним процесуальним кодексом України (далі КПК) завдань кримінального судочинства тісно пов'язане з реалізацією відповідними уповноваженими посадовими особами такої форми досудового розслідування, як здійснення спрощеного провадження (дізнання) щодо кримінальних проступків, деякі особливості досудового розслідування яких на сьогодні вже регламентовано чинним законодавством, а саме главою 25 КПК України.

Законом України № 2617-VIII від 22.11.2018 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» [1], набрання чинності якого очікується 01.07.2020 [2] передбачається суттєва деталізація правових процедур та понятійного апарату інституту кримінальних проступків.

Так, наприклад, передбачена нова редакція статті 12 Кримінального кодексу України, яка *поділяє кримінальні правопорушення на кримінальні проступки та злочини*. У відповідності з зазначеним вище законом *кримінальним проступком* є передбачене Кримінальним кодексом України діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне

покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі.

Слід також відзначити, що відповідно до п. 5 підрозділу 1 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України якщо норми інших законів містять посилання на неоподатковуваний мінімум доходів громадян в частині кваліфікації адміністративних або кримінальних правопорушень, то у цьому випадку сума неоподаткованого мінімуму встановлюється на рівні податкової соціальної пільги, визначеної підпунктом 169.1.1 пункту 169.1 статті 169 розділу IV ПКУ для відповідного року [3], тобто в 2020 році для норм адміністративного та кримінального законодавства в частині кваліфікації адміністративних або кримінальних правопорушень застосовується сума в 1 051 грн.

Однією з особливостей досудового розслідування кримінальних проступків є те, що воно здійснюється у формі дізнання, про що зазначається в статті 215 Кримінального процесуального кодексу України, тобто, законодавець визначає *дізнання як форму розслідування кримінальних проступків* (п. 4 ч. 1 ст. 3 КПК).

Дізнавач, який буде вести розслідування кримінального проступку, визначається керівником органу дізнання, а в разі відсутності підрозділу дізнання – керівником органу досудового розслідування.

Законодавчі новели, набрання чинності якими передбачається 01.07.2020 року, розкривають поняття такого суб'єкта кримінального провадження як «*дізнавач*», яким визнається службова особа підрозділу дізнання органу Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу Державного бюро розслідувань, у випадках, установлених КПК, уповноважена особа іншого підрозділу зазначених органів, які уповноважені в межах компетенції, передбаченої Кримінальним процесуальним кодексом.

Дізнавач при здійсненні дізнання наділяється повноваженнями слідчого. Так, наприклад, співробітників оперативних підрозділів при досудовому розслідуванні кримінальних

проступків закон наділяє правом користуватись повноваженнями слідчого органу досудового розслідування.

Дізнавач є самостійним у своїй процесуальній діяльності, однак, в той же час, він (дізнавач) зобов'язаний виконувати доручення та вказівки прокурора, які надаються в письмовій формі.

Процесуальними джерелами доказів у кримінальних провадженнях про кримінальні проступки, крім визначених статтею 84 КПК, будуть також визнаватися: пояснення осіб; результати медичного освідування; висновок спеціаліста; показання технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису. Водночас такі процесуальні джерела доказів не можуть бути використані у кримінальному провадженні щодо злочину, окрім як на підставі ухвали слідчого судді, яка постановляється за клопотанням прокурора.

Якщо під час досудового слідства буде встановлено, що особа вчинила кримінальний проступок за відсутності в її діях складу злочину, слідчий за погодженням із прокурором надсилає матеріали кримінального провадження керівнику органу дізнання з урахуванням підслідності.

Зрозуміло, що сам *процес досудового розслідування кримінальних проступків реалізується відповідно до загальних правил кримінального провадження, про що зазначається в статті 298 КПК України*. Однак, з набранням чинності законом про який йдеться, з метою з'ясування обставин вчинення кримінального проступку до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань дізнавачем також може бути: відібрано пояснення; проведено медичне освідування; отримано висновок спеціаліста і знято показання технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису; вилучено знаряддя і засоби вчинення кримінального проступку, речі і документи, що є безпосереднім предметом кримінального проступку, або які виявлені під час затримання особи, особистого огляду або огляду речей.

Строк досудового розслідування кримінальних проступків не може перевищувати одного місяця, однак він може бути продовжений прокурором у межах строку, встановленого пунктом 1 частини четвертої статті 219 КПК. В інших випадках строк досудового розслідування кримінальних проступків у разі повідомлення собі про підозру такий: протягом сімдесяти двох годин – у разі повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку або затримання особи; протягом двадцяти діб – у разі повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку у випадках, якщо підозрюваний не визнає вину або необхідності проведення додаткових слідчих (розшукових) дій, або вчинення кримінального проступку неповнолітнім; протягом одного місяця – у разі повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку, якщо особою заявлено клопотання про проведення експертизи.

Під час досудового розслідування кримінальних проступків як тимчасовий запобіжний захід застосовується затримання особи на підставах та в порядку, визначених КПК, а також такі запобіжні заходи, як особисте зобов'язання та особиста порука.

Є особливості в законодавчих підставах затримання особи, яка вчинила кримінальний проступок, обрання інших запобіжних заходів та вилучення у неї речей і документів. Так, уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду затримати особу, підозрювану у вчиненні кримінального проступку, у випадках, передбачених пунктами 1 і 2 частини першої статті 208 КПК, та лише за умови, що ця особа: відмовляється виконувати законну вимогу уповноваженої службової особи щодо припинення кримінального проступку або чинить опір; намагається залишити місце вчинення кримінального проступку; під час безпосереднього переслідування після вчинення кримінального проступку не виконує законних вимог уповноваженої службової особи; перебуває у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння та може завдати шкоди собі або оточуючим.

За загальним правилом затримання особи, яка вчинила кримінальний проступок, здійснюється *не більш як на три години*

з моменту фактичного затримання, однак особу може бути затримано і до двадцяти чотирьох годин якщо особа перебуває у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння та може завдати шкоди собі або оточуючим, а до сімдесяти двох годин у випадку її відмови виконувати законну вимогу уповноваженої службової особи щодо припинення кримінального проступку або чинить опір; намагання залишити місце вчинення кримінального проступку; не виконання під час безпосереднього переслідування після вчинення кримінального проступку вимоги уповноваженої службової особи.

Речі і документи, що є знаряддям та/або засобом вчинення кримінального проступку чи безпосереднім предметом посягання, виявлені під час затримання, особистого обшуку затриманої особи або огляду речей, вилучаються уповноваженою службовою особою Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу Державного бюро розслідувань. Про вилучення речей і документів складається протокол або робиться відповідний запис у протоколі про затримання.

Письмове повідомлення про підозру у вчиненні кримінального проступку складається дізнавачем за погодженням із прокурором у випадках та порядку, передбачених главою 22 КПК.

Крім того, стаття 301 КПК в новій редакції говорить про те, що дізнавач зобов'язаний у найкоротший строк, але не пізніше сімдесяти двох годин з моменту затримання особи подати прокурору всі зібрані матеріали дізнання разом із повідомленням про підозру, про що невідкладно письмово повідомляє підозрюваного, його захисника, законного представника, потерпілого.

Прокурор зобов'язаний не пізніше трьох днів після отримання матеріалів дізнання разом з повідомленням про підозру, а в разі затримання особи – протягом двадцяти чотирьох годин здійснити одну із зазначених дій: 1) прийняти рішення про закриття кримінального провадження, а в разі затримання особи – про негайне її звільнення; 2) повернути дізнавачу кримінальне провадження з письмовими вказівками про проведення процесуальних дій з одночасним продовженням строку дізнання

до одного місяця та звільнити затриману особу; 3) звернутися до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру або про звільнення від кримінальної відповідальності; 4) у разі встановлення ознак злочину направити кримінальне провадження для проведення досудового слідства.

Окрім скорочення строків досудового розслідування кримінальних проступків, новий КПК передбачає більш стислі *терміни призначення судового розгляду*. Справу має бути заслухано у п'ятиденний строк після отримання слідчим суддею обвинувального акта, а у випадку затримання підозрюваного у вчиненні кримінального проступку суд призначає розгляд справи невідкладно.

Природно, що більшість законодавчих новел потребують відповідного сприйняття, осмислення, науково-методичного опрацювання, опанування та практично-професійного супроводження.

Таким чином, із вищевикладеного випливає, що досудове розслідування кримінальних проступків відзначається переліченими вище процесуальними особливостями свого здійснення. Закріплення даних положень у КПК України в цілому сприймається позитивно з огляду на комплексні правові реформи та демократичні процеси, які останнім часом відбуваються у нашій державі.

Література:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень [Електронний ресурс]: Закон України № 2617-VIII від 22.11.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19>.

2. Про внесення зміни до розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» [Електронний ресурс]: Закон України № 321-IX від 03.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/321-20#n2>.

3. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України № 2755-VI від 02.12.2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/stru#Stru>.

РОЗВИТОК ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ЩОДО ПРОТИДІЇ НЕВИКОНАННЮ СУДОВИХ РІШЕНЬ У ПЕРІОД ВІД СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ДО НОВОЇ ДОБИ

Терно А. М.,

викладач кафедри професійних та спеціальних дисциплін
Херсонського факультету Одеського державного університету
внутрішніх справ, старший радник юстиції, адвокат

Законодавство України на різних етапах своєї багатовікової історії містило досить велику кількість норм, що передбачали різні соціально-правові аспекти кримінальної політики Української держави по відношенню до вчинення злочинів проти правосуддя загалом, та невиконання судового рішення зокрема. Разом із тим, важливо підкреслити, що Україна є єдиною країною на пострадянському просторі, яка на законодавчому рівні забезпечила кримінально-правовими засобами механізм виконання рішення ЄСПЛ. Тому, в ході дослідження розвитку законодавства у вказаній сфері, доцільно зосередити увагу на особливостях історико-правового регулювання кримінальної відповідальності за невиконання судового рішення на різних етапах державотворення України.

Основним давньоруським джерелом права в літературі вважається Руська Правда. Виділяють зазвичай три її редакції: Коротку, що виникла не пізніше 1054 року, Велику, підготовлену не раніше 1113 року і Скорочену, яка з'явилася з Великої редакції в середині XV століття. Це джерело містить норми різного характеру, в тому числі кримінально-правового. Однак дослідження цього правового акта вказує на те, що в ньому відсутні норми, які передбачали відповідальність за невиконання судового рішення.

Стаття 33 Короткої редакції Руської Правди лише здійснювала кримінально-правову охорону виключно права князя вершити суд щодо своїх слуг і дружинників, які не підлягали ще в той час общинному суду. Ця норма набула розвитку в ст. 78 Великої редакції Руської Правди про кримінальну відповідальність за

спробу вершити суд «без княжа слова» не тільки щодо княжих слуг і дружинників, а й щодо смердів. Таким чином, встановлювалася законодавча заборона на втручання у виключне право князя здійснювати правосуддя стосовно певної категорії осіб [1, с. 93, 99].

Починаючи з другої половини XIV століття правове регулювання суспільних відносин на українських землях, в тому числі і в сфері охорони встановленого порядку судочинства, визначалось польсько-литовським законодавством. Зокрема в статті 12 Судебника Великого Князя Казимира 1468 року було передбачено відповідальність осіб, які мали забезпечувати виконання покарання за відмову від виконання покарання щодо винної особи, або за самовільну заміну винесеного покарання, або за звільнення особи, засудженої до покарання [2, с. 48]. Таким чином у Судебнику було констатовано, що особа, яка не виконала визначене судом покарання сама вважалася злочинцем і заслуговувала на покарання [3, с. 5].

У XVI-1-й пол. XIX ст. на території України діяли Литовські статuti – кодекси правових норм Великого князівства Литовського, які частково увібрали в себе положення Руської правди, але вже більш диференційовано здійснювали регулювання суспільних відносин. Значну увагу у Литовських статутах було приділено захисту права власності в судовому порядку. Зокрема у Литовському Статуті 1529 року в розділі 6 «Про суд» суд було встановлено основні правила здійснення судочинства, зокрема визначено перелік осіб, які його здійснювали, строки розгляду справи, порядок надання показів, розміри судових зборів, права і обов'язки суду та сторін судового розгляду, однак не було передбачено відповідальності за невиконання судових рішень [4, с. 250–269]. В розділі четвертому «Про суди і про суддів» Литовського статуту 1566 року вже було приділено певну увагу відповідальності за посягання на встановлений порядок судочинства. Так в артикулі 6 цієї глави було встановлено відповідальність за побиття возного, який розносить судові повістки та приводив правопорушників до суду. Також

цим артикулом було заборонено забирати у возного його документи [5, с. 371]. Подібні положення містилися і в третьому Литовському статуті 1588 року. Водночас у жодному із Литовських статутів 1529, 1566 та 1588 років не було передбачено норми про відповідальність за невиконання рішення суду. На думку Б. І. Богонюк, відсутність такого положення пояснюється тим, що рішення суду виконувалися безпосередньо у суді, а тому не виникало необхідності передбачати кримінальну відповідальність за такі діяння [6, с. 5].

Починаючи з другої половини XVII століття велика частина українських земель перебувала під владою Московського царства. Одним із найбільш важливих правових актів, що регулював суспільні відносини в сфері здійснення судочинства в цей період було Соборне уложення 1649 року, в якому передбачалась відповідальність за винесення завідомо неправдивого рішення суду (ст. 5 Глави X «Про суд»).

У Російській імперії норми щодо здійснення правосуддя на сучасних українських землях містилися в «Правах, за якими судиться малоросійський народ» 1743 року. В цьому документі було встановлено кримінальну відповідальність за невиконання та за перешкоджання виконанню судових рішень, які мала виконувати спеціально уповноважена особа – возний. Зокрема у пунктах 2–5 артикулу 9 глави сьомої «Прав..» було встановлено покарання за посягання на возного та його помічників, зокрема за їх знеславлення та побиття (п. 2–3) і за вбивство (п. 4–5) при здійсненні ними своїх обов'язків щодо виконання судового рішення: «Кто би возного, посланного къ себе изъ какой канцелярии или суда съ указом либо инструкцією, самъ или чрезъ слугъ и подданныхъ своихъ въ рожу ударилъ, за волосы рвалъ, побилъ, и людемъ при немъ отправленнимъ то жъ учинилъ, или указы и инструкцію отнявъ, подралъ, такового на строкъ крайнеположененный въ тотъ же судъ сискать... ». «Буди же би и то случилось, чтоб кто возного или кого отъ присутствующихъ въ смерть убилъ...». У пункті 6 артикулу 9 було встановлено відповідальність возного або тих осіб, які були приставлені до нього

указом і допомагали йому у виконанні рішень за влаштування сварки, побиття або вбивство осіб, до яких вони були послані для виконання судового рішення.

У 1845 році в Російській імперії було затверджене Уложення про покарання кримінальні й виправні, в якому вперше зустрічаються норми, подібні тих, що містяться в ст. 382 КК України 2001 року. Так, в ст. 364, яка була розміщена в розділі V «Про злочини і проступки проти державної і суспільної служби», було встановлено відповідальність за неприведення у належне виконання судових рішень, які набрали законну силу, а також за невчинення дій, потрібних для виконання рішення відповідно до встановлених розпоряджень: «Наказаніями ... подвергаются виновные въ неприведеніи въ надлежащее исполненіе вошедшихъ въ законную силу судебныхъ решеній...». У цьому ж таки Уложенні в ст. 291 розділу VI «Про злочини і проступки проти порядку управління» була встановлена відповідальність за опір виконанню судових ухвал або інших постанов і розпоряджень органів влади: «За сопротивление исполненію судебныхъ определений или иныхъ постановлений и распоряжений властей ... когда оно будетъ оказано не многими, а лишь двумя или тремя человеками, или даже и однимъ, но съ оружіем или съ употребленіемъ какого-либо съ его стороны насилія, виновный или виновные подвергаются ... лишенія всехъ прав состоянія и ссылке въ каторжную работу...».

У 1885 році була затверджена нова редакція Уложення про покарання кримінальні й виправні, у якій також було передбачено повністю аналогічні норми за невиконання або неналежне виконання судових рішень (ст. 335 розділу V «Про злочини і проступки проти державної і суспільної служби») та за опір виконанню судових ухвал або інших постанов і розпоряджень органів влади (ст. 270 розділу 4 «Про злочини і проступки проти порядку управління»).

У Статуті про покарання, які накладаються мировими суддями 1864 року була передбачена відповідальність за невиконання законних розпоряджень, вимог або постанов урядової або полі-

цейської влади, а також земських установ (ст. 29 Глави II «Про проступки проти порядку управління»). Однак у пунктах 20–22 роз'яснень до статті 29 було вказано, що невиконання судового рішення не може каратись за цією статтею [7, с. 94].

Окремі норми про відповідальність у сфері виконання судових рішень були передбачені в Кримінальному уложенні 1903 року в Главі VII «Про протидію правосуддю». Зокрема, в статтях 174–176 цієї глави було передбачено відповідальність за втечу з місць позбавлення волі, а в ст. 178 відповідальність за порушення розпорядження суду про заборону виїзду з місця проживання або тимчасового перебування.

Література:

1. Русская Правда. Пространная редакция / Российское законодательство X–XX веков. Т. 1: Законодательство Древней Руси / Под ред. О. И. Чистякова. М.: Юрид. лит., 1984. 430с.

2. Гончаренко В. Д. Хрестоматія з історії держави і права України: навч. посібник. К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2003. 800 с.

3. Богонюк Г. І. Відповідальність за невиконання судового рішення в історії кримінального права / Часопис Академії адвокатури України. 2014. Т. 7, № 2. С. 3–10 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chaau_2014_7_2_2

4. Статути Великого князівства Литовського: у 3 т. / за ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. Одеса: Юридична література, 2002.– Т. 1: Статут Великого князівства Литовського 1529 року. 464 с.

5. Статути Великого князівства Литовського: у 3 т. / за ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. Одеса: Юридична література, 2003. Т. 2: Статут Великого князівства Литовського 1566 року. 560с.

6. Богонюк Г. І. Відповідальність за невиконання судового рішення в історії кримінального права / Часопис Академії адвокатури України. 2014.– Т. 7, № 2. С. 3–10. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chaau_2014_7_2_2

7. Российское законодательство X–XX веков: в 9 т. / под общ. ред. О. И. Чистякова. М.: Юридическая литература, 1991. Т. 8: Судебная реформа. 496 с.

ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ СЬОГОДЕННЯ

Устюжанінова О. Т.,

викладач кафедри професійних
та спеціальних дисциплін Херсонського факультету
Одеський державний університет внутрішніх справ

Актуальність проблеми. Станом на 1 лютого 2020 р. у Державній кримінально-виконавчій службі (далі – ДКВС) України налічується 182 установи виконання покарань, 29 з яких розташовані на території Донецької та Луганської областей, де органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, 5 установ – на тимчасово окупованій території АР Крим.

У 27 установах виконання покарань засуджені не тримаються у зв'язку із здійсненням оптимізації їх діяльності, а саме: у трьох виховних колоніях; одній колонії максимального рівня безпеки; в п'яти колоніях середнього рівня безпеки для неодноразово засуджених; трьох колоніях середнього рівня безпеки для вперше засуджених; трьох колоніях мінімального рівня безпеки із загальними умовами (чоловіки); трьох колоніях мінімального рівня безпеки із загальними умовами (жінки); вісьмох виправних центрах та водному лікувальному закладі.

В установах виконання покарань та слідчих ізоляторах тримається усього 52 566 осіб, із них: у 17 слідчих ізоляторах та в 12 установах виконання покарань з функцією слідчого ізолятора тримається 18 919 осіб узятих під варту та засуджених, із них на стадії досудового розслідування – 1 976 осіб, судового розгляду (до винесення вироку) – 9 885 осіб. У вигляді довічного позбавлення волі відбуває покарання: чоловіків – 1519 осіб; жінок – 23 особи. У вигляді позбавлення волі на певний строк чоловіки, яким визначено відбувати покарання у приміщеннях камерного типу виправної колонії максимального рівня безпеки – 427 осіб. У вигляді арешту відбуває покарання 450 осіб.

Криміногенний склад засуджених (станом на 01.01.2020) представлений такими показниками: 5 153 особи засуджені на строк понад 10 років; 6 555 осіб – за умисне вбивство; 2 862 особи – за нанесення умисного тяжкого тілесного ушкодження; 6 989 осіб – за розбій та грабіж; 11 797 осіб – за крадіжку; 629 осіб – за зґвалтування; 12 осіб – за злочини проти основ національної безпеки [1].

Наведена нами загальна характеристика діяльності ДКВС України показує, що криміногенна обстановка в місцях несвободи залишається актуальною для дослідження у різних галузях науки. Саме тому ДКВС України має враховувати інституціональні фактори впливу на кримінально-виконавчі засади її функціонування. У такому разі доцільним є звернення до знань з інших галузей суспільних наук, якою в контексті цієї публікації є кримінологія. Доречно зауважити, що кримінологічна наука не є виключенням, завдяки якій дослідники спроможні запропонувати Міністерству юстиції України як правонаступнику Державної пенітенціарної служби України науково обґрунтоване бачення на проблеми реформування установ виконання покарань та шляхи запобігання вчиненню засудженими в місцях несвободи нового кримінального правопорушення.

Теоретико-методологічну основу статті склали наукові доробки вітчизняних учених, присвячені окремим кримінально-виконавчим та кримінологічним аспектам функціонування ДКВС України. Серед них праці А. І. Богатирьова, І. Г. Богатирьова, О. І. Богатирьової, Є. М. Бодюла, О. М. Джужі, В. М. Дрьоміна, О. Г. Колби, Н. В. Коломійця, В. Я. Конопельського, І. М. Копотуна, В. О. Корчинського, О. Г. Михайлика, М. С. Пузирьова, Г. О. Радова, В. В. Стадніка, А. Х. Степанюка, В. М. Трубникова, С. Я. Фаренюка, В. П. Філонова, О. І. Фролова, С. І. Халимона, О. В. Хорошуна, С. В. Царюка, Ю. В. Шинкарьова, О. О. Шкути, О. В. Щербини, Д. В. Ягунова, І. С. Яковець, А. О. Ярового, М. М. Яцишина та ін.

Як зазначає у своєму дослідженні вітчизняний учений В. В. Стаднік, у широкому розумінні інституціоналізацією

вважаються арешт, досудове ув'язнення, поміщення до класифікаційних установ, до спеціальних установ для виконання позбавлення волі [2, с. 163]. Варто відзначити, що інституціоналізацію в системі криміногенних чинників в умовах виконання/відбування покарань, пов'язаних із позбавленням волі, в Україні найбільшою мірою на сьогодні досліджують А. І. Богатирьов [3, с. 113–121], В. М. Дрьомін [4, с. 454–484] та О. Г. Михайлик [5, с. 53, 64–65].

Серед інституціональних факторів впливу на функціонування ДКВС України ми виділяємо такі, як: збереження та користування у колоніях заборонених предметів і речовин; встановлення персоналом неслужбових зв'язків із засудженими; вплив кримінальної субкультури; наявність у середовищі засуджених значної кількості осіб, що мають різноманітні відхилення від психіки; низький рівень службової дисципліни персоналу установ виконання покарань; щорічне недофінансування органів та установ виконання покарань з Державного бюджету України до необхідних потреб; високий рівень суїциду серед засуджених і ув'язнених під варту; фізична та моральна зношеність засобів охорони та нагляду; настання матеріальної відповідальності засуджених до позбавлення волі у випадку завдання установі виконання покарань матеріальних збитків тощо.

У сучасній кримінологічній науці зазначені фактори українські й зарубіжні вчені також аналізують з позицій їх диференціації на внутрішні та зовнішні детермінанти (причини та умови) вчинення злочинів в установах виконання покарань. У підсумку, погоджуючись із відповідними науковими позиціями, зазначимо, що класифікація детермінант (причин та умов) вчинення злочинів в установах виконання покарань корелює з інституціональними факторами впливу на функціонування ДКВС України, які, в свою чергу, класифікуються на кримінологічні, соціальні та кримінально-виконавчі.

Однією з нагальних проблем на сьогодні є саме збереження та користування у колоніях заборонених предметів і речовин як інституціональний фактор впливу на функціонування ДКВС

України. При цьому проведений нами аналіз змісту Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України, схвалені розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2017 р. [6], показав, що зазначена проблема набула хронічного характеру та немає систематичного підходу щодо її вирішення з часів незалежності України (1991 р.) по теперішній час. Наша позиція співпадає і з дослідженням К. В. Бондарєвої, яка в результаті проведеного нею анкетування співробітників установ виконання покарань встановила, що більше половини опитаних, а саме 54,6% негативно оцінили свою роботу по недопущенню потрапляння заборонених предметів, речей та речовин в їхні установи [7, с. 56].

Наявні інституціональні проблеми посилюються й історичним чинником, звернення до якого дає змогу переконатися у сталості тенденцій щодо збереження та користування у колоніях заборонених предметів і речовин як інституціонального фактору впливу на функціонування ДКВС України, котрий супроводжує вітчизняну систему виконання покарань починаючи з часу здобуття Україною незалежності.

Наступним інституціональним фактором впливу на функціонування ДКВС України можна вважати наявність у середовищі засуджених значної кількості осіб, які мають різноманітні психічні відхилення.

Проведене вітчизняним ученим Р. М. Кубраком дослідження показало зростання в Україні психічних захворювань, пов'язуючи його з негативними наслідками науково-технічного прогресу, урбанізації, психічними перевантаженнями, підвищеною інтенсивністю та великими обсягами інформації різного характеру, якими повинна оперувати сучасна людина, збільшенням нервового перенавантаження, прискоренням ритму життя та ін. Не обійшла ця тенденція, як зауважує дослідник, і місця позбавлення волі [8, с. 9].

За нашим дослідженням, кожен другий засуджений до позбавлення волі має відхилення від норм психіки. І порушення психіки у засудженого відбулося ще на стадії кримінального

провадження, особливо в умовах перебування його в слідчому ізоляторі. Більшість осіб, які вперше засуджуються за вчинений злочин і затримуються, перебувають в шоковому стані, від чого (як один з факторів впливу) і настає певне відхилення від норми поведінки здорової людини. Ось чому певна частина таких засуджених визнається осудними, а інша – ні. Відхилення засудженого від норм психіки в подальшому детермінує вчинення таким засудженим нового злочину, особливо це характерно для правопорушень серед засуджених (злочини проти особи).

Серед інституціональних факторів впливу на функціонування ДКВС України неоднозначне місце займає низький рівень службової дисципліни персоналу установ виконання покарань, зокрема маємо на увазі його діяльність по виконанню кримінальних покарань протягом 2005–2020 рр. При цьому у структурі дисциплінарних проступків персоналу установ виконання покарань і слідчих ізоляторів найбільшу питому вагу мали порушення, пов'язані із встановленням заборонених зв'язків із засудженими.

До інституціональних факторів впливу на функціонування ДКВС України деякі вчені відносять і вплив кримінальної субкультури [9, с. 90–92]. На нашу думку, їх позиція є достатньо обґрунтованою. Проведений нами аналіз офіційних матеріалів ДКВС України показав, що пріоритетним напрямом діяльності адміністрації установ виконання покарань завжди є запобігання консолідації злочинців у місцях позбавлення волі та попереднього ув'язнення, нейтралізація їх негативного впливу на стан правопорядку у сфері виконання покарань.

Важливе значення для функціонування ДКВС України має настання матеріальної відповідальності засуджених до позбавлення волі у випадку завдання установі виконання покарань матеріальних збитків. Хоча, як показує практика роботи установ виконання покарань (про це йдеться у службових перевірках ДКВС України), матеріальна відповідальність засудженого може наступати тільки після винесення начальником установи відповідної постанови.

Однак, вітчизняний законодавець не передбачив обов'язок засудженого відшкодовувати збитки, завдані установі виконання покарань вчиненим правопорушенням, оскільки згідно з ч. 2 ст. 118 КВК України він зобов'язаний відшкодовувати тільки збитки за виконавчими листами, які надійшли до установи виконання покарань разом із особою справою засудженого.

З цього приводу варто підтримати думку вітчизняних дослідників С. В. Царюка та Д. Е. Левчановського про те, що для запобігання протиправним діям засуджених персонал установ виконання покарань повинен проводити ряд заходів, а саме інвентаризацію майна та зміну її балансової вартості (у зв'язку з тривалим часом перебування майна на балансі установи воно отримує статус нульової вартості, але своє призначення воно виконує в повній мірі) для полегшення процедури стягнення матеріальних збитків із засуджених за постановою начальника установи для подальшого стягнення їх із його заробітної плати [10, с. 155].

Висновки. Отже, розгляд інституціональних факторів впливу на функціонування ДКВС України показав, що вони взаємозалежні між собою і їх можна класифікувати на такі групи, як кримінологічні, соціальні та кримінально-виконавчі. Саме комплексний розгляд та урахування зазначених факторів за такою класифікацією (групуванням) дає змогу оперативно реагувати на ускладнення оперативної обстановки в місцях несвободи й вживати заходів до підвищення ефективності кримінально-виконавчих засад функціонування ДКВС України.

Література:

1. Загальна характеристика Державної кримінально-виконавчої служби України. URL: <https://kvs.gov.ua/2020/harakteristika/01.02.2020.pdf>
2. Стаднік В. В. Виконання покарання у виді позбавлення волі щодо неповнолітніх: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Львів, 2017. 262 с.
3. Богатирьов А. І. Антикриміногенний вплив на злочинність серед засуджених в місцях несвободи: монографія. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 420 с.

4. Дрёмин В. Н. Преступность как социальная практика: институциональная теория криминализации общества: монография. Одесса: Юридична література, 2009. 616 с.

5. Михайлик О. Г. Насильство в установах виконання покарань України: теорія і практика: монографія. Київ: ВД «Дакор», 2019. 434 с.

6. Про схвалення Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України: розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 р. № 654-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/654-2017-%D1%80>

7. Бондарєва К. В. Злісна непокора вимогам адміністрації установи виконання покарань: кримінально-правова та кримінально-виконавча характеристика: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2018. 289 с.

8. Кубрак Р. М., Лень В. В. Кримінально-виконавча характеристика засуджених з психічними відхиленнями до позбавлення волі на певний строк: монографія. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2018. 272 с.

9. Колб І. О., Конопельський В. Я. Про вплив кримінальної субкультури та ефективність реалізації на практиці принципу диференціації та індивідуалізації виконання покарань в Україні. Науковий вісник Інституту кримінально-виконавчої служби. 2014. № 1 (спеціальний випуск) [Пенітенціарна ідея Георгія Радова: минуле, сьогодення, майбутнє...: матеріали круглого столу (Київ, 6 лют. 2014 р.)]. С. 90–92.

10. Левчановський Д. Е., Царюк С. В. Матеріальна відповідальність засуджених до позбавлення волі: реалії та перспективи удосконалення її застосування. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2019. № 5. С. 153–156.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Шкута О. О.,

доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри професійних та спеціальних дисциплін, Херсонський факультет
Одеський державний університет внутрішніх справ

Серед важливих завдань кримінально-виконавчої системи сьогодення слід виділити забезпечення процесу запобігання

вчиненню засудженими нових кримінальних правопорушень, що визначено чинним законодавством (КК України, КВК України) та схваленою Указом Президента України від 08 листопада 2012 р. № 631/2012 Концепцією державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України, що передбачає не лише збільшення обсягів бюджетних асигнувань, що виділяються на утримання і розвиток кримінально-виконавчої системи, а й проведення комплексу інших організаційних, правових і соціальних заходів.

На виконання цього завдання адміністрація ДКВС України вживає низку заходів, серед яких: розробка сучасних технічних засобів забезпечення режиму, нових форм проведення соціально-виховної роботи, залучення засуджених до праці, загальноосвітнього і професійно-технічного навчання, розвиток дистанційної форми здобуття ними вищої освіти тощо [2].

Як показує практика, забезпечення реалізації вищевказаної мети можна досягти роботою за двома напрямками. Перший – недопущення злочинів з боку засуджених під час відбування покарання. Цю мету вважають досягнутою в тому випадку, коли засуджений позбавлений можливості вчинити новий злочин.

Другим напрямом є запобігання вчиненню нових злочинів з боку колишніх засуджених та інших осіб.

Водночас не можна не враховувати й сучасні процеси, що відбуваються у кримінально-виконавчій системі України. Зокрема, з покладенням на уповноважені органи з питань пробації функцій щодо підготовки засуджених до звільнення з установ виконання покарань (під час реалізації пенітенціарної пробації), постає питання про включення названих інституцій до системи спеціальних суб'єктів протидії злочинності в місцях несвободи Міністерства юстиції України.

Разом із тим, проведені дослідження акцентують увагу на необхідності проведення моніторингу рівня постпенітенціарної злочинності, рівень якої за попередніми обрахунками вчених становить близько 65%.

Крім того, за сучасних умов реформування кримінально-виконавчої системи України під егідою Міністерства юстиції

потребує перегляду політика щодо диференційованих категорій засуджених (жінок, неповнолітніх, до довічного позбавлення волі тощо), спрямована на їх виправлення та ресоціалізацію. Тому ми підтримуємо тих вчених-пенітенціаристів, які підтримують створення для цього взагалі нових видів установ, наповнюваність яких не повинна перевищувати 150–200 засуджених.

Варто визнати, що організовані злочинні угруповання в місцях позбавлення волі та на волі пов'язані між собою й по суті підпорядкували своєму впливу все внутрішнє життя установ виконання покарань. У зв'язку із цим першочерговим завданням відомчої кримінально-виконавчої науки є розроблення організаційно-правових заходів щодо нейтралізації впливу організованих злочинних співтовариств на засуджених і співробітників кримінально-виконавчих установ.

Специфіка запобігання злочинності комплексними засобами кримінально-виконавчої системи України, на відміну від суто спеціально-кримінологічних та оперативно-розшукових, які проводяться спеціально уповноваженими на це оперативними підрозділами, передбачає звернення до вихідних засад підготовки майбутніх фахівців для кримінально-виконавчої системи, які, по суті, у майбутньому й будуть виступати суб'єктами запобіжної діяльності.

Як справедливо із цього приводу зазначено в сучасних кримінологічних дослідженнях кримінально-виконавчої проблематики, «однією з причин неефективності системи організації виховного впливу на засуджених, нагляду за їх поведінкою, оперативного обслуговування, охорони виправних колоній, профілактики ускладнень оперативної обстановки і запобігання злочинам є низький рівень професійної підготовки персоналу. У підсумку процес виконання покарання має професійні хиби, що призводять до проблем у забезпеченні різних напрямів службової діяльності.

Результати контрольної-перевірочної діяльності із практичними працівниками виправних колоній, які проходили навчання в Інституті кримінально-виконавчої служби протягом 2011–2015 рр., свідчать, що рівень професійної підготовки потребує

підвищення. На жаль, близько 60% співробітників не володіють повним обсягом законодавчих та відомчих нормативно-правових актів, що регламентують різні напрями службової діяльності, а також способів і дій з вирішення проблемних, у тому числі кримінальних ситуацій.

Співробітники оперативних підрозділів, відділу нагляду і безпеки не можуть належним чином здійснювати оперативне реагування на ускладнення оперативної обстановки, а також розробляти заходи щодо: профілактики втеч; виявлення та ліквідації джерел і каналів надходження до засуджених заборонених предметів, виробів та речовин, запобігання їх надходженню; збирання необхідної інформації під час вчинення злочинів проти особи, захоплення заручників, втеч, масових заворушень, а також для оцінювання оперативної обстановки» [1, с. 209].

Водночас у зарубіжній кримінологічній науці питанням професійної підготовки пенітенціарного персоналу щодо запобігання вчиненню засудженими під час відбування покарання нових злочинів приділяється значна увага. Через це окремі вчені розробили проект спецкурсу «Організація діяльності установ виконання покарань щодо запобігання злочинам і порушенням режиму» [3, с. 376–385]. Проведений нами аналіз теоретичної моделі такого навчального курсу свідчить про його актуальність і доцільність адаптації до умов функціонування кримінально-виконавчої системи України.

Підводячи підсумки вищевикладеного, зазначаємо, що проблема запобігання вчиненню засудженими нових кримінальних правопорушень має передбачати комплекс заходів, які включають у себе оптимальне поєднання загально-соціальних (організаційно-правових, соціально-економічних тощо), спеціально-кримінологічних (оперативно-розшукових та виправних), індивідуально-профілактичних і віктимологічних заходів впливу, здійснюваних у тісній взаємодії суб'єктів кримінально-виконавчої системи з дотриманням принципів, напрямів, форм та методів як відомчої, так і міжвідомчої взаємодії, а також упровадження запобіжно-орієнтованого

спецкурсу до навчальних планів підготовки фахівців у навчальних закладах ДКВС України.

При цьому результати запобіжної діяльності мають підлягати комплексній оцінці з виділенням ролі в цьому процесі кожного суб'єкта, ураховуючи його рівень компетенції (повноважень) і ступінь відповідальності. За такого стану справ має підвищитися рівень довіри до кримінально-виконавчої системи завдяки тому, що кримінально-виконавче відомство не повинно нести абсолютну відповідальність за стан рецидивної (зокрема поступенціарної) злочинності.

За результатами аналізу кримінально-виконавчої політики як засобу запобігання злочинності сформульовано пропозицію запровадити в Україні систему моніторингу рецидиву злочинів, вчинених особами після відбуття покарань, пов'язаних з позбавленням волі.

Література:

1. Бандоля Л. Г. Кримінологічні засади запобігання ухиленню від відбування покарання, не пов'язаного з позбавленням волі (за матеріалами кримінально-виконавчої інспекції): дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право». Київ, 2013. 263 с.
2. Копотун І. М. Запобігання злочинам, що призводять до надзвичайних ситуацій у виправних колоніях: монографія. Київ: Золоті ворота, 2013. 472 с.
3. Старков О. В. Криминопенология: учеб. пособ. Москва: Экзамен, 2004. 480 с.

СЕКЦІЯ № 3 АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗКРИТТЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ

СТАТУС АДВОКАТА ТА ЙОГО УЧАСТЬ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ

Бурякова А. В.,

студентка 151 Мз групи історико-юридичного факультету,
Херсонський державний університет

Захарова С. І.,

доцент кафедри історії та теорії національного і міжнародного права
Херсонський державний університет

Статтею 3 Конституції України визначено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1]. Однак, на сьогодні рівень захисту прав, свобод та законних інтересів осіб потребує значного покращення, в основному цю місію виконують адвокати.

Свого часу, дослідник О. Святоцький писав, що діяльність адвокатури, безумовно, має державний характер, адже адвокатура як елемент політичної системи виконує функцію особливої державної ваги – захищає права і законні інтереси громадян. Більше того, у адвокатури і державних органів багато спільних завдань (побудова демократичної правової держави); вони розвиваються в напрямку всебічного розгортання демократії; разом виконують важливі соціальні функції. Крім того, державні органи надають допомогу адвокатурі. У свою чергу, вона активно допомагає їм у розв'язанні завдань, які стоять перед суспільством (наприклад, зміцнення законності і правопорядку) [2].

Ці слова знаходять відображення у статті Ст. 59 Конституції України визначає, що кожен має право на правову допомогу та ст. 131–2 Конституції України, де вказано, що для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура [1].

Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначено, що адвокат – це фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та в порядку цього закону [3]. Словник української мови описує адвоката, як юриста, що захищає обвинуваченого або веде якусь справу в суді, а також дає поради з правових питань (захисник, оборонець; людина, що заступається за кого-небудь, захищає когось) [4].

В енциклопедії зазначається, що «адвокат» це юрист, який пройшов навчання та отримав ліцензію на підготовку та участь у судовому засіданні або здійснення захисту у судової справи як агент однією із сторін, а також надання юридичних консультацій щодо юридичних питань. Адвокат застосовує закон до конкретних справ. Він досліджує факти та докази, передаючи їх клієнту, а також готує та подає справи до суду. На судовому розгляді він вносить докази, допитує свідків, а також здійснює заперечення щодо доказів і фактів. У багатьох випадках адвокат може вирішити справу без судового розгляду шляхом переговорів, примирення та компромісу [5].

Кримінальний процесуальний кодекс України відносить до сторони захисту захисника. Захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію). А також передбачає певні обмеження, а саме: захисником не може бути адвокат, відомості про якого не внесено до Єдиного реєстру адвокатів України або стосовно якого у Єдиному реєстрі адвокатів України містяться відомості про зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю [6]. Крім того, відповідно до Закону України

«Про безоплатну правову допомогу» надання її покладається на адвокатів. Захист – вид адвокатської діяльності, що полягає в забезпеченні захисту прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування у кримінальному провадженні, особи, стосовно якої розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадицію), а також особи, яка притягається до адміністративної відповідальності під час розгляду справи про адміністративне правопорушення. Окрім того адвокат надає і інші види правової допомоги. Інші види правової допомоги – види адвокатської діяльності з надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, правового супроводу діяльності клієнта, складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру, спрямованих на забезпечення реалізації прав, свобод і законних інтересів клієнта, недопущення їх порушень, а також на сприяння їх відновленню в разі порушення [3].

Таким чином, законодавець висуває певні вимоги до осіб, де чітко вказує, що це є адвокат. Тобто особа, яка перебуває у Єдиному реєстрі адвокатів України, відповідно це має бути громадянин України, який має вищу юридичну освіту, стаж роботи за спеціальністю юриста або помічника адвоката не менше двох років, склав кваліфікаційні іспити, одержав свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю та прийняв присягу адвоката України.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. ст. 141
2. Святоцкий О. Д. Адвокатура и защита прав граждан. Львов: Свит, 1992. 164с.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 27. Ст. 282.

4. Адвокат. Словник української мови. 2017. URL: <http://sum.in.ua/s/advokat>
5. Lawyer. Encyclopaedia Britannica. 2017. URL: <https://www.britannica.com/topic/lawyer>
6. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

ПРОБЛЕМА ПОДОЛАННЯ ОСОБИСТИСТНОГО ОПОРУ ЗМІНАМ, ПОВ'ЯЗАНИМ З ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Великий В. М.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійних
та спеціальних дисциплін Херсонський факультет
Одеський державний університет внутрішніх справ

Питання реформування діяльності Міністерства внутрішніх справ України, так звану «поліцейську реформу» є важливим заходом забезпечення стратегії розвитку правоохоронної системи як невід'ємної складової національної безпеки.

На шляху становлення новоствореної Національної поліції України стоїть велика кількість складних завдань, які можна згрупувати у такі: забезпечення належного стану громадської безпеки, прозоре надання якісних послуг, удосконалення системи управління і громадського контролю за діяльністю МВС України та зміцнення суспільної довіри до нього [2].

На нашу думку, сам процес реформування не може мати свого завершення – він має бути перманентним, хоча в ньому і можна виділити певні завершені етапи з чітко визначеними результатами. Одним з перших етапів слід виділити формування готовності особового складу до інноваційних процесів, які відбуваються та повинні відбутись в правоохоронній системі.

Готовність особового складу до реформаторських змін включає в себе позитивне відношення до змін, розуміння в якому

напрямку і яким чином вони повинні відбуватись, оволодіння новими стратегіями та технологіями професійної діяльності.

Неготовність особи до змін призводить до явної або прихованої протидії їм або, в деяких випадках, до їх імітації.

Суттєвим чинником неготовності до змін, і пов'язаного з цим опору, є негативне відношення до самих реформаційних змін. Зазвичай сила опору залежить від міри руйнування життєвих засад, традицій, звичок, принципів і норм; швидкості і інтенсивності процесу змін; характеру і масштабів загроз статусу, довіри до ініціаторів і керівників, які проводять зміни; розуміння необхідності змін.

Опір змінам посилюється, якщо вони на думку підлеглих необґрунтовані і незрозумілі, здійснюються поспіхом, надто радикальні, чинять негативну та несприятливу дію на людей, особливо у світлі наявного у них досвіду попередніх невдалих змін, які не привели до позитивних результатів.[3].

Посиленню негативного відношення сприяють і такі обставини, як наявна стабільність задовільних результатів службової діяльності, що дозволяє тривалий час «спочивати на лаврах», а це у свою чергу призводить до закостенілості, рутині, зниження прагнення підвищувати свою кваліфікацію і високій плинності кадрів, нездоровому соціально-психологічному кліматові, панування авторитарних методів керівництва.

Головні причини опору змінам працівниками поліції можна розділити на кілька груп: до першої з яких варто віднести **економічні**, пов'язані з потенційною можливістю втрати доходу, позбавлення пільг, переходу на неприйнятний графік роботи, інтенсифікації праці.

До **організаційних** причин можна віднести небажання руйнувати систему стосунків, інтересів, розстановки сил та ролей, що склалися, оскільки більшість змін часто відбуваються на чийсь користь і, разом з тим, можуть підривати інтереси інших.

Особисті причини пов'язані переважно з психологічними особливостями і звичками людей.

Відповідно вважаємо за необхідне визначитись з сутністю реформаторських інновацій у правоохоронній системі та шляхами їх впровадження.

Ми виходимо з позиції, що далеко не будь яке нововведення можна вважати інновацією. Так, Закон України «Про інноваційну діяльність» досить чітко визначає *інновації* як новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення – виробничі, адміністративні, комерційні та інші, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [1].

Відповідно, ми вважаємо, що ключовими ознаками інноваційних нововведень є: по-перше – новизна, по-друге – прогресивність, по-третє – досконалість, по-четверте – позитивний результат. Відсутність хоча б жодної з вказаних ознак унеможливорює вважати будь яке нововведення інновацією.

Інновації в діяльності НПУ мають включати в себе такі складові:

- ідеї, стратегії, концепти, проекти структурної перебудови, форми організації управління поліцією;
- технології процесу забезпечення правопорядку;
- результати: зміни в знаннях, вміннях, навичках, спрямованості і звичках професійної поведінки працівників поліції.

Як відомо, зміни, а тим більше інноваційні, сприймаються професіоналами далеко не однозначно: як правило, лише до 2–3% з них прагнуть змін у своїй професійній діяльності і не бояться ризикувати, виступати ініціаторами змін; третина – готові підтримати інновації, якщо будуть переконані в їх реалістичності; близько половини – ставляться скептично і імітують, саботують, або протидіють їм.

Основними недоліками впровадження інновацій у будь якій сфері, у тому числі і правоохоронній є:

- підмінна інновації квазінововведеннями, наприклад, заміна термінології та назв структурних підрозділів, замість зміни їх сутності;

- безсистемність впровадження інновації та не використання синергетичного ефекту;
- відсутність розуміння логіки та плановірності послідовних кроків впровадження інновації;
- моральна, орієнтаційна та операційна не підготовленість особового складу до сприйняття та впровадженні інновації;
- неналежні прогнози очікуваних результатів та оцінки їх відповідності на кожному з етапів впровадження інновації;
- не здатність враховувати місцеві особливості впровадження інновації (рівень кваліфікації колективу, матеріально-технічної забезпеченості, особливості криміногенної обстановки та контингенту населення тощо);
- несвочасне внесення необхідних коректив у процес впровадження інновації.

У зв'язку з цим, важливо визначити чинники, які визначають успішність і швидкість впровадження інновацій. Таких чинників досить багато, але серед них варто виділити кілька основних:

- Затребуваність інноваційних змін у правоохоронній системі окремими групами громадян і суспільством у цілому.
- Наявність переваг нових правоохоронних технологій над старими;
- Сумісність інновацій з існуючим станом речей, кадровим та матеріально-технічним потенціалом.
- Простота інновації, яка надає можливість зрозуміти її сутність, та способи впровадження, мінімізувати і оптимізувати людські та матеріально-фінансові затрати.
- Доступність інформації про передовий досвід впровадження інноваційних змін.

Висновок. Впровадження інноваційних реформаторських технологій в професійній діяльності працівників поліції є актуальним і надзвичайно важливим державним заходом, при цьому, воно повинно відбуватись за певними чіткими критеріями, потребувати оптимальні затрати та забезпечувати позитивний результат.

Література:

1. Закон України «Про інноваційну діяльність». /База даних «Законодавство України» ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення 1.03.2020 р.)

2. Стратегія розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 р. № 1023-р: URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show>

3. Основні здобутки та провали реформи поліції// Розбудова цілісності і доброчесності під час реформування поліції. Досвід України: аналіт. доп. та матер. спеціаліз. Міжнародної конференції (17 квіт. 2019 р., м. Київ) [за ред.. О. Д. Маркєєвої та Л. І. Полякова]; Національний інститут стратегічних досліджень.– К.: НІСД, 2019.– С. 61–67.

4. Роджерс, Е. М. Диффузія інновацій.– К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009.– 591 с.

ПРОБЛЕМИ У РОЗСЛІДУВАННІ НЕРОЗКРИТИХ ЗЛОЧИНІВ, ПОРУШЕНИХ У МИНУЛИХ РОКАХ

Галунько В. М.,

доктор юридичних наук, Херсонський факультет
Одеського державного університету внутрішніх справ

В умовах реформування правоохоронної системи перша її задача це забезпечити впевненість громадян у спроможності їх захисту. Особливою увагою наділені слідчі підрозділи, особливо Національної поліції України, на які покладено обов'язок у належному розкритті та розслідуванні злочинів. Ефективна діяльність органів досудового розслідування може бути лише тоді, коли буде діяти принцип невідворотності застосування того чи того заходу примусу, коли будуть діяти норми, що забороняють ті чи ті дії, а також, коли ці норми будуть доведені до відома людей.

Завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального

провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура [1]. Однак, на сьогодні залишається великою проблемою так звані нерозриті злочини, особливо протягом довгого часу, що створює у злочинців уяву про їх безкарність та сприяння продовженню злочинної діяльності. Крім того імідж правоохоронців у суспільстві значно знижується. Так, наприклад, у 2018 році із зареєстрованих 487 133 кримінальних правопорушень лише в 191 856 випадках (або у 39%) особам повідомлено про підозру, а до суду направлено ще менше – 173 257 обвинувальних актів (або тільки 35,6%) [2]. Тобто, 61% кримінальних проваджень залишається нерозкритими і про відновлення прав потерпілим у найближчий не йтиметься.

На практиці проблемним питанням є щодо строків за злочинами, у яких особу не встановлено. Так якщо у кримінально-процесуальному кодексі 1960 року, строки розслідування у таких злочинах зупинялись і їх можливо було відновити при встановлені особи, що вчинила цей злочин то на сьогодні відповідно до ст. 284 КПК України такі кримінальні провадження закриваються у термін закінчення строку давності притягнення до кримінальної відповідальності, крім випадків вчинення особливо тяжкого злочину проти життя чи здоров'я особи або злочину, за який згідно із законом може бути призначено покарання у виді довічного позбавлення волі. Тобто у ряді злочинів порушені права потерпілих ніколи не будуть відновлені, а особи не понесуть покарання за вчинений злочин. Вказана стаття дозволяє недобросовісним працівникам не розкривати злочини, а дочекатись закінчення відповідного строку давності притягнення до кримінальної відповідальності та закрити провадження і забути про нього.

Якщо розглядати науковий аспект поняття розкриття злочинів минулих років то серед науковців єдиний підхід до цього питання відсутній. Серед українських фахівців цей аспект досліджено з криміналістичної точки зору, широке коло ці дослідження отримали при системі радянського союзу. В останні роки це питання потребує додаткових досліджень у зв'язку із появою новим складів злочинів, як – то шахрайство через інтернет мережу тощо. У своєму дослідженні О. Лускатов систематизуючи причини, за яких злочини залишилися нерозкритими, розподілив умови, що є об'єктивними, а саме: 1) обумовлені діями злочинця (або зацікавлених осіб), спрямованими на усунення можливості його виявлення; 2) існуючі незалежно від бажання злочинця й такі, що враховуються або не враховуються ним як сприяючі вчиненню або приховуванню злочину; 3) залежні від дій потерпілого (очевидців) або характеристики його особистості; та суб'єктивні: 1) пов'язані з організацією і якістю проведення окремих слідчих дій і ОПЗ; 2) обумовлені рівнем організації діяльності з розкриття злочину; 3) пов'язані з якістю проведення слідства в цілому; 4) обумовлені професійними й особистими якостями співробітника[3]. Іншою проблемною складовою у розслідуванні цих злочинів є те, що законодавець всі обов'язки щодо розкриття та розслідування поклав лише на одну особу – слідчого, інших, як-то оперативних працівників долучити до розкриття можливо при наданні відповідного доручення. На практиці, як правило, серед підрозділів виникає неузгодженість і відсутність зв'язків, у результаті немає чіткої спеціалізації в розслідуванні окремих категорій злочинів, законодавчо не закріплений правовий статус як органів досудового розслідування, так і слідчих. Слідчі здебільшого погано обізнані з формами та методами оперативної роботи, не мають відповідного досвіду роботи, що викликає в суспільстві певний резонанс і ставить під сумнів їхню компетенцію. Все це призводить до фізичного перенапруження діяльності слідчого і як наслідок накопичення кримінальних проваджень у яких особа не встановлена.

З метою покращення стану роботи на цій ділянці у першу чергу, необхідно внести зміни до кримінального процесуального кодексу зміни щодо строків розслідування кримінальних проваджень у яких особи не встановлені, особливо це актуально при наявності-кримінальних проступків. По-друге, на законодавчому рівні чітко визначити статус слідчого, що дозволить відповідно до компетентності більш якісно розслідувати кримінальні провадження та відновлювати порушені права особи, яка їх зазнала внаслідок вчення злочину.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
2. Тенденція і протидія злочинності. Аналіз. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/tendentsiyi-i-protydiya-zlochynnosti-analiz-zagalnogo-stanu-zlochynnosti-v-ukrayini-za-2018-rik-u-porivnyanni-zi-statystychnymu-danym>
3. Лускатов О. В. Розслідування нерозкритих злочинів минулих років. Автореф. на здобут. канд. юр. наук. 12.00.09. Харків. 2006. 23 с.

АКТУАЛЬНОЕ ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ В СФЕРЕ ПРИМЕНЕНИЯ МЕДИАЦИИ В СЛОВАКИИ

JULr. Доланская Рената,

Riaditelka EDUKACNENO CENTA Mimosudneho Riesenia Sporov

На сегодня вопросы применения медиационных техник очень актуальны во всех странах мира. Рассмотрим правовое регулирование медиации в Словакии. Так, Закон № 420/2004 З. к. «О медиации и о внесении дополнений в отдельные законы». Главной директивой, регулирующей в условиях Словацкой Республики выполнение функций медиации в качестве внесудебной деятельности, направленной на урегулирование споров, её главные принципы, организацию процесса медиации и её воздействие, является Закон № 420/2004 З. к. «О медиации

и о внесении дополнений в отдельные законы» (в последующем тексте «закон о медиации»), вступивший в действие 01.09.2004 года. Закон о медиации определяет медиацию в качестве внесудебной деятельности, участники которой с помощью медиатора решают спор, возникший в их договорных отношениях или в других правовых отношениях. Лицом, участвующим в медиации, считается физическое или юридическое лицо, находящееся в состоянии спора, касающегося договорных отношений или других правовых отношений, с иным физическим или юридическим лицом.

Деятельность медиатора, осуществляемая на профессиональной основе, считается профессиональной трудовой деятельностью, осуществляемой в соответствии с особыми постановлениями закона о трудовой деятельности, аналогично с деятельностью адвокатов, нотариусов, судебных исполнителей. Медиатором может быть только физическое лицо, включенное в реестр медиаторов, который ведёт Министерство юстиции Словацкой Республики. В соответствии с законом, деятельность медиатора, осуществляемая на профессиональной основе, является предпринимательской деятельностью. Медиатор свою деятельность осуществляет с целью получения дохода, причём осуществляет её под своим личным именем, неся за неё личную ответственность. Деятельность медиатора на профессиональной основе не считается предпринимательской деятельностью, соответствующей закону 455/1991 З. к. «Закон о предпринимательстве». Кроме полного высшего образования законным условием для внесения в реестр медиаторов является также исполнение следующих условий: прохождение аккредитированной программы обучения профессиональных медиаторов и сдача экзаменов в учебном заведении, имеющем лицензию на реализацию аккредитированной образовательной программы, разработанной Министерством образования Словацкой Республики в соответствии с законом № 568/2009 З. к. «Об образовании и о внесении изменений и дополнений в отдельные законы».

В том случае если заявитель получил полное высшее образование за рубежом, он обязан перед подачей заявления о внесении в реестр медиаторов подать в Министерство образования Словацкой Республики запрос о признании документов, подтверждающих наличие квалификации, необходимой для осуществления регламентированных видов профессиональной деятельности, поскольку деятельность медиатора зачислена в список юридически регламентированных профессий.

Поскольку в деятельности медиатора на профессиональной основе наиболее важны личные предпосылки медиатора и его навыки в общении, наличие юридического образования не является обязательным условием для осуществления деятельности медиатора. Но каждый медиатор должен пройти учебную программу в размере 200 лекций, которая направлена на область между личностного общения, на теорию конфликтов а также на правила поведения медиатора и ведение процесса медиации, в том числе, и на разработку и запись правовых соглашений.

Экзаменом на профессиональную пригодность проверяются специальные знания и навыки медиатора. После сдачи этого экзамена, на основании диплома об окончании специального образования медиатора, может претендент подать в органы регистратуры заявление о своём включении в реестр медиаторов. Срок подачи заявления – до 6 месяцев со дня сдачи экзамена на профессиональную пригодность медиатора. В связи с соблюдением требований директив Европейского парламента и Совета 2008/52/ЕС «Об определённых аспектах медиации в гражданских и торговых делах» была законом введена обязанность дальнейшего обучения медиаторов во взаимодействии с образовательными учреждениями. В настоящее время, в соответствии с § 10 а закона о медиации, медиатор обязан в течении года принять участие в работе минимально одного специального семинара, в противном случае министерство поручит ему пройти переаттестацию.

Закон не учреждает никакую сословную организацию медиаторов. В качестве органа регистратуры в отношении медиаторов

выступает исключительно Министерство юстиции Словацкой Республики, которое в соответствии с законом о медиации регистрирует медиаторов а также ведёт реестр медиационных центров и реестр медиационных образовательных учреждений. Реестр медиаторов, медиационных центров и медиационных образовательных учреждений обнародован на сайте Министерства юстиции СР: www.justice.gov.sk, которое, в одночасье, осуществляет контроль над деятельностью медиаторов, медиационных центров и медиационных образовательных учреждений.

Целью, на которую направлено выполнение процедуры медиации в соответствии с законом о медиации, является достижение соглашения, которое для лиц, участвующих в процессе медиации, считается юридическим обязательством. Этим соглашением между сторонами медиации должны быть урегулированы права и требования, которые в начале процесса медиации были спорными или сомнительными. Закон предполагает возможность чтобы, в случае заинтересованности сторон, это соглашение вступило в действие на таких- же основаниях как и решение суда, имеющее законную силу, то есть: во форме исполнительного распоряжения, на основании которого, в случае его не добровольного выполнения, имеется право прямо подать иск о судебном вымогании. Действенную силу исполнительного распоряжения можно гарантировать таким образом, что это соглашение будет записано во форме нотариального протокола или утверждено во форме мировой сделки перед судом или арбитражным органом.

Одним из основополагающих атрибутов медиации, который нашёл своё отражение и в правовых документах, является добровольность. В настоящее время законодательство Словацкой Республики не даёт возможность считать медиацию обязательной досудебной или же судебной фазой хотя бы в некоторых видах судебных разбирательств. Но нужно подчеркнуть, что требования профессиональной общественности, предлагающей учреждение процесса медиации в качестве определённой обязательной промежуточной ступени досудебного

разбирательства или промежуточной стадии судебного разбирательства, звучат в Словакии всё более интенсивно. Возможность введения обязанности пройти процесс медиации или же информационную встречу с медиатором ещё перед судебным разбирательством или во время него, не исключает ни директива Европейского парламента и Совета 2008/52/ ЕС «О определённых аспектах медиации в гражданских и торговых делах». Принцип добровольности нашёл свое отражение и в праве свободного выбора медиатора, которое ничем не лимитировано и не определено. В процессе выбора медиатора самый главным является свободная воля сторон, воля медиатора и их взаимное доверие.

Медиации начинается подписанием соглашения о начале процесса медиации, которое медиатор заключает с лицами, участвующими в медиации, и его записью в так называемую книгу медиаций, которую медиатор должен вести каждый год в отдельности. В случае требования одной из сторон, или в случае требования самого медиатора, можно запись в книге медиаций заменить помещением соглашения о начале процесса медиации в центральный реестр нотариальных документов. Окончание медиации тоже необходимо записать в книге медиаций, или же, соответственно, в случае когда соглашение о начале процесса медиации было уложено в центральном реестре нотариальных документов, в этом реестре делается запись об окончании медиации. В период осуществления процесса медиации не истекает срок исковой давности и пресекательный срок. В том случае, если во время процесса медиации одна из сторон подаёт иск в суд, медиация оканчивается датой подачи судебного иска. В остальных случаях медиация оканчивается днём подписания соглашения, являющегося результатом медиации (медиативное соглашение) или заявлением медиатора о том, что медиация не будет продолжаться, или же заявлением одной из сторон о незаинтересованности в продолжении медиации. Медиация может быть окончена также истечением договорного срока или смертью медиатора.

За осуществление процесса медиации медиатору полагается вознаграждение. Размер вознаграждения не регламентируется законом и является предметом соглашения между медиатором и сторонами процесса. Как правило, каждый медиатор и медиативный центр имеет свой ценник оплаты за услуги, который обнародывает на своём сайте.

Литература:

1. Сванова Б., Балова Д., Доланска Р. : «Медиация – практикующий путеводитель права». Братислава. Волтерс Клувер, 2016, ISBN 978–80–8168–434–0
2. Галагова Е., Волкова Н. : «Компендиум (справочник)»

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПРОЦЕДУРИ У СФЕРІ МІГРАЦІЇ

Єрмаков Ю. В.,

здобувач кафедри адміністративного та митного права
Університету митної справи та фінансів

Зі зміцненням соціальних, культурних, військових, економічних та інших відносин між ЄС і Україною громадяни України отримують більше можливостей для в'їзду і роботи в країнах ЄС, включаючи Литовської Республіки. Громадяни, які прибувають на роботу до Литовської Республіки без візи, повинні мати дозвіл на тимчасове проживання. Дозвіл на тимчасове проживання можна отримати за різними підставами. Наприклад, воно може бути бачено або замінене – але іноземному громадянину, якщо він: а) має намір працювати в Литовській Республіці на роботі, що вимагає високої професійної кваліфікації; б) має намір здобувати освіту; в) є особою литовського походження тощо.

Дозвіл надання тимчасового проживання в Литовській Республіці на підставі трудової діяльності регулюються Законом Литовської Республіки «Про правовий статус іноземців». У частині 1 статті 40 Закону Литовської Республіки «Про

правовий статус іноземців» встановлено підстави для видачі і зміни дозволу на тимчасове проживання. Згідно з пунктом 4 частини 1 статті 40 Закону Литовської Республіки «Про правовий статус іноземців» дозвіл на тимчасове проживання може виданий іноземцю, якщо він має намір працювати в Литовській Республіці відповідно до положень статті 44 Закону Литовської Республіки «Про правовий статус іноземців».

У пункт 3 частини 1 статті 44 Закону Литовської Республіки «Про правовий статус іноземців» передбачено, що дозвіл на тимчасове проживання може виданий іноземцю, який має намір працювати в Литовській Республіці, якщо дотримуються наступних умов: (а) надається зобов'язання роботодавця наймати іноземця на термін не менше шести місяців; (Б) надаються документи, що підтверджують кваліфікацію іноземця та стаж роботи не менше одного року відповідно до його кваліфікацією за останні два роки; (В) Біржа праці Литви при Міністерстві соціальної захисту і праці (далі – Біржа праці Литви) відповідно до процедури, встановленої міністром соціальної захисту і праці, приймає рішення про те, що робота такого іноземця відповідає потребам ринку праці Литовської Республіки (умови, передбачені в цьому пункті не поширюється на іноземця, професія якого включена в список професій, працівників яких не вистачає в Литовській Республіці) [1].

Відповідно до частини 1 статті 26 Закону Литовської Республіки «Про правовий статус іноземців» дозвіл на тимчасове проживання може бути змінено, якщо іноземець: (1) відповідає умовам прибуття, які встановлені в Шенгенському кодексі про межі; (2) має діючий документ, що підтверджує страхування здоров'я; (3) має у своєму розпорядженні достатню кількість коштів і (або) отримує регулярні доходи, достатні для проживання в Литовській Республіці; (4) володіє в Литовській Республіці на праві власності житловим приміщенням, в якому має намір зареєструвати своє місце проживання; (5) надає перелік поїздок і відвідувань іноземних держав; (6) надає вичерпну інформацію про себе, про зв'язки з проживаючими в Литовській

Республіці особами (в тому числі з громадянами інших іноземних держав, які проживають в Литовській Республіці), а також зв'язки з розвідувального відомства, органами безпеки і (або) військовими відомствами.

Слід зазначити, що частина 1 статті 35 Закону Литовської Республіки «Про правовий статус іноземців» встановлює правову норму, визначальну випадки, в яких дозвіл на тимчасове проживання іноземцеві не видається.

Згідно зі встановленими правилами, можна стверджувати, що іноземцю відмовляють у видачі або зміні дозволу на тимчасове проживання на підставі трудової діяльності, фактично за порушення пунктів 2, 12 і 14 частини 1 статті 35 Закону Литовської Республіки «Про правовий статус іноземців». Пункт 2 цієї статті встановлює, що у видачі або зміні дозволу на проживання іноземцю може бути відмовлено, якщо дані, які він представив для отримання дозволу на проживання, не відповідають дійсності, або ж надані документи були незаконно придбані або підроблені, пункт 12 – якщо є серйозні підстави вважати, що можливе виникнення загрози нелегальної міграції такого іноземця, пункт 14 – якщо особа не відповідає умовам, встановленим для отримання дозволу на проживання на конкретному випадку, встановленому цим Законом.

При аналізі суперечок у зв'язку з відмовою у видачі дозволу на тимчасове проживання відповідно до статті 35 Закону Литовської Республіки «Про правовий статус іноземців», які розглядалися в адміністративних судах Литовської Республіки, слід зазначити, що в більшості рішень зазначено, що заявники вказали не реального роботодавця, у якого вони мають намір працювати, а компанію тимчасового працевлаштування і, таким чином, надали дані, які не відповідали дійсності (12-12-2018 Постанова Вищого адміністративного суду Литви в адміністративній справі № ЕА-5 515-438 / 2018; 01-09-2019 Постанова Вищого адміністративного суду Литви в адміністративній справі № 2992-525 / 2019).

Фактично, в усіх рішеннях міграційного департаменту або постановвах суду про відмову у видачі дозволу на тимчасове проживання підкреслюються загрози нелегальної міграції.

В Керівництві з міграційної політики Литви, яке затверджено Указом Уряду Литовської Республіки від 22 січня 2014 р № 29 «Про затвердження Інструкції з литовської міграційної політики» зазначено, що відмова у видачі дозволу на тимчасове проживання, коли іноземець тільки формально відповідає підставам для видачі дозволу, є одним із заходів щодо запобігання і контролю нелегальної міграції [2].

Правова база Литви не повинна допускати зловживання встановленими процедурами, що стосуються в'їзду, перебування, проживання і роботи іноземців в Литві. Щоб забезпечити ефективний механізм реалізації заходів щодо запобігання і контролю нелегальної міграції, необхідно юридично забезпечити ефективний контроль нелегальної міграції, щоб зменшити можливості зловживання (пункт 22.3).

Такої ж позиції дотримується і Вищий адміністративний суд Литви, який Постановою від 21 січня 2016 року в адміністративній справі № . В А-2005-662 / 2016 зазначив, що згідно з Керівництвом з міграційної політики Литви відмову у видачі дозволу на тимчасове проживання, коли іноземець тільки формально відповідає підстав для видачі дозволу, є одним із заходів щодо запобігання і контролю нелегальної міграції.

Отже, у той же час необхідно відзначити, що відповідно до критеріїв затвердженими директором Департаменту міграції від 1 березня 2018 року (за наказом № 3К-54), і використовуваними для визначення наявності серйозних підстав вважати, що може виникнути ризик нелегальної міграції іноземців, оцінюється:

- надав чи іноземець, що бажає отримати дозвіл на тимчасове проживання, Департаменту міграції даних, які (не) відповідають дійсності (пункт 6);
- намагався чи іноземець зловживати встановленими процедурами, пов'язаними з життям і роботою іноземців в Литовській Республіці, чи відрізняються мета прибуття та проживання

іноземця в Литовській Республіці від офіційно заявлених, чи є обґрунтовані сумніви щодо мети і умов прибуття і проживання іноземця в Литовській Республіці, чи мав намір він чесно займатися законною діяльністю, працювати, вчитися в Литовській Республіці (пункт 7).

Література:

1. Інформація про варіанти легального працевлаштування іноземних громадян у литві та правове регулювання трудових відносин. URL: <https://www.vdi.lt/pdfuploads/ukr.pdf>

2. Представники дефіцитних професій та особи, які мають виданий литовською біржею праці дозвіл на роботу URL.: <https://www.vfsglobal.com/Lithuania/Ukraine/professional-employees-visa.html>

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗКРИТТЯ НАРКОЗЛОЧИНІВ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНТЕРНЕТ МЕРЕЖІ

Зубенко В. В.,

професор кафедри професійних
та спеціальних дисциплін Херсонський факультет
Одеського державного університету внутрішніх справ

Корнишева Юлія,

курсантка, Херсонський факультет
Одеського державного університету внутрішніх справ

За останні роки в Україні не зменшується вчинення злочинів пов'язаних у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Це зумовлено тим, що суспільство стрімко розвивається в сфері ІТ технологій, разом з цим прогресом розвивається і злочинність. Людина навчилася використовувати технічний прогрес не за корисним призначен-

ням, а вчиняти завдяки йому злочини на новому рівні. Злочинці починають використовувати ІТ технології для вчинення злочинів пов'язаних з наркотиками, які дають їм, більш масове розповсюдження, скорочення часу який потрібен на злочин, злочинець має можливість залишатися анонімним, це спричиняє великі проблеми при розслідуванні таких злочинів.

Сьогодні Інтернет, з його практично необмеженими інформаційно-комунікативними можливостями, використовується наркоугрупованнями в якості інструмента просування на ринок свого забороненого товару. З цією метою в Мережі активно рекламуються психоактивні речовини і наркотична субкультура, психоделічна філософія. На багатьох сайтах пронаркотичного спрямування знаходиться чимало текстів з описом різних видів наркотичних засобів і психотропних речовин та рецептів їх вироблення, виготовлення, виробництва та споживання. Даються поради, як поводити себе при затриманні працівниками правоохоронних органів за зберігання і перевезення наркотиків [1, с. 135].

Злочинна діяльність у сфері незаконного наркобізнесу є складною, структурованою, відрізняється вчиненням наркотичних злочинів з кваліфікуючими та особливо кваліфікуючими ознаками, що проявляє себе у діяльності груп осіб за попередньою змовою, організованих груп і злочинних організацій стосовно наркозасобів у великих і особливо великих розмірах з міжнародними і транснаціональними зв'язками. Ділки наркокриміналітету вже давно оцінили досягнення науково-технічного прогресу в сфері новітніх технологій, де завдяки своєму глобальному характеру і швидким темпам розвитку саме Інтернет став їх квінтесенцією [2, с. 1].

Працівники оперативних підрозділів вже мають чітко відпрацьовані схеми, способи методи, для виявлення, затримання осіб які незаконно виробляють, зберігають, перевозять, пересилають чи збувають наркотичні засоби, психотропні речовини чи їх аналоги. Оперативний співробітник має в у напрацюванні, можливі місця збуту, логічно розуміє можливі місця

виготовлення, та усвідомлює манеру поведінки, дій осіб які вживають чи розповсюджують наркотичні засоби, напрацьований досвід, техніка та тактика роботи оперативного працівника дає можливість результативно розкривати злочини, виявляти та запобігати їх вчиненню. Значно ускладнене виявлення злочинців які вчиняють злочин з використанням мережі Інтернет. Основною проблемою в розкритті злочинів пов'язаних з наркотиками з використанням Інтернет ресурсів є те що, продавець, кур'єр, покупець можуть один одного не знати, не бачитися, вони використовують никне-йми, несправжні імена, можуть бути використанні односторонні сайти, будь яка персональна інформація може бути відсутньою чи зашифрованою, що не дає змоги вжити заходів до визначення фізичного місцезнаходження осіб.

Новітні технології дозволяють групам наркобізнесу застосовувати наступні методи при вчиненні злочинів. 1. Приховування електронної інформації про постачання незаконних партій наркотиків: А. Шляхом кодування електронних послань. Б. Шляхом використання неконтрольованих засобів електронного зв'язку. 2. Відмивання доходів від наркобізнесу за допомогою електронних переказів: Інтернет володіє трьома специфічними властивостями, які можуть сприяти відмиванню грошей вільним доступом, анонімністю відносин між клієнтом та фінансовою установою, високою швидкістю здійснення електронних угод [3, с. 135].

Як зазначає А. П. Косминя, використання злочинцями ресурсів мережі Інтернет, електронних платіжних систем, засобів мобільного зв'язку, значно знижує для них ризик бути затриманими в момент передачі наркотичних засобів. Як наслідок, найбільш організовані злочинні групи наркодилерів в основному переходять на так звані «безконтактні» способи збуту наркотиків. Це істотно ускладнює застосування оперативними працівниками класичних методів здійснення оперативної закупівлі, що залишається основним заходом виявлення та документування злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків [4, с. 114].

Безконтактний збут наркотиків організовується, як правило, в такий спосіб. На створеному злочинцями ресурсі в мережі Інтернет розміщується реклама пропонуваного для реалізації наркотичних засобів (форма подачі матеріалу при цьому може бути завуальована). Тут же вказуються способи оплати «товару». Споживачеві пропонується відправити замовлення з зазначенням виду та кількості наркотику, який він бажає придбати з використанням SMS-повідомлень, ICQ, Viber, WhatsApp, електронної пошти або через ресурси соціальних мереж. При отриманні замовлення один з учасників злочинної групи, що виконує роль диспетчера Call-центру, дає відповідь покупцеві із зазначенням суми і способу оплати, яка може бути проведена через електронні платіжні системи (WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI.), або шляхом пересилання кодів карт оплати послуг мобільного зв'язку. Після здійснення платіжної транзакції покупцеві надсилається повідомлення з зазначенням місця знаходження тайника з наркотиками (місця закладки). В окремих випадках після оплати злочинці відправляють споживачу посилку з наркотиком звичайною поштою або кур'єрськими службами на адресу, вказану у заявці. Як вже зазначалося, відсутній безпосередній контакт злочинців із споживачем [4, с. 114].

Тобто з цього можна зробити висновки, що однією з актуальних проблем що ускладнюють розслідування є те що з появою електронно обчислювальних машин які використовують для вчинення злочину, у злочинців є можливість залишатися анонімними. При цьому вважаємо що можна виділити ще одну проблему яка ускладнює розкриття наркозлочинів в Інтернеті. У оперативних співробітників бракує необхідної технічної освіти, яку вони б застосовували до ІТ технологій.

Що до розкриття загальних злочинів які вчиняються з використанням технічних засобів, мережі Інтернет, існує Департамент Кіберзлочинності МВС України, на який покладено повноваження в попередженні, виявленні, розкритті злочинів з використання ІТ технологій. Агенти та спеціалісти підрозділу мають відповідну спеціальну технічну освіту, спеціальні знання з ІТ технологій.

Працівники зазначеного Департаменту використовують спеціальні знання – це систематизовані наукові та практичні знання, вміння і навички в певній галузі людської діяльності (за виключенням знань у галузі матеріального і процесуального права), отримані в результаті цілеспрямованої професійної підготовки і досвіду роботи, які використовуються в процесуальній та не процесуальній формах для встановлення обставин злочину. [Шевчук К. І., 5]

Виникає протиріччя, спеціалісти Департаменту не розкривають злочини пов'язані з наркотичними засобами в мережі Інтернет. Хоча ці злочини вчиняються з застосуванням технічних засобів, в яких співробітники спеціалізуються, та одним з важливих критеріїв при якому Департамент розслідує злочини це вчинення злочину через мережу Інтернет чи розповсюдження інформації технічними засобами.

Одним з завдань Департаменту є реалізація державної політики у сфері протидії кіберзлочинності. Тобто, якщо наркозлочини вчинені з використанням Інтернет мережі, вони вже є кіберзлочинами, і повинні розслідуватися Департаментом, так як для розкриття цих злочинів потрібні спеціальні технічні знання. Але нормативно правові акти МВС України покладають обов'язок в розкритті подібних злочинів на оперативного співробітника, від якого вимагають напрацьований оперативно розшуковий досвід та миттєво стати ІТ спеціалістом.

При цьому необхідно наголосити що раніше в Департаменті протидії наркозлочинності, в якому з появою суспільного прогресу ІТ технологій, почали виявляти вчинення наркозлочинів через мережу Інтернет, працювала система: оперативному співробітнику надавав додаткову технічну інформацію окремо працюючий агент (ІТ-спеціаліст), а оперативний співробітник, використовував допоміжну інформацію та розкривав злочин класичними методами ОРД.

Доцільним було б розкриття наркозлочинів які вчиняються за допомогою Інтернет мережі доручити до повноваження кіберполіції чи підкріпити Департамент в наданні потрібної

технічної інформації оперативному підрозділу, але при цьому з'являється протиріччя – підрозділи не повинні підпорядковуватися один одному.

Як висновок необхідно зазначити, що проблемою в розкритті наркозлочинів в мережі Інтернет є стрімкий прогрес ІТ- технологій в якому відсутність технічних знань оперативними співробітниками ускладнює роботу в розкритті злочинів, а також необхідна розробка і запровадження спеціального програмного забезпечення щодо моніторингу та інтелектуального блокування (відключення) сайтів пронаркотичного спрямування.

Література:

1. Литвак О. Латентна злочинність: деякі аспекти / О. Литвак // Право України.– 2003.– № 1.

2. Кузнецов С. Профілактика наркоманії та наркозлочинності в молодіжному середовищі [Електронний ресурс] / С. Кузнецов.– Режим доступу: <http://i-gazeta.com/narkostop/23127.html>.

3. Смирнова І. В. Організована злочинна діяльність у сфері незаконного обігу наркотичних засобів: загальне поняття стадій / І. В. Смирнова // Наук. Вісник Нац. акад. внутр. справ України: НАВСУ, 2005.– № 1.

4. Косминя А. П. Окремі питання розкриття наркозлочинів, які вчиняються за допомогою мережі Інтернет // Актуальні питання діяльності правоохоронних органів у сфері протидії кіберзлочинності: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 12 листоп. 2014 р. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ.– Х.: Права людини, 2014.– 200 с

5. Шевчук К. І., Розслідування злочинів пов'язаних з незаконним обігом наркотиків [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/bitstream>

ВИДИ ШАХРАЙСТВА З БАНКІВСЬКИМИ КАРТКАМИ ТА БАНКОМАТАМИ

Кириченко В. Д.,

курсантка 3 курсу Херсонського факультету
Одеського державного університету внутрішніх справ

науковий керівник:

Кузьменко Ю. В.,

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу Херсонського факультету
Одеського державного університету внутрішніх справ

На сучасному етапі розвитку суспільства технології досягли неабиякого рівня. На жаль, разом з усіма благами, які вони забезпечили, з'явилися нові найрізноманітніші способи порушення встановлених законом норм, зокрема у банківській сфері. У правоохоронних органів викликає певне занепокоєння настільки стрімке зростання кількості злочинів у банківській сфері з використанням платіжних карток, тому що основною проблемою виступає латентність вчинюваних дій. Банківські установи зазнають істотної шкоди також внаслідок дій з платіжними картками, а саме такі операції, які не були погоджені з безпосередніми користувачами платіжних карток. Тому одним із стратегічних завдань банківської системи для її ефективної роботи в цілому є максимально можливе убезпечення всіх її учасників від протиправних посягань. Адже безпека банківської системи є невід'ємною умовою нормального функціонування економіки країни, а також гарантією економічної стабільності.

За 2019 рік шахраям у банківській сфері з використанням платіжних карток вдалося «добути» майже 362 млн гривень [1].

На даний момент відомо багато видів шахрайства з банківськими картками та банкоматами: «скімінг», «траппінг», «фантом», «шаттер», «шиммінг», а також «трешинг», «фармінг», «фішинг».

Один із вищезазначених способів шахрайства з платіжними картками є «скімінг». Для цього злочинці встановлюють на банкомати спеціальні пристрої – скімери, які створенні задля зчитування номеру та пін-коду. Далі картка дублюється і гроші змінюють власника за лічені хвилини. Також одним із варіантів може бути прикріплення на банкомат мініатюрної відеокамери, яка знімає руку, що вводить пін-код і робить запис у модуль пам'яті або передає його дистанційно на комп'ютер шахрая [6, с. 133].

Наступним способом вчинення шахрайських дій є «траппінг». Спеціальним пристроєм блокується вікно подачі карти так, щоб вона застрягла в банкоматі. Зловмисник попередньо підглядає ПІН-код, а потім співчуває і рекомендує терміново йти і дзвонити в банк або сервісну службу. Тільки-но власник відходить, злочинець витягує карту, звільняє вікно банкомату і знімає гроші [3].

«Фантом» – це також вид шахрайства за допомогою безпосередньо банкомату. Нерідко трапляються навіть випадки повної підміни банкомату. На вигляд звичайний банкомат може виявитися муляжем, обладнаним спеціальними пристроями для зчитування інформації. На підміненому банкоматі всі запити, поля вводу даних відображаються в точній відповідності до справжнього. Однак в кінці всіх операцій, гроші не будуть видані користувачу платіжної картки, ніби за фактом їх відсутності в банкоматі. У такий спосіб шахрай отримує всю цифрову інформацію для наступних маніпуляцій.

Ще одним видом шахрайства з банкоматом є «шаттер». Шахраї застосовують «липку» аферу, щоб красти гроші з банкоматів. Купюри впираються у спеціально встановлену аферистом накладку, банкомат, у свою чергу, належні операції виконав і завершує операцію, клієнт грошей не отримав і дивується. Коли ж він відходить від банкомату, наприклад, щоб зателефонувати до відповідного банку – шахрай, що стежить за ситуацією неподалік, забирає свою накладку разом з прилиплими до неї грошима. Разом з тим банкіри відзначають, що вже вдало навчилися боротися з шахрайськими пристроями, а антискімінгові накладки й камери спостереження дозволяють навіть затримати злодіїв на гарячому [5].

«Шиммінг» є однією з відносно останніх вигадок шахраїв, одним із способів незаконного зняття грошей за допомогою тонкої плівочки, схожої на скотч. Така плівка наклеюється на клавіатуру, а потім із неї зчитується необхідна інформація. Незвичайна клавіатура банкомата не викликає ніяких підозр у користувачів, що значно полегшує завдання злочинцям [4, с. 148].

Шахрайство з безпосередньо платіжними картками нараховує три види:

1) «Трешинг» – форма шахрайства, яка полягає у тому, що так звані трешери шукають в купі паперів та смітті нерозірвані чеки-сліпи, бухгалтерську документацію, що містить конфіденційну інформацію про платіжні картки для подальшого перепродажу. У такій ситуацію дуже важливо подрібнити документ перед тим, як він опиниться у смітнику для унеможливлення зчитування вищезазначеної інформації [2].

2) «Фармінг» – полягає у тому, що під час знаходження на сайті, на комп'ютер жертви попсихологічні прийому, щоб жертва йому трапляє вірус. Коли особа заходить на сайти інтернет – банкінгу, тощо, вірус, що проникнув у систему, переадресовує її до фіктивного сайту, який зовнішньо є максимально подібним до справжнього, а потім введена клієнтом інформація фіксується злочинцем для подальших шахрайських дій [6, с. 134].

3) «Фішинг» – це вид шахрайства, який застосовується з метою отримання у користувача банківської платіжної картки інформації про реквізити картки шляхом використання підроблених сайтів, введення в оману тощо.

Реквізити платіжної картки, які зазвичай запитують шахраї, що займаються фішингом:

1. Номер картки.
2. Дата випуску/завершення дії картки.
3. Код CVV2 (тризначне число на звороті платіжної картки, служить кодом підтвердження операцій, що здійснюються в мережі Інтернет або за допомогою телефону).
4. Написання прізвища та імені клієнта латиною.

5. ПІН-код.

Способів фішингу безліч. Найпоширеніші з них наступні:

- направлення листа за допомогою електронної пошти з повідомленням про виграш у лотерею та прохання надіслати реквізити картки для зарахування грошового призу;
- направлення листа «від банк»у з проханням надіслати реквізити картки для її підтвердження/розблокування тощо;
- використання шахрайських Інтернет-сайтів (Інтернет-магазинів). Це можуть бути копії оригінальних Інтернет-сайтів компаній або інші сайти, на яких зазвичай пропонується придбати якусь річ за дуже низькою (акційною) ціною за допомогою саме банківської платіжної картки.
- використання спливаючих вікон, що не мають відношення до сайту;
- перенаправлення на шахрайські сайти за допомогою модифікації посилок;
- телефонні дзвінки начебто з банку або інших комунальних, контролюючих або правоохоронних органів з проханням підтвердити реквізити картки у зв'язку з підозрою шахрайських операцій, наявності неіснуючої заборгованості тощо;
- крадіжка даних з комп'ютера за допомогою шкідливого програмного забезпечення (віруси, програми віддаленого доступу та тощо) [2].

Таким чином, підсумовуючи все вищезазначене, можна зробити висновок, що шахрайські схеми та маніпуляції в банківській сфері з кожним роком все більше удосконалюються, тим самим підриваючи економічну стабільність країни. Шахрайство з банкоматами та банківськими платіжними картками тягне за собою негативні наслідки у вигляді гальмування поширення безготівкової форми оплати, яка є запорукою розвитку глобальної фінансової системи. Тому пріоритетом у запобіганні та протидії таким злочинним діянням є максимальне інформування населення про ризики та про заходи безпеки під час користування платіжними інструментами.

Література:

1. Ліга Новини. Обманом витягнути з жертви «фінансову» інформацію і переобладнання банкоматів – досі найпопулярніші методи. URL: <https://ua-news.liga.net/economics/articles/u-2019-mu-shahrai-vkrali-z-nashih-kartok-362-mln-grn-chotiri-sposobi-yak-voni-tse-zrobili>
2. Незалежна асоціація банків України. URL: <http://anticyber.com.ua/index.php>
3. Пиріг С. О. Платіжні системи: навч. посіб. для вузів Київ: ЦУЛ, 2008. 239 с.
4. Стрелков Л. О. Кримінальна відповідальність за незаконні дії з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків, обладнанням для їх виготовлення/Юридична наука. 2011. № 21. С. 145–151
5. ТСН. Кібершахраї. URL: <https://tsn.ua/ru/groshi/skimming-vishing-i-kesh-trepping-stali-samymi-populyarnymi-afetami-s-bankovskimi-kartochkami-ukraincev-793699.html>
6. Шахрайство із банківськими картками: окремі питання віктимологічної профілактики. Карпатський правничий правопис.– 2015. № 10. С. 132–137.

РОЗВИТОК ТА СТАНОВЛЕННЯ КАРНОГО РОЗШУКУ

Кіріченко А. В.,

рядовий поліції, курсант 3-го курсу, Херсонський факультет
Одеського державного університету внутрішніх справ

науковий керівник:

Андрусенко О. А.,

викладач кафедри професійних
та спеціальних дисциплін Херсонський факультет
Одеського державного університету внутрішніх справ

Актуальність теми. Найбільш ефективнішим підрозділом для подолання, запобігання, припинення, розкриття злочинів та розшуку злочинців органів Міністерства Внутрішніх Справ залишаються саме підрозділи карного розшуку які мають тривалу та нелегку історію. Отже, щоб проаналізувати всі вагомні аспекти

оперативно-розшукової діяльності потрібно з'ясувати становлення карного розшуку в цілому. Тому вивчення історичного досвіду діяльності карного розшуку сприятиме ефективній роботі Національної поліції України та інших правоохоронних органів, їхній успішній боротьбі зі злочинністю, забезпеченню суспільного порядку та безпеки.

Метою є саме дослідження історії становлення карного розшуку в Україні, етапів його формування.

Виклад основного матеріалу. Карний розшук має тривалу історію яка сягає часів Київської Русі, де охорона, захист прав та інтересів здійснювалися за допомогою княжої дружини, дружини, війська великих феодалів. Ці формування виконували поліцейські функції, якщо для цього виникала необхідність.

Згодом, у міру зміцнення держави, її владних структур, функції протидії злочинності поступово почали переходити до спеціально уповноважених осіб. Спочатку це були представники центральної влади на місцях. Ці особи виконували розшуково-каральні функції одночасно з іншими функціями адміністративної і судової влади на місцях. Уперше спеціальні посадовці, що здійснювали охоронну та поліцейську (у нашому розумінні) діяльність, почали з'являтися в староруській державі в XV–XVI ст. За тих часів цих осіб називали «обищиками» і вони також були представниками центральної влади [1, с. 79; 2]. Кримінальний розшук здійснювали свої функції переважно у трьох формах: «заклич», «зведення» і «гоніння сліду».

За царювання Івана IV (1533–1584) переслідування політичних супротивників та кримінальних злочинців велося з особливою жорстокістю, що здобуло йому прізвисько Грізний. У цей період створюється особливий унікальний розшуковий орган розшуку – опричне військо, яке формується за принципом особистої відданості царю. Головним засобом політичного та карного розшуку цього періоду були доноси та катування [1, с. 80; 3]. У середині XVI ст. виник Розбійний наказ, який, водночас із розслідуванням загально-кримінальних злочинів, здійснював функції політичної поліції. Він відав розшуком і судом відносно розбійників [1, с. 80; 4].

У пізніші роки, а саме в 17 столітті, для стабілізації внутрішньополітичної обстановки, у т.ч. на українських землях, що входили до складу Московського царства, було потрібне посилення центральної влади, що не могло відбутися без створення системи політичного контролю за діяльністю провінційних органів управління. У зв'язку з цим у 1650 році Олексій Михайлович, Московський цар, заснував Наказ таємних справ. Так почалося виділення політичного розшуку в спеціалізований підрозділ центрального державного апарату [1, с. 80; 5].

На початку 1718 р. для розслідування справи про зраду царевича Олексія Петровича і його прихильників Петро I заснував Канцелярію таємних справ. Таємна канцелярія була ліквідована указом Катерини I від 28 травня 1726 року. А Цариця Анна Іоаннівна (1730–1740) зайнялася реорганізацією політичного розшуку, створивши Канцелярію таємних розшукових справ, яка одержала виняткову монополію у веденні кримінального та політичного розшуку на всій території Росії, при цьому підпорядкувавши її собі, без права втручання будь-якої вищої установи імперії в її діяльність. Петро III (1761–1762) через два місяці після сходження на престол іменним Маніфестом у 1762 році ліквідував Канцелярію таємних розшукових справ і заснував при Сенаті Таємну експедицію [1, с. 80]. Таємна експедиція займалася розслідуванням змов, здійснювала кримінальне переслідування, була куратором суду. Заборонені катування, знову увійшли у широке використання.

Таємна експедиція була демонстративно розформована Олександром I (1801–1825) у 1801 році. Всі її функції імператор передав органам місцевої влади. Але 8 вересня 1802 року ним було утворено Міністерство внутрішніх справ, яке централізовано відало політичним і кримінальним розшуком і цензурою. Водночас при столичному губернаторові була створена Таємна поліцейська експедиція, що також здійснювала політичний розшук. 5 вересня 1805 р. імператор утворив Комітет вищої поліції, а 13 січня 1807 р. був створений Комітет охорони громадської безпеки [1, с. 81; 6]. Комітет посилено здійснював свою

діяльність у 1807–1810 рр., до створення Міністерства поліції. Згодом він перетворився на вищий судово-слідчий орган імперії з політичних і резонансних кримінальних справ.

Особливим царським указом від 3 липня 1826 року було створене Третє відділення імператорської канцелярії. Діяльність Третього відділення в другій чверті XIX ст. розвивалася за двома основними напрямками. Першим з них було здійснення організаційних та практичних заходів у галузі політичного розшуку, друге – загального контролю і нагляду за державним апаратом управління. У 1880 році в Петербурзі і Москві та в ряді інших міст (Київ, Харків, Одеса) починають діяти спеціалізовані оперативні підрозділи – Відділення по охороні порядку і громадської безпеки, що називалися в просторіччі охоронними відділеннями, або охранками [1, с. 81]. Згодом, у грудні 1883 р. імператором було підписано «Положение об устройстве секретной полиции в Империи», воно прогнозувало створення охоронних відділень по всій території держави.

Прийнятим 6 липня 1908 року Законом «Про організацію розшукової частини» в містах і повітах імперії при поліцейських управліннях створювалися розшукові відділення. В питанні утворення нових поліцейських органів законодавець часто йшов вслід за практикою, що складалася, і нормативні акти, що створили нові структури, узагальнювали і конкретизували досвід, що вже був. Оскільки розшукові відділення діяли в столицях і найкрупніших містах уже в 80-х роках XIX ст. (в Україні на той час вони функціонували в Києві, Одесі і Харкові), то до 1908 року вже накопичили солідний досвід [1, с. 83; 2]. А вже в березні цього ж року в було створено нове утворення – 8 діловодство.

1917 року Жовтневий переворот приніс незліченні жертви, трагедії, скинув Тимчасовий уряд, знищив буржуазно-поміщицьку державну машину і зруйнувала старий державний, тому сучасний період вітчизняного карного розшуку починається 15 квітня 1919, з моменту ухвалення Радою Народних Комісарів України декрету «Про організацію судово-карного розшуку». Важливим напрямком карного розшуку є боротьба з організованою

злочинністю, у тому числі – документування діяльності учасників незаконних збройних формувань.

3 квітня 1920 року РНК ухвалила Положення про організацію відділів карного розшуку, яким закріплено організаційно-правові форми побудови апарату карного розшуку. Згідно з якими, чинні карно – розшукові заклади на території України були реорганізовані та змінені на окремі відділення карного розшуку. Таку реорганізацію підрозділів було проведено з метою забезпечення більш ефективнішої охорони порядку шляхом негласного розслідування злочинів криміногенного характеру. У 1922 році були сформовані особливі підрозділи «Бригада – мобіль», які надавали допомогу місцевим розшуковим відділенням та повітам у розкритті найбільш резонансних злочинів державного рівня. Крім цього, до завдань цих бригад входили розкриття вбивств державних, громадських чи політичних діячів, підробки документів державного значення, провадження розшуку та дізнання за донесенням агентурних співробітників, розкрадання державного добра та виявлення великих кримінальних організацій [7, с. 8].

23 липня 1926 року до Положення про Народний комісаріат внутрішніх справ вносили зміни, згідно з якими відділ міліції і розшуку УРСР було підвищено в статусі до Головного управління міліції кримінального розшуку. До функцій карного розшуку було додано дресирування собак – пошуковців, проведення різноманітних оперативних заходів, боротьбу з фальшивомонетниками та іншими особливо важливими злочинцями. Згодом ця постанова була скасована. У 1926 році був затверджений циркуляр «Про прийняття на службу таємних агентів-розвідувачів» яким врегульовувалися низка питань про прийняття на службу нештатних таємних працівників. Керівникам оперативних органів дозволялося приймати на таку посаду раніше судимих осіб, але з умовою якщо вони будуть нести відповідальність за наслідки прийняття їх на таку роботу. Використання інформації, отриманої внаслідок конфіденційного співробітництва, як і сама робота з конфіден-

тами відзначається великою складністю і вимагає від працівників карного розшуку необхідних знань в цій сфері і належного практичного досвіду [8].

У важливе значення мало утворення 10 червня 1934 року загальносоюзного Народного комісаріату внутрішніх справ, його функції НКВС значно перевищували функції сучасного міністерства внутрішніх справ у структурі державної влади більшості країн світу, зокрема України.

У 1937–1941 роках відбувався подальший розвиток карного розшуку, вдосконалення структури, форм і методів його діяльності, з початком Великої Вітчизняної війни подальші зміни були спрямовані лише на виконання невідкладних завдань, пов'язаних з перебудовою всієї роботи на воєнний лад [7, с. 9]. У післявоєнний період обстановка була катастрофічна. Для карного розшуку завжди була робота. Всюди панували розруха й голод. Дезертири, колишні поліцаї, яким все одно загрожував розстріл і нічого було втрачати, просто безпритульники – всі вони наводнювали місто й робили неможливим життя громадян. Основним джерелом поповнення кадрів міліції стали демобілізовані офіцери та солдати, а також робітники та колгоспники.

13 березня 1954 року Указом Президії Верховної Ради СРСР утворений Комітет державної безпеки (КДБ) при Раді Міністрів СРСР. Основними його функціями були: зовнішня розвідка, контррозвідка, оперативно-розшукова діяльність, охорона державного кордону СРСР, охорона керівників КПРС та Уряду СРСР, боротьба з націоналізмом і антирадянською діяльністю.

26 квітня 1986 сталася страшна трагедія для всього людства – аварія на Чорнобильській атомній електростанції до ліквідації її наслідків було залучено практично весь особовий склад карного розшуку УРСР, з метою невідкладного вирішення завдань з недопущення і припинення будь-яких злочинних проявів [7, с. 11]. Проводився «Комплекс агентурно-оперативних заходів» підрозділами карного розшуку для недопущення зростання злочинності після катастрофи.

Після ухвалення 24 серпня 1991 Акту проголошення незалежності України, почався кардинально новий етап оперативно-службової діяльності. За останні роки еволюціювала структура Департаменту карного розшуку, були створені нові підрозділи та відокремлювались самостійні оперативні служби для більш чіткої, злагодженої, та ефективної роботи. У 2001 році наказом МВС від 25.06.2002 № 613 Головне управління карного розшуку реорганізовано в Департамент карного розшуку [1, с. 11]. На сьогодні, у складі кримінальної поліції Національної поліції України створені Управління карного розшуку та Управління захисту економіки, основними завданнями є формування та реалізація державної політики у сфері боротьби зі злочинністю та виявлення і розкриття злочинів, розшук осіб, які їх вчинили.

Отже, злочинність зараз змінюється дуже стрімко, це пов'язано з розвитком технологій. Зловмисники використовують нові методи, нову спецтехніку і оперативникам, до цього потрібно пристосовуватись. Світ розвивається, і поліція не може дозволити собі відставати. Ефективна робота карного розшуку є одним із суттєвих чинників побудови правової держави та розвитку правовідносин і сфері реалізації прав і свобод громадян. але, без осмислення історичного минулого карного розшуку це не можливо.

Література:

1. Дмитрієв А. А. До питання про виникнення, становлення та розвитку оперативно-розшукових підрозділів по боротьбі зі злочинністю на українських землях. Кримінальне право, кримінальний процес та криміналістика. Наше право № 1, 2016. С. 79–86.
2. Полиция и милиция России: страницы истории. М. Наука, 1995. 317 с.
3. Основы оперативно-розыскной деятельности органов внутренних дел: учеб. под ред. Ю. А. Агафонова, Ю. Ф. Кваши. Краснодар. ун-т МВД России, 2007. 305 с.
4. Ерошкин Н. П. История государственных учреждений дореволюционной России. 2-е издание, М.: Высшая школа, 1968. 368 с.

5. История полиции дореволюционной России. Сборник документов и материалов по истории государства и права. Учебное пособие. М., 1981. 94 с.

6. История полиции дореволюционной России. Сборник документов и материалов по истории государства и права. Учебное пособие. М., 1981. 94 с.

7. Карний розшук 95 років звитяги. Київ: Редакційно – видавничий відділ ДРЩІПНПІ журналу «Міліція України», 2014. (КВ № 2406) 295 с.

8. Матеріали науково-практичного семінару. 2017. URL: http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/962/1/36ірник_тез_семінар_25052017%20_1_.pdf

КАЯТТЯ ЗЛОЧИНЦЯ ЯК ПСИХІЧНИЙ АКТ САМООЦІНКИ І САМООСУДУ СВОЄЇ ПОВЕДІНКИ

Кріцька Д. Є.,

студентка ІІ групи, Херсонський факультет
Одеського державного університету внутрішніх справ

науковий керівник:

Великий В. М.

Каяття – це щирий самоосуд винним своєї вини причетності до скоєного зла, готовності нести покарання, глибокий самоосуд особистості своєї антисоціальної поведінки.

Змістовно каяття становить собою психічний акт самооцінки своєї провини, щиросердного самосуду. Каяття є основою, фундаментом виправлення засудженого в майбутньому, без нього неможливо здійснити ціннісну переорієнтацію особистості, це прояв сорому і совісті, самоаналіз, з якої починається виправлення злочинця.

Відсутність каяття та самоосуду, на нашу думку, відрізняє злих, стійких злочинців. Вони уникають аналізу антисоціальної суті свого злочину і визнання провини. Для них не існує поняття самодокору. Але якщо вони себе дорікають, то тільки через

те, що потрапили до рук правоохоронців. Відсутність морального самоаналізу є перешкодою на шляху до самооцінки своїх протиправних дій. Тому, злочинець-рецидивіст – це особа, яка з правової точки зору багаторазово засуджувалася за злочини, а з психологічної – особистість, яка ніколи не відчуває каяття з приводу своїх протиправних діянь, яка втратила здатність до моральної самооцінки, втратила сором і совість.

Розглянемо кілька прикладів реальних ситуацій:

- Особа А. поширила наклеп на особу Б., через деякий час спростувала свою неправдиву інформацію, вибачились перед потерпіли, обіцяла, що таке більше не повториться, сама була впевнена, що саме так і буде. Однак через деякий час подібна ситуація повторилась.

- Молодий чоловік зґвалтував дівчину, яка від нього завагітніла. Чоловік визнав свою провину, запропонував дівчині одружитись, пообіцяв бути гарним батьком майбутньої дитини.

- Господар А. спалював сміття біля забору від чого зайнявся і згорів сусідський сарай. А. повністю визнав свою провину і збудував сусідові новий сарай.

Чи можемо ми говорити про каяття у кожному з наведених прикладів.

На нашу думку, слід розрізняти різні форми каяття:

- Вимушене каяття – під тиском обставин, інших осіб тощо.
- Нещире каяття – коли особа свідомо обманює, маніпулює, лише створює враження про щире покаяння, при цьому не збирається належним чином оцінювати свої дії, відшкодовувати збитки.

- Щире, разом з тим, не дієве каяття – коли особа, з одного блоку, щиро картає себе, бере на себе самозобов'язування більше не повторювати правопорушення, однак, у силу не сформованості вольових якостей повторно вчиняє схожі злочини.

- Щире дійове каяття, для якого має бути характерна низка реальних дій: добровільна явка з повинною, допомога у розкритті злочину, добровільне відшкодування збитків та усунення шкоди від злочину

Ст. 45 Кримінального кодексу України передбачає новий, невідомий КК 1960 р. вид звільнення від кримінальної відповідальності. У КК 1960 р. дійове каяття розглядалося лише як обставина, що пом'якшує відповідальність[1].

Сутність дійового каяття як підстави обов'язкового звільнення від кримінальної відповідальності полягає у тому, що особа, яка вчинила злочин, не лише внутрішньо переживає і словесно розкаюється у вчиненому, а й підтверджує це своїми соціально корисними й активними діями. Вчинити їх вона може з власної ініціативи, застосування ст. 45 не виключається у тому разі, коли дійовому каяттю передувала роз'яснювальна робота компетентних органів про позитивні наслідки поведінки, описаної у зазначеній статті.

Особа підлягає звільненню від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям, якщо: 1) вона вчинила злочин вперше; 2) вчинене нею діяння належить до злочинів невеликої тяжкості; 3) її посткримінальна поведінка є позитивною і повністю відповідає змісту дійового каяття, яке включає такі обов'язкові елементи, як: а) щире покаяння особи; б) активне сприяння розкриттю злочину; в) повне відшкодування завданих збитків або усунення заподіяної шкоди.

Для застосування ст. 45 слід встановити, як правило, сукупність всіх перерахованих елементів. Проте, якщо посягання фактично не спричинило суспільне небезпечних наслідків, дійове каяття може не включати повне відшкодування завданих збитків та усунення заподіяної шкоди.

До щирого дійового каяття, на нашу думку, слід віднести й випадки добровідного припинення участі в діяльності злочинної групи, своєчасне повідомлення правоохоронних органів про підготовку злочину, до якої була причетна ця особа, добровільна здача речей, заборонених у вільному обігу (зброї, вибухівки, браконьєрських засобів, наркотиків тощо).

Яскравим прикладом формування каяття, як самооцінки і самоосуду своєї поведінки є процеси, які відбуваються з особою засудженого.

Пенітенціарна психологія як галузь юридичної психології, досліджує інтелектуальні та особистісні властивості правопорушників, процес їхньої адаптації до перебування у виправно-трудовах закладах, психічні стани, викликані позбавленням волі, методи і прийоми виховної роботи з цією категорією осіб, формування позитивної установки на виправлення та ін. Її предметом є психологія правопорушників, груп засуджених у місцях позбавлення волі, психологічні феномени і механізми їх виникнення і функціонування.

Перебування в місцях позбавлення волі сильно відбивається на психіці людини. Наявність режиму в тюрмі чи таборі, обмеження біологічних і духовних потреб, різка зміна стереотипу життя, який склався, переживання, викликані засудженням, – усе це впливає насамперед на психічний стан індивіда. Найтиповішим є стан нетерпіння, очікування змін, що завжди характеризується підвищеною психічною напруженістю. У багатьох розвивається стан приреченості і безнадійності, що викликає пасивність у вчинках і діях людини. У деяких засуджених позбавлення волі спричиняє пригнічений стан, який є наслідком зневіри у можливість знову повернутися до нормального життя. Через це може «притуплюватися» відчуття самооцінки, аналізу своїх вчинків, і тоді про самоосуд й каяття не може бути й мови [1, с. 382].

У багатьох злочинців матеріальні потреби домінують над духовними, коло останніх дуже вузьке і передбачає лише спілкування з людьми або одержання тих чи інших відомостей, потрібних для «злочинного престижу». Як правило, є деякі категорії злочинці, для яких не характерне каяття – вони не стають на шлях виправлення, уникають праці, бажають жити «легко і красиво», не ускладнюючи себе фізичною роботою.

Не можна не відзначити, ще один важливий психологічний феномен – переосмислення багатьма особами минулих стосунків та інтересів. Унаслідок втрати багатьох благ, різкого обмеження і зміни потреб людина починає згадувати своє життя до скоєння злочину, по-іншому цінувати колишнє життя, взаємини з людьми, комплекс життєвих інтересів. Переоцінка свого підходу

до життя, до людей, до особистих вчинків – це перші кроки до перевиховання. Саме такі переосмислення можуть привести людину до переоцінки своїх дій та до каяття.

Каяття є основою, фундаментом виправлення засудженого в майбутньому, без нього неможливо здійснити ціннісну переорієнтацію особистості. Будь-яке рішення приймає сама людина, зовнішні впливи і умови лише сприяють (чи не сприяють) цьому процесу. Прояв сорому і совісті, самоаналіз і самоосуд – це та вихідна позиція, з якої починається виправлення злочинця [2, с. 33].

Кримінально-виконавчий кодекс України в ст. 11 «Види органів і установ виконання покарань» визначає, що установами виконання покарань є: арештні доми, кримінально-виконавчі установи, спеціальні виховні установи, слідчі ізолятори у випадках, передбачених цим Кодексом. Кримінально-виконавчі установи поділяються на кримінально-виконавчі установи відкритого типу (далі – виправні центри) і кримінально-виконавчі установи закритого типу (далі – виправні колонії).

Які методи перевиховання використовують у місцях позбавлення волі? З метою перевиховання засуджених у виправних закладах використовується навчання, праця, спілкування, котрі поєднуються з режимом особливою організацією діяльності виправного закладу. Дотримання режиму засудженими забезпечується через: охорону і нагляд за ними, використання заходів заохочення і стягнення, застосування у суворо визначених випадках заходів безпеки (зброї, наручників та ін.). Режим у місцях позбавлення волі має цілком самостійну виховну функцію, оскільки передбачає чіткий розпорядок дня, високу організованість життя і побуту засуджених. Суворая регламентація життєдіяльності злочинців безпосередньо впливає на їхній характер і поведінку. І якщо в засудженого виникає справжнє бажання покінчити зі злочинним світом і виробити в себе якості, необхідні для життя на волі, то вимоги режиму допомагають йому виховати в собі дисциплінованість думки і дій, обов'язковість, акуратність, зібраність та інші позитивні інтелектуальні, вольові та емоційні риси характеру [3, с. 135].

Отже, виходячи з вищезазначеного, можна сказати, що перевиховання злочинця та формування щирого дійового каяття значною мірою залежить від нього самого, від його намірів і планів, від його характеру і цілеспрямованості, від бажання засудженого не залежно від його оточення та навколишнього середовища. Мотиви, які підштовхнули особу на злочин теж грають велику роль в каятті та самоосуду. Якщо людина має психічні розлади, в неї не будуть спостерігатися відчуття вини за скоєне, ця людина ніколи не прийде до висновків щодо неправомірності своїх дій.

Каяття як психічний акт самооцінки і самоосуду поведінки, скоріше всього, будуть проявлятися в людини, яку до злочину підштовхнули економічні, політичні, соціальні проблеми. Така людина здатна аналізувати свої дії та здатна розуміти задану собою шкоду суспільним відносинам, здатна до самоосуду та виправлення.

Література:

1. Кримінальний кодекс України.: URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show>
2. Бедь В. В. Юридична психологія: Навч. посіб.– 2-ге вид., доп. і переробл.– К.: МАУП, 2004.– 436 с.
3. Кацавець Р. С. Пенітенціарна психологія: Навч. посіб.– К.: Алерта, 2018.– 110 с. З.
4. Харченко С. Я., Караман О. Л., Краснова Н. П. Пенітенціарна педагогіка: наук.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл.– Луганськ, 2011.– 329 с.

ЩОДО КІБЕРПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

Новіков М. М.,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри професійних та спеціальних дисциплін Херсонський факультет Одеського державного університету внутрішніх справ

На сьогоднішній день кіберзлочинність є одним із вагомих елементів класифікації злочинності. У січні 2020 року голова Національної поліції України Ігора Кліменко повідомив про те, що в Україні існують всі ключові кіберзлочини, «які вчинюються за допомогою комп'ютерних та телекомунікаційних технологій» [1]. Він стверджує про те, що їх кількість щомісячно зростає. Тому актуальність теми обумовлюється необхідністю забезпечення кіберконтролю поліцією за розвитком та станом інформаційних технологій, їх мереж.

Нормативну основу протидії кіберзлочинності складають закони України «Про Національну поліцію» [2], «Про оперативно-розшукову діяльність» [3], КПК України, укази Президента України: від 26 травня 2015 року № 287, що визначає «Стратегії національної безпеки України»; від 14 березня 2016 року № 92, що визначає «Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України»; а також затвердженої Стратегії реформування державного управління на 2016–2020 роки, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 року № 474-р. Ця правова база покликана сприяти розвитку інформаційного суспільства з використанням кібертехнологій, кібермереж, кіберринків, кіберкомерції, де актуальне місце займає сучасна криптовалюта, що визнається провідними постіндустріальними державами (США, Японія та ін.).

Питання протидії кіберправопорушенням опрацьовувалося такими науковцями як Д. Азаров, В. Василевич, А. Васильєв, Ю. Васильєв, В. Гавловський, Є. Грабовський, Н. Гуторова, Д. Євтушенко, А. Маєвська, Р. Макарова, Д. Пашнєв,

Є. Пономаренко, А. Пушкар, В. Харченко, В. Цимбалюк, О. Юдін, Р. Федоряк Н. Ярмиш та іншими.

Об'єктом дослідження є відносини контролю у сфері кіберполіцейського захисту від кіберкомерційних правопорушень.

Предметом дослідження є кіберполіцейська протидія кримінальним правопорушенням.

На наш погляд, поліцейська протидія кібрзлочинам визначається, як врегульована контрольно-аналітична діяльність за електронною комерцією, іншими новітніми засобами ведення електронного бізнесу, що спрямована на реалізацію самостійного, ініціативного, відповідального створення матеріальних благ та надання послуг на власний ризик та їх розповсюдження через Інтернет.

Основними функціями кіберполіцейської діяльності є: 1) завчасне інформування населення про появу нових кіберзлочинів; 2) впровадження програмних засобів для систематизації та аналізу інформації про кіберінциденти, кіберзагрози, кіберзлочини (проникнення до державної, службової, комерційної таємниці, конфіденційних даних, інших службових злочинів; а також злочини проти власності); 3) участь у професійній підготовці та підвищенні кваліфікації працівників поліції щодо застосування комп'ютерних технологій у протидії злочинності; 4) участь кіберполіцейських у міжнародних операціях; 5) міжнародне співробітництво в системі Інтерполу, Європолу та в мережі контактних пунктів між 90 країнами світу; 6) активна протидія кіберполіції кіберзлочинам у сфері використання платіжних систем.

Останній тип злочинів є на сьогодні найбільш популярним та включає в себе: а) скімінг (шимінг) – незаконне копіювання вмісту треків магнітної смуги (чипів) банківських карток; б) кеш-трапінг – викрадення готівки з банкомату шляхом встановлення на шатер банкомату спеціальної утримуючої накладки; в) кардінг – незаконні фінансові операції з використанням платіжної картки або її реквізитів, що не ініційовані або не підтверджені її держателем; г) несанкціоноване списання коштів з банківських рахунків за допомогою систем дистанційного банків-

ського обслуговування; д) фішинг – виманювання у користувачів Інтернету їх логінів та паролів до електронних гаманців, сервісів онлайн аукціонів, переказування або обміну валюти, тощо; е) онлайн-шахрайство – заволодіння коштами громадян через інтернет-аукціони, інтернет-магазини, сайти та телекомунікаційні засоби зв'язку; ж) піратство – незаконне розповсюдження інтелектуальної власності в Інтернеті; з) кардшарінг – надання чи одержання незаконного доступу до перегляду супутникового та кабельного ТВ [4].

Отже, кібернетичні технології організовані злочинними організаціями спрямовуються на одержання злочинних доходів від протиправних контентів. Останні можуть містити прояви екстремізму, тероризму, різних форм піратства, порнографію, культивують жорстокість та насильство, популяризують наркоманію а також є платформою для розповсюдження комп'ютерних вірусів, програм-шпівнів.

Таким чином, незаконне заволодіння комп'ютерною інформацією, вчинення шахрайств, власністю інших осіб за допомогою телекомунікаційних систем, комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку є кіберзлочинами, що є кримінально караними та визначаються переліком кримінальних статей (ст.ст. 361, 361–1, 361–2, 362, 363, 363–1) КК України.

Під кіберзлочинністю розуміється «соціально-правовий феномен», що проявляється в забороненій КК України предметній комп'ютерно –мережевій та комунікативній кримінально-правовій діяльності значної частини інтелектуально спроможного населення, з використанням електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів) з метою вчинення, як кримінальних, так і адміністративних правопорушень у кібернетичній сфері. Отже, на наш погляд, удосконалення кіберполіцейській протидії (у супереч соціально-правового феномену) є: 1) впровадження передового досвіду зарубіжних правоохоронних органів у сфері кіберпрофілактиці кримінальних правопорушень; 2) підвищення науково-технічного рівня міжнародного співробітництва поліцейських щодо розкриття, розслідування та запобігання кіберзлочинам

в системі Інтерполу та Європолу; в) формування сучасних комп'ютерних мереж та механізмів із захистом від кібератак.

В теорії кримінального права кіберзлочини можна класифікувати за двома напрямками: 1) традиційні злочини, що вчиняються за допомогою комп'ютерних технологій та Інтернету. Наприклад, шахрайство з використанням ЕОМ, незаконне збирання відомостей, що становлять комерційну таємницю, шляхом несанкціонованого доступу до комп'ютерної інформації і т.п. 2) нові злочини, що стали можливі завдяки новітнім комп'ютерним технологіям. Наприклад, злочини передбачені Розділом XVI КК України [4].

Вважаємо, що за криміналістичною особливістю таких кіберзлочинів, їх розслідування та розкриття неможливе без застосування та використання комп'ютерних технологій. Досудове розслідування, в даному випадку, пов'язане з необхідністю відшукування викраденої інформації, її фіксування, а також вилучення та збирання доказів в електронній формі, в електронній сфері. В цьому реально допомагають комп'ютерні технології, які широко використовуються для проведення оперативно-розшукових заходів.

Література:

1. Кількість кіберзлочинів в Україні зростає щомісячно – Клименко. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1849371-killist-kiberzlochiviv-ukrayini-zrostaye-schomisyachno-klimenko>
2. Про національну поліцію: Закон України від 02.07. 2015 № 580. URL: <http://mvs.gov.ua>
3. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 р. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 22. Ст. 303.
4. Стратегії національної безпеки України: Указ Президента України: від 26 травня 2015 року № 287. URL: <http://www.minjust.gov.ua>
5. Карчевський М. В. Злочини в сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку (тези лекцій). Злочини в сфері використання IT URL: http://it-crime.at.ua/index/tezi_lekcij/0

МАТЕРІАЛІСТИЧНА ДІАЛЕКТИКА, ЯК МЕТОД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗКРИТТЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ

Оржинська Е. І.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри професійних
та спеціальних дисциплін Херсонського факультету
Одеського державного університету внутрішніх справ

Як свідчить сучасна слідча та судова практика, зустрічаються непоодинокі випадки відсутності у слідчих необхідного професійного рівня знань (необхідного криміналістичного мислення), яке призводить до помилок, у тому числі і помилок, які тягнуть за собою судові помилки, які в подальшому калічать людські долі. Це необхідне криміналістичне мислення формується на базі дослідження та вивчення методології та методів криміналістики, та методів які використовує криміналістика. Саме застосування методів криміналістики допомагає слідчим оцінювати встановлені докази та інші дані по справі, дозволяючи обрати з них саме ті, які формують логічну ланку доказування.

Тому у час стрімкої глобалізації, яка на сьогоднішній день охопила усі сфери суспільного життя необхідно повернутися до подальшого вивчення методології криміналістики починаючи з переосмислення фундаментальних, всезагальних методів та їх впливу на формування свідомості сучасного слідчого.

Таким всезагальним, універсальним методом пізнання та суспільної практики є метод матеріалістичної діалектики, який відігріє важливу роль в системі методологічного знання [2, с. 16].

Діалектичний метод, як вчення про розвиток речей і процес їх пізнання, про мислення, його закони і форми використовується криміналістикою як всезагальний метод пізнання. Зокрема, матеріалістична діалектика надійно захищає методологічний апарат криміналістики від псевдонаукових прийомів, заснованих на забобонах, містиці та окультизмі [3, с. 50].

Салтевський М. В. зазначав, що діалектична логіка для науки криміналістики слугує філософською основою, що дозволяє на

її базі розробляти методи криміналістики, створювати окремі теорії, які обґрунтовують ці методи і вказують шляхи їх запровадження у практику криміналістичного дослідження як пізнавальної діяльності [5, с. 20]. Проте ми вважаємо, що дослідник трохи звузив значення діалекти для криміналістики, оскільки вона відіграє вагоме значення не лише під час провадження практичної діяльності, але і теоретичної, наукової. Зазначене пов'язане з тим, що діалектика, як теорія пізнання в криміналістиці, як і в інших науках, виконує три функції: світоглядну, гносеологічну та методологічну.

Так, світоглядна функція передбачає розробку системи наукових поглядів на світ, наприклад переконання, що у природі все взаємопов'язане, усі явища та факти доступні пізнанню і будь-який злочинний проступок залишає сліди, які допомагають розкрити його. Науковий світогляд дає змогу краще орієнтуватися в навколишньому природному середовищі, правильно оцінювати конкретні соціальні явища, проникати в їх суть і активно впливати на їх появу та розвиток. Переконання, що будь-яка протиправна дія може бути пізнана та попереджена, створює впевненість громадян і правоохоронних органів у тому, що злочинність як соціальне явище може бути ліквідовано завдяки не тільки каральній діяльності, а й профілактичній роботі.

Гносеологічна функція розкриває суть пізнавальної діяльності й закони, на основі яких вона провадиться. Знання законів і закономірностей пізнавальної діяльності допомагає цілеспрямовано діяти в реальних ситуаціях, планувати кінцевий результат, а процес, скажімо, розслідування злочинів зробити більш творчим, доцільним, керованим [4, с. 24].

Також матеріалістична гносеологія звільняє слідчих від суб'єктивізму при дослідженні та оцінці доказів, зобов'язує дослідника виявляти об'єктивні зв'язки дійсності та виходити при прийнятті рішень лише з достовірних науково встановлених фактів. Діалектика представляє реальну логіку змістовного криміналістичного мислення, формує найбільш загальні закони пізнавального процесу, відображаючи об'єктивну діалектику самої дійсності [3, с. 50].

Отже, суттю гносеологічної функції є процес пізнання. Розслідування злочинів теж має пізнавальний характер. Його специфіка у криміналістиці полягає в тому, що пізнання в цій царині людської діяльності здійснюється у формі доказування.

Збирання доказів здійснюється за допомогою проведення слідчих дій, а їх дослідження й оцінка полягають у з'ясуванні відомостей про факти, в їх перевірці, у встановленні їх вірогідності. Своєрідність процесу пізнання при розслідуванні злочинних проступків полягає головним чином у тому, що його предметом є суспільно небезпечні та протиправні діяння. Їх дослідження у більшості випадків ускладнюється тим, що особа, яка проводить розслідування, як правило, не уявляє ці дії у вигляді повної картини події. У розпорядженні слідчого є тільки деякі сліди, під час аналізу яких він повинен відновити картину, що відбулася, у всій її складності. Тому діяльність слідчого (розумова і процесуальна) проходить за таких умов, коли не можна з'ясувати природні причинні зв'язки, коли знищені або замасковані сліди, а зв'язок між речами й подіями нерідко постає в перекрученому вигляді, як і сутність явищ. Це й визначає характер діяльності слідчого як пізнавальної [1, с. 190].

Методологічна функція діалектики як теорії пізнання полягає в орієнтації людей в їх предметно-змінювальній (перетворювальній) діяльності [4, с. 24]. Діалектика зобов'язує розглядати об'єкти криміналістичного пізнання в розвитку та складній системі взаємодії елементів її структури та інфраструктури [3, с. 50]. Будь-який суб'єкт у пізнавальній діяльності так чи інакше перетворює, змінює діяльність, наприклад, слідчий рокиває злочин, науковець досліджує методику розслідування злочинних проявів, новий метод у боротьбі зі злочинними проявами тощо. Грунтуючись на законах діалектики, суб'єкт створює прийоми й засоби для пізнання та діяльності в конкретній галузі знання, які є для цієї галузі окремою методологією [4, с. 24]. Так, без врахування закономірностей розвитку та зміни об'єктів був би не можливий експертний висновок про

тотожність предметів та осіб, які зазнали значних змін у силу часу їх експлуатації або навмисних змін [3, с. 50].

Таким чином, в практичній діяльності слідчого вказані функції діалектичного методу як і сам діалектичний метод полегшують побудову інтегральних, загальних та приватних версій та інформаційних моделей подій що розслідуються, а також побудову та коригування планів досудового розслідування.

Література:

1. Коновалова В. Проблеми методології галузевих наук (на прикладі наук кримінально-процесуального циклу) *Вісник Академії правових наук України: зб. наук. пр.* Харків: Право. 2012. № 1 (68). С. 185–192.

2. Кохановский В. П. Диалектико-материалистический метод: [учебное пособие]. Ростов на Дону: Изд-во Рост. ун-та, 1992. 272 с.

3. Крестинников О. А. Система методологии криминалистики. Монография. Москва: Юрлитинформ. 2013. 272 с.

4. Біленчук П. Д., Гель А. П., Салтєвський М. В., Семаков Г. С. Криміналістика (криміналістична техніка): курс лекцій. Київ: МАУП, 2001. 216 с.

5. Салтєвський М. В. Криміналістика Навчально-довідковий посібник. Київ: Кондор. 1996. 159 с.

ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ТА ДЕКРИМІНАЛІЗАЦІЇ НЕПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ЗЛОЧИН

Половинка Л. М.,

курсантка 3-го курсу, Херсонського факультету
Одеського державного університету внутрішніх справ

На сучасному етапі розвитку наше суспільство має брати на себе відповідальність не тільки за свою безпеку, а й за безпеку інших осіб. Це пояснюється тим, що злочинність має неминуче значення для кожного з нас. Будь-який громадянин нашої держави повинен розуміти необхідність своєї правової

свідомості. Адже саме від нас залежить безпека нашого міста, області, країни і світу, в цілому.

Визначення правової природи неповідомлення про злочин та з'ясування доцільність криміналізації неповідомлення про злочин є доволі широкою і нагальною проблемою сьогодення, які висвітлюється в юридичній літературі дослідниками інституту причетності до злочину.

При криміналізації неповідомлення про злочин важливо встановити ряд обставин, які будуть впливати на тяжкість даного злочину. До них можна віднести стадії вчинення злочину. Безумовно, ступінь відповідальності за неповідомлення про готування до злочину або замах на нього в порівнянні з неповідомленням про вже вчинений злочин буде різною.

Так, на стадії попередньої злочинної діяльності органи правосуддя мають певний час для запобігання вчиненню злочинного діяння. Коли правоохоронним органам вдається запобігти вчиненню злочину на стадії готування або замаху, то настання тяжких наслідків можна відвернути. А в разі скоєння злочину, наприклад, з матеріальною конструкцією складу злочину, злочинні наслідки відвернути вже неможливо. Тому слід погодитися з думкою А. С. Беніцький, про необхідність диференціювати кримінальну відповідальність за неповідомлення про готування до злочину або замах на нього й за неповідомлення про вже вчинений злочин [3, с. 401].

Проте за такою диференціацією важко визначити, коли особа буде підлягати відповідальності за неповідомлення готування до злочину, а коли за неповідомлення за вже вчинений злочин. Мова йде про те, що як кваліфікувати дії особи, якщо вона знала про готування до злочину і знала саме про його вчинення і не повідомила до правоохоронних органів. Це питання, на нашу думку, підлягає подальшому дослідженню.

В українському законодавстві немає чіткого розмежування притягнення до відповідальності особи за неповідомлення злочину, що готується та злочину, що вже вчинений. Але Кримінальний кодекс України передбачає відповідальність

за заздальгідь не обіцяне приховування тяжкого чи особливо тяжкого злочину, що зазначено в статті 396 [1].

Під приховуванням злочину розуміємо приховування злочинця, слідів злочину, засобів та знарядь вчинення злочину, факту придбання або збуту майна, здобутого в результаті його вчинення, легалізації (відмивання) грошових коштів та іншого майна, здобутих злочинним шляхом. Способами приховування можуть, зокрема, бути надання злочинцю сховища, транспортних засобів, знищення слідів злочину, перенесення знарядь злочину в інше місце, зміна зовнішнього вигляду злочинця, забезпечення злочинця підробленими документами [4].

Склад цього злочину утворює приховування лише тяжкого або особливо тяжкого злочину. Відповідно до ст. 12 КК України критерієм класифікації злочинів є ступінь їх тяжкості, який характеризує обсяг (кількість) суспільної небезпеки злочинів, що посягають на один і той самий об'єкт і заподіюють йому шкоду одного і того самого виду – фізичну, майнову, організаційну, психологічну тощо [4].

Частина 2 ст. 396 КК України передбачає звільнення від кримінальної відповідальності членів сім'ї чи близьких родичів особи, яка вчинила злочин, коло яких визначається законом. Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 3 Кримінального процесуального кодексу України до близьких родичів та членів сім'ї відносяться чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням, а також особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом і мають взаємні права та обов'язки, у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі [2].

При вирішенні питання про криміналізацію неповідомлення про вчинення злочину потрібно приймати до уваги ступінь суспільної небезпеки бездіяльності особи, котра заздальгідь була обізнана про готування іншою особою до скоєння злочинну.

Слід зазначити, що криміналізація неповідомлення про злочин буде допомагати при їх попередженні, запобіганню настанню наслідків у випадку готування до злочину чи замаху, зниженню рівня латентності злочинів, підвищення рівня правосвідомості населення і вихованню у людини правосвідомості.

Крім того такі заходи допоможуть правоохоронним органам своєчасно притягати правопорушників до відповідальності, що забезпечуватиме безпеку громадян. Важливо встановити розмежування відповідальності за неповідомлення злочину, що готується і злочину, що вже вчинений. Адже це має велике значення, коли є можливість запобігти вчиненню злочину.

Література:

1. Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 05.04.2001№ 2341-III. [Електронний ресурс] // Сайт: «Законодавство України».- Режим доступу до документу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n2807>.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. [Електронний ресурс] // Сайт: «Законодавство України».- Режим доступу до документу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

3. Беніцький А. С. Причетність до злочину: проблеми кримінальної відповідальності: [монограф.]: / А. С. Беніцький; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка.- Луганськ: СПД Резников В. С., 2014.- 552 с.

4. Коментар до статті 396. Приховування злочину. [Електронний ресурс] // Сайт: «Юридичні послуги онлайн».- Режим доступу до документу: <http://yurist-online.com/ukr/uslugi/yuristam/kodeks/024/393.php>.

КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАСУДЖЕНИМ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ КОНТАКТІВ ІЗ ЗОВНІШНІМ СВІТОМ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ФЕДЕРАТИВНОЇ РЕСПУБЛІКИ НІМЕЧЧИНА

Пузирьов М. С.,

доктор юридичних наук, заступник начальника кафедри
кримінального, кримінально-виконавчого права та кримінології
Академії Державної пенітенціарної служби

Під час порівняльно-правового дослідження нами встановлено, що Федеративна Республіка Німеччина (далі – ФРН), як і будь-яка цивілізована країна світу, виконує міжнародно визнані норми щодо забезпечення засудженим контактів із зовнішнім світом, передбачаючи відповідні положення в Законі «Про виконання покарання у виді позбавлення волі, а також пов’язаних із ним заходів виправлення і безпеки», а саме: розділ 4 «Побачення, листування та короточасні виходи/виїзди засуджених за межі тюрем» (ст. 23–36) частини 2 цього нормативно-правового акта [1, с. 6–9].

Зокрема, ст. 23 кримінально-виконавчого закону ФРН гарантує засудженому до позбавлення волі право спілкуватися з особами, які перебувають за межами установи, в порядку, визначеному цим Законом. При цьому адміністрація установи має створювати всі необхідні умови для такого спілкування [1, с. 6].

Виходячи із правової природи кримінально-виконавчого регулювання, ми підтримуємо позицію А. М. Бурцева, який контакти засудженого із зовнішнім світом поділяє на дві групи: внутрішні й зовнішні. До першої групи вчений відносить побачення, листування, телефонні розмови та обмін телеграмами, посылками. Другу групу контактів із зовнішнім світом становлять перелічені у ст. 11 кримінально-виконавчого закону ФРН такі види пом’якшення режиму: регулярне заняття певною діяльністю за межами кримінально-виконавчої установи під

охороною службовців установи або без такої і право разового залишення кримінально-виконавчої установи під охороною службовців установи або без такої [2, с. 150, 151].

При цьому в особливий вид контактів засудженого із зовнішнім світом А. М. Бурцев виділяє відпустку з установи (ст. 13 кримінально-виконавчого закону ФРН), тривалість якої досягає 21 дня на рік [2, с. 152].

Водночас, ураховуючи термінологію кримінально-виконавчого законодавства України, в цьому дослідженні під час перекладу англомовної конструкції «leave from custody» (що вживається в тексті Закону ФРН 1976 р.) ми використовуємо поняття «короткочасні виїзди засуджених за межі установ виконання покарань», а не «відпустки засуджених за межі установ виконання покарань» або «тюремні відпустки», як це роблять окремі дослідники зарубіжного пенітенціарного досвіду.

Так, згідно зі ст. 11 аналізованого Закону, стосовно засуджених до позбавлення волі можуть застосовуватися: а) надання можливості працювати за межами установи під наглядом працівника тюрми, або без такого нагляду; б) короткочасні виходи за межі установи протягом дня як під наглядом працівника тюрми, так і без такого нагляду («short leave»).

Зазначені форми можуть застосовуватися за згодою засудженого, якщо не виникає конкретних побоювань, що він буде ухилятися від відбування покарання або зловживати поліпшеними умовами відбування покарання для вчинення злочинів [1, с. 3].

Загалом, підкреслюючи позитивний ефект від таких форм контактів засуджених з інститутами вільного суспільства, можемо підтримати позицію з цього питання радянських та пострадянських дослідників пенітенціарної системи ФРН, які відмічали, що робота засуджених за межами установи, будучи важливим реабілітаційним заходом під час виконання покарань, забезпечує усвідомлене її виконання і надає засудженим можливість навчання та професійної підготовки за межами установи; а прагнення до отримання такого законного інтересу стимулює правослухняну поведінку засуджених й у підсумку сприяє досягненню мети виконання покарань [3, с. 78; 4, с. 18–19; 5, с. 58].

За результатами проведеного аналізу положень Закону ФРН 1976 р. нами розмежовано інститут так званого «короткочасного перебування засуджених за межами установи виконання покарань» на дві самостійні форми: 1) так звані «short leave» – короткочасні виходи за межі установи протягом дня як під наглядом працівника тюрми, так і без такого нагляду (п. 2 ч. 1 ст. 11); 2) так звані «leave from custody» – короткочасні виїзди засуджених за межі установ виконання покарань (ст. 13).

У свою чергу, згідно з ч. 1 ст. 24 кримінально-виконавчого закону ФРН, засуджений має право на регулярні побачення, тривалість яких має дорівнювати мінімум одній годині на місяць. Відповідно до ч. 3 цієї статті, з міркувань безпеки особа, яка прибула на побачення, може бути піддана огляду [1, с. 6]. Зазначимо, що схожі норми щодо гарантування безпеки під час проведення побачень містить і кримінально-виконавче законодавство України (зокрема, ч. 6 ст. 102 КВК України [6], абз. 3–5 п. 1 розділу XV Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань [7]).

Керуючись ст. 25, начальник установи може заборонити побачення з таких причин: 1) якщо проведення побачення ставить під загрозу безпеку або порядок в установі; 2) у разі наявності достатніх підстав убачати, що відвідувачі, які не є родичами засудженого, можуть чинити на нього шкідливий вплив або перешкоджати його інтеграції.

Дозволяються побачення із захисником, прокурором та нотаріусом (ст. 26). Загальне правило щодо порядку проведення побачень, передбачене ч. 1 ст. 27 кримінально-виконавчого закону ФРН, передбачає, що побачення можуть проводитися під наглядом представника адміністрації установи виконання покарань із міркувань гарантування безпеки або порядку в установі. У свою чергу, якщо така потреба з міркувань безпеки відсутня, побачення можуть проводитися без нагляду представника адміністрації. Такі саме правила передбачено і щодо прослуховування розмов під час проведення побачення. Водночас ч. 3 ст. 27 вказаного Закону забороняє здійснення нагляду за проведенням побачення

засудженого із захисником. Згідно з ч. 2 ст. 27, побачення може бути припинено, якщо, незважаючи на зроблені попередження, відвідувачі або засуджені порушують будь-які положення цього Закону або не виконують законні вимоги адміністрації установи. В особливих випадках побачення може бути припинено в імперативному порядку без відповідних попереджень [1, с. 6].

Варто зазначити, що крім вищезгаданих короткочасних виїздів засуджених за межі установи кримінально-виконавчим законом ФРН (ст. 35) передбачено можливість надання засудженим дозволу на короткочасний виїзд за межі установи тривалістю до семи діб, якщо на це є важливі причини. При цьому закон не містить вичерпного переліку таких причин, зазначаючи тільки що сукупна тривалість перебування за межами установи з будь-яких інших важливих причин, окрім смерті або тяжкої хвороби близького родича, що загрожує життю хворого, не може перевищувати семи діб на рік (ч. 1). Водночас, відповідно до ч. 2 ст. 35, короткочасні виїзди, надані згідно з ч. 1 цієї статті, не перешкоджають отриманню короткочасних виїздів у загальному порядку [1, с. 8–9].

Література:

1. Act concerning the execution of prison sentences and measures of rehabilitation and prevention involving deprivation of liberty (Prison Act). 45 p. URL: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stvollzg/englisch_stvollzg.pdf (дата звернення: 17.01.2020).

2. Бурцев А. Н. Пенитенциарная система Германии в XVI – нач. XXI вв.: историко-юридическое исследование: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Екатеринбург, 2007. 223 с.

3. Алферов Ю. А. Международный пенитенциарный опыт и его реализация в современных условиях: сб. лекций. Домодедово: РИПК МВД РФ, 1993. 122 с.

4. Гришко А. Я. Уголовные наказания в Федеративной Республике Германия: учеб. пособ. 2-е изд., испр. и доп. Рязань: Акад. ФСИН России, 2010. 35 с.

5. Стручков Н. А., Шупилов В. П. Исполнение уголовного наказания в капиталистических странах (Англия, ФРГ): учеб. пособ. / науч. ред. проф. В. А. Владимиров. Москва: Акад. МВД СССР, 1978. Вып. II. 88 с.

6. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 11.07.2003 р. № 1129-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 3–4. Ст. 21.

7. Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань: наказ Міністерства юстиції України від 28.08.2018 р. № 2823/5. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1010-18> (дата звернення: 17.01.2020).

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВА ПРИРОДА ОБСТАВИН, ЩО ВИКЛЮЧАЮТЬ ЗЛОЧИННІСТЬ ДІЯННЯ

Семенов А. О.,

здобувач вищої освіти 3-го курсу, Херсонський факультет
Одеський державний університет внутрішніх справ

науковий керівник:

Савельєва І. В.,

старший викладач кафедри професійних
та спеціальних дисциплін Херсонський факультет
Одеський державний університет внутрішніх справ

На сьогоднішній день актуальним є те, що громадяни, службові особи нерідко змушені здійснювати вчинки, які за своїми зовнішніми ознаками збігаються з тим чи іншим злочинним діянням, але які не вважаються суспільно небезпечними і кримінально протиправними. Вони навпаки визнаються правомірними і, як правило, суспільно корисними.

Детальним дослідженням цієї теми займалися такі вчені: П. Андрушко, Ю. Баулін, М. Дурманов, С. Келін, І. Слуцький, В. Тацій, П. Дагель, А. Шурдумов, Ю. Александров, Т. Кудлай, О. Литвак тощо.

Під обставинами, що виключають злочинність діяння розуміють такі обставини, що в свою чергу виключають суспільну небезпечність і протиправність в діянні. За їх зовнішніми ознаками вони схожі зі злочинами, але за неясності певних підстав не несуть суспільну небезпеку та кримінальну відповідальність

особи за заподіяну шкоду. Обставини дають змогу отримати повне уявлення про скоєне та правильно оцінити його і побачити правомірність діяння там, де по зовнішнім ознакам складу злочину виглядає як злочин.

Кримінальний кодекс України закріпив ці обставини в розділі VIII від 15 квітня 2001 року, їх перелік був значно збільшений у порівнянні з КК 1960 року, в якому було визнано лише три – необхідна оборона, затримання особи та крайня необхідність.

Чинне кримінальне законодавство передбачає 7 видів обставин, що виключають злочинність діяння: необхідну оборону (ст. 36); уявна оборона (ст. 37); затримання особи, що вчинила злочин (ст. 38); крайня необхідність (ст. 39); фізичний або психічний примус (ст. 40); виконання наказу або розпорядження (ст. 41); діяння пов'язане з ризиком (ст. 42) чи виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 43) [1. с. 14].

Обставини, що виключають злочинність діяння відносяться до заохочувальних кримінально-правових норм, які в свою чергу стимулюють прояви соціально-правової активності особи, громадську відповідальність та почуття обов'язку особи за боротьбу зі злочинністю.

Всі обставини характеризуються певними ознаками, які в свою чергу відрізняють їх від злочинного діяння та виключають кримінальну відповідальність.

Першою ознакою, яка спільна для всіх обставин, що виключають злочинність діяння є те, що вони являють собою свідомі та вольові вчинки людей у формі дії чи бездіяльності. Одні вчиняються активною поведінкою – необхідна оборона, уявна оборона, крайня необхідність, затримання особи, яка вчинила злочин, а інші – як дією так і бездіяльністю [3. с. 210].

Другою ознакою є те, що тільки за певними винятковими подіями, процесами, діями людей чи певними підставами, що обґрунтовують необхідність здійснення вчинку, які пов'язані із заподіянням шкоди, можуть бути виправдані. Необхідна оборона,

наприклад, можлива лише проти суспільно небезпечного діяння, але заборонена проти осіб, які не вчиняють злочин.

Вираження крайньої необхідності в заподіянні шкоди правоохоронним інтересам можливо лише з підстав коли є небезпека яка загрожує і неможливо уникнути за допомогою інших засобів. Її суть – це діяльність громадян що в свою чергу спрямована на охорону прав, інтересів особи, держави. При затриманні особи, яка вчинила злочин, шкода заподіюється з метою затримати злочинця, щоб не дати йому можливості ухилитися від слідства і суду.

Третьою ознакою є зовнішня схожість фактичних, видимих ознак здійсненого вчинку і відповідного злочину, наприклад, позбавлення життя при необхідній обороні зовнішньо схоже до вбивства.

Шкода, яка заподіюється злочинцям при затриманні, виступає як один із засобів відвернення самої небезпеки, яка загрожує в даний момент об'єкту, що потребує захисту. Питання, що стосуються саме про шкідливість, корисність цих дій, які використовувалися з метою затримати злочинця, вирішується виходячи із співвідношення цінностей інтересів, які захищаються та які порушуються.

Проте, якщо дія чи бездіяльність особи спрямована проти об'єкта кримінальної охорони; вчинене діяння відповідає фактичним, зовнішнім ознакам об'єктивної сторони того чи іншого складу злочину; це діяння вчинила особа, яка здатна бути суб'єктом злочину – ці діяння підпадають під ознаки передбачені кримінальним законом. Випадком є те, якщо вчинені діяння зовнішньо збігаються з тим чи іншим злочином, можна говорити про обставини, що виключають злочинність діяння.

Четверта ознака – це виключно незлочинний характер та правомірність заподіяння шкоди в діянні.

Діяння, що пов'язані з ризиком є суспільно корисними, адже їх спрямованість націлена на досягнення суспільно корисної мети, навіть з усвідомленням можливих небезпечних наслідків, які можуть виникнути у процесі їх професійної діяльності.

Виконання наказу чи розпорядження в випадках, коли це є законним і таким, що входить до повноважень осіб, що їх видають та яке дано в належному порядку, відповідною особою, також може бути суспільно корисним [4, с. 431].

Обставини, що виключають злочинність діяння, можуть бути класифіковані за різними підставами, насамперед, в залежності від юридичної форми тих правомірних вчинків, що тільки із зовнішнього боку підпадають під ознаки злочинів. Відповідно до цього обставини, що виключають злочинність діяння, поділяються на три групи:

- здійснення свого права (необхідна оборона, крайня необхідність, затримання злочинця, виправданий ризик та інші види здійснення суб'єктивного права);
- виконання юридичного обов'язку (виконання закону, виконання наказу, виконання професійних функцій та інші види виконання юридичного обов'язку);
- використання владних повноважень (застосування сили, спеціальних засобів та зброї, інших заходів примушування).

Ця класифікація дозволяє більш детально зрозуміти юридичну природу обставин, що виключають злочинність діяння та вирішити про відповідальність суб'єктів відповідних правомірних вчинків. За її допомогою виникає можливість з'ясувати кримінально-правові наслідки при відмові здійснення їх та виявити чи були порушені умови здійснення діянь, передбачених законом [5, с. 45].

Підсумовуючи вище сказане обставинами, що виключають злочинність діяння є передбачені КК, а також іншими законодавчими актами зовнішньо схожі зі злочинами суспільно корисні (соціально прийнятні) і правомірні вчинки, які здійснені за наявності певних підстав і виключають злочинність діяння, а тим самим і кримінальну відповідальність особи за заподіяну шкоду.

Їх значення діяння досить значне, адже вони дають змогу вирішувати юридичне питання розмежування злочину з діянням, яке схоже на нього, передбаченим кримінальним законом, але є правомірним.

Встановлення будь-якої з цих обставин означає, що саме в скоєному діянні відсутній склад злочину і воно є правомірним та суспільно корисним. Розмежування таких дій є дуже складним, адже воно потребує встановлення дійсного права особи на його вчинення.

Література:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 5460-VI. Дата оновлення: 16.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 09.03.2020)
2. Баулін Ю. В. Обставини, що виключають злочинність діяння. – Вісник Асоціації кримінального права України, 2014, № 1(2). – С. 133–149.
3. Бажанов М. І., Сташис В. В., Тацій В. Я. Кримінальне право України: Під. ред. проф. – Х.: Право, 2017. – 368с.
4. Дудоров О. О. Кримінальне право: Навчальний посібник / О. О. Дудоров, М. І. Хавронюк / За заг. ред. М. І. Хавронюка. – К.: Ваіте, 2015. – С. 705.
5. Шевченко А. Є. Обставини, що виключають юридичну відповідальність / А. Є. Шевченко, В. В. Соловійова, О. Л. Стрельник; за заг. ред. А. Є. Шевченко. – Донецьк: Юго-Восток, 2018. – С. 153.

ПРОБЛЕМИ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ МОРАЛЬНОСТІ

Соловей О. М.,

кандидат юридичних наук, Херсонський факультет
Одеського державного університету внутрішніх справ

Статтею 3 Конституції України визначено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1]. Але, найбільш складною є ситуація

щодо дотримання законодавства направлено на розвиток прав і свобод людини, у першу чергу дотриманням його самою особою, особливо якщо це стосується особистої моралі кожною людиною. З одного боку, законодавець для закріплення вищеперерахованих цінностей вніс до кримінального законодавства цілий блок статей, з іншого блоку це питання на сьогодні потребує певного розмежування з іншими злочинами.

Так, розділ 12 кримінального кодексу України закріплює злочин проти громадського порядку та моральності, що стосується моральності то до неї слід віднести три групи суспільних відносин: 1) моральні устої, що забезпечують збереження релігійних, національних та загальнолюдських традицій (ст. 297–299 КК України); 2) моральні устої у статевій сфері (ст.ст. 301–303 КК); 3) моральні устої сфери діяльності малолітніх та неповнолітніх (ч. 2 ст. 299; ст. 300; ч. 2 і 3 ст. 301; ч. 3 ст. 302; ч. 3 ст. 303; ст. 304) [2]. На сьогодні серед практиків при розслідуванні вищезгаданих злочинів є ряд проблемних питань. Так, наприклад, при розслідуванні кримінального злочину, передбачено ст. 299 «Жорстоке поводження з тваринами», який є розповсюдженим та актуальним та на-жаль набирає обертів у суспільстві. Жорстоке поводження, трактується як вчинення винною особою свідомих дій (бездіяльності), що носять характер мордувань чи (або) страждань (психічних або фізичних) для потерпілого [2]. Але, у нашому випадку, мова йде про аморальну поведінку людини до тварин. Однак, статистичні дані свідчать, що кримінальні провадження до суду надходять одиниці, а у тих що надійшли судом вироку не виноситься. По перше, це ситуація виникає у зв'язку з м'якістю покарання до суб'єктів вчинення злочину, по друге відіграє роль і суспільна думка, що це злочини не тяжкі, і вчинені не відносно особи.

Крім того на сьогодні серед науковців все більше набуває думки, що злочини проти моральності посягають і на життя і здоров'я осіб, громадський порядок інше. Так, науковець В. Смітєнко вважає, що кіно- і відеофільми, які пропагують культ насильства і жорстокості, заподіюють шкоду фізичному, статевому та іншому вихованню людей, і перш за все підлітків

і молоді. Розповсюдження таких фільмів, на погляд вченого, негативно впливає на моральне здоров'я, сприяє прояву шкідливих нахилів, стимулює цинічне ставлення до людей [3, с. 102–103], а В. Стратонов, що додатковим об'єктом може бути життя, здоров'я, власність, честь гідність тощо [4, с. 316].

Іншим проблем питання є кваліфікація дій пов'язаних з руйнуванням, пошкодженням або знищенням різного роду скульптурних та інших об'єктів, що увічнюють пам'ять подій Великої війни, участі у військових діях в Афганістані та інше, як злочинів проти моральних устоїв суспільства. Оскільки на сьогодні, думка суспільства щодо вищевказаних подій суттєво змінюється і довести винний умисел особі щодо моральності на практиці вкрай тяжко у більшості випадків можемо говорити про корисливий майновий умисел. Крім того у більшості випадків у відповідних органах на балансі такі скульптурні та інші об'єкти не перебувають. Законодавець додатково слідчого скеровує до Закону України» «Про охорону культурної спадщини».

Іншим проблемним питанням у розслідуванні злочинів, коли в діях винної особи також йде про моральність, це зґвалтування, насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом, примушування до вступу у статевий зв'язок тощо, чіткого розмежування цих діянь з іншими посяганнями на цю сферу немає. Однак ці злочини виділені в окремий розділ. На нашу думку, при оголошенні про підозру та притягнення як обвинуваченого, необхідно застосовувати і додаткові склади злочинів щодо устоїв моральності.

Література:

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
3. Смитиенко В. Н. Уголовно-правовая охрана здоровья населения. Киев.: Вища шк., 1989. 243 с.
4. Кримінальне право України. Загальна та Особлива частини: Навчальний посібник / За заг. ред. Стратонова. Київ. Істина, 2007. 4400 с.

ВПЛИВ СТРОКІВ ВРУЧЕННЯ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ ПРИ ЗАТРИМАННІ ОСОБИ НА ЯКІСТЬ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Старовацький С. Г., Шульгіна І. М.

З 19 листопада 2012 року набрав чинності новий Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК), ухвалений Верховною Радою України 13 квітня 2012 року.

Повідомлення про підозру є однією з найважливіших процесуальних дій на стадії досудового розслідування, це початок притягнення особи до кримінальної відповідальності.

Згідно частини 1 статті 42 КПК України – підозрюваним є особа, якій у порядку, передбаченому статтями 276–279 цього Кодексу, повідомлено про підозру, особа, яка затримана за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, або особа, щодо якої складено повідомлення про підозру, однак його не вручено їй внаслідок невстановлення місцезнаходження особи, проте вжито заходів для вручення у спосіб, передбачений цим Кодексом для вручення повідомлень [1].

Частина 1 статті 276 КПК України зазначає, що – повідомлення про підозру обов’язково здійснюється в порядку, передбаченому статтею 278 цього Кодексу, у випадках:

- 1) затримання особи на місці вчинення кримінального правопорушення чи безпосередньо після його вчинення;
- 2) обрання до особи одного з передбачених цим Кодексом запобіжних заходів;
- 3) наявності достатніх доказів для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення.

Особливості повідомлення про підозру окремі категорії осіб визначаються главою 37 цього Кодексу. [1].

Норми статті 278 КПК України зазначають, що письмове повідомлення про підозру вручається в день його складення слідчим або прокурором, а у випадку неможливості такого вручення –

у спосіб, передбачений цим Кодексом для вручення повідомлень; **письмове повідомлення про підозру затриманій особі вручається не пізніше двадцяти чотирьох годин з моменту її затримання**; у разі якщо особі не вручено повідомлення про підозру після двадцяти чотирьох годин з моменту затримання, така особа підлягає негайному звільненню [1].

Таким чином повідомлення про підозру приймається прокурором, або слідчим за погодженням з прокурором на підставі зібраних доказів у ході досудового провадження та у якому формулюється підозра конкретній особі у вчиненні кримінального правопорушення (правопорушень) до закінчення досудового розслідування [2, с. 355].

Тобто до моменту вирішення питання про наявність підстави для вручення повідомлення про підозру слідчий повинен з'ясувати обставини, які зазначені у статті 91 КПК України: які свідчать, що подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення) дійсно мала місце, підтвердження винуватості обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення. Встановити вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розмір процесуальних витрат; встановити обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження; встановити обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання.

У відповідності до частини 2 статті 93 КПК України збирання доказів здійснюється шляхом проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб речей, документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій та актів перевірок, проведення інших процесуальних дій, передбачених цим Кодексом.

Розглянемо можливість виконати слідчим вимогу кримінально – процесуального кодексу, вручити повідомлення про підозру не пізніше 24 годин з моменту її затримання. Слідчому для збирання доказів необхідно провести огляд місця події; отримати експертний висновок про смерть потерпілого, наприклад у разі, якщо це вбивство, – який надає бюро судово-медичної експертизи; провести допити потерпілого, свідків; провести негласні слідчі (розшукові) дії; призначити експертизи; провести впізнання, якщо це необхідно, слідчий експеримент та виконати інші.

Тобто вочевидь, що 24 години недостатній строк для слідчого, щоб зібрати докази для вручення повідомлення про підозру конкретній особі у вчиненні кримінального правопорушення.

У разі повідомлення про підозру без достатніх підстав, передбачених КПК, слідчий несе кримінальну відповідальність за статтею 372 Кримінального Кодексу України, – притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності слідчим, прокурором чи іншою уповноваженою на те законом особою – карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк; те саме діяння, поєднане з обвинуваченням у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину, а також поєднане зі штучним створенням доказів обвинувачення або іншою фальсифікацією, – карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років. [3]. А кримінальний кодекс слідчий знає добре!

Таким чином у слідчого просто немає виходу, тому він намагається будь-яким чином уникнути затримання особи, яка скоїла кримінальне правопорушення, для того щоб не вручати повідомлення про підозру у строк 24 години.

Як наслідок, особа, яка скоїла кримінальне правопорушення, слідчим не затримується, а відпускається на деякий час, за який слідчий намагається зібрати достатньо доказів його причетності до скоєння злочину.

Проте коли слідчий вже зібрав достатньо доказів, то особа, яка підозрюється в скоєнні злочину, як правило, зникає, після чого слідчий оголошує розшук підозрюваного, який проводиться працівниками оперативних служб, а це час та державні гроші.

Звернемося до Кримінально-процесуального кодексу 1960 року. Фактично зміст письмового повідомлення про підозру відповідає вимогам, що висувалися до постанов про притягнення як обвинуваченого в КПК (1960 року) [4, с. 8].

Сутність притягнення особи в якості обвинуваченого полягає в тому, що слідчий перш ніж залучити кого-небудь в якості обвинуваченого, повинен довести факт вчинення особою злочину, його винність в скоєному і допустимість притягнення його до кримінальної відповідальності.

Для притягнення особи в якості обвинуваченого слідчому надавався строк не пізніше трьох діб, після затримання особи. Тобто цей період часу був достатній для слідчого для того щоб зібрати докази вчинення особою злочину.

Таким чином, вважаємо, що необхідно внести зміни до частини 2 статті 278 КПК України – письмове повідомлення про підозру вручається не пізніше 72 годин з моменту її затримання. Цей строк суттєво вплине на якість досудового розслідування.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 року № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1/rada.gov.ua>. – 4651-17 (зі змінами та доповненнями).
2. Юрченко Л. В. Повідомлення про підозру: новела кримінально-процесуального законодавства України // Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми публічного та приватного права» 03 жовтня 2012 року / Класичний приватний університет. – Запоріжжя: КПУ, 2012. – С. 355–357.
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (зі змінами та доповненнями).
4. Фараон О. В. Вручення повідомлення про підозру / О. В. Фараон // Національний юридичний журнал: теорія і практика. – 2014 (травень). – С. 114–118.

ЗАГАЛЬНІ АСПЕКТИ МЕТОДУ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО МОНІТОРИНГУ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Теслюк І. О.,

кандидат юридичних наук,

т.в.о. завідувача докторантури та аспірантури

Одеського державного університету внутрішніх справ

Останнім часом моніторинг набув широкого визнання в управлінській діяльності майже у всіх країнах світу, у тому числі й у процесі формування ефективної системи протидії злочинності. Попри те, що вже давно існує достатній теоретично обґрунтований інструментарій криміналістичних методик, помічається брак науково осучаснених доробків у напрямку модифікації криміналістичних методів досудового розслідування.

На нашу думку, є реальна потреба у дослідженні криміналістичного моніторингу, незважаючи на те, що процес реформування системи правоохоронних органів та постійне вдосконалення законодавства досі триває.

Слід зазначити, що процес розслідування кримінальних правопорушень являє собою динамічну систему, яка включає пізнавальну діяльність, в процесі відображення якої одержується криміналістично важлива інформація. До змісту пізнавальної діяльності входять такі процеси як: виявлення, фіксація, вилучення, зберігання та використання інформації, що має відношення до розслідуваної події і встановлення істини у справі.

Рівень пізнавальних засобів, які пропонуються сьогодні криміналістикою та логіка їх використання у процесі розслідування злочинів явно не відповідають масштабам розповсюдження та складності механізмів вчинення злочинів [1]. Тому є необхідність у дослідженні криміналістичного моніторингу, задля ефективного, своєчасного розслідування кримінальних правопорушень.

Моніторинг визначається як безперервне стеження за будь-яким процесом з метою виявлення його відповідності бажаному

результату або тенденцій розвитку. Систематичне збирання інформації про хід робіт у межах моніторингу є своєрідним «скануванням» подій і проводиться для того, щоб вчасно виявляти відхилення від окреслених планів [2].

Криміналістичний моніторинг – це метод відстеження, аналізу, збору, узагальнення, оцінки, систематизації та класифікації інформації суб'єктом криміналістичного моніторингу у процесі досудового розслідування кримінальних правопорушень.

Метою криміналістичного моніторингу є профілактика, запобігання та ефективне розслідування кримінальних правопорушень.

Практичними завданнями криміналістичного моніторингу є: отримання достовірної інформації про рівень злочинності в певному регіоні та відповідно, рівень їх розкриття; виявлення факторів, що впливають на рівень розкриття злочинів; визначення причин та умов, що спонукають до вчинення злочинів даного типу, у певному регіоні на даний час та в майбутньому.

Основними характерними ознаками криміналістичного моніторингу під час розслідування кримінальних правопорушень є:

- динамічність розвитку окремих видів злочинів;
- постійний розвиток регіональної злочинності;
- залежність рівня злочинності від різнобічних чинників;
- організація постійного спостереження за рівнем злочинності.

Криміналістичний моніторинг має такі напрями:

- спостереження за діями, явищами та процесами, які спонукають до вчинення кримінальних правопорушень;
- аналіз та оцінка фактичного стану злочинності;
- моделювання ситуацій та тенденцій розвитку злочинності в майбутньому;
- пошук новітніх методів протидії кримінальним правопорушенням (див. *Схема 1*).

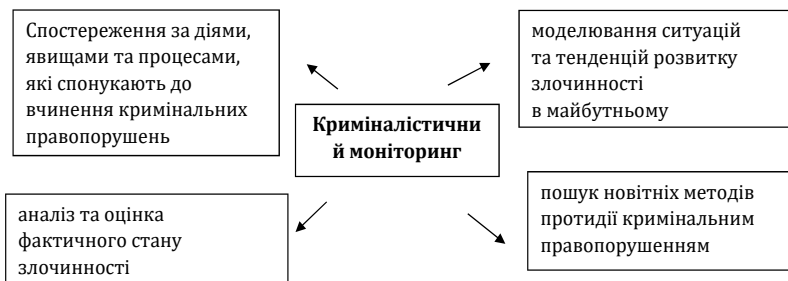

Схема 1. Напрями криміналістичного моніторингу

Для застосування криміналістичного моніторингу джерелом даних є:

- первинна інформація, яка поступила в ході повідомлення про вчинення кримінального правопорушення;
- інформація в ході проведення першочергових дій слідчого або оперативного працівника;
- інформація, отримана під час проведення слідчих (розшукових) дій (огляд, допит та інше).

У практичному плані основними завданнями криміналістичного моніторингу є сприяння:

- забезпеченню превентивних заходів щодо підвищення рівня злочинності;
- відповідно до вимог законодавства щодо розкриття та розслідування кримінальних правопорушень;
- постійному вдосконаленню інших криміналістичних методик розслідування злочинів;
- досягненню ефективності заходів, спрямованих на зниження рівня злочинності в цілому.

Очікуваними результатами методу криміналістичного моніторингу є:

- швидке, результативне розслідування кримінальних правопорушень;
- зменшення злочинних проявів у регіонах з високим рівнем злочинності;

- трансформація відношення суспільства до наслідків вчинення кримінальних правопорушень;
- зниження рівня злочинності в цілому.

Таким чином, на нашу думку, метод криміналістичного моніторингу під час розслідування кримінальних правопорушень займає провідне місце. На нашу думку, важливе подальше його вивчення, зокрема, в напрямі тактики застосування криміналістичного моніторингу під час окремих слідчих (розшукових) дій, використання результатів моніторингу та питань, які пов'язані з нормативно-правовим забезпеченням його застосування.

Література:

1. Бондар В. С. Функціональне призначення криміналістичної характеристики злочинів у сучасних умовах / В. С. Бондар // Вісник Академії адвокатури України. – № 2(24). – 2012. С 130–137.
2. Інформаційне і аналітичне забезпечення системи моніторингу / А. О. Морозов, В. Л. Косолапов, В. Є. Колосов та ін. // Наук.-техн. інформація. – 2002. – № 3. – С. 18–23.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ РОБОТИ З ПСИХІЧНО-ХВОРИМИ ЛЮДЬМИ

Туржавська К. О.,

здобувач вищої освіти 4-го курсу, Херсонський факультет
Одеський державний університет внутрішніх справ

науковий керівник:

Савельєва Ірина Валеріївна,

старший викладач кафедри професійних
та спеціальних дисциплін Херсонський факультет
Одеський державний університет внутрішніх справ

Психічне здоров'я та психічне благополуччя є найважливішими складовими високого рівня якості життя, які дозволяють людині вважати своє життя повноцінним і значущим, бути

активними і творчими членами суспільства. Високий рівень психічного здоров'я населення є важливим фактором соціальної єдності, продуктивності праці, суспільного спокою та стабільності навколишнього середовища, що сприяє зростанню соціального капіталу та економічному розвитку суспільства. Показники охорони психічного здоров'я населення України свідчать про негативні тенденції. Проблема надання допомоги психічно хворим містить не лише лікувально-профілактичні та реабілітаційні заходи, але також вимагає системного підходу під час захисту їх юридичних прав.

Правові аспекти прав людини є особливо важливими під час захисту тих шарів населення, які внаслідок своєї неспроможності не можуть самі захистити свої права, – це діти, люди похилого віку та психічно хворі. Особливості психіки старих людей, які не страждають на психічні розлади, полягають в ускладненому сприйнятті своїх прав і обов'язків. Це стосується й деяких осіб із граничними порушеннями. Отже, захист прав осіб з аномаліями психіки має значно ширший характер, ніж захист лише хронічних психічно хворих. У суспільстві існує так звана психіатрична стигматизація або психіатрична стигма, що виникає як серед пацієнтів, так і серед психічно здорового населення. Це явище пов'язане з тим, що поведінка психічно хворих обумовлює певний подив і побоювання у пересічних людей. Стигматизація характеризується певними ознаками, неприйнятними відхиленнями від норми, і формується в результаті навіювання і самонавіювання [1, с. 71].

Згідно з базовими положеннями Міжнародного білля про права людини, людина має право на рівність прав без дискримінації; право на життя, свободу та особисту недоторканність, захист від рабства, захист від катування й жорстокого чи нелюдського покарання; право на визнання суб'єктом права; право на рівний захист за законом, доступ до правових засобів проти порушень прав, захист від свавільного арешту чи затримання, судовий розгляд незалежним та безстороннім судом; право на презумпцію невинуватості, захист від зворотної дії кримінальних

законів; право на захист приватного життя, право на одяг, їжу та житло, право на охорону здоров'я і соціальне забезпечення; право на освіту, участь у культурному житті; право на соціальний і міжнародний порядок, необхідний для реалізації прав [2].

З юридичної точки зору в нашій державі створені відповідні умови для забезпечення правового стану осіб, які страждають на психічні захворювання. Є достатня законодавча база, яка регламентує захист прав психічно хворих осіб, що відображено в цій роботі. Зокрема, Закон України «Про психіатричну допомогу» чітко розмежовує права, якими користуються особи, що мають психічні захворювання. Незважаючи на те, що права та свободи цієї категорії людей закріплені на законодавчому рівні, все частіше виникає проблема щодо позбавлення фізичних осіб дієздатності на підставі психічного захворювання. Дослідження цього аспекту стало моєю головною задачею. Важливу роль у захисті прав та свобод недієздатної особи відіграє Закон «Про психіатричну допомогу», зокрема, надзвичайно важливим є встановлення судового контролю за госпіталізацією недієздатної особи до психіатричного закладу, що є гарантією захисту її прав і свобод [3, с. 42].

Конституція України (ст. 55, ч. 5) передбачає правовий та судовий захист прав та інтересів кожного громадянина. Згідно ст. 15, 19 Закону України «Про звернення громадян» у разі порушення прав громадянина, слід звертатися до тих органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що за своїми функціональними обов'язками повинні вирішувати визначені громадянином питання щодо його порушених прав. Зазначені посадові особи мають об'єктивно та вчасно розглядати прийняті звернення, перевіряти викладені в них факти, зобов'язані приймати рішення відповідно до чинного законодавства України, забезпечувати виконання прийнятих рішень та повідомляти громадян про результати розгляду звернень [4, с. 168].

Сутність універсальної концепції прав людини полягає у визнанні людської гідності та прав людини найвищими абсо-

людними цінностями; визнанні прав людини такими, що не можуть бути відчужені через політику держави; визнанні рівності людей у гідності та правах; визнанні всієї системи громадянських, політичних, економічних, соціальних і культурних прав людини; визнанні цінностей демократії та правосуддя; забезпеченні міжнародної та внутрішньодержавної системи захисту прав людини [5, с. 60].

Можна виділити низку причин, що лежать в основі проблем у забезпеченні державою прав людини в галузі охорони психічного здоров'я: недостатня сформованість державою системи органів та організацій, що мають забезпечувати гарантію і захист прав особи у сфері надання медичних послуг, низький рівень фінансування медичної галузі загалом та психіатричної служби зокрема, кваліфікація лікарів і спеціалістів соціальної сфери, порушення етики, недостатня обізнаність пацієнтів стосовно своїх прав, людський фактор. Вони становлять причину головної проблеми, яка була до отримання незалежності Україною, органи та установи, що мають забезпечувати гарантію і захист прав і свобод людини, дійсно орієнтуються не на захист прав пацієнтів, а на захист самої системи [6].

Отже, захист прав людини є абсолютною цінністю цивілізованого суспільства. Дотримання прав і свобод людини й громадянина у сфері захисту прав і свобод однієї з найбільш уразливих верств населення – психічно хворих – є абсолютним і безперечним завданням нашої країни як розвиненої правової демократичної держави. Дискусія, що триває в суспільстві, сприяє реформуванню такої важливої сфери як надання психіатричної допомоги в аспекті медичного лікування, соціального захисту, правового супроводження та гарантій дотримання прав людини. Особи, які страждають на психічні розлади, мають користуватися тими ж правами та свободами людини, що й усі інші громадяни. Вони не повинні бути об'єктом дискримінації на основі психічного захворювання.

Література:

1. Сибірна Р. І. Правові аспекти соціальної роботи з психічно хворими людьми / Р. І. Сибірна, А. В. Сибірний, О. В. Хомів // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія психологічна.- 2013.- Вип. 2.- С. 69-78.- URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_2013_2_10

2. Донеллі Д. Права людини в міжнародній політиці / Донеллі Д.-Л.: «Кальварія», 2004.- С. 17-18.

3. Комасюк І., Незаконне Позбавлення Дієздатності На Підставі Психічного Захворювання / Цивільне Право І Процес 5/201. Режим доступу: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2018/5/9.pdf>

4. Чернушенко Д. А. Захист прав людини в галузі охорони психічного здоров'я в контексті вдосконалення законодавства України відповідно до міжнародних стандартів дотримання та захисту прав психічно хворих / Д. А. Чернушенко // Філософські та методологічні проблеми права.- 2014.- № 2.- С. 164-175.- Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fmpp_2014_2_16.

5. Рудинский Ф. М. Права человека в современном мире. Сущность универсальной концепции прав человека / Ф. М. Рудинский // Наука прав человека и проблемы конституционного права.- М., 2006.- С. 60.

6. Галай А. О. Шляхи задіяння громадського руху до забезпечення прав пацієнтів в Україні: організаційно-правовий та управлінський аспекти / Галай А. О.- К.: Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2008. Режим доступу: http://medicallaw.org.ua/uploads/media/01_060_04.pdf

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ КРИМІНОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЗЛОВЖИВАННЯ ПОВНОВАЖЕННЯМИ ОСОБАМИ, ЯКІ НАДАЮТ ПУБЛІЧНІ ПОСЛУГИ

Черниш В. В.,

аспірант кафедри кримінального, кримінально-виконавчого права
та кримінології Академії Державної пенітенціарної служби

У сучасній науковій доктрині панує точка зору, що будь-який процес, який пов'язаний з отриманням нових знань про явища об'єктивної дійсності, детермінанти таких явищ з визначенням

фінальної мети та завдань, що стоять перед дослідником є ніщо інше, як наукове дослідження.

З точки зору кримінології, науковим дослідженням, відповідно, виступає процес отримання нових знань про злочинність, її детермінанти, заходи запобігання таким суспільно-шкідливим проявам, особу злочинця крізь призму вирішення ключових, необхідних для даного виду дослідження завдань задля досягнення кінцевої мети такого дослідження.

Ефективне наукове дослідження, в свою чергу, неможливе без застосування специфічних прийомів отримання нових знань.

Загалом, поняття методології кримінологічного дослідження слід розуміти як сукупність способів, прийомів аналізу, опрацювання та збору інформації, як про злочинність, так і про особливості попередження та боротьби з нею.

У даній публікації зосередимо увагу на методології кримінологічного дослідження одного з найбільш латентних видів корупційного злочинного діяння, відповідальність за яке передбачена статтею 365² Кримінального кодексу (далі – КК) України, а саме: зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги [1].

Будь-яке кримінологічне дослідження злочинності спрямоване на отримання системних знань про стан вчинення злочинів, рівень, структуру, динаміку вчинення злочинів в країні за певний період часу, зокрема, за останні роки.

Питання методології кримінологічного дослідження вивчали такі вчені, як Ю. О. Левченко, В. Г. Лихолоб, В. М. Попович, Д. Ю. Кондратов та інші.

На наш погляд, ключовим фактором у кримінологічному дослідженні злочину передбаченого статтею 365² КК України є досить специфічний соціально-правовий статус особи злочинця, спеціальний суб'єкт даного злочину, а також різноманіття соціально-економічних факторів та умов в яких перебуває такий суб'єкт.

Лише після того як, буде можливим зрозуміти особливості соціально-правового статусу, коло повноважень, сферу соціальних, економічних детермінантів, в яких функціонує суб'єкт

цього злочину, стає цілком можливим окреслення тенденцій розвитку даного виду злочинності, подальше прогнозування таких суспільно-небезпечних явищ. В свою чергу, прогнозування тенденцій розвитку вчинення злочину передбаченого статтею 365² КК України за певний час та на певній території надає наукове підґрунтя для рекомендацій з усунення соціально-шкідливих наслідків злочину, інших криміногенних чинників, вжиття ефективних заходів з їх попередження.

Ю. О. Левченко вважає, що вивчення закономірностей та детермінації регіональної злочинності є одним із перспективних напрямків кримінологічних досліджень, адже шляхом кримінологічного картографування є можливим ефективно дослідження регіональної злочинності. з всебічним врахуванням соціально-економічних, демографічних, міграційних, політичних, ідеологічних та інших показників, що забезпечує розробку ефективної стратегії боротьби зі злочинністю, як в окремих регіонах, так і в країні зокрема [2].

На думку В. Г. Лихолоба, кримінологічні дослідження класифікуються за такими основними критеріями, як цільова спрямованість, обсяг початкової інформації, пізнавальний інструментарій, принцип охоплення об'єкта вивченням, масштаб видів злочинів, що вивчаються [3].

На нашу думку, кримінологічне дослідження зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги має бути спрямоване, як на розвиток загальнотеоретичних аспектів, так і на вдосконалення кримінологічних заходів запобігання даним злочинам.

Перш за все, застосувавши такий метод кримінологічного наукового дослідження, як вибіркове дослідження, необхідно виокремити серед усієї сукупності злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, саме досліджуваний склад злочину для більш ефективного та прискіпливого вивчення закономірностей даного явища, що надає підґрунтя для розробки програми кримінологічного дослідження, визначення емпіричних об'єктів даного дослідження.

Для комплексного кримінологічного дослідження злочину передбаченого статтею 365² КК України, з метою продукування механізмів запобігання цьому явищу, слід застосувати й інші методи, що не відносяться до суто кримінологічних, наприклад, психологічні – дають можливість з'ясувати особистісні детермінанти цього злочину, соціологічні – спрямовані на з'ясування соціальної природи цього явища через взаємодію індивідів в соціумі, шляхом застосування таких способів збору інформації, як анкетування, вивчення документів (судових вироків, матеріалів кримінальних проваджень тощо), педагогічні – спрямовані на вироблення у свідомості потенційних злочинців високого рівня правової свідомості та неприпустимості до вчинення зловживань, статистичні – спрямовані на дослідження всього масиву корупційної злочинності та виділення питомої частки серед таких злочинів зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги, саме зазначений показник надасть можливість встановити закономірність та взаємозалежність цього злочину від інших злочинів об'єднаних за родовим об'єктом суспільно-небезпечних посягань.

Повноцінне кримінологічне дослідження неможливе без застосування загально-філософських методів: діалектичного сходження від абстрактного до конкретного, від конкретного до абстрактного, необхідності і випадковості, причини і наслідку, загального та окремого тощо; загальнонаукових методів: аналізу та синтезу, індукції, дедукції, порівняння тощо; загально теоретичних: опису, спостереження, експерименту; інших методів: порівняльно-правового, історичного, формально логічного та інших.

Отже, спробуємо підсумувати, що основу будь-якого кримінологічного дослідження того чи іншого злочину є ефективний інструментарій аналізу його кількісних та якісних показників.

В. М. Попович вважає, що лише через поєднання різноманітних наукових методологій стає можливим не лише розробка заходів раннього попередження злочинів, а й розвиток самих наук та сфер діяльності, які вони обслуговують завдяки вдосконаленню інструментарію наукового пізнання [4].

Саме тому, після відособлення злочину передбаченого статтею 365² КК України від інших злочинів об'єднаних у розділі XVII закону про кримінальну відповідальність, на початкових етапах, доцільним є застосування саме статистичного методу кримінологічного дослідження.

З'ясуємо, що надає така послідовність застосування методів. На наш погляд, досліджувати зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги слід через масове, а потім – вибіркоче статистичні спостереження. Таке поєднання дозволить забезпечити ефективний збір необхідної інформації.

Масове статистичне спостереження надасть можливість з'ясувати загальні тенденції розвитку корупційної злочинності в країні, а вибіркоче – виявити питому вагу досліджуваного злочину серед усієї сукупності даного виду злочинів, їх відсоткове співвідношення з іншими злочинами у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг в різні періоди часу. На даному етапі, збір необхідної інформації слід здійснювати через анкетування, інтерв'ювання, зокрема, засуджених, працівників правоохоронних органів, вивчення матеріалів кримінальних справ, судових вироків тощо, які необхідно кількісно та логічно опрацювати, систематизувати їх та згрупувати для подальшої роботи.

Визначальним критерієм для зведення отриманих статистичних даних є об'єктивні чинники таких соціально шкідливих явищ, які прийнято називати детермінанти – ключові, спонукаючі фактори до суспільно-небезпечних діянь.

Наступним етапом методологічного інструментарію кримінологічного дослідження є аналіз зібраних статистичних даних. Ефективність аналізу статистичних даних залежить від поставленої мети групування (зведення) таких даних. На наш погляд, аналіз статистичних даних щодо зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги має здійснюватися через визначення способів запобігання цьому злочину. Саме тому, результати статистичного дослідження мають виражатися у конкретних та реальних показниках (відсотках, коефіцієнтах,

індексах тощо), які відображають ключові показники злочинності даного виду.

Слід зазначити, що офіційним джерелом статистичних даних щодо вчинюваних злочинів, відповідальність за які передбачена статтею 365² КК України є статистична інформація розміщена на офіційному веб-порталі Офісу Генерального прокурора України про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування, про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, про кримінальні правопорушення, вчинені на підприємствах, установах організаціях за видами економічної діяльності.

Аналіз статистичних даних, що зібрані та узагальнені правоохоронними органами дозволяє з'ясувати такі кримінологічні показники, як рівень злочинності, коефіцієнт злочинності, структуру, динаміку, географію, латентність злочинності та інші важливі показники.

На превеликий жаль, в Україні корупційна злочинність характеризується високим рівнем латентності.

Як зазначає Д. Ю. Кондратов, за оцінками вчених, у поле зору правоохоронних органів потрапляє не більше 1–5% злочинів корупційної спрямованості, решта є латентними, а винні залишаються безкарними, оскільки не притягаються до кримінальної відповідальності та продовжують злочинну діяльність [5].

З кримінологічної точки зору, рівнем злочинності вважається кількість вчинюваних злочинів за певний період часу. Рівень злочинності має властивість коливатися: зростати або зменшуватися, та як свідчать кримінологічні дослідження рівень корупційної злочинності залежить від фактору державної та суспільної уваги. Водночас, залишається поза увагою наукового кримінологічного вивчення динаміка та детермінанти зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги.

Констатуємо, що динаміка злочинності проявляється у порівнянні рівня та структури вчинюваних злочинів в різні періоди часу, що надає можливість окреслити закономірності та тенденції її розвитку, спрогнозувати основні кримінологічні показники

в найближчому майбутньому задля розробки ефективної стратегії запобігання даним злочинам.

Заключний важливий кримінологічний показник – це структура вчинюваних злочинів, відповідальність за які передбачена статтею 365² КК України, яка відображає її внутрішню побудову в площині співвідношення між окремими суб'єктами, групами суб'єктів злочинного діяння через співвідношення окремих кримінологічних показників (соціальних, демографічних та інших), що дозволяє визначити питому вагу одних суб'єктів по відношенню до інших.

Таким чином, ефективне застосування методів кримінологічного дослідження вже на початковому етапі дозволяє в подальшому інтерпретувати отримані результати, зробити необхідні висновки для розробки пропозицій та рекомендацій з протидії досліджуваному суспільно-небезпечному діянню.

Література:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 17.09.2019).
2. Левченко Ю. О. Методи кримінологічного дослідження регіональної злочинності в Україні. *Сучасні кримінологічні дослідження: методи, напрями, перспективи*. Матеріали міжнародного, науково-практичного круглого столу. Київ. 2019. С. 40–42.
3. Лихолоб В.Г., Філонов В. П., Коваленко О. І., Михайлов А. Е. Кримінологія: підручник. Київ–Донецьк. 1997. С. 46.
4. Попович В. М. Методологія кримінологічної характеристики злочинів: проблеми застосування та напрями розвитку. *Сучасні кримінологічні дослідження: методи, напрями, перспективи*. Матеріали міжнародного, науково-практичного круглого столу. Київ. 2019. С. 17–22.
5. Кондратов Д. Ю. Кримінологічна характеристика сучасної корупційної злочинності в Україні. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2018. № 2 (19). С. 141–154.

СЕКЦІЯ № 4
ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ
ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
У ЗАПОБІГАННІ ТА ПРОТИДІЇ
КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА
ТА ЗАПОБІГАННЯ ШАХРАЙСТВА,
ВЧИНЕНОГО ШЛЯХОМ НЕЗАКОННИХ ОПЕРАЦІЙ
З ВИКОРИСТАННЯМ
ЕЛЕКТРОННО-ОБЧИСЛЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ:
ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Мартиненко Д. Г.,

ад'юнкт кафедри кримінального права та кримінології факультету
підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Розвиток сфери банківських та фінансових послуг зумовив виникнення нових відносин між банківськими установами та їх клієнтами. Зокрема, це відносини, що стосуються обігу та порядку використання платіжних пластикових карток, засобів для здійснення електронних розрахунків тощо. Поряд із цим, розвиток комп'ютерної мережі Інтернет приводить до масового укладання цивільно-правових угод за допомогою електронного або іншого технічного засобу зв'язку, тобто за допомогою електронного обміну даними. Проте такі нові відносини і в галузі електронних розрахунків, і в галузі укладення цивільно-правових договорів через мережу електронного зв'язку, породжують нові способи злочинних посягань, зокрема, шахрайство, вчинене шляхом незаконних операцій із використанням електронно-обчислювальної техніки. Кримінальна відповідальність за цей

злочин передбачена ч. 3 ст. 190 КК України. Постійний розвиток електронно-обчислювальної техніки та її програмного забезпечення потребує відповідного удосконалення заходів запобігання шахрайству, вчиненому шляхом незаконних операцій із використанням електронно-обчислювальної техніки.

У зв'язку з наведеним нагальною є потреба надання кримінологічної характеристики суб'єкта шахрайства, вчиненого шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки, у світлі проведених змін кримінального законодавства.

Окремі питання запобігання та відповідальності за шахрайство та незаконні операції з використанням електронно-обчислювальної техніки розглядали Д. С. Азаров, П. П. Андрушко, К. І. Беляков, М. С. Вертузаєв, В. Д. Гавловський, В. О. Голубєв, М. В. Гуцалюк, М. В. Карчевський, М. І. Мельник, А. А. Музика, О. В. Смаглюк, О. М. Юрченко, Т. А. Пазинич, С. В. Головкін, Ю. П. Дзюба, О. В. Лисоєд, Ю. В. Філей, О. В. Ільїна та інші. Однак в опублікованих роботах сучасні заходи запобігання цьому виду посягання повною мірою не досліджені.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що забезпечують запобігання посяганням на право власності.

Предмет дослідження є кримінологічна характеристика та запобігання шахрайства, вчиненого шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки.

Мета дослідження полягає у наданні сучасної кримінологічної характеристики шахрайству, вчиненому шляхом незаконних операцій із використанням електронно-обчислювальної техніки, та розробці рекомендацій з вдосконалення заходів запобігання цьому злочину.

Для досягнення поставленої мети було сформульовано такі *задачі*:

– дослідити генезис кримінально-правової політики у сфері запобігання шахрайству, вчиненому шляхом незаконних операцій із використанням електронно-обчислювальної техніки;

- здійснити аналіз кримінально-правових заходів запобігання шахрайству, вчиненому шляхом незаконних операцій із використанням електронно-обчислювальної техніки, у зарубіжних країнах;
- визначити загальні засади кримінальної відповідальності за шахрайство, вчинене шляхом незаконних операцій із використанням електронно-обчислювальної техніки;
- визначити сучасні стан та динаміку шахрайства, вчиненого шляхом незаконних операцій із використанням електронно-обчислювальної техніки;
- дослідити детермінацію шахрайства, вчиненого шляхом незаконних операцій із використанням електронно-обчислювальної техніки;
- надати кримінологічну характеристику особи злочинця, який вчиняє шахрайство шляхом незаконних операцій із використанням електронно-обчислювальної техніки;
- розглянути заходи загальносоціального запобігання шахрайству, вчиненому шляхом незаконних операцій із використанням електронно-обчислювальної техніки;
- дослідити заходи спеціально-кримінологічного запобігання шахрайству, вчиненому шляхом незаконних операцій із використанням електронно-обчислювальної техніки;
- розглянути заходи індивідуального запобігання шахрайству, вчиненому шляхом незаконних операцій із використанням електронно-обчислювальної техніки;
- розробити пропозиції щодо оптимізації та підвищення ефективності заходів запобігання шахрайству, вчиненому шляхом незаконних операцій із використанням електронно-обчислювальної техніки.

Методологічну основу дисертації будуть складати методи наукового пізнання, а також спеціальні методи дослідження: системного аналізу, історико-правовий, формально-догматичний, логічний, статистичний та ін.

Нормативну базу дисертації складатимуть Конституція України, чинне кримінальне законодавство, нормативні акти інших галузей права, міжнародні документи щодо проблем

боротьби зі злочинами проти власності. Планується використати наукові роботи з філософії, соціології, психології, загальної теорії держави і права України, цивільного права України.

Теоретичне та практичне значення очікуваних результатів дослідження полягає у тому, що отримані висновки та пропозиції можуть бути використані при проведенні подальших наукових досліджень цієї та суміжних проблем. Одержані в процесі дослідження висновки та конкретні пропозиції щодо змін і доповнень законодавства можуть бути використані: при вдосконаленні практики запобігання злочинам проти власності корисливої спрямованості; при вдосконаленні Кримінального кодексу України в частині, що передбачає відповідальність за шахрайство, вчинене шляхом незаконних операцій із використанням електронно-обчислювальної техніки, а також за деякі інші посягання; для подальшого дослідження сутності та ознак осіб, які вчиняють незаконні операції із використанням електронно-обчислювальної техніки; у правозастосовній діяльності; при вдосконаленні норм Цивільного кодексу України щодо порядку укладання цивільно-правових угод за допомогою електронного зв'язку.

Отже, кримінологічна характеристика та запобігання шахрайства, вчиненого шляхом незаконних операцій з використанням електронно-обчислювальної техніки є актуальною темою для монографічного дослідження.

СУТНІСТЬ КІБЕРБЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Щирська В. С.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права
та кримінології факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Одеського державного університету внутрішніх справ

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій сприяв формуванню кібернетичного простору, який здійснює

значний вплив на соціально-економічне становище України та її національну безпеку. Однак, інформаційні технології не тільки відкривають певні можливості для розвитку країни, але й створюють ряд викликів та загроз, які активізуються з поширенням таких технологій у політичній, соціальній та економічній сферах, актуалізуючи процеси, пов'язані з забезпеченням кібербезпеки.

В сучасних умовах, для яких є характерним збільшення кількості кібератак та кіберінцидентів, що призводять до фінансових втрат, порушення

функціонування інформаційно-телекомунікаційних систем, впливають на стан національної безпеки і оборони країни, перед Україною постало актуальне завдання щодо формування державної політики забезпечення кібернетичної безпеки, як засобу посилення безпеки і надійності інформаційних систем, адекватної сучасним викликам і реаліям, спрямованої на своєчасне виявлення, запобігання й нейтралізацію реальних і потенційних кібернетичних втручань і загроз особистим, корпоративним, національним інтересам на основі комплексного підходу та участі всіх суб'єктів.

Питанням формування сучасного кіберпростору та науково-практичних

підходів до вирішення проблем в сфері кібербезпеки присвячено праці таких

зарубіжних дослідників, як Д. Белл, Б. Гейтс, М. Кастельс, Е. Тофлер та інші. Проблема формування державної політики, закладенню теоретичного підґрунтя державного управління в цілому приділено увагу в працях Ю. Ковбасюка, Ю. Комара, В. Токаревої, О. Черниш та багатьох інших. Не залишилися і позаувагою українські науковці, які досліджували у своїх працях механізм формування державної політики, а саме: О. Балуєва, В. Бурячок, С. Гнатюк, І. Діордіца, В. Довгань, В. Ліпкан, А. Семенченко, В. Шпачук та інші.

Процеси глобалізації, які характерні для сучасного суспільства, зростання кількості загроз і викликів, актуалізували проблеми національної безпеки для більшості країн світу, в тому числі

і для України. За таких умов постає необхідність адекватного реагування на існуючі виклики та загрози, тобто запровадження дієвої політики національної безпеки задля забезпечення національних інтересів держави. Її зміст, складові, методи та інструменти значною мірою залежать від сприйняття та розуміння сутності національної безпеки суб'єктами прийняття державних управлінських рішень.

На сьогодні в колах науковців та практиків приділяється значна увага тлумаченню терміна «національна безпека», що передбачає використання різних підходів для визначення його сутності.

Саме, в Законі «Про національну безпеку України» це поняття трактується як «захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз» [6].

В. А. Ліпкан визначає національну безпеку як сукупність офіційно прийнятих поглядів на цілі і державну стратегію в області забезпечення безпеки особистості, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз політичного, економічного, соціального, військового, техногенного, екологічного, інформаційного та іншого характеру з урахуванням наявних ресурсів і можливостей [4, с. 5].

Кожна з підсистем забезпечення національної безпеки спрямована на виконання поставлених завдань, що здійснюються на основі реалізації відповідного комплексу заходів відповідно до компетенцій та функцій, які здатен виконувати кожен із суб'єктів, із врахуванням актуальних викликів і загроз, використовуючи сучасні вітчизняні напрацювання у цій сфері та передовий закордонний досвід задля розвитку національних інтересів держави, добробуту її населення і ефективного функціонування системи національної безпеки в цілому.

Слід погодитись з автором дослідження [4], який вказує на той факт, що у більшості випадків національну безпеку ототожнюють з обороною держави, оскільки у сучасному світі військова могутність є одним з чинників її сили.

Однак, сьогодні набувають значущості економічні, політичні та інші не силові елементи забезпечення національної безпеки, які виділено в структурі системи.

Зазначимо, що основи теорії розвитку інформаційного суспільства закладено у працях Д. Белла [10], М. Кастельса [3], Е. Тоффлера [8], в яких сформульовано певні теорії, що дозволяють оцінити наслідки впливу революції в інформаційних технологіях на розвиток країн світу та які складають теоретичний базис для подальшого формування відповідної державної політики.

Слід вказати на той факт, що сьогодні не існує єдиного трактування поняття «кібербезпека», що спричиняє певні дискусії з цієї теми. Так, науковці [5, с. 44], використовуючи соціально-економічний підхід, зазначають, що кібербезпека являє собою «захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у сфері функціонування інформаційно-телекомунікаційних систем». Однак, акцент на функціонуванні інформаційно-телекомунікаційних систем і «сталості розвитку» у даному визначенні та відсутність конкретизації такого впливу, робить це трактування досить широким, зміщуючи його в бік поняття «інформаційна безпека».

Трактування у надто широкому сенсі з використанням соціального підходу дотримується у своїх дослідженнях В. Н. Фурашев, який надає поняття кібербезпеці як «стану здібності людини, суспільства і держави щодо

запобігання та уникнення спрямованого, в першу чергу – несвідомого, негативного впливу (управління) інформації [9, с. 167].

На розгляді кібербезпеки як «стану захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства і держави в умовах використання комп'ютерних систем та/або телекомунікаційних мереж» наголошує О. А. Баранов, визначаючи серед основних факторів небезпеки «негативний інформаційний вплив; негативні наслідки функціонування інформаційних технологій; несанкціоноване поширення, використання і порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації» [1].

На переконання деяких науковців [2], запропоноване О. А. Барановим визначення поняття «кібербезпека» багато в чому є надмірно “конкретизованим”, що потенційно може створити перешкоди пов’язані з його використанням у практичній діяльності держави.

Згідно з затвердженим на законодавчому рівні трактуванням, кібербезпека являє собою «захищеність життєво важливих інтересів людини і

громадянина, суспільства та держави під час використання кіберпростору, за якої забезпечуються сталий розвиток інформаційного суспільства та цифрового комунікативного середовища, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних і потенційних загроз національній безпеці України у кіберпросторі» [7].

Франція надає визначення щодо поняття «кібербезпека» – бажаний стан інформаційної системи, за якого вона може протистояти подіям з кіберпростору, що можуть поставити під загрозу доступність, цілісність або конфіденційність даних, які зберігаються, обробляються або передаються, і пов’язаних з ними послуг, які ці системи пропонують або роблять доступними.

В свою чергу Німеччина роз’яснює що «кібербезпека» – це деяка сукупність необхідних і відповідних заходів, в результаті реалізації яких досягається мінімізація ризиків.

Не залишилася і поза увагою Канада, яка вважає що «кібербезпека» – захист кібернетичних систем від шкідливого неправильного використання та від інших деструктивних атак.

Звертаючи увагу на особливості та різні підходи до трактування поняття «кібербезпека» в ряді національних стратегій слід зазначити, що кожна держава самостійно встановлює основні елементи, об’єкти і суб’єкти кібернетичної безпеки, перелік її забезпечення, виходячи зі тих стратегічних цілей і завдань, які стоять перед державою на національному та міжнародному рівнях, та її практичних можливостей реалізації національних інтересів.

Спільним для них є забезпечення, формування сукупності заходів (зусиль), спрямованих на запобігання, протидію, мінімізацію ризиків у кіберпросторі.

На законодавчому рівні визначено, що кіберзагроза – наявні та потенційно можливі явища і чинники, що створюють небезпеку життєво важливим національним інтересам України у кіберпросторі, справляють негативний вплив на стан кібербезпеки держави, кібербезпеку та кіберзахист її об'єктів [7].

Література:

1. Баранов О. А. Про тлумачення та визначення поняття «кібербезпека». Правова інформатика. 2014. № 2(42). URL: <http://ippi.org.ua/baranov-oa-pro-tlumachennya-ta-viznachennya-ponyattya-kiberbezpeka> (дата звернення: 16.11.18).
2. Дубов Д. Сучасні тренди кібербезпекової політики: висновки для України. Аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/294> (дата звернення: 14.01.18).
3. Кастельс М. Информационная эпоха, общество и культура; Пер. с англ. под науч. ред. О. И. Шкаратана. М.: ГУ ВШЭ, 2000. 608 с.
4. Ліпкан В. А., Ліпкан О. С., Яковенко О. О. Національна і міжнародна безпека в визначеннях та поняттях. К.: Текст, 2006. 256 с.
5. Мельник С.В., Тихомиров О. О., Ленков О. С. До проблеми формування понятійнотермінологічного апарату кібербезпеки. Актуальні проблеми управління інформаційною безпекою держави: Матеріали наук.– практ. конф., (22 березня 2011 р.). Київ, Вид-во НА СБ України, 2011. Ч. 2. С. 43–48.
6. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2018. № 31. ст. 241.
7. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 05.10.2017 р. № 2163- VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2017. № 45. ст. 403.
8. Тоффлер Элвин Третья волна. Перевод на русский язык: А. Мирер, И. Москвина-Тарханова, В. Кулагина-Ярцева, Л. Бурмистрова, К. Бурмистров, Е. Комарова, А. Микиша, Е. Руднева, Н. Хмелик. М., 2010, 784с.
9. Фурашев В. М. Кіберпростір та інформаційний простір, кібербезпека та інформаційна безпека: сутність, визначення, відмінності. Інформація і право. 2012. № 2. С. 162–169.
10. Bell D. The Social Framework of the Information Society. Oxford, 1980, 650 с.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ №1

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ

Баско А. В.

Характерні риси місцевого самоврядування Польщі
в контексті децентралізації влади 3

Бойко О. В.

Деякі питання правової основи гарантій забезпечення
законності надання публічних послуг в Україні 7

Бондар В. В., Кузьменко Ю. В.

Забезпечення прав та свобод людини
в діяльності національної поліції 10

Буличов Є. В.

Особливості надання адміністративних послуг
у сфері справляння податків і зборів 12

Бурлакова В. С.

Сучасна проблематика набуття громадянства України 15

Вайда Т. С.

Деякі проблемні питання розвитку дистанційного навчання
у закладах вищої освіти МВС України 18

Виноградова Т. І., Несін Ю. М., Великий В. М.

Роль соціально-гуманітарних дисциплін
у становленні майбутніх поліцейських 27

Довбань І. М.

Структура злочинності державних службовців в Україні 32

Жильцов О. Л.

Основні напрями оптимізації правового виховання
в закладах вищої освіти системи МВС України 36

Каранкевич А. И.

Формирование готовности курсантов к выполнению служебных
задач в вероятностных условиях деятельности
на основе показателей психофизического потенциала 41

Карвасовська О. В., Литвиненко Т. А.	
Роль правового виховання у громадянському суспільстві України щодо подолання коронавірусу	46
Кирбят'єв О. О.	
Окремі питання міжнародно-правового виміру охорони професійної діяльності працівників правоохоронних органів.	52
Лебеза Є. О.	
Адміністративна процедура ліцензування господарської діяльності у сфері охорони громадського здоров'я	56
Несін Ю. М., Виноградова Т. І., Великий В. М.	
Розвиток креативного мислення майбутніх поліцейських під час вивчення соціально-гуманітарних дисциплін	62
Новікова М. М.	
Щодо запровадження європейських принципів належного урядування до навчально-професійної підготовки працівників правоохоронних органів.	67
Пилипчук А. С.	
Особливості використання поняття «нововиявлені обставини» в господарському судочинстві	71
Спиця О. В.	
Шляхи запобігання та профілактики жіночій злочинності	74
Хуторова М. Н.	78
Самообучення інформатике курсантов вузов МВД в современном дидактическом процессе	78
Ясинська А. В.	
Актуальні питання юрисдикції господарських судів	82

СЕКЦІЯ № 2

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Арутюнова К. А.	
Визначення осудності хворих на епілепсію: судово-психіатрична оцінка	86

Бараненко Р. В. До питання аналізу об'єктивної сторони комп'ютерних злочинів (на прикладі злочинів, передбачених ст. 361 КК України)	90
Беніцький А. С. Деякі питання удосконалення статті 256 КК України	96
Богатирьов І. Г. Впровадження міжнародного досвіду виконання кримінальних покарань через призму проекту закону України «Про пенітенціарну систему України».	99
Богатирьов А. І. Злочинність серед жінок в місцях несвободи України	102
Богатирьова О. І., Колодчина А. Л. Роль аналітичної роботи прокурора у запобіганні вчинення засудженими кримінальних правопорушень у місцях несвободи	105
Домброван Н. В. Проблеми охорони права інтелектуальної власності в умовах євроінтеграції	107
Живова Ю. В. Історичні періоди виникнення бандитизму в Україні	113
Каторкін Р. А. Питання форми вини у злочинах, передбачених ст. 335 КК України	115
Кириченко В. Д. Інвентаризація як джерело доказів у кримінальному провадженні	119
Кіріченко А. В. Деякі аспекти зарубіжного досвіду запобігання злочинам проти власності у сфері будівництва	124
Колесник С. П. Рівні правового регулювання діяльності органів Національної поліції України у запобіганні тероризму.	129
Колодчина А. Л. Роль міжнародних стандартів в галузі захисту прав і свобод людини	132

Колтуннік С. В. Деякі аспекти кримінальної відповідальності неповнолітніх	135
Комісаров А. С. Розвиток поняття примушування (примусу) в «Уголовном Уложении» 1903 року	138
Корунчак Л. А. Залучення судового експерта до участі у кримінальному провадженні	141
Луцюк К. Л. Навчання як найважливіший аспект ресоціалізації неповнолітніх засуджених	145
Михайлик О. Г. Проблема насильства в установах виконання покарань України	148
Моргунова Т. І. Судово-економічна експертиза як форма реалізації спеціальних знань у слідчій практиці	151
Мудрецька Г. В. Правові аспекти реалізації повноважень слідчого через прийняття процесуальних рішень	155
Половинка Л. М. Тенденція динаміки економічної злочинності в Україні	159
Савельєва І. В., Венгер Т. О. Щодо нормативного закріплення способів вчинення злочинів із використанням комп'ютерних технологій	162
Савицька В. М. До питання про стан дослідження поняття завідомості у кримінально-правовій літературі	165
Семенов А. О. Ключові принципи господарсько-правової відповідальності	168
Слободянюк А. В. Сучасні тенденції реформування кримінального та кримінально-процесуального законодавства України та їх вплив на розкриття кримінальних правопорушень	172

Сокур Т. А.

Розміри суспільно небезпечних дій умисного введення в обіг на ринку України (випуску на ринок України) небезпечної продукції 178

Темніков О. В.

Короткий аналіз законодавчих новел у досудовому розслідуванні кримінальних проступків 183

Терно А. М.

Розвиток законодавства України щодо протидії невиконанню судових рішень у період від Середньовіччя до Нової доби 189

Устюжанінова О. Т.

Функціонування державної кримінально-виконавчої служби України: проблеми сьогодення 194

Шкута О. О.

Сучасні проблеми реалізації кримінально-виконавчої політики України 200

**СЕКЦІЯ № 3
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗКРИТТЯ
ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ**

Бурякова А. В., Захарова С. І.

Статус адвоката та його участь у кримінальних провадженнях 205

Великий В. М.

Проблема подолання особистісного опору змінам, пов'язаним з інноваційними процесами в Національній поліції України 208

Галунько В. М.

Проблеми у розслідуванні нерозкритих злочинів, порушених у минулих роках 212

Доланская Р.

Актуальное правовое регулирование в сфере применения медиации в Словакии 215

Єрмаков Ю. В. Зарубіжний досвід адміністративної процедури у сфері міграції	220
Зубенко В. В., Корнишева Ю. Актуальні проблеми організаційно-правового забезпечення розкриття наркозлочинів, що вчиняються за допомогою Інтернет мережі	224
Кириченко В. Д. Види шахрайства з банківськими картками та банкоматами	230
Кіріченко А. В. Розвиток та становлення карного розшуку	234
Кріцька Д. Є. Каєття злочинця як психічний акт самооцінки і самоосуду своєї поведінки	241
Новіков М. М. Щодо кіберполіцейської протидії кримінальним правопорушенням	247
Оржинська Е. І. Матеріалістична діалектика, як метод забезпечення розкриття та розслідування злочинів	251
Половинка Л. М. Проблеми криміналізації та декриміналізації неповідомлення про злочин	254
Пузирьов М. С. Кримінально-виконавчі засади забезпечення засудженим до позбавлення волі контактів із зовнішнім світом за законодавством Федеративної Республіки Німеччина	258
Семенов А. О. Соціально-правова природа обставин, що виключають злочинність діяння	262
Соловей О. М. Проблеми при розслідуванні злочинів проти моральності	266
Старовацький С. Г., Шульгіна І.М. Вплив строків вручення повідомлення про підозру при затриманні особи на якість досудового розслідування	269

Теслюк І. О.

Загальні аспекти методу криміналістичного моніторингу
під час розслідування кримінальних правопорушень 273

Туржавська К. О.

Правові аспекти роботи з психічно-хворими людьми 276

Черниш В. В.

Методологічні засади кримінологічного дослідження
зловживання повноваженнями особами,
які надають публічні послуги 280

СЕКЦІЯ № 4

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАПОБІГАННІ ТА ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

Мартиненко Д. Г.

Кримінологічна характеристика та запобігання шахрайства,
вчиненого шляхом незаконних операцій з використанням
електронно-обчислювальної техніки:
постановка проблеми 287

Щирська В. С.

Сутність кібербезпеки
в системі забезпечення національної безпеки України 290

ДЛЯ НОТАТОК

Наукове видання

РЕФОРМУВАННЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ У СВІТЛІ ЗМІН ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

МАТЕРІАЛИ

Міжнародна науково-практична конференція

20 березня 2020 року

Верстка – Т.В. Мартиненко

Підписано до друку 30.03.2020 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Cambria. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 17,67. Тираж _____. Замовлення № 0520-94.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
73034, м. Херсон, вул. Паровозна, 46-а
Телефони: +38 (0552) 39 95 80,
+38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.